

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 352, Παρασκευή 31 Ιουλίου 1987

Δρχ. 100

ΦΑΚΕΛΟΣ: ΚΥΠΡΟΣ

- Φίμωσαν τις «Λεοπαρδάλεις»
- Προϊστορίες αμερικανικών παρεμβάσεων
- ΙΤΣΟ: ιστορίες κρατικού μεταπρατισμού
- 70 δις «άχρηστα» υλικά προς δημοπράτηση
- Μένιος: από μαινόμενος, σκεπτόμενος
- Ο καύσωνας της οικονομίας
- Μ. Χατζιδάκις: Μεταπολίτευση και επέτειοι

ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ

2-18A. 1987

Δρόσισε...

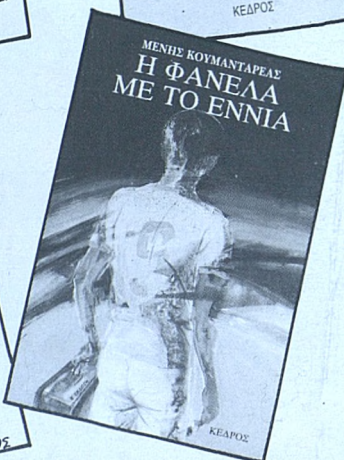
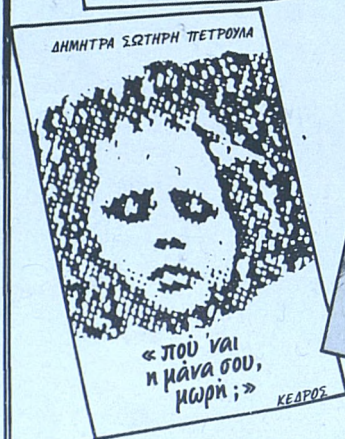
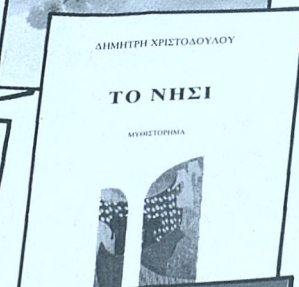
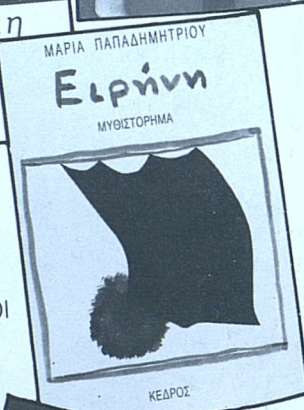
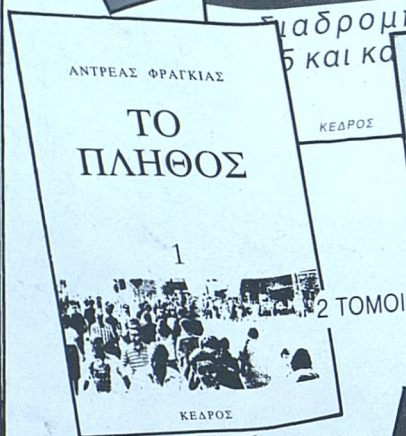

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - τηλ. 36.02.007

Βιβλία για το καλοκαίρι

1. Μήτσος Αλεξανδρόπουλος Η ένατη πληγή
2. Πέτρος Αμπατζόγλου Τι θέλει η κυρία Φρήμαν
3. Άλκη Ζέη Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα
4. Μίκης Θεοδωράκης Οι δρόμοι του Αρχάγγελου 2 ΤΟΜΟΙ
5. Μήτσος Κασόλας Το σάπιο νερό
6. Αλέξανδρος Κοτζιάς Ιαγουάρος

7. Μένης Κουμανταρέας Η φανέλα με το εννιά
8. Κωστούλα Μητροπούλου Διαδρομή 35 και κάτι
9. Προκόπης Πανταζής Στο καρτέρι
10. Μαρία Παπαδημητρίου Ειρήνη
11. Δήμητρα Πέτρουλα «Πού 'ναι η μάνα σου μωρή;»
12. Γιώργος Συμπάρδης Μέντιουμ
13. Αντρέας Φραγκιάς Το πλήθος, 2 ΤΟΜΟΙ
14. Δημήτρης Χριστοδούλου Το νησί

Περίοδος Β'
• Χρόνος 14ος
• Τεύχος 352
Παρασκευή 31 Ιουλίου 1987
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Για την 13η επέτειο αποκαταστάσεως

της Δημοκρατίας

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ

Ένα ημιτελές καλοκαίρι

ΓΙΩΡΓΟΣ - ΜΕΝΙΟΣ

Νεοφιλελευθερισμός, Σοσιαλισμός και

Άνθρωπος

Ν.Ι. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

Ο αθλητικός Τύπος

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Τώρα φίμωσαν και τις Λεοπαρδάλες

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Τα σκάνδαλα της ΙΤΣΟ

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Κομπίνα πολλών δις στην Αεροπορία

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ

ΠΑΣΟΚ και Συνδικαλισμός

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Κύπρος - 13 χρόνια μετά

Χρονολόγιο (1878-1986)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ

Ανησυχητικά φαινόμενα τοπικισμού

ΛΕΥΚΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Η εικόνα της Κύπρου

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Πολιτικά αδιέξοδα του ΑΚΕΛ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Ποιος θα είναι ο επόμενος πρόεδρος

ΜΑΡΙΝΑ ΧΡΥΣΟΥ

Ο αμερικανικός παράγων στην Ελλάδα

ΜΝΗΜΗ ΑΣΤΕΡΗ ΣΤΑΓΚΟΥ

ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΤΡΙΧΟΝ - ΜΙΛΣΑΝΗ

Η Πανελλήνιος

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η κρίση της εκφραστικότητας

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ

Μουσικό δεκαπενθήμερο

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΡΓΥΡΑΚΗΣ

Συνέντευξη με τον Μπ. Οκουτζάβα

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ

Απόπειρες επεξεργασίας της γλώσσας

Γ. ΤΖΙΡΤΖΙΑΚΗΣ

Ο Τζουτζάρο και βιομηχανικό σχέδιο

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΝΘΗΝΩΡ

Ένας ευρωπαίος στο Νεπτούν

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΑΣ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΒΙΒΛΙΟ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΑΣ ΤΕΛΕΙΩΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ

Η ΜΟΔΑ που επικρατεί τελευταία, ιδίως στους κόλπους του κυβερνητικού στρατοπέδου, είναι να επιρρίπτονται όλες οι ευθύνες για τα δεινά που μαστίζουν τον τόπο, στο λαό, τους πολίτες της χώρας. Αυτοί που άλλοτε δεν έχαναν ευκαιρία να κολακεύσουν τις πιο μικρόμυαλες αντιλήψεις και τα στενότερα συντεχνιακά αιτήματα, έχουν μεταβληθεί σε δριμείς κατηγορούς των εξουσιαζομένων και των πράξεών τους· δικαίων τε και αδικών. Και χωρίς αυτή η τελευταία κατηγορία — των αδικών και λανθασμένων απόψεων και πράξεων — να πρέπει να διαφεύγει της προσοχής, είναι σαφές από που προέρχεται αυτή η μανία της «κοινωνικής κριτικής»: προέρχεται από την ολοκληρωτική αποτυχία των ιθυνόντων, από την παντελή αδυναμία τους να υλοποιήσουν όλα όσα είχαν οραματισθεί, και, πολύ περισσότερο, όσα είχαν υποσχεθεί.

ΟΥΔΕΙΣ λαός αναμάρτητος, φυσικά, πολύ περισσότερο όταν το κοινωνικό σώμα που αποκαλείται «λαός» σπάνια καταφέρνει να ξεπεράσει τη μιζέρια της καθημερινότητας και να αρθεί στο ύψος των ιστορικών περιστάσεων. Νά όμως, που μέσα σε 13 χρόνια, αυτή η σήμερον υβριζόμενη μάζα εξεδήλωσε με τη στάση της τη διάθεση της να στηρίξει εκείνους που αυτοβούλως προσφέρονταν και παρουσιάζονταν, ως οι εγγυητές της προόδου: την πρώτη φορά με την εκλογή του Κ. Καραμανλή και της ΝΔ το 1974, την δεύτερη με την υπερψήφιση του ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου, το 1981. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι και στις δύο περιπτώσεις το εκλογικό σώμα, επιδεικνύοντας αξιοσημείωτο πολιτικό αισθητήριο, φρόντισε να δώσει αδιαμφισβήτητη δύναμη στους εκλεκτούς της στιγμής. Λες και ήθελε να αποκλείσει ευθύς εξαρχής τις μελλοντικές δικαιολογίες, των εκλεγέντων, που θα εξηγούσαν την αποτυχία τους με το επιχείρημα της μη παντοδυναμίας τους.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ του δράματος είναι λίγο πολύ γνωστή. Η μεν ΝΔ του Κ. Καραμανλή φρόντισε να εγκαθιδρύσει την πολιτική δημοκρατία, — πράγμα αυτόνομο, μετά την πτώση της δικτατορίας — μένοντας όμως πολύ πίσω από το πνεύμα και τις απαιτήσεις των καιρών και εγκαθιδρύοντας ένα μεταπολιτευτικό μοντέλο που θα έπρεπε να είχε τεθεί σε λειτουργία στις αρχές της δεκαετίας του '60· τουλάχιστον. Το δε ΠΑΣΟΚ εκμεταλλευόμενο την αποτυχία των προκατόχων του, ανήλθε στην εξουσία χωρίς να κατορθώσει — πέρα από την αλλαγή ενός κλίματος — να αλλάξει ούτε κατά ένα ιώτα το πλαίσιο που το ανέδειξε στην εξουσία και χωρίς να υλοποιήσει τις εξαγγελίες του.

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ της 13ης επετείου η πρόσφατη πρωθυπουργική δήλωση — το μεγαλύτερο μεταπολιτευτικό επίτευγμα, η ομαλή εναλλαγή των κομμάτων στην εξουσία — είναι για τούτο, όχι μόνο υποκριτική, αλλά και συμβολική. Υποκριτική γιατί λέει τη μισή αλήθεια, αφού στο όνομα της ομαλής εναλλαγής, λησμονεί την υποσχεθείσα «Αλλαγή». Συμβολική δε, επειδή δείχνει πως έδωσε, ό,τι είχε να δώσει, αυτή η μυθική αντίληψη της Μεταπολίτευσης. Και η αποστολή της — δηλαδή η ολοκλήρωση της δημοκρατίας — εκπληρώθηκε, και μόνον αυτή. Αφού κατά τα άλλα, ο ελληνισμός έχασε παρά κέρδισε έδαφος στη διάρκεια αυτών των χρόνων, η διεθνής θέση της χώρας καθόλου δεν βελτιώθηκε, ο πολιτισμός και τα ήθη υποβαθμίστηκαν, η γλώσσα ευτελίστηκε, όπως άλλωστε το βιοτικό επίπεδο και κυρίως ό,τι περιγράφουμε ως «ποιότητα ζωής». Γιατί ακόμα και απ' αυτό το τελευταίο στοιχείο — και με αφορμή τον καύσωνα και τα θύματά του — μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι αν είχαν από τότε ληφθεί μέτρα για την πρωτεύουσα, τα οποία και οφθαλμοφανή και «εύκολα» ήταν, τώρα μετά από 13 ή και από 6 χρόνια, η κατάσταση θα είχε βελτιωθεί, ενώ τώρα διαρκώς χειροτερεύει.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ έχει — ούτε από τους κυβερνώντες — συνειδητοποιηθεί είναι ότι η αποτυχία της Μεταπολίτευσης σε όλους σχεδόν τους τομείς, αναπόφευκτα θα συμπαρασύρει μαζί της, όχι μόνο τους θεσμούς και τις αντιλήψεις που απεδείχθησαν είδη εν ανεπάρκεια, αλλά και τα πρόσωπα που τους δημιούργησαν και τους υπερασπίστηκαν. Και όσο γρηγορότερα κλείσει οριστικά αυτή η κατασκευασμένη μυθολογία της μεταπολιτευτικής περιόδου, τόσο καλύτερα θα είναι. Για όλους...

πολιτικό δεικνενθήμερο

Ένας ευρωπαίος στο Νεπτούν...

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ του πρωθυπουργού στη Ρουμανία (την περασμένη Δευτέρα), κράτησε, λίγες μόνο ώρες. Αλλά ο Α. Παπανδρέου είχε λόγους να επιστρέψει ικανοποιημένος. Πρώτο, γιατί το Νεπτούν, είναι ένα θαυμάσιο θέρετρο —όπως θαυμάσια είναι όλα τα θέρετρα ή χειμερινά ανάκτορα του προέδρου Τσαουσέσκου. Δεύτερο, γιατί, παρά τις κάποιες διαφορές απόψεων ανάμεσα στην Αθήνα - Βελιγράδι - Σόφια - Βουκουρέστι, φαίνεται ότι οδεύουμε προς βαλκανική διάσκεψη, σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών, τον Οκτώβριο, στο Βελιγράδι. (Ο Α. Παπανδρέου δήλωσε, μάλιστα, ότι αν όλα πάνε καλά, τότε δεν αποκλείεται μια βαλκανική διάσκεψη, σε επίπεδο κορυφής). Τρίτο, και σημαντικότερο, γιατί ο πρωθυπουργός εμφανίστηκε στο Νεπτούν όχι απλώς ως Βαλκάνιος, αλλά ως Ευρωπαίος ηγέτης που ενδιαφέρεται —και παθαίνεται— για τα προβλήματα αφοπλισμού και ειρήνης, σε ολόκληρη την Ευρώπη. *Νομίζω* —είπε, απαντώντας στην προσφώνηση του προέδρου Τσαουσέσκου— *ότι έχουν κυλήσει αρκετές δεκαετίες από το τέλος του τελευταίου πολέμου, ώστε να δικαιούμεθα, ως Ευρωπαίοι, να οραματιζόμαστε, αλλά και να θέτουμε τα θεμέλια μιας νέας Ευρώπης, απαλλαγμένης από πυρηνικά ή χημικά όπλα...* Και λίγο παρακάτω: *Πιστεύουμε ότι τόσο το ΝΑΤΟ, όσο και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, κράτησαν πολύ... Πιστεύουμε ότι δεν πρέπει να μείνουν για πολύ καιρό ακόμα... Και όταν αυτό γίνει (όταν διαλυθούν οι δύο αυτοί στρατιωτικοί συνασπισμοί), τότε, κατά τη γνώμη μου, ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος θα έχει πραγματικά λήξει... Τότε η Ευρώπη θα έχει μπει σε μια νέα τροχιά.*

ΝΑ ΕΙΝΑΙ, άραγε, τυχαία αυτή η αναφορά και έμφαση του πρωθυπουργού στον παράγοντα «Ευρώπη»; Να είναι απλώς συμπτωματική η ερώτηση του συναδέλφου Γιάννη Μαρίνου (διευθυντή του «Οικονομικού Ταχυδρόμου») στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου —αν και κατά πόσο θα δεχόταν ν' αναλάβει την πραγμάτωση του «πολύ ρεαλιστικού οράματος της ενιαίας εσωτερικής αγοράς, σε επίπεδο Κοινότητας»; Από την Ευρώπη του 2.000 απέχουμε δέκα τρία ολόκληρα χρόνια. Αλλά από την Ευρώπη του 1992, την Ευρώπη της «ενιαίας εσωτερικής αγοράς», μόλις πέντε... Και ο Γιάννης Μαρίνος πιστεύει ότι ο Α. Παπανδρέου έχει αναγνωρισθεί από φίλους και μη, από Έλληνες και ξένους, ως «ο πιο Ευρωπαίος και φεντεραλιστής από τους ηγέτες της Κοινότητας των 12...». Η εποχή, όπου ο Ανδρέας Παπανδρέου πίστευε, μαζί με το ΚΚΕ, ότι Ευρώπη ίσον «λάκκος των λεόντων» ή «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο» θα πρέπει να χάνεται στα βάθη της μνήμης του... Πάντως, η όλη αυτή αναφορά στο θέμα «Ευρώπη», αναθέρμανε κάποιες παλιές ιστορίες που θέλουν τις φιλοδοξίες του πρωθυπουργού να εξισκούνται πέραν του ελληνικού χώρου.

ΚΑΤΑ ΤΟ ταξίδι της επιστροφής από τη Ρουμανία, ο πρωθυπουργός κράτησε την «παράδοση»: Απάντησε —εν πτήσει— στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων, αναφερόμενος σε θέματα τρέχοντα, όπως είναι οι βάσεις, η εισοδηματική πολιτική, η διαβαλκανική συνεργασία, ο ανασχηματισμός, κ.ά. Δεν απάντησε, όμως —απλώς γιατί δεν του τέθηκαν— σε ερωτήσεις για τα 1200 θύματα του καύσωνα, για τη μακάβρια σειρά των φερότρων έξω από τους νεκροθαλάμους των νεκροταφείων (στο ύ-

πος που πετάνε τα αεροπλάνα της «Ολυμπιακής», δεν φτάνει η δυσοσμία ενός άταφου νεκρού...), για τη μαύρη αγορά του νερού σε περιοχές όπως είναι ο Γέρακας, η Κοκκινιά, το Κερατσίνι (η τιμή ήταν: 1000 δραχμές το βαρέλι!), για ένα ολόκληρο κρατικό μηχανισμό, που αποδείχθηκε ανίκανος να πάρει μέτρα, για ν' ανταποκριθεί στοιχειωδώς στους χτυπημένους από τη θερμοπληξία! Πόσο μπορεί να επαίρεται μια «ριζοσπαστική - σοσιαλιστική κυβέρνηση» όταν, την έκτη ημέρα, από την έναρξη του καύσωνα, εκδίδει ανακοίνωση για να διακηρύξει ότι η υδροδότηση των νοσοκομείων είναι, τώρα κανονική; Και αν δεχθούμε ότι κανένα κυβερνητικό κόμμα δεν ευθύνεται για τα λογής μετεωρολογικά φαινόμενα (σεισμούς, πλημμύρες, χιόνια, καύσωνα), μπορούμε να πούμε το ίδιο για μια αμήχανη, παραγμένη κυβέρνηση, που η μόνη της έγνοια, επί οκτώ ολόκληρες ημέρες, ήταν πώς να μειώνει τον αριθμό των θυμάτων και πώς να βεβαιώνει ότι τα πάντα τελούν υπό τον έλεγχό της; (Αυτό, όταν ο νεκρός έπρεπε να μείνει άταφος επί μια ολόκληρη εβδομάδα και όταν στα νοσηλευτικά ιδρύματα δεν μπορούσες να βρεις ένα ποτήρι παγωμένο νερό;).

Μια ερμηνεία για τη «διαρροή»

ΟΙ ΕΝ ΠΙΘΗΣΕΙ απαντήσεις του πρωθυπουργού στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων, ήταν μια φυσική προέκταση στα όσα είχε δηλώσει, πριν από δυο μέρες, στη σύσκεψη συνδικαλιστικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ, στο στάδιο ειρήνης και φιλίας. Στη σύσκεψη αυτή, ο Α. Παπανδρέου αισθάνθηκε την ανάγκη να διαβεβαιώσει την ελληνική κοινή γνώμη ότι η πρόσφατη ένταση στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις δεν ήταν τεχνητή, ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν χρησιμοποιεί τα εθνικά θέματα «με κριτήρια εσωτερικά» (όπως ισχυρίζεται η αντιπολίτευση), ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στο θέμα των βάσεων και το χρόνο «Χ» των εκλογών και ότι «η θεαματική βελτίωση των σχέσεών μας με την ΕΣΣΔ και τις βαλκανικές χώρες, δεν αποτελεί τακτικό ελιγμό που θέλει να εκβιάσει τη «συμμαχία» (και, κυρίως τους Αμερικανούς), όπως διατείνεται η Δεξιά».

(Ο πρωθυπουργός, στην ομιλία του αυτή, απέφυγε κάθε συγκεκριμένη αναφορά στο θέμα της «διαρροής» της αλληλογραφίας Παπανδρέου - Γκορμπατσόφ. Και επειδή πολλές ερμηνείες δόθηκαν για τη «διαρροή» αυτή, το «ΑΝΤΙ» δίνει τη δική του: Το Καστρί είχε την πληροφορία ότι οι Αμερικανοί ήταν εξαιρετικά ανήσυχoi για την «έκταση» και το «βάθος» της ελληνοσοβιετικής προσέγγισης και, ειδικότερα, για το περιεχόμενο της αλληλογραφίας Γκορμπατσόφ - Παπανδρέου. Συνεπώς, τυχόν «διαρροή» της αλληλογραφίας αυτής, θα έπειθε τους Αμερικανούς ότι οι ανησυχίες τους ήταν άνευ αντικειμένου. Αποτέλεσμα: Η «διαρροή» έγινε και οι Αμερικανοί, που υποψιάζονταν «χειρότερες καταστάσεις» ανέπνευσαν... Η «διαρροή», έτσι, συνέβαλε και αυτή, στην εκτόνωση και την επάνοδο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων στα «ήρεμα νερά»).

ΜΙΑ ΑΠΟ τις ερωτήσεις που υποβλήθηκαν στον πρωθυπουρ-

Κυκλοφορεί ο 23ος τόμος του ΑΝΤΙ

(τεύχη 294-307 • Β' εξάμηνο του 1985)

γός, αφορούσε τον Άρμακοστ (που έφθασε εδώ την Τετάρτη και έφυγε, χθες Πέμπτη) και τις επί θύραις διαπραγματεύσεις για τις βάσεις. Και, φυσικά, ο πρωθυπουργός δεν έχασε την ευκαιρία για να επαναλάβει τις γνωστές κυβερνητικές «επεξεργασίες»: Ότι, δηλαδή, οι νέες διαπραγματεύσεις διαφέρουν αισθητά από τις διαπραγματεύσεις που κατέληξαν στη συμφωνία του 1983... Τότε, είπε, υπήρχαν βάσεις... Ενώ σήμερα —και πιο συγκεκριμένα στις 31 Δεκεμβρίου 1988— βάσεις, «από νομικής πλευράς» δεν θα υπάρχουν. Συνεπώς, επανέλαβε ο πρωθυπουργός, οι νέες διαπραγματεύσεις αρχίζουν από «μηδενική βάση». Και είναι η «βάση» αυτή, μέγα διπλωματικό «ατού» —άφησε να νοηθεί ο πρωθυπουργός.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ δεν δέχθηκε, ωστόσο, την επισήμανση δημοσιογράφου, όταν είπε ότι υπάρχει μια διαφορά «κλίματος» μεταξύ 1983 («ο αγώνας τώρα δικαιώνεται», «οι βάσεις φύγουν»...) και του σημερινού κλίματος... ο πρωθυπουργός απάντησε στο δημοσιογράφο με συστάσεις, τύπου: «Διαβάζεις τους λόγους μου στη Βουλή; Μην παίρνεις συνθήματα. Κάνεις λάθος. Εγώ σου ζητώ να διαβάσεις κείμενα. Και αν βρεις ότι έχω φύγει από τα κείμενά μου, κάνεις λάθος»...

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, στη στιχομυθία του με τους δημοσιογράφους, ο πρωθυπουργός επανέλαβε ότι: Οι νέες διαπραγματεύσεις για τις βάσεις «δεν έχουν οικονομικό χαρακτήρα, αλλά ευρύτατα εθνικό» και ότι θέματα όπως είναι το Κυπριακό, το Αιγαίο, θα τεθούν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Όσο για το θέμα με τίτλο: «εγγύηση ανατολικών συνόρων», ο Α. Παπανδρέου απέφυγε να τοποθετηθεί. «Είμαι διαπραγματευτής —είπε. Γιατί να δείξω τα χαρτιά μου;».

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν είναι γνωστό αν ο πρωθυπουργός, κατά τη χθεσινή συνάντησή του με τον αναπληρωτή υπουργό Εξωτερικών Μάικλ Άρμακοστ, «προϊδέασε» το συνομιλητή του πάνω στα θέματα αυτά. Οι μόνες πληροφορίες που υπάρχουν είναι ότι, κατά την παραμονή του στην Αγκυρα, ο Άρμακοστ «συνέστησε» στην τουρκική κυβέρνηση να επιδείξει, στο Κυπριακό, «μετριοπάθεια» και να συναινέσει στην αποχώρηση «τμήματος των στρατευμάτων της από την Κύπρο», πράγμα που προκάλεσε την αντίδραση της Λευκωσίας, η οποία, με την ευκαιρία «υπέμνησε» ότι η τουρκική στρατιωτική παρουσία στο νησί δεν είναι θέμα «αριθμού στρατιωτών», αλλά «ολοσχερούς αποχώρησής της από την κατεχόμενη Κύπρο».

(Όσοι μελετούν την πορεία των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, θυμούνται ότι οι απόψεις Άρμακοστ, σε ό,τι αφορά το Κυπριακό, ήταν οι ίδιες και τον Οκτώβριο του 1985, κατά την προηγούμενη, δηλαδή, επίσκεψή του στην Αθήνα: Ότι η «λύση» βρίσκεται στη μερική αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί, επειδή υπάρχει το «αίσθημα ανασφάλειας» των Τουρκοκυπρίων... Όσο για το θέμα των εγγυήσεων των ανατολικών μας συνόρων, το οποίο πιθανόν να ζητήσουμε και πάλι από τους Αμερικανούς, πλείστοι όσοι αναλυτές συγκρατούν τη δήλωση του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, τον Ιούνιο του 1982 (μετά την πρώτη συνάντησή του με τον πρόεδρο Ρέγκαν, στα πλαίσια της συνόδου κορυφής του ΝΑΤΟ, στη Βόννη), σύμφωνα με την οποία «εγγυήσεις για την ασφάλεια των συνόρων τους ζητούν μόνον οι δορυφόροι» και «η Ελλάδα δεν είναι χώρα δορυφόρος»).

«Ηρεμείστε: Δεν γίνεται ανασχηματισμός»!

ΣΤΟ ΔΕΚΑΠΙΕΝΘΗΜΕΡΟ που επισκοπούμε, δεν έλειψαν, βέβαια, οι δηλώσεις ή τοποθετήσεις του πρωθυπουργού πάνω σε ορισμένα εσωτερικά θέματα και σε ορισμένα «ενδότετα εσωτερικά». Στα τελευταία αυτά, υπόγονται, ασφαλώς, και οι «επί μέρους αντιθέσεις», που αναπτύσσονται —φευ!— «χωρίς μέτρο και αίσθηση ιεράρχησης» (μέσα στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ) και οι οποίες, δυστυχώς, χαλάνε την «ίδια την κυβερνητική μας ει-

ΚΡΙΤΙΚΕΣ:

«ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΝΕΡΟ...» ΕΥΔΑΠ
«ΟΛΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΤΕΛΕΙΑ...» Γ.Α.ΜΑΓΓΑΛΗΣ
«ΤΟ ΤΕΛΕΙΟ ΕΓΚΛΗΜΑ...»

Α.Π.Ε.

κόνα»! Η διατύπωση είναι εξαιρετικά αβρή. Αλλά η ουσία μένει: Δεν είναι μόνον η κακόπιστη Δεξιά που λέει, κάθε τόσο, το μακρύ και το κοντό της, σε βάρος της κυβερνητικής πολιτικής. Και δεν είναι μόνο το ΚΚΕ ή η Ελληνική Αριστερά, που μας κατηγορούν τότε ότι παίζουμε «υπερήφανο θέατρο» και τότε ότι υποχωρούμε μπρος στις αμερικανικές πιέσεις... Είναι και οι δικοί μας: υπουργοί, υφυπουργοί, άλλα κυβερνητικά ή κομματικά στελέχη, που δεν μπορούν να βρουν κοινή γλώσσα. Αποτέλεσμα: Να γινόμαστε, κάθε τόσο, η χλεύη των αντιπάλων μας, όπως έγινε, ας πούμε, με τον Κολοσσό της Ρόδου ή όπως έγινε με την εκλογή προέδρου της ΠΑΣΕΓΕΣ...

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, ο πρωθυπουργός έκρινε πως έπρεπε να «διευκρινίσει» όχι μόνο το χρόνο των εκλογών (θα γίνουν, είπε, το καλοκαίρι του 1989), αλλά και το χρόνο του προσεχούς ανασχηματισμού, που δεν θα γίνει αυτό το φθινόπωρο... Συνεπώς, όσοι υπουργοί ή υφυπουργοί ανησυχούσαν μπορούν να κοιμούνται ήσυχοι, μέχρι τον ερχόμενο Μάρτιο ή Απρίλιο ας πούμε... Αλλά και όσοι πρώην υπουργοί αδημονούσαν και σκέφθηκαν ότι έπρεπε ν' αρχίσουν ν' αρθρογραφούν (και δη, επί «θεωρητικού» επιπέδου!) για να προετοιμάσουν την επάνοδό τους στην κυβέρνηση, μπορούν και αυτοί να ηρεμήσουν. Πάμε παντού καλά!

ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ αυτή, «παρενεβλήθη» και η έκθεση ΟΟΣΑ, η οποία ναι μεν αναγνωρίζει ότι η διατία κατάφερε να εξαλείψει σοβαρά εμπόδια «ώστε να επαναληφθεί η ανάπτυξη», αλλά από την άλλη λέει πράγματα οχληρά: Ότι τα μέτρα που πάρθηκαν πολεμούσαν περισσότερα τα «συμπτώματα», παρά τις διαθρωτικές αιτίες των ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας και ότι —άκουσον! άκουσον!— το βάρος της λιτότητας δεν μοιράσθηκε δίκαια. Αλλά είναι πράγματα σοβαρά αυτά;...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΤΕΤΑΡΤΗ, 15.7.78

22 χρόνια από την αποστασία, 13 χρόνια από το πραξικόπημα στην Κύπρο. Μια ζωή Γκόλφω.

«Το κυρίαρχο πρόβλημα της Εκπαίδευσής μας δεν είναι τα αρχαία ελληνικά», δήλωσε ο υφυπουργός Παιδείας κ. Παπαδημητρίου. Και συνέχισε ότι «συνέβαλα να μινιμαριστεί το κλίμα έντασης μεταξύ υπουργού Παιδείας και εκπαιδευτικών». Κυρίαρχο πρόβλημα των υφυπουργών είναι το γλωσσικό.

«Πολλοί θα ενδιαφερόντουσαν να αλλάξει η πολιτική ηγεσία της Ελλάδος», δήλωσε ο κ. Πρωθυπουργός εναερίως κατά την επιστροφή του από το ταξίδι - αστραπή στη Σόφια. Οπωςδήποτε. Το ερώτημα είναι αν πρόκειται για παραπάνω από το 51% των ψηφοφόρων.

Η στάση της Βουλγαρίας κατά την ελληνοτουρκική κρίση του Μαρτίου ήταν «σοβαρή και υπεύθυνη», κατά τον κ. Παπούλια, επιτοπίως στη Σόφια. Τη στάση της Ελλάδος απέφυγε να την χαρακτηρίσει.

Έξι άτομα τραυματίστηκαν με μαχαιριές στο Λαύριο στη νέα φάση της σύγκρουσης των μελών του Εργατικού Κόμματος Κουρδιστάν (ΡΚΚ) με τους υπόλοιπους Τούρκους και Κουρδούς πολιτικούς πρόσφυγες.

Έφεση κατά του βουλευματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών που απείλησε τον κ. Μαυράκη έκανε ο εισαγγελέας. Το σήrial των σκανδάλων σε νέα φάση.

ΠΕΜΠΤΗ, 16.7.78

Μινιμαρίστηκε σε απλό βουλευτή ο υφυπουργός Παιδείας κ. Παπαδημητρίου.

Παρά τη γρηγοράδα και τη βιασύνη τους, οι Αμερικανοί ικανοποίησαν την ελληνική κυβέρνηση, δήλωσε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος. Δεν άντεχαν ως το τέλος του 1988. Το μυστικό του πώς έγινε αυτό, θα το μάθουμε σε λίγες μέρες.

Οι γκρουπιέρηδες του Καζίνου της Πάρνηθας απεργούν και ο Ημεροδότης συμμεριζόμενος τα αισθήματα των παικτών οργανώνει από σήμερα βραδιές «πάρτα όλα».

Είδηση: Ο αφιχθείς εκ Ρουμανίας υιός Τσασουσέσκου έφαγε στο «Ομπρεβουάρ» Κολωνακίου με επίλεκτα στελέχη του ελληνικού πασοκικού σοσιαλισμού κι αυτή τη φορά δεν πετούσε ψωμάκια στους υπόλοιπους πελάτες του μαγαζιού,

Ανάμεσα στα θύματα του καύσωνος και η Αλλαγή, βλέπουμε εδώ να τη μεταφέρουν στο πλησιέστερο νοσοκομείο.

όπως συνηθίζει εν Ελλάδι. Στη Ρουμανία πετά πηρούνια.

Προ 100 ετών η φυλλοξήρα στη Γαλλία κατέστρεψε τ' αμπέλια. Σήμερα η φυλλοξήρα στην Κρήτη απειλεί να καταστρέψει τον κ. Ποττάκη.

Αλλάζει ο νόμος για το στρατό —και βάζει τα ρούχα του αλλιώς, λένε οι πολιτικές νεο-λαιοίς.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 17.7.78

Η ΝΔ ζήτησε να μάθει για το πως οι Αμερικανοί ικανοποίησαν στα γρήγορα την κυβέρνηση και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε ότι η ΝΔ συμπλέει με τους Τούρκους.

Κι άλλοι βάζουν αλλιώς τα ρούχα τους: Η Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Θεσσαλονίκης μετονομάζεται σε Αλεξάνδρειο Μακεδονικό Πανεπιστήμιο. Ίσως φταίει η ζέστη: το θερμόμετρο έφθασε στους 37° Κελσίου.

Καίτοι κατεπειγόνταν η κυβέρνηση να «περάσει» το νομοσχέδιο για τον ενιαίο φορέα της ραδιοτηλεόρασης, οι βουλευτές της απουσίαζαν και ελλείπει απαρτίας δεν εψηφίσθη.

Υπάρχουν κυκλώματα δικηγόρων, που πριν ήσαν δικαστές, στρατοδίκες, εισαγγελείς και αστυνόμοι, που παίρνουν τις πλέον συμφέρουσες οικονομικά «ειδικές» υποθέσεις, καταγγέλλει ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών. Μα αν δεν υπήρχαν γιατί από διώκτες θα γίνονταν υπερασπιστές;

Συμπόσιο για την Οικονομία οργανώνει η ΕΣΚ του κ. Αρσένη και κάλεσε να μετάσχουν ΕΑΡ, ΚΚΕ κ.ά. Τι θα βρουν να φάνε;

Τριακόσια εκατομμύρια ζητούσε για 4 βυζαντινές εικόνες και 2 σταυρούς σπείρα αρχαιοκαπήλων. Μα σ' αυτήν την τιμή ούτε ο κ. Μοσκόφ δεν θα τ' αγόραζε.

Η Γαλλία διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις με την Περσία. Ο Περσικός κόλπος μυρίζει μπαρούτι.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 18.8.78

Δεύτερη αποτυχημένη προσπάθεια ανάδειξης Προεδρείου στην ΠΑΣΕΓΕΣ. Δεν βρίσκουν μεταξύ τους αγρότες.

Ο Κέλσιος δήλωσε πως δεν φταίει αυτός αν τα θερμόμετρα δείχνουν 40°.

Αποκλειστικό: Γ' Πανελλαδι-

κή εμφανίστηκε στη συντακτική επιτροπή του Σχολιαστή και απειλεί με αποχώρηση καταγγέλλοντας για πασοκοδουλεία βασικά στελέχη του περιοδικού.

Μέγα το πλήθος αλλά μικρό το πάθος στην κομμουνιστογενή εκδοχή της Ηλεκτρικής στην Επίδαυρο.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 19.7.78

Ελαστικό ωράριο εργασίας με κατάργηση του οκτώωρου προετοιμάζει η κυβέρνηση, αποκάλυπτε το «Βήμα».

Το θερμόμετρο κόλλησε στους 40°. Καταζητείται ο Κέλσιος διότι ουδείς πίστεψε τη διάψυσή του.

Σκοτώθηκε από έκρηξη φιάλης υγραερίου σε σκηνή νήπιο τεσσάρων μηνών. Ακόμη: 20 σκοτώθηκαν σε τροχαία, 6 πνίγηκαν, 1 πέθανε από ηλίανση. Επιτέλους, καλοκαιράκι!

Στην Ιταλία όμως 28 άτομα έχασαν τη ζωή τους από καταρρακτώδεις βροχές.

Εκλογές στην Πορτογαλία: θριάμβευσε ο ήδη πρωθυπουργός της δεξιός Καβάκο Ντα Σίλβα με 54%. Μεγάλοι χαμένοι το κόμμα του πρώην Προέδρου Εάνες και οι κομμουνιστές.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 20.7.78

«Επέτειος» της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Πέρασαν 13 χρόνια. Πόσα ακόμη;

Επιτέλους, μάθαμε για το πώς, οι Αμερικανοί ικανοποίησαν την ψυχρή κυβέρνησή μας. Ελάχιστοι κατάλαβαν γιατί.

Η τιμή του πετρελαίου πήρε την ανηφόρα, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας πήρε απόφαση για άμεσο τερματισμό του πολέμου Ιράκ-Περσίας. Ανατολικοί και Δυτικοί, Βόρειοι και Νότιοι, μετά του καθεστώτος Χομείνι.

Για εγχείριση σκληροκοιτίτιδος μήπε ο Εάνες μετά την ήττα του. Ο Κουνιάλ, κατά το παράδειγμα του Μαρσαί, χαίρει άκρας υγείας.

Ρύθμιση υπέρ των εργαζομένων είναι το νομοσχέδιο που καταργεί το οκτώωρο δήλωσε ο υπουργός Εργασίας. Άδικα ανησυχήσατε.

Ωδινεν όρος, έτεκεν μυν. Οι γιατροί ανέστειλαν την απερ-

για και έτσι μπορείτε να πεθαινετε με τις περιποιήσεις τους, εντός ή εκτός ΕΣΥ.

Ο κ. Αρκουδέας συνέλαβε τον Κέλσιο αλλά το θερμόμετρο πήγε στο 41.

Αθώθηκε με βούλευμα ο κ. Καραχάλιος. Οι προθέσεις του εισαγγελέα άγνωστες.

ΤΡΙΤΗ, 21.7.87

Του Άη-Λιός. Λέγεται πως ο καιρός γυρίζει αλλιώς, αλλά το θερμόμετρο πήγε στους 42. Ο Κέλσιος αφέθηκε ελεύθερος και καταζητείται ο Φαρενάιτ.

Αφού μάθαμε το πώς ικανοποιήθηκε η κυβέρνηση μέσω διαρροών αρχίζουμε σιγά σιγά να μαθαίνουμε γιατί ήταν ψυχρή. Ο Αμπου Νιντάλ δεν φαίνεται άμοιρος ευθυνών.

Υπερψηφίστηκε τελικά το περί ραδιοτηλεόρασης νομοσχέδιο χωρίς την παρουσία της αντιπολίτευσης που αποχώρησε επικαλούμενη παράβαση της διαδικασίας.

Η εκκλησία προσέφυγε στο Συμβούλιο Επικρατείας ζητώντας ν' ακυρωθούν τα διατάγματα που υλοποιούν το νόμο Τρίτη. Αν απορριφθεί η προσφυγή τους δεν μένουν παρά οι αφορισμοί.

Κοινή παρέμβαση ΗΠΑ - ΕΣΣΔ στον Κόλπο είχε προτείνει ο Γκορμπατσόφ για να περιστοίκωσουν την Περσία, αλλά ο Ρέγκαν προτίμησε τον ΟΗΕ.

Είδηση: Ο Ημεροδότης έχει σοβαρές υπόνοιες πως για τη ζέστη φταίει ο Ρεώμυρος και αναχωρεί στις μακράς της Αττικής παραλίες προς αναζήτησιν του. Ραντεβού το Σεπτέμβριο, με εκλεκτή όπως πάντα ύλη. Κουράγιο στους παραμένοντες εν Αθηνών. Λέγεται πως υπάρχουν και χειρότερα.

Η αντικαταστάτρια του ημεροδότη, παίρνει το μάνιό της στην πλατεία Συντάγματος.

Κρατηθείτε: Σε λίγες μέρες, τέτοιες φωτογραφίες θα είναι ξανά επίκαιρες.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 22.7.87

΄Ατιμε ημεροδότηκη μ' άφησες στη θέση σου και έφυγες την κατάλληλη στιγμή. Στους 46° βαθμούς έφτασε η θερμοκρασία, κι εγώ λιώνω σα χαλασμένο παγωτό συνεταιριστικής εταιρείας γάλακτος.

Και δεν φτάνει η ζέστη, άρχισαν και οι φήμες για τις εξελίξεις, μέρα που 'ναι. Ο Γ. Αρσένης δήλωσε ξαφνικά στη Βουλή, ότι θα ψηφίσει το φορολογικό νομοσχέδιο του ΠΑΣΟΚ: επιδείχλει βρίσκεται σε αντίθεση με το σταθεροποιητικό πρόγραμμα και ορισμένοι εισέπραξαν τη δήλωση ως άνοιγμα προς την κυβέρνηση. Ο υπουργός Οικονομικών Δ. Τσοβόλας, δήλωσε ότι το σταθεροποιητικό πρόγραμμα λήγει το Δεκέμβριο του '87 και αρχίζει αμέσως αναπτυξιακή πολιτική. Επομένως: φεύγει ο Σημίτης, και αναλαμβάνει ο Αρσένης. Κάποιες φήμες και για την είσοδο του Μπούτου στην κυβέρνηση, και νάτος ο ανασχηματισμός.

Αλλά το μενού έχει και εθνικά θέματα. Ο Τούρκος πρέσβης κ. Ακιμόν επέδωσε στον πρωθυπουργό μήνυμα του Οζάλ, που περιέχει —σύμφωνα με την ελληνική πλευρά— νέα στοιχεία, για τα οποία θα χρειασθεί χρόνος να απαντηθούν. Ψάχνω σαν καλό λαγωνικό για να δημοσιεύσω αποκλειστικά τις επιστολές.

Τι τα θέλω εγώ αυτά; Και ο Μεγαλοοικονόμος έψαχνε και νάτον που παραπέμπεται τώρα, με την κατηγορία της κατασκοπείας υπέρ της Μόσχας.

ΠΕΜΠΤΗ, 23.7.87

Φθάνει η επέτειος της αποκατάστασης της δημοκρατίας, και οι βουλευτές μας αποφάσισαν να την τιμήσουν δεόντως: αυτοί της ΝΔ αποχώρησαν από την Εξεταστική Επιτροπή για το Φάκελο της Κύπρου.

Ε! βέβαια, με τέτοια ζέστη που διαρκώς αυξάνεται, πού να συνεδριάζεις. Δεν κάνεις που δεν κάνεις τίποτα, δεν πας για μπάνιο, θα σκέφθηκαν. Γιατί αυτοί που 'μειναν στη ζέστη, αρχίζουν να πεθαίνουν σαν τις μύγες στην Αθήνα.

Οι μόνοι που δεν το βάζουν κάτω, είναι ο κ. Σημίτης με τον κ. Τσοβόλα, που δηλώνουν εν χορώ: «δεν μας αναδομεί κανείς».

Ευτυχώς που υπάρχει και ο κ. Χατζιδάκις, με τη συναυλία του στην επέτειο της αποκατάστασης της Δημοκρατίας, που διοργανώνει ο Δήμος Αθηναίων. Η καλύτερη εκδήλωση για την επέτειο, απ' όσες έχουν γίνει μεταπολιτευτικώς: 15.000 άτομα, απολαμβάνουν χωρίς να εκτονώνονται τη μουσική, συμμετέχουν διακριτικά και με κατανυξη αδελφώνονται, είναι πολιτισμένοι.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 24.7.87

Η ζέστη ανεβαίνει, τα νεκροταφεία μας —λέει— αποδεικνύ-

Αυστηρός έλεγχος των προσκεκλημένων, λίγο πριν μπουκ στο προεδρικό μέγαρο.

Αρσένης - Σημίτης: λίγο πριν την έναρξη του κατς, οι δύο αντίπαλοι δίνουν τα χέρια.

ονται κι αυτά ανεπαρκή, και η πολιτεία μας υποβάλλει στο μαρτύριο του νερού. Πολλοί μιλάνε για ανοχύρωτη πόλη. Επιπολαιότητες. Το βασανιστήριο γίνεται για να μην ξεχνάμε την επέτειο της αποκατάστασης της Δημοκρατίας.

Επέτειο έχουμε, και εγώ δεν μπορώ να αρνηθώ την πρόσκληση του πιο βασανισμένου από τη δικτατορία Έλληνα. Η δεξίωση κυλάει χωρίς παραλείψεις και χαπενίγκς, όπως αρμόζει σε ένα σεμνό πρόεδρο της Δημοκρατίας που δεν διστάζει όμως να στηλιτεύσει την «αποσύνθεση του εθνικού μας βίου» και τον «λαϊκισμό». Για ποιον χτυπά η καμπάνα; Ο κ. Παπανδρέου που με βάση τις δηλώσεις του είναι λίγο πολύ ενθουσιασμένος από τη μεταπολίτευση, παρακολουθεί σιωπηλός. Όταν ο Πρόεδρος τελειώνει, βγάζει ένα στεναγμό ανακούφισης.

Αποκλειστικό: Και μέσα στην πλήξη, και τη ζέστη, η Αρίστηρα αποφασίζει να κάνει την παρέμβασή της, ξεπερνώντας τις παλιές έχθρες, *Ενωμένη*. Σε μια γωνιά του προεδρικού μεγάρου, ετοιμάζοντας να φωτογραφηθούν Γιάνναρος, Μπανιάς, Πάγκαλος, Παπαντωνίου. Γίνεται αριστερά χωρίς Μπριλλάκη; Ο τελευταίος σπεύδει και προλαβαίνει να φωτογραφηθεί και αυτός. Τουλάχιστον όμως όλοι αυτοί, αντιδικτατορικό αγώνα κάνανε. Οι άλλοι και δεν κάνανε και συνωστίζονταν για να τους πάρει η τηλεόραση.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 25.7.87

Ευτυχώς, κάποιος έχει τη φαινή ιδέα και αντί για το Ολυμπιακό Στάδιο, η Συνδιάσκεψη Συνδικαλιστικών Στελεχών του

Ο πιο βασανισμένος Έλληνας, ο πιο βασανισμένος σοσιαλιστής και ο γεν. γραμματέας του πιο βασανισμένου κόμματος, ποζάρουν για την επέτειο. Κάπου στα βάθος, ο αντικαταστάτης του ημεροδότηκη.

ΠΑΣΟΚ πραγματοποιείται στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας, που διαθέτει και αιρ-κοντίσιον. Η ομιλία του κ. Παπανδρέου προκαλεί ενθουσιασμό στους παρευρισκόμενους: οι εκλογές θα γίνουν τον Ιούνιο του 1989 —άρα έχουμε καιρό— το 1988 θα είναι έτος πιο άνετης εισοδηματικής πολιτικής, —επομένως δεν θα μας βρίζουν τόσο—, ενώ η επιστολή Άρμακοστ μας ικανοποιεί.

Και σε όλα αυτά, μία ειδήση. Ο κ. Παπανδρέου δεν είναι —φαίνεται από την ομιλία του— καθόλου ευχαριστημένος από την κατάσταση του συνδικαλιστικού κινήματος. Έχει αποφασίσει να το ενοποιήσει ξανά.

Τόσες κρυάδες ακούγονται, και το θερμόμετρο δεν λείει να πέσει. Εν τω μεταξύ οι εφημερίδες παίζουν την κολοκυθιά με τους νεκρούς. «500 νεκροί». «Γιατί 500;» «Και πόσοι να 'ναι;» «700».

ΚΥΡΙΑΚΗ, 26.7.87

Αν μετρούσαμε τον πληθυσμό της Αθήνας σήμερα, δεν θα ήταν μεγαλύτερος από αυτόν μίας επαρχιακής κωμόπολης. Και παρά τη ζέστη, είναι πολύ ωραία *Ημεροδότηκη*, που βρίσκεται τώρα σε μία παραλία και για να φτάσεις μέχρι τη βρόμικη θάλασσα πρέπει να σπρώξεις δέκα φορές και να ζητήσεις άλλες τρεις συγγνώμη. (Θεέ μου τι λέω; Τι μπορεί να κάνει ο άνθρωπος για να απαλύνει τη δυστυχία του;).

Εν τω μεταξύ, αυτή η μετεωρολογική υπηρεσία, πάλι έπεσε έξω. Είχε προβλέψει βελτίωση του καιρού, σήμερα το βράδυ, αλλά τίποτα. Είχε μετά άδικο ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας, που απευθύνθηκε σε καφετζού;

Οι μόνοι που δεν το βάζουν κάτω, αιρ-κοντίσιον βοηθώντας, είναι οι συνδικαλιστές του ΠΑΣΟΚ. Ο κ. Σημίτης αντεπιτίθεται: «Η οικονομία δεν αντέχει παροχές, θα ζημιωθούν και οι εργαζόμενοι».

Μέσα στο γενικό αλαλούμ και μία πραγματικά δυσάρεστη ειδήση. Ο Γ. Τσαρούχης μεταφέρεται σε νοσοκομείο, λόγω αφυδάτωσης.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 27.7.87

Ευτυχώς τελείωσε και η κρίση με τους Αμερικανούς. «Πέρασαμε μία μεγάλη κρίση και αυ-

τή τη στιγμή βρισκόμαστε στο σημείο πριν ξεσπάσει αυτή», είπε ο πρωθυπουργός μιλώντας στους δημοσιογράφους που τον συνόδευαν στο ταξίδι του στη Ρουμανία. Όσο για τις βάσεις, θα τις αντιμετωπίσουμε όχι «οικονομικά, αλλά εθνικά». Που σημαίνει «Κύπρο - Αιγαίο».

Κατά τα άλλα, ένα μεγάλο αίσθημα ανακούφισης ακούσθηκε στα υπουργικά γραφεία στην Αθήνα, όταν ο κ. Α. Παπανδρέου το «ξεκαθάρισε»: δεν προβλέπει αλλαγές στην κυβέρνηση, ενώ «μπαίνοντας στο '88 με τα οποία επιτεύγματα μας, θα προχωρήσουμε στην αναδιάρθρωση των θεσμών της οικονομίας». Η δε πιο «άνετη οικονομική πολιτική, θα ανακοινωθεί στο λόγο στη Θεσσαλονίκη».

Ο καύσωνας υποχωρεί σιγά σιγά και θα κάνει ξανά την εμφάνισή του μετά το τέλος της προετοιμασίας του περιοδικού, επομένως θα μας βρει στις παραλίες, άρα ούτε γάτα, ούτε ζημιά, λοιπόν.

Εν τω μεταξύ, ο πρωθυπουργός μας αποδεικνύεται ιδανικός χειριστής των αντιθέσεων ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις. Υπογράφει κοινό ανακοινωθέν με τον Ρουμάνο πρόεδρο Τσαουσέσκου, με το οποίο εξυμνούνται οι διεθνείς πρωτοβουλίες Γκορμπατσόφ και την ίδια στιγμή περιμένει τον Άρμακοστ στην Αθήνα, για τη συνέχιση της πορείας βήμα προς βήμα, πιασμένοι χέρι χέρι.

Ο Αμερικανός υφυπουργός Εξωτερικών φθάνει στην Αθήνα αύριο, και ο ΕΟΤ, κινείται δραστήρια για να δροσίσει τον καιρό και να κάνει τη διαμονή του πιο ευχάριστη. Αλλά για τη συνέχεια, στο επόμενο...

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙΣ, ΟΥΤΕ ΝΑ ΠΕΘΑΝΕΙΣ

Έφτασε μόνον ένας παρατεταμένος καύσωνας του Ιουλίου για να μετατραπούν η Αθήνα και ο Πειραιάς σε «πόλεις θανάτου», όπως έγραψαν οι εφημερίδες. Με κατακερματισμένη και αδύνατη την κρατική μηχανή, με ανεπάρκειες, με ελλείψεις, με τεράστια κενά προγραμματισμού και ελέγχου η Αθήνα και ο Πειραιάς έμοιαζαν αυτές τις μέρες παρατημένες, αφημένες στη μοίρα των 44 βαθμών Κελσίου, ανίκανες να οργανώσουν στοιχειώδεις μηχανισμούς άμυνας.

Η αθλιότητα και η μιζέρια φάνηκε, για άλλη μια φορά όπως τους χειμερινούς μήνες με τις βροχές και τα χιόνια, όπως με τους σεισμούς, όπως με το νέφος... Κοιτάζοντας λίγο πιο πέρα υπάρχει το πολεοδομικό χάος, οι υποβαθμισμένες συνοικίες, η ρύπανση του περιβάλλοντος, οι φωτιές των γύρω δασών και η οικοπεδοποίηση, το κυκλοφοριακό, οι τεράστιες ελλείψεις των δρόμων, ο θρίαμβος των συμφερόντων και του κέρδους, η αδιαφορία του κράτους, η μικροπολιτική των δήμων και οι υποσχέσεις.

Η διαπίστωση ότι η Αθήνα είναι μια πόλη που δεν μπορεί να προστατεύσει τον εαυτό της δεν αρκεί. Οι θάνατοι των τελευταίων ημερών, οι ελλείψεις των νοσοκομείων, η αδυναμία να υπάρξουν έγκαιρα μέτρα, οι ελλείψεις σε νερό, η ανυπαρξία βοηθητικών μέτρων —από την καθαριότητα που δεν εξασφαλίζεται μόνο με τη συλλογή των σκουπιδιών, μέχρι την πρόνοια για ορισμένες υπηρεσίες που υποτίθεται πρέπει να λειτουργούν άψογα για να αντιμετωπίζουν παρόμοιες καταστάσεις— είναι τα θεαματικά συμπτώματα μόνο των προβλημάτων της Αθήνας και του Πειραιά. Πίσω από αυτά και όσα θα ακολουθήσουν, βρίσκεται η αδυναμία της πόλης να λειτουργήσει και να ανταπεξέλθει στις ανάγκες των κατοίκων της. Και πίσω από τα «μέτρα» της κυβέρνησης βρίσκεται η κρατική ανεπάρκεια και όλες εκείνες οι επιλογές που δημιούργησαν τις σημερινές πόλεις.

Όσο αυτές οι επιλογές κυριαρχούν θα αντιμετωπίζουμε την ίδια κατάσταση που με τον καύσωνα, τότε με τις νεροποντές, τότε με την άπνοια, τότε με τα χιόνια και τότε με τους σεισμούς. Και όσο δεν αλλάζουν, οι υποβαθμισμένες συνοικίες θα υποβαθμίζονται περισσότερο, η καθημερινή ζωή θα δυσκολεύει, η ρύπανση θα αυξάνει και η πόλη θα γίνεται περισσότερο απάνθρωπη.

Ίσως όμως τον βαθμό της απανθρωπιάς και της ανελευθερίας της πόλης να τον δείχνει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, η μοίρα των νεκρών του καύσωνος, όλων αυτών που, εκόντες άκοντες, την εγκατέλειψαν ξεφεύγοντας από τα βάνουσα χέρια της. Για να αποδειχθεί στο τέλος ότι σε αυτήν την πόλη ούτε τα νεκροταφεία δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες και να πετύχουμε στο φαινόμενο των άταφων νεκρών. Στην Αθήνα δεν μπορείς ούτε να ζήσεις αλλά ούτε και να πεθάνεις. □

Η παλιά φασολάδα σε νέες караβάνες

Το νομοσχέδιο «περί στρατολογίας» που κατέθεσε η κυβέρνηση διαψεύδει δυστυχώς όσους ανέμεναν μια διαφορετική αντιμετώπιση για τον εκδημοκρατισμό του στρατού. Χωρίς να ανοίγει ένα διάλογο για τα όσα θίγει, εμφανίζει ένα «ανανεωμένο» πλαίσιο το οποίο όμως αναπαράγει και διατηρεί τις ίδιες νοοτροπίες. Προϊόν περισσότερο μιας προσαρμογής του χουντικού 720/70 στις σημερινές ανάγκες, παρά μιας προσέγγισης που θα έθιγε προβλήματα εκδημοκρατισμού, εξακολουθεί να διατηρεί την ίδια λογική. Τεχνικά αποδοτικό και ίσως περισσότερο αποτελεσματικό, από τον προκάτοχό του Ν. 720/70, το νομοσχέδιο δεν ανατρέπει την ισχύουσα φιλοσοφία ούτε δημιουργεί συνθήκες που θα επέτρεπαν τη λειτουργία της δημοκρατίας σε μια επόμενη έστω φάση. Χαρακτηριστική πχ. είναι η στάση στο θέμα της φυλάκισης, του χρόνου θητείας, των ρυθμίσεων για την αναβολή της εναλλακτικής κοινωνικής θητείας.

Με δεδομένο το κλίμα, τον αυταρχισμό, και τη στρατοκρατική λογική, αλλά και το χρόνο που απαιτείται για τις νέες στρατολογικές ρυθμίσεις θα διατηρηθεί η ίδια κατάσταση, χωρίς καμιά επί του παρόντος αλλαγή στο σοβαρό πρόβλημα του εκδημοκρατισμού στις Ένοπλες Δυνάμεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟΥ

Πολύ ενδιαφέροντα είναι όσα λέγονται, αλλά και όσα υπονοούνται στη συνέντευξη του κ. Παπανδρέου που δημοσιεύεται στο χθεσινό τεύχος του «Οικονομικού Ταχυδρόμου». Η είδηση βρίσκεται ασφαλώς στην «προσωπική» ερώτηση που υποβάλει κάποια στιγμή ο διευθυντής του περιοδικού κ. Γ. Μαρίνος στον πρωθυπουργό: «κύριε πρόεδρε, μια που έχετε ήδη αναγνωριστεί, από φίλους και μη, Έλληνες και ξένους, ως ο πιο ευρωπαίος και φεντεραλιστής από τους ηγέτες των χωρών της Κοινότητας, πώς θα αντιδρούσατε αν σας προτεινόταν να αναλάβετε υπεύθυνα την υλοποίηση του πολύ ρεαλιστικού αυτού οράματος (εννοείται του 1992) σε επίπεδο Κοινότητας»;

«Ποιος είναι φεντεραλιστής και ευρωπαίος», εγώ ο «εθνικοανεξαρτησιακός να γίνω πρόεδρος του συνδικάτου», θα μπορούσε να απαντήσει ο κ. Παπανδρέου, που δεν φαίνεται όμως καθόλου να αποκλείει αυτό το ενδεχόμενο: «... πιστεύω ότι είναι δύσκολο να πει κανείς εδώ, ότι ναι θα αναλάμβανα ή κάτι τέτοιο... αλλά θα ήταν μία μεγάλη υπόθεση για οποιονδήποτε είτε οικονομολόγο είτε πολιτικό άνδρα της Ευρώπης. Δεν υπάρχει γι' αυτό καμία αμφιβολία», καταλήγει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ.

Να λοιπόν η μεγάλη έκπληξη: μετά το βραβείο Νόμπελ, και τη γενική γραμματεία του ΟΗΕ, ο κ. Παπανδρέου δεν αποκλείει να ηγηθεί της ενοποίησης του άλλου συνδικάτου. Αν και αυτό αποτύχει, ας μην απελπιζόμαστε: υπάρχει και η γενική γραμματεία του ΝΑΤΟ, του αυθεντικού συνδικάτου.

Και χυμούς ο κ. Τόμπρας!

Ποιος μπορούσε να φαντασθεί πως, μεταξύ τόσων ιδιοτήτων και ειδικοτήτων, ο κ. Φάνης Τόμπρας είναι και εργοστασιάρχης; Κι όμως, και εργοστάσιο διαθέτει με την επωνυμία ΛΙΜΠΕΡΤΑ και δραστήριες εμπορικές κινήσεις πραγματοποιεί, παρά το φόρτο εργασίας του στον πολύπαθο οργανισμό των επικοινωνιών. Ως ιδιοκτήτης του εργοστασίου εμφανίζεται ο αδελφός του κ. Τόμπρα ενώ ο κ. γενικός κατέχει το 30% των μετοχών. Το εργοστάσιο, λοιπόν, ΛΙΜΠΕΡΤΑ παράγει συμπυκνωμένους χυμούς και πούλπες φρούτων, που διοχετεύονται —ως πρώτη ύλη— σε άλλα εργοστάσια παραγωγής χυμών.

Από τον ογκώδη φάκελο του πρώην διευθυντή της ΣΕΚΟΒΕ κ. Λυρατζόπουλο —που δεν έχει και λίγες ευθύνες για όσα καταγγέλλει σήμερα— ανασύραμε μια εξώδικο διαμαρτυρία στην οποία μεταξύ άλλων αναφέρει και τα εξής ενδιαφέροντα για τη ΛΙΜΠΕΡΤΑ:

«...από ό,τι πληροφορούμαι διαπραγματευτήκατε και τελικώς αγοράσατε —γράφει ο κ. Λυρατζόπουλος απευθυνόμενος στη σημερινή διεύθυνση της ΣΕΚΟΒΕ— από την εταιρεία ΛΙΜΠΕΡΤΑ πορτοκαλοχυμό των 12ΒRIX προς 60 δρχ. το κιλό. Ο χυμός αυτός είναι απολύτως ακατάλληλος για τις ανάγκες της ΣΕΚΟΒΕ διότι η ΣΕΚΟΒΕ αγόραζε πάντοτε συμπυκνωμένο χυμό των 60-65 ΒRIX ο οποίος κόστιζε 125 δρχ. το κιλό. Αν κανείς υπολογίσει την τιμή των 12 ΒRIX με την τιμή και την πυκνότητα των 60 ΒRIX τότε θα βγει ο χυμός αυτός της ΛΙΜΠΕΡΤΑ να κοστίζει 725 δρχ. το κιλό. Τα νούμερα κραυγάζουν, εσείς εφησυχάζετε;».

Εκτός από τα παραπάνω, κ. Τόμπρα, είναι αλήθεια, ότι μετά από έντονες πιέσεις σας δώχθηκε «πάραυτα» από το εργοστάσιο της ΣΕΚΟΒΕ στα Γιαννισά ο χημικός διευθυντής κ. Δημ. Πλουμής γιατί δεν παρέλαβε τους χυμούς σας λόγω της ακαταλληλότητάς τους;

Λέγεται ότι ένα μεγάλο μέρος από τις δραστηριότητες της ΛΙΜΠΕΡΤΑ το οφείλει στην ΙΤΣΟ τη γνωστή από το σκάνδαλο του καλαμποκιού κρατική εταιρεία «προώθησης» των εξαγωγών που λέγεται ότι επιβάλλει σε διάφορους εισαγωγείς να αγοράζουν «νέκταρ» και χυμούς της ΛΙΜΠΕΡΤΑ...ως αντισταθμιστικά.

Προσπαθήσαμε επανειλημμένα να επικοινωνήσουμε με τον κ. Φάνη Τόμπρα προκειμένου να ελέγξουμε κάποιες πληροφορίες μας και να ακούσουμε και τις δικές του απόψεις πχ. αν, και κατά πόσον, οι επεμβάσεις της ΙΤΣΟ «αντιστάθμισαν» και τα ελλείμματα της εταιρείας του κ. Τόμπρα. Φαίνεται ότι η «τεχνολογία» του ΟΤΕ του έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίζει εκ των προτέρων τι είχαμε να τον ρωτήσουμε. Θα επανέλθουμε όμως. Ως τότε θα ήταν άσκοπο να περιμένουμε μια απάντηση του κ. Τόμπρα; Όχι βεβαίως του τύπου «δε γίνονται υποκλοπές στον ΟΤΕ...».

Γιατί αυτό είναι το άλλο θέμα που θα μας απασχολήσει προσεχώς.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΟΠΡΟΠΟΥΛΟΣ

Λίγο πριν τα μεσάνυχτα της 24ης Ιουλίου, έφυγε αθόρυβα από τη ζωή, ο αντιστράτηγος εν αποστρατεία Δημήτρης Οπρόπουλος. Πριν προλάβει να γιορτάσει τα 13 χρόνια από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, για την οποία αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις χωρίς να παραστεί στην αποκάλυψη της προτομής του φλογερού συναγωνιστή και φίλου του Σπύρου Μουστακλή στο χώρο του πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ.

Αυτή τη φορά, ο στρατηγός Οπρόπουλος δεν άντεξε. Τον νίκησε η μόνιμα κλονισμένη υγεία του —μετά τα βασανιστήρια των οργάνων της δικτατορίας και το ατύχημα κατά τη διάρκεια της εξορίας του στη Λέσβο, που τον είχε αφήσει παράλυτο.

Όλα τα πολιτικά κόμματα εξέφρασαν με ανακοινώσεις τη βαθιά τους θλίψη για το θάνατό του και στην τελευταία του κατοικία τον αποχαιρέτησαν φίλοι, συγγενείς, συναγωνιστές, στρατιωτικοί και σύσσωμη η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του τόπου.

Ο στρατηγός Οπρόπουλος υπήρξε από τις πιο σεμνές μορφές του δικτατορικού αγώνα. Ακάματος αγωνιστής, σύμβολο του αδούλωτου φρονήματος και της αταλάντευτης πίστης στη Δημοκρατία. Ήταν από τους λίγους, που έπραξε —όταν έπρεπε— τα μέγιστα και στη συνέχεια επέλεξε τη σιωπή. Στο πρόσωπό του ενσάρκωθηκε η ιδέα της Εθνικής Συμφιλίωσης. Αν και αντίπαλος στο Γράμμο - Βίτσι με τους αγωνιστές του Δημοκρατικού Στρατού, κατάφερε να ξεπεράσει τα μετεμφυλιακά συμπλέγματα, και με την παραδειγματική του στράτευση στον αγώνα που τον οδήγησε να συμπαραταχθεί με τους παλιούς του αντιπάλους εναντίον της δικτατορίας, να κερδίσει την εκτίμηση και το σεβασμό της Αριστεράς και όλου του προοδευτικού κόσμου.

27 χρόνια αξιωματικός του Στρατού διακρίθηκε επανειλημμένως και τιμήθηκε με μετάλλια ανδραγαθειών. Τον Οκτώβριο του '67 η χούντα τον αποστράτευσε και στη συνέχεια τον βασάνισε και τον εξόρισε, διαισθανόμενη σ' αυτόν τον στρατιώτη της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας, μια σοβαρή απειλή. Ο στρατηγός Οπρόπουλος, όχι μόνο αρνιόταν πεισματικά να «προσαρμοστεί» στο τυραννικό καθεστώς, αλλά και από την πρώτη στιγμή εργαζόταν συστηματικά για την ανατροπή του.

Στο σπίτι του αρχικά, με τις συγκεντρώσεις δημοκρατικών αξιωματικών. Στο Τσοτύλι, όπου εκτοπίστηκε αργότερα, συγκροτώντας αντιστασιακές οργανώσεις. Ακόμα και στο Λονδρέζικο νοσοκομείο, όπου κατέφυγε μετά το ατύχημά του, όταν παράλληλα με τη μάχη που έδινε για τη ζωή, δούλευε με πάθος κι επιμονή για τη συσπείρωση και συνεργασία όλων των αντιστασιακών ομάδων.

Γύρισε στην Ελλάδα με τη μεταπολίτευση. Ο λαός τον υποδέχτηκε με δαφνόφυλλα, ως ήρωα. Η πολιτική ηγεσία τον προήγαγε αναδρομικά στο βαθμό του αντιστράτηγου. Όμως ο στρατηγός Οπρόπουλος δεν αντάλλαξε την ώρα του χρέους με κάποια μορφή «καταξίωσης». Δεν εκποίησε τη θαρρετή κι υπερήφανη στάση του στους χαλεπούς καιρούς, με ταπεινά ανταλλάγματα σε ευκολότερους χρόνους. Σύμβουλος των πράξεών του ήταν ο σεβασμός του όρκου που 'χε δώσει το 1940 ως απόφοιτος της Σχολής Ευελπίδων κι όχι η υστεροφημία.

Ο στρατηγός Οπρόπουλος ήταν σπάνιος άνθρωπος. Αν και είχε περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του σ' ένα μηχανισμό τόσο αυταρχικό κι εξουσιαστικό όσο ο Στρατός, διατηρούσε μια σεμνότητα ήθους αναπάντεχη κι ανθρώπινη ζεστασιά. Ήταν βαθιά δημοκρατικός, σε όλες του τις εκδηλώσεις, φωτεινή εξαίρεση ανάμεσα στους αξιωματικούς και τους στρατιώτες.

Λίγους μήνες πριν το θάνατό του, είχαμε την τύχη στο περιοδικό να συνεργαστούμε στενά μαζί του, με αφορμή την ειδική έκδοσή του ΑΝΤΙ για τα εικοσάχρονα της Χούντας. Στις συναντήσεις αυτές ανακαλύψαμε και τον στρατιωτικό και τον άνθρωπο.

Όταν δημοσιεύσαμε τη συνέντευξή του —μέρος μόνο των μακροσκελών του αφηγήσεων— δεν μπορούσαμε να φανταστούμε ότι θ' αποτελούσε την τελευταία του εμφάνιση στη δημόσια ζωή. Βέβαια, η κατάσταση της υγείας του είχε επιδεινωθεί —είχε εισαχθεί στο ΝΙΜΙΤΣ— όμως, η ανεξάντλητη αισιοδοξία του, η μαχητικότητα του, ο ενθουσιασμός που του γεννούσε η ιδέα της συγγραφής των απομνημονευμάτων του, δεν επέτρεπαν τέτοιες σκέψεις.

Βγήκαμε γελασμένοι. Ο θάνατος τον νίκησε και τον πρόλαβε στα 66 του χρόνια. Η απουσία του αφήνει ένα δυσαναπλήρωτο κενό.

Η μνήμη του θα 'ναι ζωντανή και μετά από το ύστατο «χαίρε».

«Χάσαμε όμως το πιο τίμιο - τη μορφή του».

ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ:

*Να μην κληθούμε κάποτε**να γιορτάζουμε
επετείους,
χωρίς ουσία
και χωρίς
αντίκρισμα...*

Επιτρέψτε μου να πω δύο λόγια για τη σημερινή επέτειο. Δεν θα σας μιλήσω με συνθήματα. Θα σας μεταφέρω πρώτα τις σκέψεις μου και μετά αντιδράστε κατά την κρίση σας.

Δέκα τρία χρόνια πέρασαν από το βράδυ εκείνο που έφτανε στη χώρα ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, μέσα σε ένα συγκλονιστικό λαϊκό παραλήρημα, φορτισμένος κι ο ίδιος από ιερή συγκίνηση και επιφορτισμένος από το λαό ολόκληρο να επαναφέρει τη βιασθείσα δημοκρατία στον τόπο μας.

Και αναίμακτα, σοφά και οριστικά, θέλουμε να το ελπίζουμε πραγματοποιήσει την εντολή που του ανέθεσε ο λαός.

Όμως, οφείλουμε να ομολογήσουμε όσο κι αν δεν μας είναι αρεστό, πως η πτώση της Χούντας δεν υπήρξε μόνο έργο μιας καθολικής λαϊκής αντίστασης. Διότι βλέπετε όλες οι μεταπολεμικές μας κυβερνήσεις δεν φρόντισαν να κατασκευάσουν ελεύθερους Έλληνες πολίτες, ώστε η Χούντα, η κάθε Χούντα, να μη μπορεί να σταθεί ούτε λίγες ώρες. Το έθνος αντιπροσωπεύτηκε μεταπολεμικά από τα φαντάσματά του. Από τα Μακρονήσια, τις Ασφάλειες, τις παρακρατικές οργανώσεις και κάθε λογής άθλια γεννήματα χωροφυλάκων και αρρωστημένων σαδιστών, που μόνο κατάλληλοι δεν ήταν για να κατασκευάσουν ελεύθερους πολίτες. Η πτώση της Χούντας υπήρξε αποτέλεσμα συγκυριών και μιας αγιάτρευτης ως τη στιγμή εθνικής καταστροφής — της τουρκικής κατοχής στην Κύπρο.

Σήμερα δεκατρία χρόνια μετά, γιορτάζουμε την ημέρα της Δημοκρατίας, με τον πρωτεργάτη της απόντα από την ενεργό πολιτική ζωή του τόπου, με την τουρκική κατοχή στην Κύπρο εξακολουθητικά παρούσα, με τη φαρισαϊκή κάπως έρευνα του φακέλου της — που δίνει αφορμή σε ανέρα φασιστικά αυριανικά σχόλια — σα να μη γνωρίζουμε τους πρωταίτιους της καταστροφής, και με το περιεχόμενο της λέξης δημοκρατία, ολίγον ωχρο και ελαφρώς υποβαθμισμένο.

Η σημερινή 13η επέτειος «ημέρα της Δημοκρατίας» — όπως την αποκαλούμε, ο φ ε ί λ ε ι, να μας κινητοποιήσει ενεργά για τις βασικές έννοιες της Δημοκρατίας, πέρα από τους επίσημους και ημιεπίσημους εορτασμούς. Αν βέβαια θέλουμε η λέξη, να διατηρήσει και να επανξήσει το περιεχόμενό της, για να μην κληθούμε κάποτε να γιορτάζουμε επετείους, χωρίς

ουσία και χωρίς αντίκρισμα. Πριν χάσει η λέξη «δημοκρατία» το νόημά της, όπως τόσες άλλες σύγχρονες ελληνικές λέξεις.

Και **Πρώτον**. Το κράτος να αφήσει την υποανάπτυκτη αυταρχικότητά του, για να γίνει πολιτεία, άξια και κατάλληλη για την διεκπεραίωση των προβλημάτων του κάθε πολίτη. Να αποκτήσει ανθρώπινη υπόσταση και να περιορίσει την εξουσία στα όρια τα ανεκτά και τα απολύτως ελεγχόμενα.

Δύο. Ο πολίτης να αποκτήσει συνείδηση των δικαιωμάτων του. Για τις υποχρεώσεις του, συνεχώς του παρέχονται υπενθυμίσεις μετά φορτικότητας. Αλλά και οι υποχρεώσεις του να βασιζονται στο σεβασμό των συνανθρώπων και συμπολιτών του κι όχι σε μια αδιάκοπη υποχρεωτική προσφορά υπηρεσιών και παροχών προς μια ανεξέλεγκτη κατ' ουσίαν ομάδα ηγετών — συνηθίσαμε να την αποκαλούμε «κυβέρνηση» — έστω και με δημοκρατικές διαδικασίες εκλεγμένη.

Τρία. Ο πολίτης να επιβάλει στις διεκπεραιωτικές αρχές, τον απόλυτο σεβασμό της προσωπικότητάς του κι όχι να είναι έρμαιο βασανισμών και κακοποιήσεων, εις το όνομα του έθνους και των προβλημάτων αυτού. Να το βράσουμε το έθνος που μας καθιστά μέσω των μισητών οργάνων του ανυπόληπτα ζωύφια, καλύπτοντας έτσι την ανικανότητά του να ανταποκριθεί με περισκεψη και χωρίς συμπλέγματα στις υποχρεώσεις του.

Τέσσερα. Να γίνει ιερή η έννοια και η παρουσία της νεότητας από όλους, κι όχι να ευνουχίζεται με κάθε μέσον ανενδοίαστα για την εύκολη υποταγή της στο κράτος ή στα κόμματα. Η εκπαίδευσή της να βασίζεται στην Παιδεία κι όχι στην πληροφόρηση ή δήθεν στρατιωτική εκπαίδευση από αγροίκους και συμπλεγματικούς εκπαιδευτές. Να σταματήσει η αστυνομική κηδεμονία και η δήθεν προστασία των πολιτών από «αντικοινωνικά» στοιχεία. Ο αληθινός ν ε ο ς σήμερα αποκαλείται «αναρχικός» με την ίδια ασυνειδησία που κάποτε αποκαλείτο «αριστερός».

Πέντε. Οι ιδεολογίες και τα κόμματα απέδειξαν πως δεν είναι πλέον ειλικρινείς φορείς δημοκρατίας, τουλάχιστον στις περισσότερες περιπτώσεις. Γι' αυτό να σταματήσουν την επιθυμία τους να υποτάσσουν τον πολίτη με κάθε μέσον στις επιδιώξεις τους και στις προοπτικές τους.

Το βράδυ της Πέμπτης 23 Ιουλίου, πραγματοποιήθηκε στο γήπεδο του Παναθηναϊκού η συναυλία του Μάνου Χατζιδάκι για την 13η επέτειο αποκατάστασης της Δημοκρατίας. Μια συναυλία που όλοι περίμεναν με κάποια αμηχανία — ίσως και ο ίδιος ο συνθέτης.

Άρχισε με την ανάγνωση του κειμένου που δημοσιεύουμε αυτούσιο στη συνέχεια γιατί το θεωρούμε σημαντικό και ως ουσία και ως εγχείρημα. Ακολούθησε η συναυλία με μια σοφά ρυθμισμένη ροή τραγουδιών για να κλείσει με πολλά «μπράβο» και ένα αίσθημα ανακούφισης για μερικούς και πλήρους ευφορίας για τους πλείστους. Και όμως, είχε αρχίσει με κάποιες δίσθυμες αντιδράσεις από ένα μέρος του κοινού. Βέβαια δεν ζήσαμε το υστερικό παραλήρημα άλλων συναυλιών — άλλωστε ο Μ.Χ. αγνοεί — σκόπιμα μήπως; — αυτές τις τεχνικές που συμπαρασύρουν το πλήθος αλλά ούτε και η μουσική του ή ο λόγος του προδιαθέτουν για κάτι τέτοιο.

Στη συναυλία, εκτός από το Δήμαρχο κ. Μιλτιάδη Έβερτ και δύο - τρεις νεοδημοκράτες βουλευτές ουδείς άλλος επίσημος ή ημιεπίσημος δεν είχε προσέλθει. Το εγχείρημα είναι βέβαιο ότι υπερέβαινε τη ΝΔ ή τη Δεξιά μας γενικώς. Πρέπει όμως να τονίσουμε ότι ούτε και η Αριστερά μπορεί σήμερα να οργανώσει μια παρόμοια εκδήλωση ούτε να προχωρήσει σε αυτές τις διατυπώσεις σε συνδυασμό με ένα πολιτιστικό γεγονός.

Το εγχείρημα του Μάνου Χατζιδάκι — εννοούμε και το κείμενο και την παρουσίαση των τραγουδιών του — ήταν μια ανάσα και για πολλούς το πιο σημαντικό — και σημαδιακό — πολιτιστικό γεγονός στη φετινή ανομβρία. Το χαιρετούμε όχι γιατί υποχρεωτικά συμφωνούμε σε κάθε κόμμα και σε κάθε τελεία — αλλά ακόμα και γι' αυτό. Γιατί υπάρχουν φωνές που αρθρώνουν έναν λόγο ουσιαστικό και συνεκτικό — και πάντως διαφορετικό από εκείνον της ομοιόχρωμης μονοτονίας.

Ένα ευχόμαστε μόνον: να μην δούμε το λόγο αυτόν τεμαχισμένο και, αφομοιωμένο τον μισό από τον κ. Παπανδρέου και τον άλλο μισό από τον κ. Μητσοτάκη: Θα είναι μια τιμή για τον λαό που δεν την αξίζει.

ΕΝΑ ΗΜΙΤΕΛΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Και νομιμότης, δεν είναι δυνατόν να νοείται η με κάθε τρόπο ένταξή μας στις υπάρχουσες πολιτικές παρατάξεις. Πας μη ενταγμένος ανεξέλεγκτος άρα ύποπτος αναρχικός και τέλος, καταδικώμενος. Αυτή είναι ιδεολογία των ΜΑΤ κι όχι ενός ελεύθερου πολίτη. Οφείλουμε να καταστρέψουμε τέτοιους «εθνικούς» —σε εισαγωγικά— συλλογισμούς, που χρόνια τώρα ροκανίζουν το Δημοκρατικό μας πολίτευμα και εκμηδενίζουν κάθε φορά με διάφορες αφορμές τη μόνη ιερή και ζωντανή ύλη του τόπου μας, τη Νεότητα.

Μιλάμε συχνά για τη μάστιγα που χτυπά τους νέους μας. Για τα ναρκωτικά και την πολιτική αδιαφορία. Κι εννοούμε να παραλείπουμε τη μόνη αλήθεια, πως ε μ ε ις τους οδηγούμε στην αδιαφορία και στα ναρκωτικά, με τις προϋποθέσεις ζωής που τους δημιουργήσαμε. Τα ναρκωτικά ε μ ε ις τους τα δίνουμε για να τους εκμεταλλευθούμε. Και φυσικά εκείνοι διαλέγουν τα δικά τους ναρκωτικά, τουλάχιστον αυτά που τους εμπνέουν και τους κάνουν κέφι. Ποια η διαφορά της υποταγής των στο απάνθρωπο κράτος από την υποταγή των στον ανάληγο έμπορο ναρκωτικών; Ο θάνατος είναι πολλές φορές μια προοπτική καλύτερη από την πολύχρονη εκμηδένιση. Κι ας μην παριστάνουμε τους αφελείς κυνηγούς μερικών αχρείων μικρεμπόρων και μερικών αρρώστων που κάνουν χρήση ηρωίνης.

Επιτέλους, Δημοκρατία δεν μπορεί να είναι ο Φαρισαϊσμός.

Τέλος, όλα αυτά κι άλλα τόσα, κατοχυρωμένα στο Σύνταγμα με σαφείς κι όχι αμφιλεγόμενες διατάξεις. Κι όλοι να ορκιστούμε πίστη στο Σύνταγμα αυτό. Και η 3η Σεπτεμβρίου ημέρα του πρώτου μας συντάγματος, να γίνει η πρώτη και η μεγαλύτερη εθνική μας γιορτή, με πολυμέρες διδασκαλίες στα σχολεία των δικαιομάτων και των υποχρεώσεών μας προς Αυτό.

Προς τα εκεί οφείλουν να στρέψουν οι νέοι πολιτικοί μας τις επιδιώξεις τους, και μόνο έτσι θα έχουν υψηλούς εθνικούς και σύγχρονους στόχους.

Κι όλα αυτά, για να μπορέσουμε να αντικρίσουμε το μέλλον με αισιοδοξία και η έννοια της Δημοκρατίας να γίνει πανίσχυρη και ολοζώντανη στη χώρα μας, χωρίς να χρειαζόμαστε ε π ε τ ε ι ο υ ς για την αποκατάστασή της, όπως σήμερα.

Αυτά τα λίγα είχα να πω, σαν ελεύθερος Έλληνας πολίτης. Και σας ευχαριστώ.

Ήταν μια ζεστή καλοκαιρινή μέρα. Και όπως πάντα, η μικρή μας παρέα —η Ελενίτσα, ο Δημήτρης, ο αδελφός μου κι εγώ— ήταν σε πλήρη απαρτία και δράση. Η ακτή βούιζε από τα παιχνίδια μας, που δεν έλεγαν να σταματήσουν, πάντα τα ίδια: ποιος τρέχει πιο γρήγορα στο νερό —κι ας ξέραμε από πριν το νικητή—, ποιος θα φτιάξει το μεγαλύτερο κάστρο στην αμμουδιά, ποιος έχει μαυρίσει περισσότερο, και πάντα να μαλώνουμε για το ποιος έχει σειρά να βουτήξει από τη βάρκα.

Ήταν μια ζεστή καλοκαιρινή μέρα όπως όλες, μόνο για τους μεγάλους κάτι διέφερε. Κάτι που τους έκανε νευρικούς και ανήσυχους και, που εμείς, δεν μπορούσαμε να αντιληφτούμε. Δεν συμμετείχαν στα παιχνίδια μας και βουτούσαν στη θάλασσα μόνο όταν η ζέστη τους υποχρέωνε.

Απ' το πρωί, το ραδιόφωνο έπαιζε μόνο τσάμικα κι εμβατήρια, όπως στις γιορτές του Σχολείου. Όμως για μας ο Σεπτέμβρης ήταν ακόμα μακριά.

Εκείνο το πρωινό, ο μπαμπάς δεν είχε έρθει μαζί μας στην παραλία. Του Προφήτη - Ηλία, και δίπλα σε ένα τηλέφωνο περίμενε να συνδεθεί με την πρωτεύουσα και κάμποσες λουτροπόλεις για τα «χρόνια πολλά» των συγγενών και φίλων.

Όταν ήρθε να μας βρει, έδειχνε ξαναμμένος. Πηδούσε από βράχο σε βράχο σκουπίζοντας τον ιδρώτα του προσώπου του, λες και οι ώρες που υποχρεώθηκε να περάσει στο χωριό ήταν μαρτυρικές, και βιαζόταν έτσι να καλύψει το χαμένο χρόνο.

Αντί όμως να βουτήξει κατευθείαν στο νερό, φώναζε κι εμάς να βγούμε έξω και να ντυθούμε αμέσως.

Δεν καταλαβαίναμε τι είχε συμβεί. Οι Τούρκοι —έλεγε ο μπαμπάς— το 'χαν κάνει τελικά, επιστράτευση, έπρεπε να φύγουμε, θα γινόταν πόλεμος, είχαν μπει στην Κύπρο, επιστράτευση.

Μαζέψαμε τα πράγματά μας άρον-άρον, κι ας μην είχε έρθει ακόμα η ώρα του φαγητού. Μα τόσο σοβαρό πράγμα ήταν λοιπόν αυτή η επιστράτευση;

Στο δρόμο της επιστροφής, αναγκασμένοι σχεδόν να τρέχουμε πίσω από τους μεγάλους —που μίλαγαν και χειρονομούσαν αδιάκοπα— βρήκαμε τον τρόπο να συνεχίσουμε το απότομα σταματημένο παιχνίδι μας. «Αφού λοιπόν έχουμε πόλεμο, θα ντυθούν όλοι τσολιάδες» είπε η Ελενίτσα, και μεγάλα βήματα που τράνταζαν το λεπτόλιγνο κορμί της και τα χέρια της να σκίζουν στα δύο τον αέρα, έδωσε το σύνθημα: είμασταν ο περήφανος ελληνικός στρατός, ο ένας πίσω απ' τον άλλο, γνήσια τέκνα του '21 και του '40, μόνο που αντί για φουστάνελες φορούσαμε χρωματιστά σορτσάκια και η σοβαρότητα της αποστολής δεν μας εμπόδιζε σε κάθε βήμα να ξεκαρδίζομαστε στα γέλια για τα ίδια μας τα καμώματα.

Μόλις φτάσαμε σπίτι, η μαμά άρχισε να φτιάχνει τις βαλίτσες και ο μπαμπάς πήγε να πληρώσει τη νοικοκυρά. Τότε καταλάβαμε για πρώτη φορά ότι αυτή η επιστράτευση που λέγαν και ξαναλέγαν οι μεγάλοι, ήταν πολύ πιο σοβαρή από ό,τι είχαμε πιστέψει. Σήμαινε το τέλος των διακοπών μας, το τέλος των παιχνιδιών και των μικρών καλοκαιρινών μας απολαύσεων. Δεν θα πηγαίναμε την επομένη για ψάρεμα, δεν θα φτιάχναμε δόλωμα από ψωμοτύρι, δεν θα τρώγαμε το καθιερωμένο ρυζόγαλο στην πλατεία. Και τι παράλογο! Ο μπαμπάς επέμενε ότι δεν μπορούσαμε να πάρουμε μαζί το μεγάλο

καλάμι του ψαρέματος, για το οποίο καθημερινά δίνανε ατέλειωτες μάχες.

Με βαριά καρδιά και οι τέσσερις, ακολουθήσαμε τους μεγάλους στο λιμάνι.

Ήταν νωρίς το απόγευμα, τέτοια ώρα συνηθίζαμε να κοιμόμαστε. Τρόπος του λέγειν, βέβαια. Γιατί τα γέλια που μας προξενούσαν τα μουγκανητά των γαιδάρων από τα διπλανά χωράφια, σταματούσαν για λίγο μετά τις απειλητικές φωνές των γονιών μας για ησυχία και εμείς προσποιούμασταν τους κοιμισμένους —μέχρι την επόμενη σκανδαλιά.

Στο λιμάνι είχε μαζευτεί πολύς κόσμος κι επικρατούσε μεγάλη φασαρία. Φαίνεται ότι όλοι οι παραθεριστές τις τελευταίες ώρες είχαν κάνει τις ίδιες ακριβώς σκέψεις και κινήσεις με μας. Λέγαν ότι θα 'ρθει ένα καράβι να πάρει πρώτα τους άντρες και μετά ένα δεύτερο για τις γυναίκες και τα παιδιά. Πολλά παιδιά της ηλικίας μας φοβήθηκαν σε αυτή την ιδέα κι έτσι παραπονεμένες φωνούλες και κλάματα προστέθηκαν στη γενική αναστάτωση. Ο Δημήτρης όμως, το ξεκαθάρισε από την αρχή: δεν ήταν πια, λέει, γυναικόπαιδο. Θα έφευγε με το πρώτο καράβι. Μαζί με τον μπαμπά του.

Ανάμεσα στο πλήθος, είδα για τελευταία φορά τον Γιάννη, ένα σγουρομάλλικο καστανό αγόρι, που συναντούσα στις απογευματινές μας βόλτες. Ήταν λυκόπουλο και για να κερδίσω τη συμπάθειά του (:) του είχα πει ψέματα ότι ήμουν πουλάκι. Μ' άρεσε πολύ να τον βλέπω, να 'μαι μαζί του, και απ' την άλλη υπέφερα τόσο στη σκέψη ότι μπορεί να 'χε καταλάβει τη μικρή μου απάτη, ώστε η ξαφνική μας αναχώρηση από το νησί, μου πρόσφερε μια λύση που δεν μπορούσα από μόνη μου να επιλέξω: να πάψω να τον συναντώ.

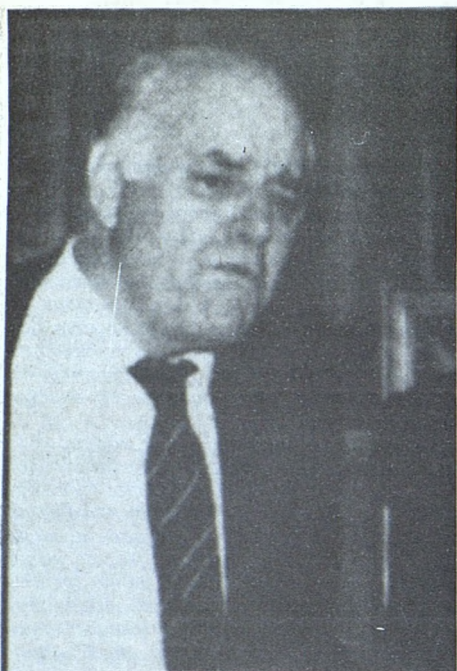
Τελικά, όλοι - μικροί και μεγάλοι επιβιβαστήκαμε στο ίδιο καράβι. Σε λίγες ώρες είμασταν πίσω στην Αθήνα, στην απόμακρη συνοικία μας. Η ζωή μας άρχισε να ξαναβρίσκει το γνώριμο ρυθμό της. Οι μέρες κυλούσαν αργά, και η ανησυχία των μεγάλων για τις εξελίξεις έκανε την ατμόσφαιρα βαριά. Και μπορεί να κάναμε μεγάλες βόλτες με τα ποδήλατα στις παραδίπλανες γειτονιές και να μέναμε κρυμμένοι μες στους ανθισμένους κήπους μέχρι το τελικό «φτου! ξελευτερία», όμως η απεριόριστη ελευθερία των καλοκαιρινών διακοπών, είχε χαθεί.

Αμέσως μόλις φτάσαμε στην Αθήνα, τον μπαμπά τον πήραν στην αεράμυνα. Αναμενόμενο —σκεφτόμασταν— αφού είχε υπηρετήσει στην Αεροπορία. Παραξενευόμασταν όμως, που αντί για το Καβούρι ή το Τατόι, είχε εγκατασταθεί στο κτίριο του Γυμνασίου της γειτονιάς. Όταν, μαζί με τον Δημήτρη, του πηγαίναμε φρούτα και καφέ, η φαντασία μας υπερπηδούσε τους ψηλούς τοίχους του περιβόλου και τη σιδερένια πύλη, προκειμένου να εξερευνήσει βήμα-βήμα τον άγνωστο χώρο που θα μας υποδεχόταν από το Σεπτέμβρη.

Κι ενώ πιστεύαμε ότι αυτή η κατάσταση δεν θα τελείωνε ποτέ ένα βράδυ μες στην απροσδιόριστη για μας ροή του χρόνου, φάνηκε ότι τα πράγματα άλλαξαν. Όπως είπαν οι μεγάλοι, ο εφιάλτης είχε τελειώσει. Έδειχναν ανακουφισμένοι και πίστευαν ότι όλα θα διορθωνονταν σιγά-σιγά.

Όλα, εκτός από το ότι οι καλοκαιρινές διακοπές μας είχαν άδοξα και αμετάκλητα τελειώσει, κι ότι το καλό μας το καλάμι —το σπαστό με το μοτέρ— είχε για πάντα μείνει στο νησί.

Ελένη Καραντζόλα

«Για τους ανθρώπους που ζουν σε άνυδρες περιοχές, και κυρίως στις ερήμους, το νερό είναι ένα εξαιρετικά πολύτιμο όσο και δυσεύρετο αγαθό. Άνθρωποι μάχονται και σκοτώνονται γι' αυτό. Όλη η ζωή τους ρυθμίζεται από την ύπαρξη, την έλλειψή του. Αν σ' αυτούς τους ανθρώπους λέγαμε ότι στις πόλεις μας όχι μόνο υπάρχει επάρκεια νερού, αλλά και πως έχουμε βρύσες δημόσιες που παρέχεται δωρεάν, σίγουρα δεν θα μας πίστευαν...».

Από το άρθρο του Μένιου Κουτσόγιωργα «Νεοφιλελευθερισμός - μύθος και πραγματικότητα», που δημοσιεύθηκε στο «Βήμα» της περασμένης Κυριακής.

Νεοφιλελευθερισμός, Σοσιαλισμός και Άνθρωπος

Και το νερό, νεράκι...

Άρθρο του Γεωργίου Κουρή*

Γ. Κουρή: Ο νεοφιλελευθερισμός στο εδώλιο.

Τον τελευταίο καιρό γίνεται στη χώρα μας μία μεγάλη συζήτηση, γύρω από τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία¹, συζήτηση η οποία ξεκίνησε με την έξοχη παρέμβαση του Μένιου Κουτσόγιωργα στο ΒΗΜΑ της Κυριακής². Νομίζω ότι ο σύντροφος κάλυψε τα περισσότερα σημεία της συζήτησης, καταφέροντας ένα συντριπτικό χτύπημα στους κάθε λογής οπαδούς του νεοφιλελευθερισμού και απόδειξη γι' αυτό είναι ότι πέρασαν ήδη τρεις μέρες και κανείς δεν τόλμησε να βγει από τις στήλες του «Βήματος», για να τον αντιμετωπίσει. Δεν θα καταχραστή τη φιλοξενία του ΑΝΤΙ, αλλά θα προσπαθήσω στηριγμένος στα διδάγματα του μεγάλου τιμονιέρη Μένιου του Marshall Mak Louan³ και του Sotiris Kostopoulos⁴, να εξειδικεύσω το θέμα στο χώρο του Τύπου, που με απασχολεί ιδιαιτέρως.

Επειδή δεν μου αρέσει να θεωρητικολογώ γιατί είμαι πρακτικός άνθρωπος και λαουτζίκος, θα ξεκινήσω με ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, αυτό της κάλυψης των θυμάτων του καύσωνος από τον ημερήσιο Τύπο. Ας σημειώσω κατ' αρχήν, ότι αν ένας τέτοιος πρωτοφανής καύσωνας είχε παρουσιασθεί την περίοδο της Δεξιάς, τα θύματα θα ήταν σύμφωνα με ορισμένες μετρήσεις πολλαπλάσια των σημερινών αλλά δεν είναι αυτό το θέμα που μας απασχολεί. Βεβαίως στο περί ου ο λόγος άρθρο του, ο Μένιος Κουτσόγιωργας αποφεύγει —κακώς κατά τη γνώμη μου— να κάνει την οποιαδήποτε αναφορά στις πολιτικές εξελίξεις πριν και μετά το '81 και να προβεί στις απαραίτητες συγκρίσεις, αλλά δεν είμαι εγώ που θα το ομορτυνίσω ακολουθώντας τον ίδιο δρόμο.

Αν λοιπόν σύμφωνα με την αρχική μου υπόθεση εργασίας —αλλά πώς να κάνει κανείς υποθέσεις ε ρ γ α σ ι α ς σε μία χώρα που όλοι είναι τεμπελχανάδες (ή αλλιώς υπάρχει χαμηλή παραγωγικότης)— σύμφωνα λοιπόν με την αρχική υ-

πόθεση, αν παρουσιάζονταν αυτός ο καύσωνας ΠΑ (Πίρο Αλλαγής), ο Τύπος, όπως θα ήταν επηρεασμένος από τη διαβρωτική επίδραση του νεοφιλελευθερισμού, θα εκινείτο με βάση τους νόμους της αγοράς: όσο περισσότερους σκοτώσω, τόσο περισσότερα φύλλα πουλάω. Λόγω της επίδρασης των σοσιαλιστικών ιδεών, το κακό ήταν πολύ μικρότερο σήμερα. Άλλος μίλησε για 150 και άλλος για 1000 νεκρούς ανάλογα με τις οικονομικές και κυκλοφοριακές ανάγκες της στιγμής, αλλά η διαφορά μεταξύ της πρώτης και της τελευταίας σε παρουσίαση θυμάτων εφημερίδας, δεν ξεπέρασε τους 950 νεκρούς, ποσοστό πολύ μικρό σύμφωνα με το γενικό νόμο του Gutenberg⁵. Και ας σημειωθεί ότι το επίτευγμα αυτό έγινε χωρίς την παρεμβολή του καταναγκασμού και του κρατισμού, που θα προωθιότο από τον υπαρκτό σοσιαλισμό, ο οποίος θα καθόριζε μόνος

τον τον αριθμό των θυμάτων και θα ανάγκαζε τη μια και μοναδική εφημερίδα του να δημοσιεύσει τον αριθμό που ο ίδιος ο υπαρκτός σοσιαλισμός θα 'χε εκπονήσει, με βάση την κομμουνιστική αρχή «ο σώζων εαυτὸν σωθήτω».

Το φαινόμενο του νεοφιλελευθερισμού και του κρατισμού, θα μπορούσε να εξεταστεί όμως και υπό το φως των εξελίξεων που σημειώθηκαν τις τελευταίες μέρες, σε ό,τι αφορά την μη έγκαιρη ταφή των νεκρών λόγω της έλλειψης ικανοποιητικού αριθμού τάφων. Απέναντι στο πρόβλημα που προέκυψε λόγω του ότι πολλοί αποδημότεψαν την ίδια στιγμή, οι κρατιστές θα ζητούσαν αμέσως από το κράτος να επιληφθεί του προβλήματος και να ανοίξει αμέσως καινούργιους τάφους ή να ιδρύσει νέα κρατικά και επαρκώς εξοπλισμένα με ηλεκτρικά καντήλια και πλαστικούς σταυρούς νεκροταφεία, οι δε νεοφιλελεύθεροι θα α-

νέθεταν την επιχείρηση στη λεγόμενη ιδιωτική πρωτοβουλία, η οποία θα εκινείτο με βάση τη λογική του κέρδους και μόνο, χωρίς να λογαριάζει τον ανθρώπινο πόνο που εμείς καταλαβαίνουμε.

Θα μπορούσε φυσικά κάποιος να παρατηρήσει καλόπιστα, ότι έμειναν αρκετά πτώματα άταφα επί μέρες. Αλλά μήπως αυτό δεν είναι μία αρχαία ελληνική παράδοση; Και μήπως αυτό το μέτρο, σε συνδυασμό με την επιστροφή των αρχαίων στα σχολεία, δεν βοηθάει να ξαναβρούμε τις ρίζες του Αρχαίου Ελληνικού Πνεύματος και της αθάνατης κληρονομιάς της Αρχαίας Ελλάδας που φωτίζει όχι πια μόνο την Ευρώπη, αλλά (όπως φαίνεται και από το συγκεκριμένο παράδειγμα του Ιράν-Ιράκ) και τις χώρες όλου του κόσμου;

Χρησιμοποίησα όμως την ιστορία του σύντροφου Μένιου, για να αποδείξω τις δυνατότητες του σοσιαλιστικού συστήματος να αλλάξει τον άνθρωπο, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις εμφάνισης του «κοινωνικού ατόμου», μία έκφραση που χρησιμοποιεί πολύ εύστοχα αυτός ο Μένιος στο ίδιο άρθρο⁶.

Δεν είναι άγνωστο σε κανέναν ότι ο Μένιος ήταν πριν από λίγο καιρό ένα άτομο υποταγμένο στα δεινά του καπιταλισμού. Δεν έχουν περάσει παρά δύο μόλις χρόνια, από τότε που ο άξεστος και ακαλλιέργητος λόγω του συστήματος του καπιταλισμού, Κουτσόγιωργας ήταν ένα ακοινωνήτο άτομο, όπως λέμε: δεν μπορούσε να αντιπαρατεθεί και να συζητήσει με τους αντιπάλους του και γι' αυτό είχε εφεύρει την περίφημη φράση: «δεν δικαιούσθε δια να ομιλείτε». Το θεωρητικό του οπλοστάσιο εξαντλείτο σε μερικές βρισιές και σε ποταπά επιχειρήματα του τύπου, *φως και σκότος, πορτοκάλια και ντομάτες και ζαζαβατικά*. Οι εσωκομματικοί του αντίπαλοι είχαν γνωρίσει τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε όταν ήταν επικεφαλής της σοσιαλιστικής ΚΥΠ, οι οποίες δεν άρμοζαν στο σοσιαλισμό, όπου, όπως τονίζει «η συνεργασία, η ισότητα και η αδελφσύνη θα είναι κάτι το φυσικό»⁷.

Ιδού λοιπόν το θαύμα του σοσιαλισμού: μέσα σε λίγους μήνες, λίγο μετά την εκπαραθύρωση του από την κυβέρνηση και τη μετάθεσή του στο Εκτελεστικό Γραφείο, ο Μένιος πραγματεύεται θεωρητικά ζητήματα, τσιτάρει συγγραφείς και παραπέμπει σε βιβλία, έχει μετατραπεί σε ένα «κοινωνικό άτομο» έτοιμο να αναλάβει ξανά τις ευθύνες του ως υπουργός στα πλαίσια «μίας κοινωνικοποιημένης κυβέρνησης».

Υπάρχει και ο αντίλογος, ξέρω, και θα ήμουν ο τελευταίος που θα το αμφισβητούσα, αφού έχω επανειλημμένα τονίσει ότι όλοι οι Έλληνες κλέβουν: ίσως ο Μένιος να έχει κάτι πάρει από κάποιο άλλο βιβλίο, ή να έχει χρησιμοποιήσει τη βοήθεια κάποιου άλλου για την απογραφή της σοσιαλιστικής του σκέψης. Ούτε εκείνος το αρνείται ούτε εκείνος πιστεύει ότι ο σοσιαλισμός είναι πανάκεια: «Στο σοσιαλισμό —γράφει— για να θυμηθούμε

τον Sidney Hook ο άνθρωπος θα πάψει να υποφέρει σα ζώο, αλλά βέβαια δεν θα πάψει να υποφέρει»⁸ θα πρόσθετα μόνο ότι η αλλαγή του ανθρώπου σε «κοινωνικό άτομο», είναι μία διαδικασία με πιασινισμα, που τείνει όμως στο ιδανικό όχι μόνο του κοινωνικού ατόμου, αλλά και του φυσικού ατόμου, του ατόμου της φύσης.

Ο Μένιος χρησιμοποιεί εύστοχα το παράδειγμα με τους ανθρώπους της ερήμου που δεν θα μπορούσαν να πιστέψουν ότι «στις πόλεις μας όχι μόνο υπάρχει επάρκεια νερού, αλλά και βρύσες δημόσιες που παρέχεται δωρεάν» για να δείξει ότι δεν είναι αλήθεια ότι η μάχη για το νερό, είναι αναπόσπαστο τμήμα της ανθρώπινης φύσης, όπως πιστεύουν οι φιλελεύθεροι.

Το άρθρο όμως είχε γραφτεί πριν το μεγάλο καύσωνα, ο οποίος δεν απέδειξε μόνο ότι στις πόλεις μας το νερό λείπει από

τις δωρεάν δημόσιες βρύσες αλλά και από τα σπίτια μας. Απέδειξε επίσης ότι η πάλη για την εξασφάλιση του νερού, είναι μέρος της ανθρώπινης δραστηριότητας και φύσης. Των Αθηναίων, τουλάχιστον.

1. Βλέπε για παράδειγμα τις εφημερίδες, «Αυριανή», «Δημοκρατικός Λόγος», «Φίλαθλος».
2. Μένιου Κουτσόγιωργα: Νεοφιλελευθερισμός: μύθος και πραγματικότητα, ΒΗΜΑ 26-7-87.
3. Μου διαφεύγει τώρα κάποιο έργο του.
4. Άπαντα Σωτήρη Κωστόπουλου, τόμος 46, σελ. 872.
5. Άπαντα Κουτσόγιωργα.
6. *op. cit.*, 2.
7. *op. cit.*, 2.
8. Συνέντευξη στο «Σχολιαστή».

Το Ενιαίο Τέρας

Και αυτοί ενοποιούνται... Τη στιγμή που συντακτικές εξελίξεις σημειώνονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η κυβέρνηση ξαναγύρισε στη δεκαετία του '60, ενοποιώντας τα δύο τέρατα που λέγονται ΕΡΤ σε ένα, και ισχυροποιώντας τις συντεχνίες που δρουν στο όνομα των εργαζομένων.

Πολιτική μυωπία; Η καταφατική απάντηση θα ήταν παρακινδυνευμένη. Προφανώς μετά από οδηγίες προσωπικά, του πρωθυπουργού η κυβέρνηση αποφάσισε να διατηρήσει το μονοπώλιο της πληροφορίας και της εξουσίας στη ραδιοτηλεόραση, τουλάχιστον μέχρι τις ερχόμενες βουλευτικές εκλογές. Έχοντας να διαλέξει ανάμεσα στον εκσυγχρονισμό - εκδημοκρατισμό των ΕΡΤ, κάτι που προϋπόθετε διαδικασίες πολιτικής συναίνεσης με τα υπόλοιπα κόμματα, και τη στασιμότητα κάτι που απαιτεί παραχωρήσεις στις συντεχνίες, ο κ. Παπανδρέου αποφάσισε να ταχθεί υπέρ της δεύτερης λύσης μέχρι ο λαός να δώσει στο ΠΑΣΟΚ την τρίτη τετραετία, με τη βοήθεια της TV.

Βεβαίως, είναι γνωστό, ότι το μονοπώλιο της ΝΔ στη ραδιοτηλεόραση, δεν την εμπόδιζε καθόλου να χάσει την εξουσία το 1981, το αντίθετο μάλιστα, αλλά ποιος είπε ότι οι σοσιαλιστές διδάσκονται από την ιστορία;

Αυτό πάντως που είναι σίγουρο είναι ότι η επιλογή του ενιαίου φορέα αποτελεί μια στρατηγική μυωπία. Μετά από 6 χρόνια πειραματισμών στην κρίσιμότερη εποχή των ριζικών αλλαγών, ξαναγυρίζουμε αδυνατισμένοι στο σημείο της αφετηρίας: καμιά πρόβλεψη για τη δορυφορική και την καλωδιακή τηλεόραση, στρουθοκαμηλισμοί και ιδεοληψίες απέναντι στο πρόβλημα της ιδιωτικής, που θα επιβληθεί έτσι και αλλιώς από την ΕΟΚ όπως άλλωστε παραδίδονται κατ' ιδίαν όλα τα κυβερνητικά στελέχη, καμιά στρατηγική ελληνικών προγραμμάτων.

Και πώς να βγουν καλά ελληνικά προγράμματα, όταν τα κυκλώματα παραμένουν ανέγγιχτα και ο εναγκαλισμός από την εξουσία τόσο θερμός, όσο πάντοτε;

του Τύπου, του Ραδιοφώνου,

● «Ως ένα πρώτο βήμα (προς το 2000 - ΣΣ) ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη αποφάσισε και εντάσσει στο χώρο του τον γνωστό εκδοτικό οργανισμό «Ν. Θεοφανίδης, ΑΕ» που εκδίδει τα περιοδικά Πάνθεον, Ρομάντσο και Βεντέτα». Με αυτή την κόμψη και ολίγον ντροπαλή έκφραση «απεφάσισε και εντάσσει στο χώρο του», το ΒΗΜΑ ανακοίνωσε και επισήμως την εξαγορά του συγκροτήματος Θεοφανίδη. Από δω και στο εξής, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον εντοπίζεται στις ανακατάταξεις εξουσίας, οι οποίες πρόκειται να πραγματοποιηθούν εντός του συγκροτήματος, αφού ορισμένα από τα υπάρχοντα στελέχη θα κληθούν να αναλάβουν τα εξαγορευθέντα περιοδικά, αφήνοντας πίσω τους κενές θέσεις. Σε αυτά τα πλαίσια, η σημαντικότερη αλλαγή που συζητείται από καιρό, είναι η απομάκρυνση του κ. Α. Καραπαναγιώτη από τη διεύθυνση των «Νέων», (τα οποία συνεχίζουν τον κυκλοφοριακό τους κατήφορο) και η τοποθέτηση του στη θέση του συμβούλου εκδόσεως. Και ο διάδοχος; το όνομα του κ. Ν. Αντωνόπουλου ακούγεται μεταξύ των υποψηφίων.

● Αυτό θα πει ρεπορτάζ ακριβείας: η «Πρώτη» της Παρασκευής 24 Ιουλίου μας πληροφορεί μεταξύ των άλλων και για τις προσωπικότητες που παρευρέθηκαν στην κηδεία του Αστέρη Στάγκου. «Στην τελετή παρευρέθηκαν —γράφει— από το ΕΓ του ΠΑΣΟΚ ο υπουργός Υγείας κ. Γ.Α. Μαγκάκης (ούτε στο Εκτελεστικό είναι, ούτε στην κηδεία παρευρέθηκε), ο Μένιος Κουτσόγιωργας (ούτε απ' έξω δεν πέρασε ο άνθρωπος), από το ΠΓ του ΚΚΕ η Λούλα Λογαρά («Ριζοσπάστη» την επομένη να είχε διαβάσει θα καταλάβαινε ότι δεν παρευρέθηκε κανείς από το ΚΚΕ, επισήμως τουλάχιστον), από την Ελληνική Αριστερά ο Φώτης Προβατάς (ούτε αυτός ήταν εκεί, την Ε.ΑΡ. εκπροσώπησαν οι κ. Γιάνναρος και Ψυχογιός που δεν αναφέρονται) από την ΕΣΠΕ ο Στάθης Πα-

ναγιούλης (δεν είχαμε πάει για ρεπορτάζ και δεν βάζουμε το χέρι στη φωτιά αλλά ο Στάθης μάλλον δεν ήταν ούτε αυτός!). Ακόμη παρευρέθηκαν ο αντιπρόεδρος της Βουλής κ. Κρητικός (λάθος, ήταν ο κ. Στεφανίδης) οι πρώην υπουργοί Ε. Γιαννόπουλος και Γ. Παπαδόπουλος (ούτε αυτός φάνηκε) και εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων μαζικών φορέων».

Πρωτοφανές, από τα 10 ονόματα που γράφεται ότι παρευρέθηκαν μόνο ένα ήταν πράγματι παρών, δηλαδή ο τέως υπουργός κ. Γιαννόπουλος ενώ άλλοι που παρευρέθηκαν (Σημίτης, Τρίτσης, Λιβάνης, Σεφερτζής) δεν αναφέρονται καθόλου. Καθήμεν Αστέρη! Ας μην είναι αυτή η τελευταία εντύπωσή σου, από την ελληνική δημοσιογραφία...

● Και με την ευκαιρία: ποια είναι η πιο φιλο - Μητσοτακική εφημερίδα; ο «Ελεύθερος Τύπος» ή μήπως η «Απογευματινή». Μα φυσικά η «Πρώτη».

Το ερώτημα είναι αν η τυφλή υποστήριξη της εφημερίδας σε κάθε κίνηση του αρχηγού της ΝΔ οφείλεται μόνο στις ποικίλες σχέσεις ορισμένων δημοσιογράφων με τη ΝΔ ή και στις αντίστοιχες επιλογές του εκδότη της «Πρώτης» κ. Καλογρίτσα.

● Στις 5 Οκτωβρίου, θα κάνει τελικά την παρθενική της εμφάνιση η «Αθηναϊκή» με εκδότη τον κ. Αποστολόπουλο, και άκρως φιλοκυβερνητική γραμμή. Μεταξύ των στελεχών της εφημερίδας φιγουράρει και ο υπάλληλος της Γραμματείας Τύπου κ. Μπίθας.

● Ο Σχολιαστής βαδίζει πλέον σταθερά, προς τη διάσπαση του ατόμου. Η ομάδα από τη συντακτική επιτροπή (Δελιπέτρος, Καλογεράκου, Μαστραντώνης, Μαυρομάτη και λίγο αργότερα ο Τ. Κυπριανίδης) που αποφάσισε να διαχωρίσει τη θέση της καταγγέλλει μεταξύ άλλων, την «προσχώρηση του περιοδικού στην καρατζαφερική δημοσιογραφία» και δη-

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: Αυτοί οι άγνωστοι

του Ν.Ι. Κυριαζίδη

Νομίζω ότι, ακόμη και στους ειδικούς, είναι σχεδόν τελείως άγνωστες οι κυκλοφορίες των αθλητικών εφημερίδων που δίνουμε σήμερα στη δημοσιότητα.

Στον εκδοτικό αυτόν τομέα έχουμε

τρεις, βασικά, επιχειρήσεις που νέμονται την αγορά:

● Τη Θ. Μ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Α.Ε. που έχει τις μεγαλύτερες κυκλοφορίες (Φως των Σπορ - 36.911 και Φως της Δευτέρας -

47.069). Για το 1986 δηλώνει κέρδη 14 εκ. δρχ. ενώ το 1985 δήλωσε 27,1 εκ. δρχ. Πρέπει όμως να είχε πέρσι και άλλα 11 περίπου εκ. δρχ. από το 4% των αφορολόγητων δαπανών και άρα ένα ποσό κέρδους για διανομή 25 εκ. δρχ.

● Τις δύο εφημερίδες των Κουρήδων που έρχονται δεύτερες. Ο Φίλαθλος με 34.890 φύλλα και ο Φίλαθλος της Δευτέρας με 41.582 φύλλα. Οικονομικά στοιχεία δεν υπάρχουν γιατί η εταιρεία των Κουρήδων ήταν ακόμη πέρσι προσωπική και έτσι δεν είχε υποχρέωση να δημοσιεύσει ισολογισμό. Πάντως το αφορολόγητο της ξεπερνάει τα 6 εκ. δρχ.

● Την Α. ΣΕΜΠΟΣ - Γ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ Α.Ε. που τα έντυπα της κατέχουν την τρίτη θέση: Αθλητική Ηχώ - 21.137. Αθλητική Φωνή - 33.330 και Μπάλλα - 18.679. Στον ισολογισμό για το 1986 δηλώνει ζημία 10,5 εκ. δρχ. ενώ το 1985 εμφάνισε κέρδη 6 εκ. δρχ. Θα πρέπει να έχει και ένα κέρδος από το 4% της τάξης των 6 και πάνω εκ. δρχ.

Και καθημερινές αθλητικές εφημερίδες πουλάνε τόσα περίπου φύλλα στην Αθήνα (46.839) όσα και στην επαρχία (46.099).

Οι δευτεριώτικες αθλητικές εφημερίδες έχουν πολύ μεγαλύτερη κυκλοφορία από τις καθημερινές (140.660 προς 92.940).

Κυκλοφορίες Αθλητικών Εφημερίδων

1986

	Αθήνα	Επαρχία	Σύνολο
Αθλητική Ηχώ	10.546	10.591	21.137
Φίλαθλος	18.717	16.173	34.890
Φως των Σπορ	17.576	19.335	36.911
	46.839	46.099	92.938

Κυκλοφορίες Αθλητικών Εφημερίδων της Δευτέρας

	Αθήνα	Επαρχία	Σύνολο
Αθλητική Φωνή	16.504	16.826	33.330
Φίλαθλος της Δευτ.	24.173	17.409	41.582
Φως της Δευτέρας	21.774	25.295	47.069
Μπάλλα	4.029	14.650	18.679
	66.480	74.180	140.660

της Τηλεόρασης...

λώνει ότι απεχθάνεται «τη σύμπλευση με τους ποικίλους μηχανισμούς της εξουσίας και δεν ανέχεται να γίνει στήριγμα της πολιτικής αναγέννησης του κ. Λαλιώτη».

● Δεν είναι να δούν νεκρό και ορισμένες εφημερίδες ξεπερνούν τον εαυτό τους. Αυτή τη φορά ήταν οι νεκροί του καύσωνος που γέμισαν με αριθμούς τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων, τα οποία κρατώντας τις ...καλύτερες παραδόσεις της ελληνικής δημοσιογραφίας, συγκρούονται μεταξύ τους: οι αριθμοί των νεκρών ποικίλλουν από 200 μέχρι 1000, και λίγο ακόμη να κρατήσει η ζέστη δεν αποκλείεται να φτάσουμε σε νούμερα πενταψήφια, λόγω εκδοτικού ανταγωνισμού φυσικά. Και η ΕΣΗΕΑ: Αυτή δροσιζεται...

● Φαίνεται πάντως ότι ο δογματισμός είναι μεταδοτικός στα έντυπα της αριστεράς. Από την συντακτική επιτροπή της Νέας Οικολογίας αναγκάστηκε να παραιτηθεί ο Α. Λουλούδης επειδή είναι μέλος της ΚΕ της ΕΑΡ και από τους υπεύθυνους του κόμματος για τα οικολογικά θέματα. Μια μερίδα της Συντακτικής Επιτροπής υποψιάζονταν το καπέλωμα. Απορία δική μας: όταν ο κ. Λίβανης χρηματοδοτούσε το περιοδικό, οι κίνδυνοι καπελώματος ήταν λιγότεροι; Για την ιστορία: όταν έγινε ψηφοφορία υπέρ της «αποגעώσεως» του Α. Λουλούδη ψήφισαν τρεις: Οι Η. Ευθυμιόπουλος, Μ. Μοδινός και Δ. Παπαϊωάννου.

● Μία ακόμη επιβεβαίωση των πληρο-

φοιών της στήλης, που φαίνεται να προειδοποίησε και τον κ. Χρ. Σαρτζετάκη. «Η παρούσα διάψευση, είναι η πέμπτη διάψευση των ψευδολογιών της εφημερίδας το "Βήμα"», λέει μεταξύ των άλλων μία προχθεσινή ανακοίνωση της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ είχαμε γράψει ότι μία μερίδα του Τύπου με επικεφαλής το συγκρότημα Λαμπράκη, ετοιμάζει επίθεση εναντίον του προέδρου. Η επίθεση άρχισε και η ανακοίνωση που αναφέραμε αποσκοπεί προφανώς να τη σταματήσει πριν αναπτυχθεί πλήρως.

● Η είδηση που κυκλοφόρησε ευρέως τις τελευταίες μέρες, ότι δηλαδή το συγκρότημα Κοσκωτά αγόρασε τις εκδόσεις «Ροές», διαψεύσθηκε κατηγορηματικά από τους υπεύθυνους των εκδόσεων. Αυτό που είναι αλήθεια — αιτία προφανώς και της σχετικής φήμης — είναι ότι ο κ. Καρτάκης αδελφός του εκδότη των Ροών, είναι οικονομικός υπεύθυνος των επιχειρήσεων Κοσκωτά. Υπογράφει μάλιστα και τους ισολογισμούς.

● Όλο και πιο φρέσκια η «ΝΕΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»: όσο πάνε και μεγαλώνουν σε έκταση οι πρωτοσέλιδες φωτογραφίες ίσως για να μας προετοιμάσουν σιγά σιγά για το ΝΕΟ ΣΧΗΜΑ της. Και μια η συζήτηση για τη «ΝΕΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (όπως λέμε ΝΕΑ παιδιά, ΝΕΑ κορίτσια, ΝΕΑ φυντάνια, ΝΕΑ τζάκια, κλπ.) συντάκτης της εφημερίδας που παρατηρεί τα συμβαίνον-

τα στο πάλοι ποτέ τέμενος της κ. Ελενίτσας είπε για κάποια επίλεκτα στελέχη της: «Αυτοί (εννοώντας κάποιους κατά παράδοση και από παρελθόν προοδευτικούς) μια ζωή ήταν συνηθισμένοι να παίρνουν «γραμμή». Τώρα μπήκαν και εντός «ΓΡΑΜΜΗΣ» και νιώθουν δικαιωμένοι για το παρελθόν τους. Από παλιά εντός «γραμμής», ήταν τα παιδιά...».

MESEHMERINH 48

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Μειντοροπ - Μικαροπιδου

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΝΕΙΑΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «Μ»

Το θερμομετρο κει 38°... σιμπερα 39°... η ΕΡΑΘΑ ΥΝΕΤΑΙ

ΚΑΥΣΩΝΑΣ

με 40

βαθμούς αύριο

● Συμβαίνουν κάθε χρόνο. Η ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΗ είναι της προηγούμενης χρονιάς, αλλά τη δημοσιεύουμε για να μην ξεχνάμε ότι και πέρα το θερμομετρο είχε ξεπεράσει τους 40° βαθμούς. Φέτος κράτησε λίγο παραπάνω, αλλά καύσων είναι, θα περάσει. Του χρόνου θα σας θυμίσουμε τα φετινά ρεκόρ. Εκτός και αν πάμε για καλύτερες επιδόσεις.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΜΝΗΜΩΝ

ΟΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΤΟ ΜΑΪΟ

Οι ανακατατάξεις στις πανελλήνιες κυκλοφορίες των αθηναϊκών εφημερίδων, τείνουν να πάρουν πια μια μόνιμη μορφή. Έτσι:

● Το Έθνος παραμένει πάντα στην πρώτη θέση αλλά με μια κυκλοφοριακή πτώση της τάξης του 19%.

● Τα Νέα πάνε οριστικά να χάσουν τη δεύτερη θέση στο πρώτο εξάμηνο και μάλιστα δεν αποκλείεται να περιοριστούν στην τέταρτη θέση.

● Ο Ελεύθερος Τύπος και η Ελευθεροτυπία αγωνίζονται σκληρά για το ποιος θα πάρει τη δεύτερη θέση. Γενικότερα, αυτές οι δύο εφημερίδες είναι πάντα οι μόνες που παρουσιάζουν άνοδο: +21,4% η πρώτη και +11,6% η δεύτερη.

Γενικά, το Μάιο που ήταν ο τέταρτος μήνας από την αύξηση της τιμής των εφημερίδων από 40 σε 50 δραχ. δηλαδή κατά 25%, η συνολική πτώση της κυκλοφορίας τους ήταν μόνο 7,1%. Επομένως τα έσοδά τους πρέπει να έχουν ανεβεί σημαντικά, σχεδόν 16% κατά μέσον όρο.

Τη μεγαλύτερη πτώση παρουσιάζουν τα πασοκικά φύλλα, που όμως περιορίζεται από τη σημαντική αύξηση της κυκλοφορίας της Ελευθεροτυπίας.

Οι εφημερίδες με τη μεγαλύτερη κυκλοφοριακή πτώση είναι η Ακρόπολις (-27,8%), ο Δημοκρατικός Λόγος (-23,7%) και η Αυγή (-21,1%).

Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες τον Ιούνιο υπάρχουν ακόμη πιο ενδιαφέρουσες εξελίξεις στην ανακατάταξη των εφημερίδων.

Β.Ι.Κ.

Κυκλοφορίες εφημερίδων το Μάιο

	1986	1987	(+ -) %
ΠΑΣΟΚ			
Έθνος	(1) 187.799	(1) 151.868	- 19,1%
Ελευθεροτυπία	(4) 111.712	(3) 124.668	+ 11,6%
Νέα	(2) 129.223	(4) 114.851	- 11,1%
Αυριανή	(3) 116.078	(5) 108.990	- 6,1%
Δημ. Λόγος	(13) 14.396	(13) 10.986	- 23,7%
Σύνολο	559.208	511.363	- 8,6%
Ν. Δημοκρατία			
Ελεύθερος Τύπος	(6) 102.962	(2) 125.038	+ 21,4%
Απογευματινή	(5) 106.591	(6) 89.672	- 15,9%
Βραδυνή	(7) 68.669	(8) 54.589	- 20,5%
Μεσημβρινή	(10) 38.350	(9) 37.164	- 3,1%
Καθημερινή	(11) 26.133	(11) 25.338	- 3,0%
Ακρόπολις	(12) 23.588	(12) 17.033	- 27,8%
Σύνολο	366.293	348.834	- 4,8%
ΚΚ-Αριστερά			
Ριζοσπάστης	(8) 54.686	(7) 54.971	+ 0,5%
Πρώτη	(9) 42.817	(10) 35.199	- 17,8%
Αυγή	(14) 8.272	(15) 6.528	- 21,1%
Σύνολο	105.775	96.698	- 8,6%
Άκρα Δεξιά			
Εστία	(15) 6.967	(14) 6.901	- 1,0%
Ελεύθερη Ώρα	(16) 1.357	(16) 1.915	+ 41,1%
Σύνολο	8.324	8.816	+ 5,9%
Γενικό Σύνολο	1.039.600	965.711	- 7,1%

Φύμωσαν τώρα και τις Λεοπαρδάλεις...

του Βασίλη Ζήση

«Αθήναι 25 Ιουνίου 1987

Προς
τον Κύριο Εισαγγελέα Εφετών
Αθηνών

Έχω την τιμή να Σας υποβάλω τη συνημμένη δικογραφία και ν' αναφέρω ότι έθεσα αυτή εις το αρχείο, κατ' άρθρο 43 ΚΠΔ, δια τους εξής λόγους:

Εις το από 27-11-1986 πόρισμα ενεργηθείσης ενόρκου διοικητικής εξετάσεως, περί των συνθηκών προμήθειας αρμάτων μάχης «LEOPARDS», από το Γενικό Επιτελείο, Στρατού, τον Απρίλιο 1981, εκτίθεται η γνώμη ότι υπό των ασχοληθέντων με την ως άνω προμήθεια (σχετική σύμβαση η υπ' αριθμ. 24 1/81) διεπράχθησαν, ενδεχομένως τα εγκλήματα της απιστίας περί την υπηρεσία (άρθρ. 256 Π.Κ.) ή της ψευδούς βεβαίωσης (άρθρ. 242 Π.Κ.), ως και ότι υπό αποστράτων αξιωματικών ετελέσθη, ενδεχομένως, το έγκλημα της παραβάσεως υπηρεσιακού απορρήτου (άρθρ. 252, 253 Π.Κ.). Όμως, από τη διενεργηθείσα προκαταρκτική εξέτασης και την προηγηθείσα ένορκη διοικητική εξέταση και δη από της καταθέσεως των εξετασθέντων μαρτύρων σε συνδυασμό προς τα λοιπά έγγραφα της δικογραφίας, δεν προέκυψε ότι ετελέσθη αξιόποινος πράξη, πλην της υπεξαγωγής εγγράφου υπό αγνώστων, δια την οποία ησκήθη ποινική δίωξη και εσχηματίσθη άλλη δικογραφία.

Ειδικότερα: α) δεν ετελέσθη απιστία περί την Υπηρεσία... β) δεν διεπράχθη ψευδής βεβαίωση... γ) δεν ετελέσθη παραβίαση υπηρεσιακού απορρήτου.

Με ρεπορτάζ στα «ΝΕΑ» (20.7.87), όπου και αναφέρονται τα αποσπάσματα αυτά από την έκθεση του κ. Πριάμου Λεκκού έγινε γνωστό ότι δρομολογείται το κλείσιμο της περιβόητης πια υπόθεσης των αρμάτων LEOPARD.

Ούτε λεοπαρδάλεις, ούτε ζημιά λοιπόν...

Έμελε να το δούμε κι αυτό. Ο φάκελος του μεγαλύτερου ίσως αποκαλυφθέντος μεταπολεμικού σκανδάλου, μπαίνει στο αρχείο.

Ύστερα από τις τόσες αποκαλύψεις, που επί τρία χρόνια ανασάτωναν τις Ένοπλες Δυνάμεις με τη δυσωδία των κυκλωμάτων που λυμαινόνται τις προμήθειές τους.

Ύστερα από τις ομολογίες των ιδίων των πρωταγωνιστών του σκανδάλου ότι δωροδοκήσαν και εξαγόρασαν ανώτατους αξιωματικούς για να επιτύχουν τους σκοπούς τους —την πώληση των 110 «Λεοπαρντ» και την εισπραξη προμήθειας.

Ύστερα από το πόρισμα - καταπέλτης του στρατηγού Φωτάκη που καταγγέλλει την αγορά αυτή της Νέας Δημοκρατίας ως «παράνομη», «βλαπτική για τα συμφέροντα της χώρας» και «σκανδαλώδη».

Ύστερα από όλα αυτά, λοιπόν ο εισαγγελέας Πλημμελειοδικών κ. Δημήτριος - Πριάμος Λεκκός έκρινε ότι το μόνο που είχε να κάνει ήταν να θέσει την υπόθεση στο αρχείο.

Όμως ο στρατηγός Φωτάκης, αρχηγός της στρατιωτικής δικαιοσύνης κατέληγε στο πόρισμά του ότι η σύμβαση για την αγορά των «Λεοπαρντ» είναι «παράνομη» και ζητά την «ποινική αξιολόγησή» της και την παραπομπή των εμπλεκόμενων αξιωματικών σε πειθαρχικό συμβούλιο με το ερώτημα τουλάχιστον της αποπομπής.

Τι μεσολάβησε από τον Ιανουάριο του 1987, όταν ο υπουργός Άμυνας Γ. Χαραλαμπίδης παρέπεμπε την υπόθεση στην πολιτική δικαιοσύνη, λόγω αρμοδιότητάς της, μέχρι σήμερα; Ποια είναι τα νέα στοιχεία που προέκυψαν; Γιατί όλα τα υπάρχοντα στο φάκελο του κ. Λεκκού στοιχεία οδηγούν στην ενοχή των εμπλεκόμενων προσώπων και κυρίως των πρώην υπουργού Άμυνας Ευάγγελου Αβέρωφ, των εμπόρων όπλων Β. Τσάκου και Θ. Λιακουβάκου και πολλών στρατηγών.

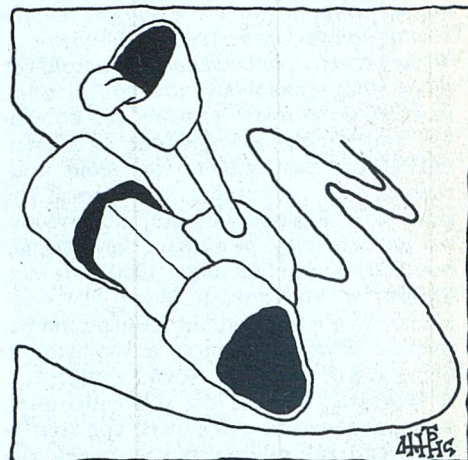
Από την παραπομπή, όμως της υπόθεσης στον εισαγγελέα μέχρι την απαλλακτική απόφαση μεσολάβησε η εισοδος του πολιτικού μας κόσμου —και κυρίως του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας— στον αστερισμό της «συναίνεσης» ή καλύτερα της συγκάλυψης των εκατέρωθεν σκανδάλων. Δεν είναι μοναδική περίπτωση το σκάνδαλο Λεοπαρντ.

Για να τονίσουμε τη σημασία και τις διαστάσεις αυτού του σκανδάλου μεταφέρουμε ελάχιστα μόνο στοιχεία από το φάκελο που ο κ. Λεκκός είχε στα χέρια του.

● Για την ανάμιξη λ.χ. του σημερινού αρχηγού της ΝΔ κ. Μητσοτάκη, σε απόρρητη επιστολή του υποστράτηγου Γιάννη Τσάκου, ανθρώπου του εμπόρου όπλων Β. Τσάκου και αντιπροσώπου τότε των «Λεοπαρντ» προς την κατασκευάστρια εταιρεία «Κράους Μαφάι», μεημερομηνία 24.11.1978 αναφέρονται:

«... Περαιτέρω, το θέμα των Λεοπαρντ θα συμπεριληφθεί στην ημερησία διάταξη των συνομιλιών που θα έχει ο Έλληνας υπουργός Συντονισμού κ. Κ. Μητσοτάκης στην προεχρή επίσκεψή του στη Βόννη. Την ίδια εποχή ο κ. Β. Τσάκος θα είναι στη Βόννη και μετ' αυτών άλλων έχει κανονισθεί να είναι με τον κ. Μητσοτάκη στην όπερα του Μονάχου... Όπως σας έχω ήδη ενημερώσει είχε κανονισθεί επίσης μια συνάντησή μου με τον Έλληνα στρατιωτικό ακόλουθο στη Βόννη συνταγματάρχη Γ. Τραϊτόρο. Είχα ενδιαφέρουσα συνομιλία μαζί του, στόχος της οποίας ήταν να διασφαλιστεί η υποστήριξη του σχεδίου Λεοπαρντ, ενόψει της εξέχουσας θέσης του στην ελληνική πρεσβεία και της άφιξης του κ. Μητσοτάκη».

● Ερώτημα: Πώς ο κ. Τσάκος γνώριζε ότι θέμα των «Λεοπαρντ» συμπεριλήφθηκε στις συνομιλίες που θα είχε ο κ. Μητσοτάκης στη Βόννη; Και πώς ο υπουργός Συντονισμού συζητούσε για τα «Λεοπαρντ» σε

Στη γενική παραλυσία και ατιμωρησία ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα παίρνει άφεση αμαρτιών...

μία εποχή που ο Κ. Καραμανλής είχε απαγορεύσει κάθε συζήτηση για την αγορά του άρματος, λόγω της προσεχούς τότε ένταξης στην ΕΟΚ; Και τι να συζητήσε άραγε ο κ. Μητσοτάκης με τον Β. Τσάκο, γνωστό για τις δωροδοκίες πολιτικών; Τι ρόλο έπαιξε ο στρατιωτικός μας ακόλουθος στη Βόννη Γ. Τραϊτόρος;

● Στις δραστηριότητες γνωστών και επωνύμων στρατηγών αναφέρεται η κατάθεση του μετόχου και πρώην αντιπροσώπου της «Κράους Μαφάι» στην Ελλάδα Βασίλη Τσάκου στα γερμανικά δικαστήρια:

«... Όπως ανεφέρθη και προηγουμένως, το Γενικό Επιτελείο του Ελληνικού Στρατού λεηλατήθηκε και η «Κράους Μαφάι» πλήρωσε μετρητά γι' αυτό... Για τους παρ'άπαν λόγους ως μέτοχοι της «Κράους Μαφάι» δεν εγκρίναμε τον ισολογισμό της του παρελθόντος έτους, επειδή γνωρίζαμε ότι δεν ήταν σωστός, αφού χρήματα που δόθηκαν για δωροδοκίες συμπεριλήφθηκαν στο λογαριασμό της διαφήμισης, για να κρυφτεί η πραγματική αλήθεια».

Και αλλού:

«Καθώς οι θέσεις - κλειδιά των επηρεαζομένων, ανέρχονται στους 18 ήταν εναλλασσόμενες αυτά τα χρόνια, ανελήφθησαν, για μερικούς από αυτούς και ενόσω ήταν ακόμα στην υπηρεσία, εν γνώσει σας και κατόπιν υποδείξεώς σας, γραπτές συμφωνίες που ίσχυαν για και μέχρι την υλοποίηση της σχετικής εντολής» (για την αγορά των τανκς) (Απόσπασμα απόρρητης επιστολής του κ. Τσάκου προς την «Κράους Μαφάι», με ημερ. 26.2.81).

● Ερώτημα: Κατά πόσον είναι αληθείς οι ισχυρισμοί αυτοί του Β. Τσάκου; Γιατί ένα από τα δύο πρέπει να συμβούν: α) ή να ανακρίει ο Τσάκος για περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία ή β) να καταμνησθεί αφού ψευδώς σπιλώνει την τιμή των στρατιωτικών. Ο κ. Λεκκός θα όφειλε να θέσει στον εαυτό του αυτό το ερώτημα.

Και αν όλα αυτά αληθεύουν ποιοι ήταν οι αξιωματικοί που δωροδοκήθηκαν; Μήπως ο υποστράτηγος Τσάγκος που κατέθεσε τη λίστα με τα ονόματά τους στο γερμανικό δικαστήριο θα μπορούσε να αναφέρει μερικές λεπτομέρειες;

Να τι λέει ο ίδιος σε δημοσιευμένη στο «ΑΝΤΙ» επιστολή του:

«Υποχρεώθηκα από το δικαστήριο να δώσω μερικά ονόματα κατά τη δίκη. Προτίμησα τους φίλους μου. Τους ζητώ όμως συγγνώμη και διαβεβαιώνω ότι εφέρθησαν, όταν τους απασχόλησα, απολύτως υπηρεσιακά και άψογα».

Φυσικά ο κ. Γιάννης Τσάγκος κατέθεσε τότε σε γερμανικά δικαστήρια —και όχι σε ελληνικά— «υπηρεσιακά και άψογα»...

Είναι μακρύς ο κατάλογος των ερωτημάτων που θα μπορούσαν να τεθούν όπως τόσες φορές έγινε από τον Τύπο και ειδικά από τις στήλες του περιοδικού μας.

Μακρύς ο και ο κατάλογος των εμπλεκόμενων με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην υπόθεση «Λέοπαρντ» και περιλαμβάνει στρατιωτικούς, εμπόρους όπλων, νομικούς, πολιτικούς και παράγοντες της οικονομικής ζωής. Ο άνθρωπος όμως που αποτελεί το «κλειδί» στην υπόθεση αυτή και έχει επανειλημμένα πέσει σε αντιφάσεις είναι ο επίτιμος πρόεδρος της ΝΔ κ. Ευάγγελος Αβέρωφ.

Τρία χρόνια πριν, στις 17 Αυγούστου 1984, ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου δήλωνε στο «ΑΝΤΙ» για το σκάνδαλο «Λέοπαρντ» υπαινισσόμενος εμμέσως, πλην σαφώς, τις σοβαρές ευθύνες του κ. Αβέρωφ:

«Η αγορά αυτών των αρμάτων ήταν τελείως απρογραμματιστή με την ουσιαστική έννοια του όρου, δηλαδή δεν υπήρχε καμιά πρόβλεψη γι' αυτήν στον προϋπολογισμό. Παρά ταύτα η Τράπεζα της Ελλάδας χορήγησε το απαιτούμενο συνάλλαγμα για την πληρωμή της σχετικής δαπάνης. Και κάτι άλλο: δεν υπήρξε ούτε ο σχετικός σχεδιασμός από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Η πρωτοβουλία και η πρόταση έγινε από την εταιρεία KRAUSS-MAFFEI, δεν ήταν του υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Για την επιλογή των Λέοπαρντ δεν έγινε καμιά αξιολόγηση και καμιά σύγκριση».

Θέλω επίσης να υπογραμμίσω ότι η διαδικασία για μια προμήθεια αυτής της κλίμακας ήταν εσπευσμένη: άρχισε το Γενάρη του 1981 και τελείωσε τον Απρίλη του ίδιου χρόνου. Οι όροι δεν ικανοποιούν τις προδιαγραφές μας και δημιουργούν συνεχή προβλήματα σε ό, τι αφορά τη συντήρηση και τα ανταλλακτικά των αρμάτων».

Αυτά όμως τα ανταλλακτικά και όσα υλικά ήταν απαραίτητα για την καλή λειτουργία των αρμάτων διαπραγματεύθηκε η κυβέρνηση της Αλλαγής με τον ίδιο αντιπρόσωπο της Κράους-Μαφάι που είχε και ο κ. Αβέρωφ συναλλαγή: με τον κ. Θωμά Λιακουνάκο, της ΑΧΧΟΝ, του «Κέρδους» και της «Αγοράς».

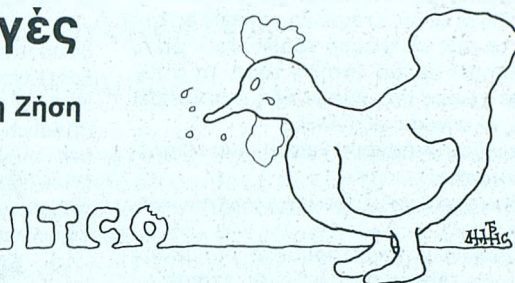
Και πολύ πρόσφατα, στις 24.5.87, μιλώντας στη Βουλή ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου έσπευσε να προσφέρει στον εισαγγελέα κ. Λεκκό ένα «ακαταμάχητο τεκμήριο» περί της αθωότητας του κ. Αβέρωφ λέγοντας επί λέξει απευθυνόμενος προς τον επίτιμο πρόεδρο της ΝΔ και με αναφορά στην υπόθεση των «Λέοπαρντ»: «Δεν έχω ούτε καν τη μικρότερη αμφιβολία για τον έντιμο πολιτικό σας βίο και την έντιμη παρουσία σας στον πολιτικό βίο της χώρας και στο κοινοβούλιο».

Δύο μήνες αργότερα η υπόθεση προωθείται προς το αρχείο για να επιβεβαιωθεί ότι τουλάχιστον για τα σκάνδαλα όλοι συναινούν. □

Συνέχεια σκανδάλων της ΙΤΣΟ

Το πατρονάρισμα των εξαγωγών ή πώς τα «όφσσετ» δεν αντισταθμίζονται από τις εισαγωγές

του Βασίλη Ζήση

ΑΝΑΣΤΑΤΩΘΗΚΑΝ φαίνεται, η ΙΤΣΟ και το υπουργείο Εμπορίου από όσα γράψαμε στο προηγούμενο τεύχος για τη συγκάλυψη του γνωστού σκανδάλου με το καλαμπόκι. Η αποκάλυψη ότι πίσω από το σκάνδαλο κρύβονται όχι μόνο άνθρωποι του ΠΑΣΟΚ, αλλά και της «Νέας Δημοκρατίας» —καθώς και άλλοι γνωστοί για τις διασυνδέσεις τους με την εξουσία επιχειρηματίες— ανησύχησε, όπως φαίνεται, τους αρμοδίους, οι οποίοι φοβούνται τώρα ότι η συνέχιση της έρευνας θα βγάλει στη φόρα όλα τα άπλυτα της ΙΤΣΟ για τα αντισταθμιστικά όφελη (όφσσετ).

● Οι τελευταίες πάντως πληροφορίες είναι ότι η έκθεση ελέγχου των ορκωτών λογιστών που εγκρίθηκε και από το συμβούλιο των Τραπεζών αποδίδει «λευκή» την ΙΤΣΟ στη δικαιοσύνη. Σύμφωνα με την άποψη ανθρώπων που γνωρίζουν «από μέσα» την υπόθεση, η έκθεση αυτή —στο βαθμό που ήταν δυνατόν να επηρεαστεί από πολιτικές πιέσεις, εξισορροπεί τις διαχειριστικές αταξίες στελεχών του ΠΑΣΟΚ με την ανάμιξη σε ανάλογες επιχειρήσεις γνωστών βαρώνων της ΝΔ με μεγάλη οικονομική επιφάνεια.

Η έκθεση αυτή δεν δόθηκε ακόμα στη δημοσιότητα και δεν σημαίνει ότι προεξοφλεί τα αποτελέσματα της δικαστικής έρευνας: αναμένονται σύντομα οι καταθέσεις Βέλγων και άλλων κοινογοριτών σχετικά με την περίφημη ιστορία του καλαμποκιού.

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ πολλά αυτά τα άπλυτα. Στοιχεία που έχει στη διάθεσή του το «ΑΝΤΙ» αποδεικνύουν ότι η ΙΤΣΟ όχι μόνο δεν προωθεί τις ελληνικές εξαγωγές, αλλά, αντίθετα προβαίνει σε διακριτική μεταχείριση συγκεκριμένων εταιρειών των οποίων και μόνο προωθεί τα προϊόντα στο εξωτερικό.

Οι μηχανές του ΟΣΕ

ΕΝΑ ΠΡΟΣΦΑΤΟ παράδειγμα είναι ο διαγωνισμός για την προμήθεια 25 ντηζελομηχανών του ΟΣΕ, προϋπολογισμού 30 δισεκατομμυρίων δραχμών. Για το διαγωνισμό εξεδήλωσαν ενδιαφέρον εταιρείες από τέσσερις χώρες:

● την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, την Κορέα και τις ΗΠΑ.

ΑΛΛΑ όταν οι αρμόδιοι έστειλαν στον υπουργό Εμπορίου ένα ενημερωτικό σημείωμα για το διαγωνισμό «παρέλειψαν» να αναφέρουν ότι συμμετείχε και η ουγγρική εταιρεία. Η οποία σημειωτέον ζητά σαν

«αντισταθμιστική αγορά» την εξαγωγή ελληνικού καπνού, αξίας δέκα εκατομμυρίων δολαρίων.

Ο ΛΟΓΟΣ για την «παράλειψη»; Σημαίνοντες παράγοντες του υπουργείου, αλλά και της ΙΤΣΟ έχουν εκδηλώσει ήδη την προτίμησή τους προς την αμερικανική εταιρεία που είναι η «Τζένεραλ Μότορς» και έχει υποβάλλει, όπως λέγεται, τη χειρότερη προσφορά. Επιχειρηματίες μας κατήγγειλαν ότι όταν ρώτησαν διευθυντικά στελέχη της ΙΤΣΟ για το διαγωνισμό, πήραν την εξής απάντηση: «Έλα, τώρα! Η προμήθεια θα πάει στους Αμερικανούς. Έχει αποφασισθεί από επάνω». Πόσο επάνω εννοούν άραγε; Ο επάνω είναι κάποιος πάνω από τον κ. Ρουμελιώτη ή μήπως δίπλα του;

ΛΕΓΕΤΑΙ ότι «ειδικός σύμβουλος» του υπουργείου Εμπορίου διατηρεί πολύ καλές σχέσεις με τον επιχειρηματία κ. Κιολεΐδη που ενδιαφέρεται κι αυτός να πάρει την προμήθεια η «Τζένεραλ Μότορς», επειδή έτσι θα εξαχθούν και τα δικά του προϊόντα σε αντιστάθμισμα.

ΛΕΓΕΤΑΙ, επίσης, ότι ο ίδιος σύμβουλος έχει πολύ καλές σχέσεις και με την εταιρεία «Πετσετάκη» γι' αυτό και στα υπογραφέντα συμβόλαια αντισταθμιστικών έχει εκδηλωθεί μια ιδιαίτερη προτίμηση στα προϊόντα και αυτού του επιχειρηματία. Ο κ. Ρουμελιώτης είναι σε θέση να διατάξει έλεγχο των συμβολαίων για να διαπιστώσει την αλήθεια των καταγγελομένων. Είναι η μόνη ενέργεια που θα διασφαλίσει το κύρος του παρά τις «υψηλές πλάτες» που διαθέτει ο εν λόγω σύμβουλος.

Ελαττωματικά συμβόλαια

ΑΛΛΑ η περίπτωση του διαγωνισμού του ΟΣΕ δεν είναι η μόνη «περίεργη» στην οποία έχει αναμειχθεί η ΙΤΣΟ. Η εταιρεία αυτή ιδρύθηκε πριν από λίγα χρόνια με σκοπό την προώθηση των ελληνικών εξαγωγών. Αντικείμενό της είναι η υπογραφή αντισταθμιστικών συμβολαίων για την εξαγωγή ελληνικών προϊόντων από τις ξένες εταιρείες που κερδίζουν μια προμήθεια του ελληνικού κράτους.

ΣΗΜΕΡΑ, δυο χρόνια μετά την ίδρυσή της, από τα 49 συμβόλαια αντισταθμιστικών που έχει υπογράψει μόνον ελάχιστα είναι «άψογα». Όλα τα άλλα παρουσιάζουν ατέλειες και ελαττώματα και μάλιστα από πέντε ή έξι το κάθε συμβόλαιο. Το αποτέλεσμα είναι να μην προωθούνται τα προϊόντα που

έχει ανάγκη να εξαγει η χώρα μας, αλλά αυτά που ήδη εξαγονται γιατί αυτό συμφέρει τους ξένους. Έτσι από τη μεσολάβηση της ΙΤΣΟ, η μόνη που κερδίζει είναι η ίδια.

ΠΙΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ: Τα 19 «υπό υλοποίηση» συμβόλαια της ΙΤΣΟ παρουσιάζονται η εξής κατάσταση:

- Σε πέντε έχουν τροποποιηθεί οι χώρες προορισμού των ελληνικών προϊόντων. Αντί δηλαδή οι ξένες εταιρείες να στείλουν τα προϊόντα μας σε χώρες «δύσκολες» όπου δεν υπάρχει ακόμα ζήτηση τους, τα στέλνουν σε χώρες που έχουν ήδη κατακτηθεί από τις ελληνικές εξαγωγές.

- Σε έξι δεν υπάρχουν θεωρημένα τιμολόγια εξαγωγής.

- Σε δύο έχει γίνει έκπτωση εγγυητικών επιστολών.

- Σε τέσσερις παρατηρήθηκε υπέρβαση προϊόντων εξαγωγής. Οι ξένες εταιρείες, δηλαδή, άλλαξαν τη σύνθεση των προϊόντων που εξαγουν, προς όφελος των «εύκολων».

- Μόνο δύο από αυτές τις 19 συμβάσεις είναι «άσφογες».

ΕΚΤΟΣ ΟΛΩΝ αυτών έχει παρατηρηθεί και διακριτική μεταχείριση συγκεκριμένων εταιρειών. Για παράδειγμα για άλλη οι ποινικές ρήτρες είναι 5% και για άλλη 2%. Στην περίπτωση πάλι των MIRAGE 2000 η ποινική ρήτρα σε βάρος της «Ντασώ» είναι μόνο 3,5%. Αυτό σημαίνει ότι η γαλλική εταιρεία μπορεί να προτιμήσει να πληρώσει την ποινική ρήτρα, αντί να υποχρεωθεί να εκτελέσει τα αντισταθμιστικά «όφσσετς» για τα οποία έχει δεσμευθεί. Αλλά, αυτές που «διακυμαίνονται» δεν είναι μόνο οι ποινικές ρήτρες. Είναι και οι εγγυητικές επιστολές για την καλή εκτέλεση του έργου, που αλλιώς είναι 10% και αλλιώς μόνο 1%.

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ όλων αυτών είναι να μην προωθούνται οι υποτιθέμενοι στόχοι της εξαγωγικής πολιτικής της κυβέρνησης. Τα «δύσκολα» προϊόντα μένουν στα αζήτητα και οι «δύσκολες» χώρες απλησίαστες. Αντίθετα, οι ξένες εταιρείες προτιμούν να «εξαγοράζουν» συμβόλαια εξαγωγών». Τι σημαίνει αυτό;

- **ΓΙΑ ΝΑ** πουλήσει κάτι κάποιος στο ελληνικό δημόσιο υποχρεώνεται να προσφέρει αντισταθμιστικά που θα προωθήσουν τις εξαγωγές μας. Αλλά αντί να κάνει κάτι τέτοιο, με την ανοχή και την κάλυψη της ΙΤΣΟ πηγαίνει σε επιχειρηματίες που έχουν ήδη ένα συμβόλαιο εξαγωγής και το αγοράζουν. Έτσι πουλάμε τα ίδια και στις ίδιες χώρες, παρά τις μεγαλόστομες διακηρύξεις περί αντισταθμιστικών οφελών.

Τι ΚΑΝΕΙ, λοιπόν, η ΙΤΣΟ εκτός από τα σκάνδαλα; Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία συγκλίνουν στην εξής εκτίμηση: Η ΙΤΣΟ αντί να προωθήσει την εξαγωγή νέων προϊόντων σε νέες χώρες, περιορίζεται στο να «πατρονάρει» τις υπάρχουσες εξαγωγές έναντι αντίτιμου φυσικά. Που, κατά τα λεγόμενα του πρώην γενικού διευθυντή της Σούλη Αποστολόπουλου, ανέρχεται στο 1% περίπου. Μιλάμε δηλαδή για δεκάδες εκατομμύρια, αφού μόνο από τα αντισταθμιστικά των πυροσβεστικών «Κανανταίρ» λέγεται ότι η ΙΤΣΟ κέρδισε 400.000 δολάρια.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ βέβαια είναι «που πάνε αυτά τα λεφτά», όπως και τα κέρδη από το σκάνδαλο του καλαμποκιού, τη στιγμή που η ΙΤΣΟ εμφανίζει κάθε χρόνο ζημιά της τάξης των 100 εκατομμυρίων δραχμών. Είναι άραγε, τόσα πολλά τα έξοδα για τη συντήρηση των γραφείων της και τη μισθοδοσία πε-

νήντα, περίπου υπαλλήλων; Ή μήπως τα κέρδη από τις μεσιτείες διοχετεύονται αλλού; Και πού; Νομίζουμε ότι είναι καιρός κάποια αρμόδια —δικαστική ή πολιτική— αρχή, να διερευνήσει έλεγχο των οικονομικών της εταιρείας. Γιατί, ως προς τις δημοσιεύσεις μας οι αρμόδιοι της ΙΤΣΟ προτίμησαν τη σιωπή.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ είναι βέβαια γνωστά στην ηγεσία του υπουργείου Εμπορίου. Η οποία όμως τι κάνει; Επιδίδκει την εκκαθάριση της υπόθεσης ΙΤΣΟ ή συμμετέχει κι αυτή στη μετατροπή της εταιρείας σε «πάτρωνα» των ελληνικών εξαγωγών; Γιατί αυτός είναι, νομίζουμε, ο επιδιωκόμενος σκοπός. Επί υπουργίας Γ. Κατσιφάρα, για παράδειγμα, την ευθύνη των αντισταθμιστικών είχε μια υπηρεσία του υπουργείου Εμπορίου, η ΠΕΠΥ, η οποία αποτελούνταν από μόνιμους υπαλλήλους. Με το πρόσχημα ότι οι υπάλληλοι της ΙΤΣΟ δεν είναι μόνιμοι, άρα ελέγχονται πιο εύκολα επειδή μπορούν να ανακληθούν, μελετάται, όπως μάθαμε, η μεταφορά όλων των αρμοδιοτήτων της ΠΕΠΥ στην ΙΤΣΟ.

ΑΛΛΗ ένδειξη του ρόλου που ετοιμάζονται να αναθέσουν στην ΙΤΣΟ είναι και η αντικατάσταση του πρώην γενικού διευθυντή της κ. Σούλη Αποστολόπουλου από τον κ. Λούβαρη. Πρώην άνθρωπος της οικογένειας των Τσάτσων, φίλος του κ. Γιάννη Παπανικολάου και συνδαιτημόνας του πρωθυπουργού, ο κ. Λούβαρης είναι ίσως ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση. Εξάλλου, οι καλές του σχέσεις με όλο το φάσμα της εξουσίας μπορούν να τον αναδείξουν και σε σύμβουλο της «συναίνεσης». Έστω κι αν αυτή η συναίνεση αφορά τη συγκάλυψη σκανδάλων.

□

HOTEL DU LAC

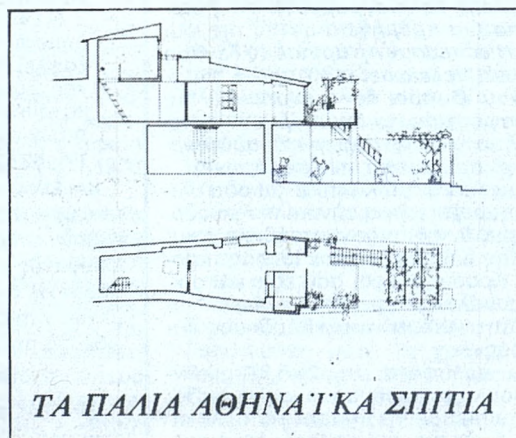
Βραβείο Μπούκνερ 1984,
το σημαντικότερο αγγλικό
λογοτεχνικό βραβείο

Ανίτα Μπρούκνερ

«Κατατάσσεται μεταξύ των καλύτερων
μυθιστοριογράφων της γενιάς της»
New York Times 29.3.1987

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,

Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,

Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Νέα κομπίνα πολλών δισεκατομμυρίων στην Αεροπορία

«Διεμερίσαντο τα μάτια της εαυτοίς και επί τον ματισμόν της έβαλον κλήρον»

Επιτελείς παραπλανούν εκ νέου τον υπουργό Άμυνας
του Ρεπόρτερ

Φέρνουμε σήμερα στο φως ένα νέο σκάνδαλο στο χώρο της Πολεμικής Αεροπορίας. Ή καλύτερα ένα «παρ' ολίγον σκάνδαλο» γιατί η απειλή των αποκαλύψεων πανικόβαλε τους ενεχόμενους που έσπευσαν να το «κουκουλώσουν». Αξίζει να ασχοληθούμε με αυτό επειδή νομίζουμε πως το μέγεθος της απάτης που επιχειρήθηκε είναι πρωτοφανές για τα παγκόσμια χρονικά. Ακόμα και οι «ιστορίες τρόμου» —horror stories— που συγκλόνισαν πέρσι την Πολεμική Αεροπορία των ΗΠΑ (USAF) και αφορούσαν την κακή διαχείριση των ανταλλακτικών της, χωριούν μπροστά σε αυτό που επιχειρήθηκε στη δική μας αεροπορία. Το σκάνδαλο της USAF οδήγησε βέβαια, στο «ξήλωμα» πολλών πτεράρχων, ύστερα από την προσωπική παρέμβαση του ίδιου του Ρήγκαν και τις ανακρίσεις που έκανε στο Κογκρέσο. Εδώ, η υπόθεση «κουκουλώθηκε» και ο ίδιος ο υπουργός Άμυνας έσπευσε να παρέμβει πριν το σκάνδαλο πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Η διαφορά στην αντιμετώπιση να οφείλεται, άραγε, στην ειδοποιό διαφορά των δύο «δημοκρατιών», της εκείθεν του Ατλαντικού και της κάτωθι των Βαλκανίων; Ή μήπως στο γεγονός ότι πίσω από την υπόθεση, όπως και στις προηγούμενες που έφερε στο φως το Αντί κρύβονται τα ίδια πρόσωπα που σύμφωνα με τα λεγόμενα του ίδιου, τυγχάνουν της «προσωπικής εκτιμήσεως» του υφυπουργού Άμυνας κ. Στάθη;

Μια ελληνική ιστορία τρόμου

Το Μάιο και τον Οκτώβριο του 1986 με την έγκριση του Γενικού Επιτελείου της, η Πολεμική Αεροπορία προκήρυξε διεθνή πλειοδοτικό διαγωνισμό για την εκποίηση «παλαιού και άχρηστου» όπως το χαρακτήρισε, υλικού. Μέχρι εδώ ουδέν το μεμπτόν.

Διαβάζοντας, όμως, την προκήρυξη —την έχουμε στα χέρια μας— διαπιστώσαμε μερικά πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία:

- Το κόστος της αγοράς του υλικού είναι της τάξης των 200 εκατομμυρίων δολαρίων. Αυτό σημαίνει ότι αν υποθέσουμε πως αγοράστηκε πριν από 7-8 χρόνια η σημερινή του αξία υπερβαίνει τα 500 εκ. δολ. δηλαδή τα 70 δισεκατομμύρια δραχμές.

- Το υλικό αποτελείται από 25.000.000 εξαρτήματα αεροπλάνων όλων των τύπων, ηλεκτρονικών συστημάτων, βλημάτων κλπ.

Στο σημείο αυτό μένουμε στην κυριολεξία άφωνοι και ρωτάμε τον υπουργό της Εθνικής μας Άμυνας:

- Πώς είναι δυνατόν να δημιουργήθηκε αυτό το «περίσσευμα» υλικού των 25 εκατομμυρίων τεμαχίων που αναφέρεται σε αεροπλάνα και οπλικά συστήματα επιχειρησιακά αυτή τη στιγμή;

- Ποιες λογιστικές, ή άλλες, ανεύθυνες έως ύποπτες, διαδικασίες δημιούργησαν αυτό το τρομακτικό υπεραπόθεμα κόστους 70 δισ. δραχμών; Όσα δηλαδή θα κοστίσει η εκτροπή του Αχελώου σε 20 χρόνια, ή όσα χρειάζονται τα ΑΕΙ τα επόμενα 50 χρόνια, ή όσο κοστίζει η μισή «αγορά του αιώνα»;

Με ποια λογική η τεράστια αυτή περιουσία του ελληνικού λαού που αγοράστηκε με το αίμα του και από το υστέρημά του, εκποιείται στο ένα χιλιοστό της αξίας της —αντί 70 δισ. δραχμές, μόνο 70 εκατομμύρια;

Σε κάποια στιγμή του διαγωνισμού διέρρευσαν κάποιες ακριτομύθιες για την τεράστια κομπίνα, με αποτέλεσμα να κατατεθεί μια αόριστη και γενικόλογη επερώτηση. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη δημοσιογραφική έρευνα ανάγκασε τους πρωταγωνιστές του σκάνδαλου να αναβάλουν την κατακύρωση του διαγωνισμού για ευθετότερο χρόνο. Στον Τύπο δόθηκε μόνο η παρακάτω δήλωση του υπουργού Άμυνας Γ. Χαραλαμπίδου:

«Η εκποίηση παλαιού ή άχρηστου υλικού της αεροπορίας θα γίνεται εφόσον επιτυγχάνονται τιμές που συμφέρουν το δημόσιο. Ο πρώτος διαγωνισμός έγινε τον Μάιο του 1986 και η κα-

λύτερη προσφορά ήταν αυτή με την οποία εκκίνησε ο δεύτερος διαγωνισμός (δηλ. 70 εκ. δρχ.). Αλλά πάλι δεν θα κατακυρωθεί ο διαγωνισμός αν δεν προκύψουν συμφέρουσες τιμές για το δημόσιο. Το υλικό αυτό που όταν αγοράστηκε стоίχισε 200 εκ. δολάρια, δεν χρησιμοποιείται γιατί κρίνεται παλαιό».

Να όμως, που όπως φαίνεται, ο κ. Χαραλαμπίδου έπεσε για δεύτερη φορά μετά την υπόθεση ΔΙΑΣ, θύμα είτε αποπληροφόρησης, είτε συνειδητής εξαπάτησης: Έχουμε στα χέρια μας την υπ. αρ. Φ 420/000/Ε620/Σ159/19.3.87 αναφορά υποπτεράρχου που αποστρατεύθηκε πρόσφατα καθώς και τις λίστες με το υλικό που εκποιήθηκε σαν «άχρηστο» και «παλαιό». Από τα δύο αυτά ντοκουμέντα προκύπτει σαφώς ότι:

- Το 55% του υλικού αφορά καινούργια εξαρτήματα αεροπλάνων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αμέσως και σήμερα αγοράζονται σαν χρυσάφι. Πολλά από αυτά τα εξαρτήματα κάνουν για τα αεροπλάνα T-33/MK-111 και αυτήν τη στιγμή έχουν κοπεί αιτήσεις για την εκ νέου αγορά τους!...

- Στη δήθεν «σαβούρα» περιλαμβάνονται όλα τα ανταλλακτικά του αντιαεροπορικού συστήματος SKYGUARD που μόλις παραδόθηκε και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρούνται πλεόνασμα.

- Περιλαμβάνονται εξαρτήματα και ανταλλακτικά ηλεκτρονικών συστημάτων που πρόσφατα απέκτησε η Π.Α. και σε ποσοστό τουλάχιστον 80% καλύπτουν ζωτικότερες ανάγκες της.

- Στην εν λόγω αναφορά τονίζεται ότι σε καμία περίπτωση τόσο πολύτιμο υλικό δεν είναι δυνατόν να θεωρείται πλεονάζον και ακατάλληλο επειδή παραβιάζει και τυπικά το Π.Δ. 6-201 / 85. Ο πλειοδοτικός διαγωνισμός εκποίησης είναι, δηλαδή, παράνομος.

Ύστερα από όλα αυτά και ο πιο απληροφόρητος αναγνώστης μας μπορεί να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «κάποιοι» επεδίωξαν να ξεπουλήσουν σε εξευτελιστικές τιμές υλικό που η Π.Α. το έχει σήμερα ζωτική ανάγκη.

Οι λόγοι για τους οποίους οδηγήθηκαν σε αυτή την ενέργεια μπορεί να είναι μόνο δύο: Θέλησαν να το ξεπουλήσουν είτε για να το ξαναπουλήσουν σαν χρυσάφι, είτε για να αδειάσουν οι αποθήκες της Π.Α. και οι γνωστοί και μη εξαιρετέοι αντιπρόσωποι να της πουλήσουν νέο υλικό, για να βγάλουν κι αυτοί την προμήθειά τους. Εκτός αν «παίζει» και τρίτο σενάριο και το «άχρηστο» υλικό προορίζεται για τη Μέση Ανατολή ή το Ιράν.

Σημειώνουμε εδώ ότι πριν από μερικά χρόνια οι Ιρακινοί στα συντρίμια ενός «φάντομ» της ιρανικής αεροπορίας βρήκαν ταμπέλες ανταλλακτικών που αποδείκνυαν ότι αρχικά είχαν πουληθεί στην ελληνική Π.Α. μέσω αμερικανικής βοήθειας.

Στο σημείο αυτό νομίζουμε ότι για μια ακόμα φορά πρέπει να υποβάλουμε στον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης και υπουργό Εθνικής Αμύνης μερικά ερωτήματα:

- Αν οι κλέφτες μερικών ειδών ιματισμού ή μερικών περιστρώφων οδηγούνται στη δικαιοσύνη και καταδικάζονται σε εξουθενωτικές ποινές, τι πρέπει να γίνει, άραγε, με αυτούς που επιχειρήσαν να αδειάσουν όλες τις αποθήκες της αεροπορίας;

- Ποιοι επίτιμοι και νυν αρχηγοί και πτεράρχοι κάλυψαν με τις υπογραφές τους την απάτη και έπεισαν κι εσάς ώστε να επαναληφθεί ο διαγωνισμός με συμφερότερους όρους; Η άγνοια που πιθανώς θα σας αντιπαραθέσουν δεν είναι συγγνωστή. Επειδή:

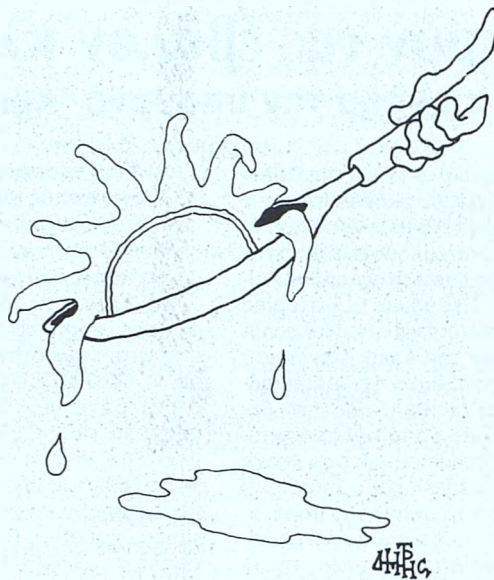
- Ακόμα κι ένας αδαής, όπως εμείς, βλέπει με μια ματιά ότι το εκποιούμενο υλικό μόνο «σαβούρα» δεν είναι.

- Αν δεν μπορούν να εκτιμήσουν υλικό αξίας δεκάδων δισεκατομμυρίων —για τη διαφύλαξη του οποίου εκπαιδεύονται και πληρώνονται— τότε όχι μόνο είναι ακατάλληλοι, αλλά και επικίνδυνοι.

Εν αναμονή της συνήθους σιωπής, διατελούμε.

Αναθερμαίνοντας τον καύσωνα

του Βαγγέλη Γιαχνή

Παρά το γενικό παραλήρημα από την αφόρητη ζέστη των ημερών, ο κ. Παπανδρέου κατάφερε να εμφανισθεί, βοηθώντας και του κλιματισμού του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας και συγκρατημένος και συγκροτημένος στη σύσκεψη των συνδικαλιστικών του στελεχών. Με το γνωστό πλέον στίλ, του εν γένει προεδρεύοντος, και αποστασιοποιημένου από τη χυδαιότητα των ευθυνών της εξουσίας, μίλησε για όλα και για τίποτα. Σε συγκρατημένους τόνους άσκησε κριτική προς όλες τις κατευθύνσεις χωρίς να εξαιρέσει και «ορισμένα κυβερνητικά στελέχη που φέρονται σαν εργοδότες προς τους εργαζόμενους» (λες και την ευθύνη για το διορισμό και για τη διατήρησή τους στην εξουσία την έχει κάποιο άλλο παρακυβερνητικό κέντρο), ενώ με συγκροτημένες γενικόλογιες απέφυγε για μια ακόμη φορά τους σκοπέλους της λιτότητας των ωμών παρεμβάσεων στο συνδικαλισμό (δοτή ηγεσία στη ΓΣΕΕ), των αμερικανικών βάσεων κλπ. Έτσι υποχρεωτικά οι σχολιαστές δεν μπορούν παρά να κινηθούν σε εκείνα τα σημεία που κυρίως αποσιωπήθηκαν επιμελώς και όχι σε αυτά που προβλήθηκαν πομπωδώς. Και αυτά τα άλλα που συγκεκριμενοποιούνται συνήθως από άλλους είτε με τη μορφή της διατεταγμένης παραπληροφόρησης (διαρροές σε επιλεγμένα έντυπα κλπ.) είτε αναλαμβάνοντας την ευθύνη υπουργοί που βρίσκονται στον «κατάλογο των προγραφών», συγκεντρώνουν και το περισσότερο ενδιαφέρον καθώς καθορίζουν τις παραμέτρους της πολιτικής και οικονομικής ζωής. Έτσι αυτή τη στιγμή το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη φιλολογία των δήθεν αλλαγών που ετοιμάζονται για την οικονομική πολιτική και που θα εξαγγελθούν από τον πρωθυπουργό στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης.

Αλλά ποιες αλλαγές εννοούν οι πρόδρομοι της διαρκώς επαναλαμβανόμενης πρωθυπουργικής υποσχесιολογίας; Μετά τη λήξη —λένε— της σταθεροποιητικής περιόδου, ο πρωθυπουργός θα αναγγείλει μια πιο άνετη εισοδηματική πολιτική και σημαντικά στοιχεία νέου αναπτυξιακού προγράμματος. Μάλιστα φήμες που εκπορεύονται κατ' ευθείαν από τα γνωστά κέντρα πληροφόρησης του ΠΑΣΟΚ φέρνουν τον κ. Κ. Σημίτη αναχωρούντα από το πόστο του (γιατί λένε επιμένει στη συνέχιση της σταθεροποιητικής πολιτικής μέχρι και το 1990) και τον κ. Μπούτο αντικαταστάτη του. Αλλά πού είναι ο μύθος και πού η αλήθεια; Κατ' αρχήν θα πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με τους στοιχειώδεις κανόνες της λογικής, ένα πρόγραμμα εγκαταλείπεται για δύο κυρίως λόγους:

- γιατί πέτυχε και ολοκληρώθηκαν οι στόχοι που είχαν τεθεί

- γιατί απέτυχε και αντικαθίσταται με ένα άλλο αποτελεσματικότερο πρόγραμμα.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση μόνο για τη δεύτερη εκδοχή μπορεί να γίνει συζήτηση. Η αναμφισβήτητη και πανθομολογούμενη αποτυχία (ήδη έχουν υπερκερασθεί οι στόχοι για το '87) βάζει πράγματι σε έντονο προβληματισμό τα οικονομικά επιτελεία για την αναθεώρηση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Όμως σε ποια κατεύθυνση θα κινηθεί η άλλη οικονομική πολιτική; Ποια είναι η άλλη πρόταση;

Να το πρόβλημα που οξύνει τους πονοκεφάλους του κ. Σημίτη και του προέδρου του. Η άλλη πρόταση που είναι γνωστή στο ΠΑΣΟΚ είναι η «αυτοδύναμη και ανεξάρτητη οικονομική ανάπτυξη» γι' αυτό και άρχισαν ήδη να αναμασούν την τετριμμένη αναπτυξιολογική συνθηματολογία.

Ωστόσο είναι σίγουροι ότι η επαναφορά της πολιτικής που ασκήθηκε στην πρώτη τετραετία είναι αδύνατη χωρίς την εκ νέου συνολική ανατροπή της πολιτικής που εφαρμόζεται μετά τον Οκτώβριο του '85. Και όχι μόνο αυτό. Γνωρίζουν ότι τα οικονομικά περιθώρια για την εφαρμογή μιας «αναπτυξιακής πολιτικής» (όπως κατανοείται ο όρος από το ΠΑΣΟΚ) είναι πλέον ελάχιστα ή ανύπαρκτα.

- Η οικονομική κατάσταση του '87 δεν είναι η ίδια με αυτή του '81. Οι επενδύσεις του δημοσίου που αυξάνονταν την πρώτη τετραετία με ετήσιους ρυθμούς 7-8% είναι πλέον αδύνατες γιατί η δανειοληπτική ικανότητα της χώρας βρίσκεται σε μηδενική κλίμακα. Η δυνατότητα αναδιανομής του εισοδήματος που έγινε κυρίως μεταξύ των μισθωτών (υψηλόμισθοι - χαμηλόμισθοι) έχει πλέον εκλείψει ενώ τα ελλείμματα του δημο-

σίου και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τείνουν να απορροφήσουν το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού. Αν σε όλα αυτά συνυπολογισθούν, η αύξηση της τιμής των πετρελαιοειδών, η αύξηση του δολαρίου και τα 3 δις δολ. των τοκοχρεωλυσίων που θα πρέπει να εξοφληθούν μέσα στον επόμενο χρόνο, μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι είναι αδύνατη η εφαρμογή μιας «ανετότερης εισοδηματικής πολιτικής του '88» και παραμένει γράμμα κενό περι ανάπτυξης φιλολογία.

Για να υπάρξει ανάπτυξη (όποιας μορφής) προϋποτίθεται η οικονομική εσωτερική ευεξία ή εξωτερική ενίσχυση. Και αυτά σήμερα δεν υπάρχουν. Τι υπάρχει όμως και πού στηρίζει ο κ. Παπανδρέου την αισιοδοξία του; Το ατού που κρατά ο πρωθυπουργός στα χέρια του, είναι τα έξι μεγάλα δημόσια έργα. Με αυτό μπορεί να κερδίσει ίσως και την επόμενη εκλογική αναμέτρηση, αλλά θα υποθηκεύσει το μέλλον της χώρας για μια τουλάχιστον, τριακονταετία.

Τα προαναφερόμενα έργα προσφέρονται πράγματι για μια αναπτυξιακή δημιουργία καθώς θα τεθούν σε κίνηση ορισμένα παροπλισμένα εργοστάσια τσιμεντοποιίας και σιδηροποιίας και θα απασχοληθούν για ορισμένο διάστημα μερικές χιλιάδες άνεργοι, αλλά δεν θα λύσουν κανένα ουσιαστικό οικονομικό πρόβλημα. Η πραγματική απόδοσή τους (ως έργων υποδομής) θα πρέπει να αναμένεται μετά από μερικές δεκαετίες. Ως τότε οι φορολογούμενοι και μη, Έλληνες θα πρέπει να ξεπληρώνουν με κάθε τρόπο την υψηλή δαπάνη τους. Πάντως το ΠΑΣΟΚ και προσωπικά ο πρόεδρος του, στηρίζουν μεγάλες ελπίδες σε αυτά καθώς αναμένουν να εισρεύσουν τα πρώτα ξένα κεφάλαια των εργοληπτών μέσα στο '88 ώστε να ξεκινήσει κάποιος οργασμός πριν από τις εκλογές του '89.

Αλλά γιατί αφού δεν αλλάζει επί της ουσίας η οικονομική πολιτική θα πρέπει να αλλάξει το πρόσωπο (ο κ. Σημίτης) που ευθύνεται για την εφαρμογή της; Ουσιαστικοί λόγοι δεν υπάρχουν. Ο κ. Σημίτης απολαμβάνει την ίδια περίπου εκτίμηση μ' αυτή του κ. Μπούτο από τα εγχώρια και ξένα οικονομικά κέντρα, ενώ πλεονεκτεί απέναντι του τελευταίου καθώς διαθέτει και την προσωπική φίλΙΑ του κ. Ντελδρ. Παράλληλα, ο κ. Μπούτος, δεν θεωρείται περισσότερο «αναπτυξιακός» από τον κ. Σημίτη. Συνεπώς; Συνεπώς ο κ. Παπανδρέου επιμένει να «αναθερμάνει το όραμα της Αλλαγής» με συναινετικές ενέσεις, δοκιμάζοντας την πολιτική αντοχή των πυρακτωμένων νεοελλήνων για μια ακόμη φορά.

ΚΥΠΡΟΣ: ΔΕΚΑΤΡΙΑ ΕΤΗ ΜΕΤΑ

Κοινή είναι σήμερα η διαπίστωση ότι δεκατρία χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο τα αδιέξοδα συνεχίζουν να υπάρχουν και οι προοπτικές για μια δίκαιη λύση του Κυπριακού δεν είναι ευνοϊκές. Οι διαδικασίες για να βρεθεί λύση μέσα από τις καλές υπηρεσίες του Γ.Γ. του ΟΗΕ και τις ενδοκυπριακές συνομιλίες βρίσκονται αυτή την περίοδο στο χειρότερό τους σημείο. Η τουρκική διπλωματία, με αφορμή την ορθή απόφαση για την απόρριψη του εγγράφου του Γ.Γ. του ΟΗΕ της 29ης Μαρτίου από την ελληνοκυπριακή πλευρά και την αποδοχή του από την τουρκοκυπριακή, εντείνει τη δραστηριότητά της κατηγορώντας τους Ελληνοκύπριους για αδιαλλαξία χρησιμοποιώντας ως «έρεισμα» την ευνοϊκή, γι' αυτήν, θέση που βρέθηκε.

Η τακτική αυτή της Τουρκίας θα πρέπει να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα των ευρύτερων σχεδίων της Άγκυρας. Οι στόχοι επεκτείνονται στον έλεγχο ολόκληρης της Κύπρου και δεν περιορίζονται στη διατήρηση των στρατευμάτων κατοχής (40.000), στον εποικισμό (40.000) και στα 37% του εδάφους. Ο ευρύτερος αυτός έλεγχος ενισχύει το ρόλο που επιδιώκει να διαδραματίσει στο χώρο της Μ. Ανατολής και τον Αραβικό κόσμο. Γι' αυτό θεωρείται ότι δύσκολα θα υποχωρήσει από τη σημερινή ευνοϊκή της θέση, που της επιτρέπει να διευρύνει τα στηρίγματά της.

Με δεδομένη αυτή την κατάσταση, αλλά και τις αντινομίες στο χειρισμό του Κυπριακού, δημιουργούνται επιπλέον προβλήματα στην κυπριακή πολιτική ηγεσία. Τώρα χρειάζεται, ανατρέποντας το κλίμα που έχει δημιουργηθεί, να διαμορφώσει παράλληλα πολιτική ικανή να αναγκάσει την τουρκική πλευρά να μετακινηθεί από τις σημερινές θέσεις της. Αυτό όμως προϋποθέτει εκτός των άλλων και μια αξιολόγηση της μέχρι τώρα πολιτικής, αλλά και του ρόλου που έχουν σήμερα στη διεθνή σκηνή ο ΟΗΕ, το κίνημα των αδεσμευτών και η Ευρώπη για το Κυπριακό. Οι αδυναμίες των Κυπριακών πολιτικών δυνάμεων να διαμορφώσουν ένα κοινό πρόγραμμα, με πιθανή την όξυνση των προβλημάτων ενόψει των προεδρικών εκλογών, σε συνδυασμό με τις ιστορικές εμπλοκές της ελληνικής πλευράς —οι ευθύνες και οι αιτίες δεν είναι του παρόντος— δεν επιτρέπουν αισιοδοξία για το μέλλον.

Και ενώ σήμερα πολλά στοιχεία που συνθέτουν το κυπριακό πρόβλημα μεταβάλλονται και οι εξωτερικοί παράγοντες διαμορφώνουν νέους όρους, δεν έχουν προχωρήσει εκείνες οι διαδικασίες, τόσο στο εσωτερικό της Κύπρου, όσο και στον ελλαδικό χώρο που να επιτρέπουν επιλογές ικανές να ανατρέψουν τα σημερινά αδιέξοδα. Ο ΟΗΕ αποδεικνύεται αναποτελεσματικός, ως κύρια επιλογή, η κοινή δράση του ελληνισμού στην Κύπρο,

την Ελλάδα και το εξωτερικό που θα ήταν ένας καθοριστικός παράγοντας, αποδυναμώνεται από την αδυναμία χάραξης μιας σαφούς και μακροπρόθεσμης επιλογής.

Από αρκετές πλευρές τώρα θεωρείται ότι πέραν της διεθνοποίησης του Κυπριακού (ΟΗΕ, αδέσμευτοι, κλπ.) θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η ευρωπαϊκή διάσταση. Η Κύπρος είναι μια ευρωπαϊκή χώρα που τα σύνορά της απειλούνται, ενώ η Τουρκία που επιδιώκει να ενταχθεί στην ΕΟΚ είναι δύναμη κατοχής. Η «Ευρωπαϊκή» του Κυπριακού χωρίς εγκατάλειψη της διεθνοποίησης, εκτιμάται ότι μπορεί να συνεισφέρει θετικά διαμορφώνοντας διαφορετικούς ευνοϊκούς συσχετισμούς για τη λύση του προβλήματος.

Η χάραξη όμως μιας νέας στρατηγικής προϋποθέτει σταθερή στάση από την ελληνική πλευρά —σε ό,τι αφορά πρώτα απ' όλα τη διεθνή πτυχή του Κυπριακού (αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής, κατοχύρωση των τριών ελευθεριών κλπ.) και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αλλά και ουσιαστικές αλλαγές στο Κυπριακό εσωτερικό μέτωπο. Κυρίως όμως προϋποθέτει μια νέα νοοτροπία αντιμετώπισης του Κυπριακού και στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Γιατί έτσι μπορεί να ανοίξουν καινούριες προοπτικές, να αρθούν αδιέξοδα και να υπάρξουν ευνοϊκά αποτελέσματα για την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της Κύπρου.

Η μεταβατική, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, φάση στην οποία βρίσκεται τώρα το Κυπριακό δεν επιτρέπει ούτε υποβάθμισή του, ούτε απώθηση ότι είναι ένα εσωτερικό πρόβλημα της Κύπρου. Αντίθετα, σ' αυτή τη φάση θα πρέπει να αναζητηθούν δρόμοι που να αξιοποιούν τα νέα δεδομένα (σχέσεις μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων μετά την άνοδο Γκορμπατσόφ, θέση Ελλάδας - Κύπρου στην ΕΟΚ διεθνοποίηση και πρωτοβουλίες) και να ανοίγουν διαδικασίες ενίσχυσης όσων θετικών προκύπτουν στο εσωτερικό μέτωπο.

Στην επέτειο της μεταπολίτευσης οφείλουμε να αναφερθούμε στο Κυπριακό. Όχι για επετειακούς λόγους, ούτε γιατί η Κύπρος ήταν στο επίκεντρο των εξελίξεων το 1974 με τις τραγικές συνέπειες στη συνέχεια. Αλλά γιατί παρακάμπτοντας την Κύπρο, εγκαταλείπουμε ουσιαστικά τον ίδιο μας τον εαυτό. Τα όσα ακολουθούν δεν αποτελούν βέβαια μια συνολική αναφορά στα όσα συνθέτουν σήμερα το Κυπριακό. Δίνουν ωστόσο πτυχές, κυρίως εσωτερικές, του κυπριακού προβλήματος, όπως εξελίχθηκε μέχρι σήμερα· σκιαγραφούν προβλήματα που διαμορφώνουν σήμερα την εσωτερική —και όχι μόνο πολιτική— κατάσταση της Κύπρου.

Παρέλαση τουρκικού στρατού στα κατεχόμενα της Λευκωσίας.

1878
4-6 Η Κύπρος παραχωρείται από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στη Μεγάλη Βρετανία.

1881
Πρώτες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας των Ελλήνων της Κύπρου κατά της αγγλικής κυριαρχίας.

1882
30-11 Θεσμοθετείται με διάταγμα η λειτουργία «Νομοθετικού Συμβουλίου» από 18 μέλη (9 Έλληνες, 3 Τούρκοι, 6 Βρετανοί).

1895
26-6 Υπόμνημα της Εθναρχίας προς τη βρετανική κυβέρνηση για Ένωση. Το Λονδίνο επιστρέφει το υπόμνημα ως απαράδεκτο.

1897
17-2 Διακήρυξη Κυπρίων για Ένωση.

1914
5-11 Ακυρώνεται η συνθήκη του 1878. Η Μ. Βρετανία προσαρτά την Κύπρο.

1915
17-10 Ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Έντουαρτ Γκρεγκ προτείνει στην ελληνική κυβέρνηση την παραχώρηση της Κύπρου με αντάλλαγμα την είσοδό της στο πλευρό της Αντάντ.

1923
Συνθήκη της Λωζάνης. Η Τουρκία παραιτείται από κάθε δικαίωμα στην Κύπρο.

1925
10-5 Ο Ύπατος Αρμοστής μετονομάζεται σε κυβερνήτη. Η Αγγλία εγκαθιστά στην Κύπρο αποικιακό καθεστώς.

1931
21-10 Ο αρχιεπίσκοπος Κιτίου κηρύσσει την Ένωση. Διαδηλωτές περικυκλώνουν το μέγαρο του κυβερνήτη και το πυρπολούν.

21/26-10 Συλλαλητήρια σε όλες τις πόλεις και τα χωριά της Κύπρου. Εκτοπισμοί πολιτικών και θρησκευτικών ηγετών. 1.000 συλλήψεις. Κατάργηση του «Νομοθετικού Συμβουλίου». Ο κυβερνήτης αναλαμβάνει τις νομοθετικές αρμοδιότητες.

1933
Θάνατος αρχιεπισκόπου Κυρίλλου. Οι Βρετανοί αντιτάσσονται στην εκλογή νέου αρχιεπισκόπου.

1940
Η δύσκολη θέση της Αγγλίας την αναγκάζει να προβεί σε σειρά υποσχέσεων στους Κυπρίους. Κυπριακή ταξιαρχία 30.000 ανδρών πολεμάει με το στρατό των συμμάχων.

1943
Ο Τσώρτσιλ επιστρέφοντας από τη συνδιάσκεψη του Καΐρου, διακηρύττει στη Λευκωσία, την ευγνωμοσύνη της Αγγλίας στον κυπριακό λαό.

1947
1-11 Αρχίζει τις εργασίες της η «Συμβουλευτική Συνέλευση», γνωστή ως Διασκεπτική. ΑΚΕΛ και ΠΕΣ (Παράταξη Εθνικής Συνεργασίας) συμμετέχουν. Οι αντιπρόσωποι της Εθναρχίας απέχουν.

1948
20-5: Η Διασκεπτική συνέρχεται για τελευταία φορά. Αποτυχία. Διαλύεται και τυπικά στις 12-8.

Ιούλιος Ο βασιλιάς Παύλος σε συνέντευξή του στον Σουλταμπέρκερ προτείνει Ένωση με παραχώρηση βάσεων στη Μ. Βρετανία.

Οκτώβριος Δύο διαφορετικά συλλαλητήρια στην Κύπρο. Το ένα με σύνθημα «Ένωση και μόνον Ένωση» από την Εθναρχία. Το άλλο από τον Εθνικό Απελευθερωτικό Συνασπισμό (ΕΑΣ) με σύνθημα «Αυτοκυβέρνηση - Ένωση». Κορυφώνεται η διάσταση Εθναρχίας - ΑΚΕΛ.

1949
15-12 Ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Διομήδης συνιστά ηρεμία πάνω στο Κυπριακό για να μη διαταραχθεί η διεθνής θέση της χώρας. Το ΑΚΕΛ αρχίζει συλλογή υπογραφών για Ένωση.

1950
12-1 Πρώτη μεγάλη μεταπολεμική συγκέντρωση στην Αθήνα για το Κυπριακό. Συγκρούσεις και τραυματισμοί. Δημοψήφισμα στην Κύπρο, οργανωμένο από την Εθναρχία, με θριαμβευτικά για την Ένωση αποτελέσματα. Επί 224-757 ελληνοκυπρίων ψήφισαν υπέρ 215.048.

7-10 Ο Πλαστήρας δηλώνει στη Λευκωσία, με μέλη της Εθναρχίας ότι η διεθνής κατάσταση δεν επιτρέπει ανακίνηση του Κυπριακού.

20-10 Ο Μακάριος, επίσκοπος Κιτίου, εκλέγεται Αρχιεπίσκοπος σε ηλικία 37 χρονών.

Νοέμβριος Σύγκληση Γ.Σ. του ΟΗΕ στο Παρίσι.

12-11 Η ελληνική αντιπροσωπεία συμμετέ-

χει στη Γ.Σ. του ΟΗΕ με εντολή να θίξει το Κυπριακό μόνο με γενικούς υπαινιγμούς. Ο Μακάριος επιμένει να παρουσιαστεί.

1951
13-3 Ταξίδι του Μακαρίου στην Αθήνα.
15-3 Μεγάλη διαδήλωση στην Αθήνα με αφορμή την παρουσία του Μακαρίου. Ο Μακάριος μιλάει υπέρ της Ένωσης στους διαδηλωτές.

21-3 Ο Σοφ. Βενιζέλος σε σύσκεψη πολιτικών αρχηγών συμφωνεί με τη θέση του Παύλου και στέλνει έγγραφο στην αγγλική κυβέρνηση. Οι Άγγλοι αρνούνται.

25-3 Μεγάλα συλλαλητήρια στη Λευκωσία και Αθήνα.

Απρίλιος Ο Σ. Βενιζέλος δηλώνει την επίσημη ελληνική θέση που δεν επιτρέπει την επίσχευση της λύσης του Κυπριακού.

Απρίλιος Επεισόδια στο Αιγαίο. Επιδείνωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Οκτώβριος Οι Άγγλοι ορίζουν την Κύπρο, έδρα του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής.

22-11 Ο Μακάριος καταγγέλλει στον ΟΗΕ τις δραστηριότητες των αρχών κατοχής της Κύπρου.

1952
19-1 Διαδηλώσεις για το Κυπριακό στην Αθήνα.
22-1 Η Ελλάδα φέρνει το Κυπριακό στη Γ' Επιτροπή της Γ.Σ. του ΟΗΕ.
25-4 Σύγκληση Παγκύπριας Εθνοσυνέλευσης στη Λευκωσία. Ψήφισμα υπέρ της Ένωσης. Ο Μακάριος επιμένει στην αδιάλλακτη γραμμή. Απορρίπτει κάθε προσφορά Συντάγματος.

•
26-4 Ο πρωθυπουργός και ο υπουργός των Εξωτερικών της Τουρκίας Μεντέρές και Κιοπρουλού, στην Αθήνα.

Ιούνιος Ο Μακάριος στην Αθήνα για συνομιλίες. Διάσταση απόψεων με την ελληνική κυβέρνηση.

7-6 Το ελληνικό βασιλικό ζεύγος στην Κωνσταντινούπολη.

17-6 Ο Άγγλος υφυπουργός Εξωτερικών Νατπίγκ δηλώνει ότι θεωρεί την Κύπρο βρετανική κτήση υψίστης σημασίας και αρνείται την έναρξη συνομιλιών.

4-7 Πανελλήνια βουβή διαμαρτυρία για το Κυπριακό.

26-7 Ο Μακάριος δηλώνει την απογοήτευσή του για τις συνομιλίες με την ελληνική κυβέρνηση.

1953
8-3 Διαδηλώσεις για το Κυπριακό στην Αθήνα. Σύγκρουση με την Αστυνομία.
28-6 Λόγος του Μακαρίου στο ναό της Φανερωμένης υπέρ της Ένωσης.

1954
Ιανουάριος Ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα πιέζει συνεχώς την ελληνική κυβέρνηση να μην προσφύγει στον ΟΗΕ.
19-3 Μεγάλες διαδηλώσεις στην Αθήνα και άλλες πόλεις.
23-4 Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Στεφανόπουλος δηλώνει ότι θα συστοιχιζόταν σε μια εφαρμογή προσωρινού συνταγματικού πολιτεύματος εφόσον το σχέδιο πρόβλεπε δημοψήφισμα για αυτοδιάθεση σε 2-3 χρόνια. Ο Μακάριος αποδοκιμάζει.
28-4 Ο Άγγλος υφυπουργός Εξωτερικών Χόπκινσον δηλώνει στη Βουλή την αμετάβλητη στάση της Αγγλίας στο Κυπριακό, προβάλλοντας ταυτόχρονα τον Τουρκικό παράγοντα ως ισότιμο με την Ελλάδα μέλος στο Κυπριακό.
23-7 Η Παγκύπρια Εθνοσυνέλευση δηλώνει με ψήφισμά της τη σταθερή της θέ-

ληση και θέση για Ένωση.
28-7 Ο Χόπκινσον ανακοινώνει στη Βουλή των Κοινοτήτων το περίφημο «never» και προτείνει νέο Σύνταγμα για την Κύπρο.
28-7 Ο Ντάλλας, με προσωπικό του μήνυμα στον Παπάγο «συμβουλεύει» να μην προσφύγει η Ελλάδα στον ΟΗΕ, χάριν της ηρεμίας του ΝΑΤΟ.
30-7 Η ελληνική κυβέρνηση και η Εθναρχία απορρίπτουν το σχέδιο Συντάγματος που προτείνει ο Χόπκινσον.
2-8 Μεγάλες διαδηλώσεις στη Λευκωσία κατά του σχεδίου Συντάγματος και υπέρ της Ένωσης.
2-8 Ο Άγγλος κυβερνήτης ανακοινώνει τον «αντιστασιακό νόμο» σε μια προσπάθεια καταστολής των ανταρτικών ενεργειών.
12-8 Γενική απεργία στην Κύπρο.
26-10 Ο Γρίβας αναχωρεί από την Αθήνα στη Ρόδο με τελικό προορισμό την Κύπρο, όπου αποβιβάζεται μυστικά στο χωριό Χλώρακα (8-11).
14-12 Η πολιτική Επιτροπή του ΟΗΕ αρνείται να συζητήσει για το Κυπριακό. Ανταμερικανικές - αντιαγγλικές εκδηλώσεις στην Αθήνα και τη Λευκωσία.
16-12 24ωρη γενική απεργία στην Κύπρο. Μαχητικές διαδηλώσεις στη Λευκωσία, Λεμεσό και άλλες πόλεις.
17-12 Η Γ.Σ. του ΟΗΕ επικυρώνει την απόφαση της πολιτικής επιτροπής.
17-12 Το τροποποιημένο σχέδιο (αναβολή συζήτησης) ψηφίζεται και από τη Γ.Σ. του ΟΗΕ. Το σχέδιο υπερψηφίζεται και από την ελληνική αντιπροσωπεία.
1955
26-1 Το ιστιοφόρο «Άγιος Γεώργιος» συλλαμβάνεται με φορτίο πυρομαχικών από αγγλικό αντιτορπιλικό έξω από τις ακτές της Κύπρου.
1-4 Συνεχείς εκρήξεις βομβών στη Λευκωσία και σε άλλες πόλεις της Κύπρου. Έναρξη του ένοπλου αγώνα από την ΕΟΚΑ εναντίον της βρετανικής κατοχής.
17-5 30.000 λαοί υποδέχονται τον Μακάριο στη Θεσσαλονίκη με συνθήματα υπέρ της Ένωσης.
30-6 Η Μ. Βρετανία αποφασίζει να συγκαλέσει διάσκεψη για το Κυπριακό με συμμετοχή της Ελλάδας και της Τουρκίας.
7-7 Η ελληνική κυβέρνηση δέχεται την «τριμερή». Ο Μακάριος αντιδρά.
25-7 Η ελληνική κυβέρνηση καταθέτει προσφυγή για το Κυπριακό στον ΟΗΕ.
26-8 Σύγκληση της Γ' Παγκύπριας Εθνοσυνέλευσης.
29-8 Αρχίζει τις εργασίες της η «τριμερής» διάσκεψη στο Λονδίνο (Μ. Βρετανία, Ελλάδα και Τουρκία).
6-9 Διαδηλώσεις και βανδαλισμοί των Τούρκων εναντίον του ελληνικού πληθυσμού της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης. Διαλύεται η διάσκεψη του Λονδίνου.
21-9 Η πολιτική επιτροπή του ΟΗΕ απορρίπτει την αίτηση της Ελλάδας για έγγραφη του Κυπριακού στην ημερήσια διάταξη. Η ολομέλεια της Γ.Σ. εγκρίνει την απόφαση (23-9) βαριά διπλωματική ήττα της Ελλάδας.
3-10 Ο Χάρντιγκ κυβερνήτης της Κύπρου, με εντολή να εξασφαλίσει «πάση θυσία» την ειρήνη.
11-10 Τρίτη συνάντηση Χάρντιγκ - Μακαρίου. Ο κυβερνήτης προτείνει το «σχέδιο αυτοκυβέρνησης» του Μακμίλλαν.
19-10 Επιχειρήσεις ευρείας κλίμακας άγλων κομάντος στο Πενταδάκτυλο.

«Αναμνηστική φωτογραφία». Τούρκοι τουρίστες στο «Μουσείο» με τα κατεilahμένα ελληνικά όρματα και άλλα λάφυρα. Κατεχόμενα στην Κύπρο.

27-10 Διαδηλώσεις στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λαμία και Ηράκλειο.
31-10 Ο Μακάριος στην Αθήνα. Συνομιλίες με Καραμανλή.
Νοέμβ. Οι Άγγλοι κλείνουν τα σχολεία. Η ΕΟΚΑ εντείνει την ένοπλη δραστηριότητά της. Ο Χάρντιγκ κηρύσσει την Κύπρο σε κατάσταση «εκτάκτου ανάγκης».
21-11 Ο κυβερνήτης Χάρντιγκ επιδίδει στον Μακάριο «νέα φόρμουλα» πάνω στη βάση του σχεδίου Μακμίλλαν. Ο Μακάριος την απορρίπτει.
14-12 Ο Χάρντιγκ θέτει εκτός νόμου το ΑΚΕΛ. Συλλήψεις αριστερών.
1956
9-1 Επανεναρξη των διαπραγματεύσεων Χάρντιγκ - Μακαρίου. Ο Μακάριος απαιτεί εγγυήσεις για γνήσια «αυτοκυβέρνηση».
9-3 Σύλληψη και εκτόπιση του Μακαρίου στις Σευχέλλες. Μαζί του εκτοπίζονται οι επίσκοπος Κερυνείας Κυπριανός, Παπα-Σταύρος Παπαγαθαγγέλου και ο δημοσιογράφος Πολύκαρπος Ιωαννίδης. Η ελληνική κυβέρνηση ανακαλεί τον πρεσβευτή της στο Λονδίνο.
9-5 Αιματηρές διαδηλώσεις στην Αθήνα.
10-5 Οδηγούνται στην αρχή του μαχητές της ΕΟΚΑ Καραολής και Δημητρίου. Η ΕΟΚΑ απαντά με απαγχονισμό δύο άγλων δεκανέων.
22-8 Ο κυβερνήτης Χάρντιγκ καλεί την ΕΟΚΑ να παραδώσει τον οπλισμό της.
19-12 Απορρίπτεται το σχέδιο Ράνγκλιφ. Η Άγκυρα και το Λονδίνο προωθούν το σύνθημα της διχοτόμησης.
1957
19-1 Άγγλοι κομάντος εξοντώνουν ομάδες της ΕΟΚΑ στο βουνό Τρόδος.
24-1 Γενική απεργία στην Κύπρο.
22-2 Η Πολιτική Επιτροπή του ΟΗΕ ψηφίζει πρόταση της Ινδίας υπέρ των διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό.
23-2 Επιθέσεις Τουρκοκυπρίων στην περιοχή Αμμοχώστου.
3-3 Ηρωικός θάνατος του στελέχους της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου.
17-4 Ο Μακάριος επιστρέφει από την εξορία στην Αθήνα. Παλαική υποδοχή. Ο Φουτ αντικαθιστά τον Χάρντιγκ.
3-12 Μεγάλες διαδηλώσεις στην Κύπρο για αυτοδιάθεση. Τραυματισμός δεκάδων διαδηλωτών.
9-12 Η Γ.Σ. του ΟΗΕ ψηφίζει υπέρ της αυτοδιάθεσης.
10-12
1958
10-4 Γενική Απεργία στην Κύπρο με αίτημα

7/13-6 την αυτοδιάθεση.
Συγκρούσεις ελληνοκυπρίων - Τουρκοκυπρίων σε πόλεις της Κύπρου.
19-6 Η ελληνική κυβέρνηση και ο Μακάριος απορρίπτουν το σχέδιο Μακμίλλαν.
Ιούλιος Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Άγλων. Συγκρούσεις Ελληνοκυπρίων - Τουρκοκυπρίων.
Σεπτέμβριος Μακάριος και ελληνική κυβέρνηση υιοθετούν τη λύση της «εγγυημένης ανεξαρτησίας».
3-10 1000 συλλήψεις στην Κύπρο. Βασανιστήρια από τις αγγλικές αρχές κατοχής.
4-10 Ο Μακάριος καλεί το λαό να αντισταχθεί στο σχέδιο Μακμίλλαν.
19-11 Θάνατος του στελέχους της ΕΟΚΑ Κυριάκου Μάτση.
22-11 Ο Γρίβας κηρύσσει ανακωχή.
11-12 Ο Αβέρωφ δηλώνει στη Βουλή τη θέση του υπέρ της «εγγυημένης ανεξαρτησίας».
1959
5/10-1 Συμφωνία Ζορλού - Αβέρωφ για το Κυπριακό.
5/2 Στη Ζυρίχη οι πρωθυπουργοί Ελλάδας και Τουρκίας, Καραμανλής και Μεντερές συμφωνούν κατ' αρχήν σ' ένα σχέδιο λύσης του Κυπριακού.
17-2 Αρχίζει η «πενταμερής» στο Λονδίνο.
20-2 Υπογράφονται οι συμφωνίες για το Κυπριακό.
23-2 Δημοσιεύονται οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου.
17-3 Ο Γρίβας στην Αθήνα. Ενθουσιώδης υποδοχή.
27-10 Μονογραφία των κειμένων συμμαχίας Ελλάδας - Τουρκίας - Κύπρου.
5-12 Ο Κιουτσούκ ανακηρύσσεται αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
13-12 Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανακηρύσσεται Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
1960
16-8 Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας.
17-9 Η Δημοκρατία της Κύπρου μέλος του ΟΗΕ.
1961
Μάρτιος Η Κυπριακή Δημοκρατία μέλος της Κοινοπολιτείας.
Οι Τούρκοι καταψήφισαν στη Βουλή το νομοσχέδιο για τη φορολογία. Ο πρόεδρος Μακάριος με εκτελεστικό διάταγμα διατάζει την είσπραξη των φόρων.
Σεπτέμ. Ο Μακάριος συμμετέχει στη Διάσκεψη των Αδεσμεύτων που γίνεται στο Βελιγράδι.

ΚΥΠΡΟΣ: 1878-1976 ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

1962		29-8	Συνομιλίες Μακαρίου - Νάσερ.	3-9	Ο Μακάριος στην Αθήνα, για συνομιλίες με τον «πρωθυπουργό» Παπαδόπουλο. Ο Γρίβας επιστρέφει μυστικά στην Κύπρο. Ιδρύει την ΕΟΚΑ Β' και με την υποστήριξη της ελληνικής χούντας αρχίζει εκστρατεία εναντίον της Κυπριακής Κυβέρνησης.
22-11	Ο Μακάριος στην Άγκυρα.	16-9	Ο Δρ. Γκάλο Πλάζα ορίζεται Μεσολαβητής στο Κυπριακό.		
Δεκέμ.	Παρατείνεται με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου η ισχύς του παλιού νόμου για τους δημοτικούς και κοινοτικούς άρχοντες.	1-10	Υπογράφεται στη Μόσχα συμφωνία ΕΣΣΔ - Κύπρου για προμήθεια οπλισμού.	20-11	Ίδρυση της ΕΣΕΑ πολιτικής έκφρασης της ΕΟΚΑ Β'.
1963		30-10	Ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών στη Μόσχα.		
4-4	Το Συνταγματικό Δικαστήριο θεωρεί την πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου αντισυνταγματική. Συνταγματική κρίση λόγω του ανεφάρμοστου του Κυπριακού Συντάγματος.	20-11	Ο Ανδρέας Παπανδρέου στην Κύπρο.		
30-11	Ο Μακάριος επιδίδει στον Κιουτσούκ 13 σημεία για αναθεώρηση άρθρων του Συντάγματος.	1965		1973	
16-12	Η Τουρκία απορρίπτει τα 13 σημεία του προέδρου Μακαρίου.	21-1	Στροφή της Σοβιετικής πολιτικής απέναντι στο Κυπριακό. Ο Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Αντρέι Γκρομύκο υιοθετεί την «ομοσπονδία» ως μια από τις πιθανές λύσεις του Κυπριακού.	8-2	Προεδρικές εκλογές στην Κύπρο. Ο Μακάριος προκαλεί τον υποψήφιο της ΕΟΚΑ Β' να κατέλθει στις εκλογές. Ο Μακάριος παραμένει χωρίς αντίπαλο. Επανεκλέγεται Πρόεδρος.
23-12	Κρίση στις σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου. Ξεσπούν οι διακοινοτικές συγκρούσεις.	27-1	Ο Μακάριος τονίζει την απογοήτευσή του για τις δηλώσεις Γκρομύκο.	15-3	Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εγκρίνει τη συμφωνία σύνδεσης της Κύπρου με την ΕΟΚ.
25-12	Μακάριος και Κιουτσούκ κάνουν έκκληση για κατάπαυση του πυρός.	10-5	Έναρξη Ελληνοτουρκικών συνομιλιών στο Λονδίνο.	14-9	Απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Μακαρίου στο όρος Τρόδος.
28-12	Εγκαθιδρύεται η «πράσινη Γραμμή» στη Λευκωσία, ύστερα από «προσφορά» της Βρετανίας και τροποποιήσεις του προέδρου της Βουλής Κληρίδη.	16-12	Η πολιτική επιτροπή του ΟΗΕ και η Γ.Σ. (18-12) εγκρίνουν πρόταση ψηφίσματος ευνοϊκού για το Κυπριακό ύστερα από την έκθεση Πλάζα.	1974	
1964		1966		28-1	Πεθαίνει ο Γρίβας, αρχηγός της ΕΟΚΑ Β'.
15-1	Πενταμερής διάσκεψη στο Λονδίνο.	9-7	Έναρξη ελληνοτουρκικού διαλόγου.	11-2	Διακόπτονται οι διακοινοτικές συνομιλίες. Ο Ντεκτάς θεωρεί αδύνατη λύση που θα στηρίζεται στη διχοτόμηση ή στην ομοσπονδιοποίηση.
7/9-3	Αιματηρές συγκρούσεις Ελληνοκύπριων - Τουρκοκύπριων στην Πάφο. Το Κυπριακό συζητείται στον ΟΗΕ. Πρώτη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για εγκαθίδρυση της UNFICYP (Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο) με αποστολή Μεσολαβητή (4-3). Η ειρηνευτική δύναμη φθάνει στην Κύπρο.	17-12	Υπογραφή Ελληνοτουρκικού πρωτοκόλλου για το Κυπριακό.	4-7	Επιστολή του Μακαρίου στο στρατηγό Γκιζίκη. Ζητά να ανακληθούν οι Έλληνες αξιωματικοί από την Κύπρο. Εκδηλώνεται το προδοτικό πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου.
Μάρτιος	Μυστική αποστολή Ελληνικών στρατευμάτων στην Κύπρο.	1967		15-7	Τουρκικά στρατεύματα εισβολής αποβιβάζονται στην Κύπρο και καταλαμβάνουν μια στενή λωρίδα 15 μιλίων.
17-4	Νέα όξυνση της κρίσης. Η Τουρκία απειλεί με απόβαση.	6-2	Συμβούλιο Στέμματος για το Κυπριακό.	20-7	Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ καλεί για εκεχειρία και αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο.
4-6	Ίδρυση της Εθνοφρουράς. Επιστολή του προέδρου Τζόνσον προς τον Τούρκο Πρωθυπουργό. Οι πρωθυπουργοί Ελλάδας-Τουρκίας καλούνται στην Ουάσινγκτον. Ορίζεται μεσολαβητής στο Κυπριακό ο Φιλανδός διπλωμάτης Τουομόγια. Συνομιλίες Γ. Παπανδρέου - Τζόνσον.	21-4	Στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ελλάδα.	22-7	Η Δημοκρατία αποκαθίσταται στην Ελλάδα. Ο Καραμανλής πρωθυπουργός. Τον «πρόεδρο» Σαμψών αντικαθιστά ο Γ. Κληρίδης.
Ιούνιος	Ο Αμερικανός διπλωμάτης Ντην Άτσεσον αναλαμβάνει αποστολή «για να βοηθήσει τη λύση του Κυπριακού». Υποβάλλει διαδοχικά δύο σχέδια.	9-9	Συνομιλίες στο Κεσάν του Έβρου μεταξύ του Τούρκου πρωθυπουργού και του πρωθυπουργού της ελληνικής χούντας.	23/24-7	Η πρώτη διάσκεψη των εγγυητριών δυνάμεων στη Γενεύη για την κατάσταση στην Κύπρο.
Ιούλιος	Ο Ν. Χρουσόφ προειδοποιεί την Άγκυρα ότι τουρκική εισβολή στην Κύπρο θα μπορούσε να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις. Ζητά να φύγουν τα ξένα στρατεύματα.	17-11	Συγκρούσεις στους Αγίους Θεοδώρους και στην Κοφίνου. Αποστολή του Σάιρους Βάνς και του γ.γ. του NATO Μ. Μπράζιο στην Κύπρο.	24/30-7	Αύγουστος Δεύτερη διάσκεψη Γενεύης.
8-7	Ο Ν. Χρουσόφ προειδοποιεί την Άγκυρα ότι τουρκική εισβολή στην Κύπρο θα μπορούσε να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις. Ζητά να φύγουν τα ξένα στρατεύματα.	28-11	Συμφωνία Ελλάδας - Τουρκίας για αποχώρηση ελληνικών στρατευμάτων από την Κύπρο.	14-8	Μετά από τηλεσίγραφο που απαιτούσε να τεθούν περιοχές της Κύπρου κάτω από Τουρκικό έλεγχο, αρχίζει δεύτερη επίθεση εναντίον της Κύπρου. 37% του Κυπριακού εδάφους τίθεται υπό την κατοχή του Τουρκικού στρατού. Οι ελληνοκύπριοι κάτοικοι εκδιώκονται από τις περιοχές αυτές. («Αττίλας 2»).
15-7	Οι Τουρκοκύπριοι κηρύσσουν γενική επιστράτευση.	22-12	Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για ενδοκυπριακές συνομιλίες.	2-11	Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθετεί ομόφωνα ψήφισμα (συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκικής ψήφου) το οποίο καλεί για αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο, σεβασμό της ανεξαρτησίας κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας, της Δημοκρατίας, τερματισμό της ανάμειξης στις εσωτερικές της υποθέσεις και επιστροφή των προσφύγων στις εστίες τους σε συνθήκες ασφαλείας.
16-7	Τουρκοκυπριακή επίθεση στον Άγιο Ιλαρίωνα αποκρούονται από Ελληνοκυπριακές δυνάμεις.	29-12	Η κυπριακή κυβέρνηση αναγγέλλει μέτρα για επάνοδο στην ομαλότητα. Ιδρύεται η παράνομη «Τουρκοκυπριακή προσωρινή Διοίκηση» από τους Τουρκοκύπριους.	7-12	Ο πρόεδρος Μακάριος επιστρέφει στην Κύπρο. Το Κογκρέσο των ΗΠΑ αποφασίζει την επιβολή εμπάργκο στην Τουρκία.
20-7	Ο Γ. Παπανδρέου επισκέπτεται το Λονδίνο και συναντάει με τον άγγλο πρωθυπουργό Χιούμ. Αρνείται να υποκύψει στις απαιτήσεις των Άγγλων για «διμερείς».	1968		1975	
27-7	Ο Μακάριος συναντάται στο Καστρί με τον Γ. Παπανδρέου. Ζητά να κατατεθεί αμέσως προσφυγή στον ΟΗΕ. Ενωτικό κλίμα στην Κύπρο.	25-2	Εκλογές στην Κύπρο. Ο Μακάριος επανεκλέγεται.	13-2	Ο Ντεκτάς και η Άγκυρα ανακηρύσσουν το «Ομόσπονδο Τουρκοκυπριακό Κράτος». Η ανακήρυξη καταδικάζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.
29-7	Ο Άτσεσον και ο τουρκικός αντιπρόσωπος Ερίμ κατέληξαν σε σχέδιο για τη λύση του Κυπριακού.	11-6	Πρώτος γύρος των διακοινοτικών συνομιλιών μεταξύ Κληρίδη - Ντενκτάς. Εμφανίζεται με προκρούξεις και τρομοκρατικές ενέργειες η οργάνωση «Εθνικό Μέτωπο».	28-4	Έναρξη των διακοινοτικών συνομιλιών στη Βιέννη.
30-7	Γυμνάσια του τουρκικού στόλου 80 χιλιομ. έξω από τις κυπριακές ακτές.	12-11	Εμφανίζεται με προκρούξεις και τρομοκρατικές ενέργειες η οργάνωση «Εθνικό Μέτωπο».	21-2	Λήγει στη Βιέννη ο 5ος γύρος των δια-
6-8	Ο Γρίβας στην Κύπρο. Συγκρούσεις στην Μανσόρα (7/8). Οι Τουρκοκύπριοι απωθούνται. Επίθεση της Τουρκικής αεροπορίας (8/8).	1969			
6/8-8	Μάχες στην περιοχή Τυλληρίας στη Βόρειο Κύπρο.	5-1	Επίσκεψη Μακαρίου στην Αθήνα. Πιέσεις της Αθήνας για υποχωρήσεις στις συνομιλίες. Όξυνση σχέσεων Αθήνας - Λευκωσίας.		
8/10-8	Η Τουρκική αεροπορία βομβαρδίζει κωμοπόλεις και χωριά.	1970			
20-8	Απορρίπτονται τα σχέδια Άτσεσον.	4-3	Απόπειρα δολοφονίας του Μακαρίου. Ο Π. Γεωργιάδης δολοφονείται.		
24		29-3	Αυτοδιάλυση του «Εθνικού Μετώπου».		
		29-4	Εκλογές για ανανέωση της Βουλής των Αντιπροσώπων. (Ενιαίο κόμμα 15 έδρες, Προοδευτική παράταξη 7, ΕΔΕΚ 2, Ανεξάρτητοι 2).		
		20-7	Εκλογές στην Κύπρο. Ο Μακάριος επανεκλέγεται.		
		1971			
		6-4	Δηλώσεις Γρίβα στην Αθήνα εναντίον του Μακαρίου.		
		2-6	Σύνοδος του NATO στη Λισσαβόνα. Σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού μεταξύ Παλάσι - Φλτσάι.		
		3-6	Επίσκεψη Μακαρίου στη Μόσχα.		
		23-6	Διακόπτονται οι διακοινοτικές Διαφωνίες για την αυτοδιοίκηση.		

Μια από κλεισμένες εισόδους προς τα κατεχόμενα. Το τείχος είναι διαμορφωμένο σε μνημείο. Η επιγραφή λέει: «Η γη, εάν υπάρχει κάποιος που πεθαίνει για χώρα της, είναι πατρίδα».

- κοινοτικών συνομιλιών. Καμιά πρό-
δος.
- 7-4 Αποκαλύπτεται «μυστική συμφωνία» Κληρίδη - Ντενκτάς για την υποβολή πρώτα από την ελληνοκυπριακή πλευρά προτάσεων. Η συμφωνία αγνοείται από Μακάριο και Υπουργικό Συμβούλιο. Ο Κληρίδης παραδέχεται την ύπαρξη της και αναλαμβάνει την ευθύνη.
- 8-4 Παραίτηση Κληρίδη από τη θέση του συνομιλητή. Στη θέση του ορίζεται ο Τ. Παπαδόπουλος.
- 3-6 Η Ελληνοκυπριακή πλευρά απορρίπτει τις τουρκοκυπριακές προτάσεις για το εδαφικό.
- 5-9 Εκλογές για νέα Βουλή. ΔΗΚΟ 21 έδρες, ΑΚΕΛ 9, ΕΔΕΚ 4. Εκλέγεται επίσης ο ανεξάρτητος Τ. Παπαδόπουλος.
- 21-9 Πρόεδρος της Βουλής ο Σπ. Κυπριανού.
- 1-11 Απορρίπτεται πρόταση της Τουρκίας για σχηματισμό μεικτής προσωρινής κυβέρνησης σαν πρώτο βήμα για την εξεύρεση λύσεων. Ο Σπ. Κυπριανού στην Αθήνα.
- 3-11 Ο Τζ. Κάρτερ πρόεδρος των ΗΠΑ. Πανηγυρισμοί στη Λευκωσία.
- 1977**
- 27-1 Συνάντηση Μακαρίου - Ντενκτάς.
- 13-2 Νέα συνάντηση Μακαρίου - Ντενκτάς με παρουσία γ.γ. του ΟΗΕ Βαλντχάιμ. Υπογράφεται συμφωνία 4 σημείων για την επίλυση του Κυπριακού και την επανένταξη των διακοινοτικών.
- 3-8 Θάνατος του Μακαρίου. Τον διαδέχεται ο Σπ. Κυπριανού. Αρχιεπίσκοπος εκλέγεται ο Μητροπολίτης Πάφου Χρυσόστομος.
- 1978** Ο Πρόεδρος Κυπριανού εκλέγεται για περίοδο 5 ετών.
- 1979** Συνάντηση Κυπριανού - Ντενκτάς.
- 1981** Εκλογές για τη Βουλή των Αντιπροσώπων με νέο εκλογικό σύστημα (ΑΚΕΛ 32,7%, ΔΗΣΥ 31,9, ΔΗΚΟ 19,5, ΕΔΕΚ 8,2).
- 1983**
- 15-11 Μονομερής και παράνομη ανακήρυξη «Ανεξάρτητης Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Η Τουρκία, η μόνη χώρα που αναγνωρίζει το ψευδοκράτος.
- 18-11 Το Συμβούλιο Ασφαλείας καταδικάζει το ψευδοκράτος και καλεί τα μέλη του να μην το αναγνωρίσουν και να σεβαστούν την κυριαρχία της Κυπριακής Δημοκρατίας (ψήφισμα 541/83).
- 1984**
- 2-1 Ο Ντενκτάς υποβάλλει προτάσεις οι οποίες επαναλαμβάνουν προηγούμενες θέσεις των Τούρκων.

- 11-1 Ο Πρόεδρος Κυπριανού υποβάλλει στο γ.γ. του ΟΗΕ στη Ν. Υόρκη πλαίσιο συνολικής λύσης του Κυπριακού.
- 16-4 Ο γ.γ. του ΟΗΕ αποστέλλει στην Κύπρο τον ειδικό αντιπρόσωπό του Ούγκο Γκόμπι, ο οποίος γίνεται δεκτός από τον Πρόεδρο Κυπριανού και συναντιέται με τον Ντενκτάς. Η επείγουσα αποστολή αφορά ανάληψη πρωτοβουλίας από τον ίδιο το γ.γ. του ΟΗΕ.
- 17-4 Ο Ντενκτάς ανακοινώνει απόφαση του ψευδοκράτους και της Τουρκίας να ανταλλάξουν «πρεσβευτές».
- 11-5 Η Κυπριακή κυβέρνηση καταγγέλλει τη νέα τουρκική αυθαιρεσία στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Στο ψήφισμα 550 καταδικάζονται οι αποσχιστικές ενέργειες των Τούρκων και διαμορφώνεται πλαίσιο μέσα στο οποίο δίνονται εντολές στο γ.γ. του ΟΗΕ να αναλάβει πρωτοβουλίες (13 ψήφοι υπέρ, 1 κατά και 1 αποχή).
- 15-6 Εκπρόσωπος του Ντενκτάς υποβάλλει «προτάσεις» στο γ.γ. του ΟΗΕ, ο οποίος δεν τις θεωρεί σοβαρές.
- 17-7 Ο γ.γ. του ΟΗΕ απευθύνει πρόσκληση στην Κυπριακή κυβέρνηση και την Τ/Κ κοινότητα να αποστείλουν στη Βιέννη αντιπροσώπους τους, για χωριστές διαβουλεύσεις μαζί του.
- 7/8 Πραγματοποιούνται στη Βιέννη χωριστές επαφές του γ.γ. του ΟΗΕ με τους Μαυρομμάτη - Ερτεκιοβ. Ο γ.γ. του ΟΗΕ έθεσε υπόψη των δύο πλευρών «σημεία εργασίας» τα οποία θίγουν βασικές πτυχές του Κυπριακού.
- 22-8 Η Κ.Ε. του ΑΚΕΛ καλεί τον Πρόεδρο Κυπριανού να αποδεχθεί και να απαντήσει θετικά στην πρωτοβουλία του γ.γ. του ΟΗΕ Κουεγιάρ.
- 23-8 Ο Πρόεδρος Κυπριανού επισημαίνει ότι ο γ.γ. του ΟΗΕ ζήτησε από τα δύο μέρη να τηρήσουν το απόρρητο για την πρωτοβουλία του.
- 31-8 Σε κοινή σύσκεψη της πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου αποφασίζεται η θετική απάντηση της Κύπρου στην πρωτοβουλία Κουεγιάρ.
- 1-9 Μετά τη θετική ανταπόκριση των δύο πλευρών στην πρωτοβουλία του, ο γ.γ. του ΟΗΕ καλεί τις δύο πλευρές σε «εκ του σύνεγγυς συνομιλίες» στη Ν. Υόρκη στις 10-9-84.
- 20-9 Συμπληρώνεται ο Α' γύρος των συνομιλιών. Καμιά ικανοποιητική εξέλιξη.
- 15-10 Αρχίζει ο Β' γύρος των συνομιλιών.
- 26-10 Συμπληρώνεται και ο Β' γύρος, χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα λόγω της συνεχιζόμενης αδιαλλαξίας από την τουρκική πλευρά.
- 26-11 Αρχίζει η πρώτη φάση του Γ' και τελευταίου γύρου των συνομιλιών.
- 11-12 Συμπληρώνεται η δεύτερη φάση του

Γ' γύρου των εκ του «σύνεγγυς» συνομιλιών.

1985

- 17-1 Πραγματοποιείται η συνάντηση κορυφής στη Ν. Υόρκη.
- 20-1 Αποτυχία της συνάντησης κορυφής ύστερα από την τηλεισιγραφική αξίωση της Τουρκικής πλευράς για υπογραφή του προσχεδίου συμφωνίας που ετοίμασε ο γ.γ. του ΟΗΕ χωρίς να προηγηθεί συζήτηση στα τρία ουσιαστικά θέματα (αποχώρηση του στρατού κατοχής, επαρκείς εγγυήσεις και οι τρείς βασικές ελευθερίες - διακίνησης, εγκατάστασης, ιδιοκτησίας).
- 21-1 Ο Πρόεδρος Κυπριανού αποδέχεται πρόταση του γ.γ. του ΟΗΕ για νέα συνάντηση κορυφής. Η τουρκική κυβέρνηση καλύπτει πλήρως το Ντενκτάς ο οποίος απέσυρε τις προτάσεις του και αρνείται να δεσμευτεί για νέα συνάντηση.
- 25-1 Ο Ντενκτάς ανακοινώνει απόφαση του να προχωρήσει σε «δημοψήφισμα» στα κατεχόμενα εδάφη για νέο «σύνταγμα» και στη διενέργεια «γενικών εκλογών».
- 5-5 «Δημοψήφισμα» του Ντενκτάς για το νέο «σύνταγμα» του ψευδοκράτους.
- 12-6 Ο γ.γ. του ΟΗΕ υποβάλλει έκθεση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, στην οποία αναφέρει ότι έχει ο ίδιος ετοιμάσει «ενιαίο προσχέδιο συμφωνίας».
- 22-6 Δημοσιεύεται το «ενοποιημένο προσχέδιο συμφωνίας», προς το οποίο η ελληνοκυπριακή πλευρά ανταποκρίθηκε θετικά, ενώ η τουρκική πλευρά έδωσε αρνητική απάντηση.
- 22-6 Ο Ντενκτάς περιφρονώντας τις αποφάσεις του ΟΗΕ διενεργεί «εκλογές» στα κατεχόμενα, αποβλέποντας στη δημιουργία νέων τετελεσμένων.
- Ιούλιος - Αύγουστος. Ο Ντενκτάς με συχνές δηλώσεις του διατυπώνει τις θέσεις του: Καμιά λύση χωρίς την ενεργό εγγύηση της Τουρκίας, με στρατιωτική παρουσία και δικαίωμα μονομερούς επέμβασης στην Κύπρο. Τα στρατεύματα του «Ατίλα» θα αποχωρήσουν μετά τη μεταβατική κυβέρνηση και όταν αποδειχθεί ότι η λύση λειτουργεί.
- 3-12 Η τουρκική εφημερίδα «Τζουχμουριέτ» δημοσιεύει το πλήρες κείμενο της απάντησης Ντενκτάς στο γ.γ. του ΟΗΕ για το «ενοποιημένο προσχέδιο συμφωνίας» που υπέβαλε τον Απρίλη του 1985.
- 8-12 Εκλογές. ΑΚΕΛ 27,4%, ΔΗΣΥ 33,5, ΔΗΚΟ 27,6 ΕΔΕΚ 11,1.
- 1986**
- 15-3 Συνάντηση Κυπριανού - Κουεγιάρ στη Στοκχόλμη.
- 29-3 Ο γ.γ. του ΟΗΕ επιδιέει τις προτάσεις του στη Ν. Υόρκη (Σχέδιο Κουεγιάρ). Γίνεται αποδεκτό από Τ/Κ απορρίπτεται από Ε/Κ πλευρά, η οποία αντιπροτείνει συνάντηση Κορυφής ή Διεθνή Διάσκεψη για να συζητηθεί πρώτα η διεθνής πτυχή του προβλήματος.
- Νοέμβρ. Διαδικαστικές προτάσεις γ.γ. ΟΗΕ για ξεχωριστές συνομιλίες με Ε/Κ και τους Τ/Κ με ανοικτή ημερήσια διάταξη. Γίνονται αποδεκτές από Κυπριακή κυβέρνηση. Απορρίπτονται από Ντενκτάς.
- 1987**
- Φεβρ. Η ΕΣΣΔ προτείνει εκ νέου τη Διεθνή Διάσκεψη.
- Ιούνιος Μονογράφεται η Τελωνειακή Ένωση Κύπρου - ΕΟΚ.

Τις περισσότερες φορές, απευθυνόμενοι οι Κύπριοι προς τον υπόλοιπο Ελληνισμό, έχουμε την τάση να κρύβουμε αθέατες και δυσδιάκριτες πτυχές της κυπριακής πραγματικότητας. Κάποτε μάλιστα, αθέλητα και ασυνείδητα, ωραιοποιούμε και σαφέστατα αρνητικές καταστάσεις του κυπριακού χώρου, αποφεύγοντας κυρίως να μιλάμε για τα «καθ' ημάς».

Επεξηγώντας αυτήν την τάση, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι δεν είναι απλώς αποτέλεσμα μιας χρόνιας κυπροκεντρικής αυτολατρίας που από καιρό караδοκεί στον κυπριακό ορίζοντα. Αποτελεί μάλλον και προϊόν μιας συλλογικής ενοχής που λειτουργεί αντιρροπιστικά προς ένα άλλο εξίσου ισχυρό πλέγμα ενοχών που από το '74 διαπερνά τον ελλαδικό χώρο, απέναντι στην Κύπρο, για τα αμαρτήματα της Χούντας. Συνιστούν πάντως δύο συμπληρωματικές και αλληλοπριμοδοτούμενες ενοχές που ευτυχώς τον τελευταίο καιρό φαίνεται πως αμβλύνονται «προς εφέλος» της ελλαδο-κυπριακής ενότητας και οντότητας, μοναδικού ικανού στηρίγματος απέναντι στον τουρκικό επεκτατισμό.

Ένα ιδιαίτερα επίκαιρο ζήτημα που η δική μας κυπριακή ενοχή καταχωνιάζει, είναι αυτό που καθημερινά αιωρείται στον κυπριακό ομιχλώδη ορίζοντα και που ονομάστηκε πρόσφατα από τους θιασώτες του «κυπριακή συνείδηση» (1).

Θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε πιο κάτω τους ιδεολογικούς όρους που συνθέτουν αυτό το ιδεολόγημα, ενώ ακολουθώς θα εξετάσουμε τα πολιτικά και κοινωνικά στηρίγματα που διαθέτει στο κυπριακό πολιτικό σύστημα, όπως και τις καταλυτικές επιπτώσεις από τη συγκυριακή ανάδειξή του. Αυτά που θα παρατεθούν δεν φιλοδοξούν φυσικά να εξαντλήσουν το θέμα, αλλά απλώς να το σκιαγραφήσουν με στόχο να το υποβάλουν προς προβληματισμό στον ευρύτερο ελληνικό χώρο.

Είναι σκόπιμο να καταγραφεί εκ των προτέρων, για αντικειμενικούς λόγους μύησης, ότι ο εν λόγω τοπικισμός (η κυπριακή συνείδηση), δεν απορρέει από την —σαφώς κατανοητή— αίσθηση τοπικής ιδιαιτερότητας, αλλά είναι προϊόν ενός τοπικού εθνικισμού, του οποίου η εμβέλεια, έστω υποτυπώδης στην παρούσα φάση, είναι γεγονός που δεν θα 'πρεπε να παραγνωρισθεί. Στην Κύπρο της πράσινης γραμμής και των εποίκων, του ακραίου καταναλωτισμού και της επαρχιώτικης ματαιοδοξίας, στο κοινωνικό πεδίο υποβόσκει και κερδίζει έδαφος μια «κυπριακή συνείδηση» που λειτουργεί και θα λειτουργήσει εντονότερα στο μέλλον, ως αντίποδας της ελληνικής εθνικής συνείδησης του κυπριακού ελληνισμού, εάν δεν υπάρξει έγκαιρα επίγνωση και αντιμετώπιση των κινδύνων που κυοφορούνται.

Όσα έχουν ήδη λεχθεί και όσα πρόκειται να ακολουθήσουν, καλό είναι να μην εκληφθούν ως αντλούμενα από δεξαμενή εθνικιστικών απόψεων, διότι το λιγότερο που μπορούμε να αντιπαραλάβουμε —που ισχύει και για την αριστερά δυστυχώς— είναι ότι: η βιωσιμότητα ενός λαού προδιαγράφεται κυρίως με ιδεολογικούς και πολιτιστικούς όρους.

ΚΥΠΡΟΣ '87:

Ο καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας στην Λευκωσία μετατράπηκε σε τζαμί από την πρώτη κατοχή.

Ανησυχητικά φαινόμενα τοπικισμού

Ιστορική διερεύνηση

Τα φαινόμενα τοπικισμών στην Κύπρο, ως συγκροτημένες ιδεολογικές και πολιτικές θέσεις δεν έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες. Το ιδεολόγημα της «Κυπροκεντρικότητας», ως όρος σύνθεσης των τοπικιστικών αντιλήψεων, δυνητικά κάνει την εμφάνισή του από το 1960. Την περίοδο αυτή, με την οριστική εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας και την ιστορική αναδίπλωση του αιτήματος της αυτοδιάθεσης - ένωσης, δημιουργούνται υπαρκτά ερείσματα προς νομιμοποίησή του.

Σ' εκείνα τα αρχικά στάδια, μοναδικός υποστηρικτής των ανιστόρητων αυτών τοπικιστικών αντιλήψεων ήταν το στρώμα εκείνο των αξιωματούχων του κρατικού μηχανισμού που κληρονομήσαμε από την αποικιοκρατία και που συνάρτησε την προνομιακή του θέση με την ύπαρξη του κράτους.

Το στρώμα αυτό κρατικών γραφειοκρατών ήταν και είναι χαρακτηριστικά δέσμιος ενός συμπλέγματος κατωτερότητας προς καθετί το αγγλότροπο, και συνακόλουθα τρέφει μια χυδαία αποστροφή σε όλα τα εγγενή στοιχεία της ελληνικής πολιτιστικής οντότητας του Κυπριακού Ελληνισμού. Το τραγικό είναι ότι αυτή η «αγγλότροπη ελίτ» στην πορεία οικοδόμησής του κυπριακού κράτους έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο με ορατά περισσότερα σήμερα τα οδυνηρά παρεπομένα (περίπτωση Πανεπιστημίου).

Ωστόσο ο εμβολισμός του κυπριακού χώρου με τις πρωτόγονες τοπικιστικές εξάρσεις ουσιαστικά επιτυγχάνεται κατά ποικίλους τρόπους μετά το 1974. Οι κοσμογονικές μεταβολές που γνώρισε η κυπριακή κοινωνία το '74 συνοδεύτηκαν και από πληθώρα ανακατατάξεων στο πολιτικό, κοινωνικό και ιδεολογικό πεδίο όλων των κοινωνικών υποκειμένων. Όσα ανατρεπτικά δεν επέφερε στον κοινωνικό ιστό η ίδρυση του κυπριακού κράτους τα εναπόθεσε στο κοινωνικό σώμα το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή.

Το πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνεται η πολιτική συγκυρία μετά το '74 ήταν ιδιαίτερα πρόσφορο για ανακίνηση και ανάδειξη τέτοιων εγκεφαλικών συλλήψεων:

● Η στρεβλή ελληνοκεντρική εκδοχή που καλλιεργήθηκε τα προηγούμενα χρόνια στιγματίστηκε αναπόφευκτα σύμβολα και ιδανικά της ελληνοκεντρικότητας. Αναλογιζό-

μενοι μάλιστα ποιές κοινωνικές δυνάμεις (συντηρητικό πνευματικό κατεστημένο, ΕΟΚΑ Β', εκκλησία, α-κοινωνική δεξιά, χούντα) στήριζαν αυτές τις διαστρεβλωμένες εκδοχές, τότε αντιλαμβανόμαστε την ολοκληρωτική χρεωκοπία στην οποία περιέπεσαν.

● Σ' αυτήν την περίοδο στη μεταπολιτευτική Ελλάδα, η πολιτική βούληση των νεοδημοκρατικών κυβερνήσεων «απο-εθνικοποιούσε» καθημερινά το κυπριακό πρόβλημα, προτάσσοντας το δόγμα της ανεξόχης ελληνικής συμπαράταξης: «η Κύπρος αποφασίζει, η Ελλάδα συμπαρίσταται». Είναι αλήθεια ότι αυτή η απροθυμία των ελληνικών κυβερνήσεων «έριχνε νερό στο μύλο» των τοπικιστικών ιδεολογημάτων.

● Παράλληλα στην Κύπρο εμφανίζεται, λόγω συγκυριών (Λίβανος, μεγάλη οικονομική βοήθεια κλπ.), μια ραγδαία οικονομική ανάπτυξη που ενίσχυσε τον τοπικιστικό ναρκισσισμό.

Τέλος, για να κλείσει η τηλεγραφική αυτή ιστορική διερεύνηση του θέματος, ας σημειωθεί ότι η ομφαλοσκοπική αυτή προσπάθεια εντάχθηκε και απόκτησε ιδεολογικό υπόβαθρο από το 1977 και έπειτα, μετά δηλαδή από το θάνατο του Μακαρίου. Η παρουσία του και ο καταλυτικός του ρόλος στα πολιτικά πράγματα του νησιού ήταν σπωδόνποτε καθοριστικό στοιχείο. Η μορφή του, όσον αφορά την ανάπτυξη του τοπικιστικού πνεύματος, λειτουργούσε έκδηλα ως αποτρεπτικό στοιχείο, επειδή και ιστορικά πλέον παρέμενε ένα υπαρκτό και άσπιλο σύμβολο της ελληνικότητας του νησιού.

Ιδεολογική επένδυση του φαινομένου

Όπως διαφαίνεται και στην ιστορική αναφορά, τα ανιστόρητα ιδεολογήματα του Κυπριακού τοπικισμού, τουλάχιστον μέχρι το '74, δεν είχαν διαμορφωθεί καθόλου σε ιδεολογικό λόγο. Ίσως τα μοναδικά και υπαρκτά στοιχεία της παρουσίας του φαινομένου να ήταν: Η πλήρης αποκοπή της Ελληνικής γλώσσας από τον κρατικό χώρο, αν και υπήρχε συνταγματική ρύθμιση για σταδιακή αντικατάσταση της Αγγλικής. Συνεπακόλουθο του προηγούμενου ήταν και η βαθμιαία ισχυροποίηση της «αγγλότροπης» ελίτ και —το χειρότερο— η σιωπηρή ιδεολογική νομιμοποίησή της. Η διαμάχη ωστόσο, των υπό διάζευξη πολιτισμικών εκδοχών - προτύπων στο νησί, απέληγε καταφάνως υπέρ της Ελληνικής.

Από το '74 και ύστερα —κυρίως από το

'77 και μετά, όπως προαναφέρθηκε— τα δραματικά γεγονότα λειτουργούν ως θερμολητήριο για εκκρόαση του «τοπικιστικού πνεύματος». Σ' αυτή την περίοδο των εθνικών συγχύσεων και της παθητικής δεκτικότητας της Κυπριακής κοινωνίας, η «αγγλότροπη ελίτ» καλλιεργεί συστηματικά έναν ιδιόζοντα ανθελληνισμό. Ουσιαστικό υποστήριγμα της ανθελληνικής προπαγάνδας που ασκείται, αποτελούν τα ομολογουμένως πετυχημένα βήματα του εκσυγχρονισμού και της αλματώδους ανάπτυξης της Κυπριακής οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση, με χυδαίο ρατσιστικό τρόπο προτάσσονται προς σύγκριση τα επιτεύγματα της Κυπριακής ανάπτυξης με τα αντίστοιχα ελλαδικά, με στόχο να δυσφημιστεί η αποτελεσματικότητα του ελληνικού προτύπου.

Παράλληλα αυτή την περίοδο, ένα τμήμα της αριστεράς (που πρόσκειται κυρίως στο ΑΚΕΛ) προσχωρεί, με υπερβάλλοντα ζήλο, στο χώρο που γοητεύεται από τα κηρύγματα του «τοπικιστικού πνεύματος». Ενώ δε, μέχρι τότε και μέχρι σήμερα ακόμη, η «αγγλότροπη ελίτ» δεν έχει επιχειρήσει να ιδεολογικοποιήσει τη διαμάχη, το τμήμα αυτό της αριστεράς εφευρίσκει πάραυτα ιδεολογική και συνθηματολογική επένδυση του ανυπόστατου ιδεολογήματος. Σωρεία κειμένων και διαλέξεων καθημερινά εμφανίζονται και υποστηρίζουν την ανάδειξη της «κυπριακής συνειδήσης» ως της εναλλακτικής προοπτικής. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική και δηλωτική των προθέσεων είναι περσινή συστηματική αρθρογραφία του εκφραστικού οργάνου («ΝΕΟΛΑΙΑ») της ΕΔΟΝ (οργάνωση νεολαίας του ΑΚΕΛ), όπου υποστήριζε με επισημοποιημένο τρόπο ότι «οι Έλληνοκύπριοι δεν ανήκουν στο Ελληνικό έθνος, γιατί το έθνος εκτός των άλλων χαρακτηριστικών, προϋποθέτει κοινή κρατική έκταση και κοινές οικονομικές σχέσεις» και παρακάτω εμφατικά τόνιζε ότι «οι Κύπριοι έχουμε απλώς φυλετική συγγένεια με το Ελληνικό έθνος».

Μέσα σ' αυτό το χώρο της δογματικής αριστεράς που χρόνια τώρα παλινδρομεί γύρω από την αμφισβήτηση της ελληνικής πολιτισμικής διάστασης του Κυπριακού Ελληνισμού, κινούνται και διανοούμενοι που αποπειρώνται να θεμελιώσουν τη «δήθεν» φοινικική, ή όποια άλλη, καταγωγή - προέλευση των νεοκυπρίων (Ιστορία Γραϊκού).

Άλλα ενδεικτικά των μεθόδων της ιδεολογικής κάλυψης είναι η επεξεργασία και καλλιέργεια όρων και συνθημάτων που μοναδικό στόχο έχουν τη συνεχή αποσύνδεση της Κύπρου από τον ελληνικό χώρο και το ελληνικό πολιτισμικό πρότυπο. Χρησιμοποιήθηκε ο όρος «κυπριακός λαός» (δίδως να υπονοείται καμιά αναφορά στους τουρκοκύπριους) ως αντιθετικός του όρου «κυπριακός ελληνοισμός» με αυστηρή και πολύ συγκεκριμένη σημασιολογική απόδοση. Επιζητεί να δημιουργήσει σύγχυση, θέτοντας σε ιδεολογική επανεκτίμηση την εθνική μας αναφορά.

Συχνότατα αποκαλύπτονται «θριαμβευτικά», δήθεν εθνικιστικές τάσεις σε δηλώσεις κυπρίων πολιτικών αρχηγών. Χαρακτηρίζεται φερ' ειπείν ο Λυσσαρίδης σαν ο πολιτικός που «αντικρύζει το κυπριακό πρόβλημα μέσα από τα ματογυάλια του εθνικισμού» (Νεολαία, 27.9.86), διότι σε ομιλία του χρησιμοποίησε τις διατυπώσεις «εθνικός αφανισμός», «τουρκικές βλάβεις», «εθνική αυτοκτονία», για να καταλήξει ότι «στην Κύπρο δίνεται η πρώτη μάχη ενάντια στον τουρκικό επεκτατισμό και τυχόν συρρίκνωση του κυπριακού ελληνισμού θα έχει ευρύτερες επιπτώσεις στο Έθνος». (Βλ. άρθρο Α. Χαχολιάδη, περ. Σοσιαλισμός. Θεωρία και Πράξη).

Το ανησυχητικό όλης αυτής της προπαγάνδης είναι ότι γίνεται στο όνομα του «αντισοβινισμού» και του «πολιτικού ρεαλισμού». Είναι όμως τόσο εμφανής η προκατάληψη και η συκοφαντία που υφίστανται τα σύμβολα της ελληνικότητας από αυτήν την μονομερή συλλογιστική, ώστε οι ιστορικές αποτυχίες του κυπριακού ελληνισμού, που ενυπάρχουν στην αγωνιστική του πορεία, αντί να αποτιμηθούν ως αφετηρίες επαναπροσδιορισμού και διαφοροποίησης της τακτικής του, εκλαμβάνονται σαν το αρνητικό αποτέλεσμα της προσήλωσης στις πολιτιστικές και εθνολογικές καταβολές του. Αυτή η «ρεαλιστική» και κατά τ' άλλα «αντιμπεριαλιστική» προσέγγιση παραδόξως παραγνώριζει ότι:

η συνολική εθνική αποτυχία στο κυπριακό έχει ως βασικό αίτιο αυτό το καθεστώς εξάρτησης και τις μειοδοτικές αναστολές των δεξιών ελληνικών κυβερνήσεων, που για χρόνια περιόριζαν στο ελληνικό κράτος τη δυνατότητα άσκησης εθνικής πολιτικής.

Εντελώς απροσχημάτιστα δε, η προσέγγιση αυτή, ελλείπει επιχειρημάτων, ταυτίζει τις αποκρουστικές και κίβδηλες εκδόσεις του «ελληνορθόδοξου» και ακροδεξιού εθνικισμού με την εμμονή ενός λαού στην εθνική του ταυτότητα. Το τραγικό είναι ότι όλα αυτά διαδραματίζονται σε μια ιστορική περίοδο όπου η απειλή της φυσικής και εθνικής επιβίωσης του κυπριακού ελληνισμού έχει καταχωρηθεί ως εν εξελίξει και δρώσα ενέργεια, με ιδιαίτερα δυστυχώς επιτυχία μέχρι τώρα.

Από την άλλη, αυτή η μυωπική τοποθέτηση του τμήματος της αριστεράς προδενεί εντύπωση επειδή δεν αντιλαμβάνεται ότι, η προαγωγή του μορφώματος της «κυπριακής συνειδήσης» εξυπηρετεί μόνον την περαιτέρω ανάδειξη των ήδη ισχυρών αγγλοσαξωνικών προτύπων που λειτουργούν από την αποικιοκρατία στο νησί. Η επιβεβαίωση της ανωτέρω άποψης έλαβε χώραν πρόσφατα και στην κυπριακή βουλή. Το ΑΚΕΛ αναγκάστηκε να συμπορευτεί με τον «Δημοκρατικό Συναγερμό» στην υποστήριξη της αγγλικής γλώσσας ως της γλώσσας του κυπριακού πανεπιστημίου, λόγω του ότι, όπως δηλώθηκε, είναι η γλώσσα που θα βοηθήσει την επαναπροσέγγιση. Τι να πεις για πολιτιστικό ιμπεριαλισμό και αλλοτριώση;

Οπωσδήποτε όμως, για να μην υπάρξουν παρερμηνείες του κυπριακού κλίματος, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, όσο κι αν οι ποικιλώνυμοι τοπικιστές προσπαθούν να διαποτίσουν τον κυπριακό ελληνισμό με την κυπροκεντρική λογική, τόσο οι εθνικοί δεσμοί στεριώνουν και παραμένουν πεισματικά ακατάλυτοι. Η τουρκική βουλιμία και επιθετικότητα προτρέχουν καθημερινά να τους πριμοδοτούν και να τους αναδεικνύουν. Οι Κύπριοι, μέρα με τη μέρα, ανακαλύπτουν ότι και οι πλέον περίτεχνοι διπλωματικοί ελιγμοί μένουν χωρίς αποτρεπτική δυνατότητα απέναντι στον τουρκικό επεκτατισμό, αν δεν στηριχτούν στην κοινή ελλαδο-κυπριακή αντιμετώπιση.

Ωστόσο, όσο κι αν φαντάζει παρωχημένη, η μόνη ριζοσπαστική θέση σήμερα στην Κύπρο είναι αυτή που εντοπίζει την ουσία του προβλήματος στο επίπεδο της εθνικής επιβίωσης του Κυπριακού Ελληνισμού. Και η οποία, στην παρούσα οδυνηρή συγκυρία, είναι αποδεσμευμένη από τη λογική που εξυπακούει ότι, η εθνολογική ταυτότητα και συνειδηση του Κυπριακού Ελληνισμού, συνεπάγεται την κρατική προσάρτηση της Κύπρου στην Ελλάδα.

Χρήστος Στυλιανίδης

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τα πρακτικά του Συμποσίου για το Εθνικό Σύστημα Υγείας που οργάνωσε τον Απρίλη του 1984 το περιοδικό «ΑΝΤΙ».

Περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις των: Γ. Τούντα, Γ. Κριμπά, Ν. Μανιού, Ν. Φίλια, Σπ. Δοξιάδη, Γερ. Πεντόγαλου, Άγγ. Χατζάκη, Έφης Λεοντίδου, Μ. Μυλωνάκη, Στ. Καφαντάρη, Ηλ. Κούβελα, Γ. Ευδοκίμδη, Θ. Χατζόπουλου, Άλκη Βατόπουλου, Φ. Σαλαμίνιου, Γ. Κυριόπουλου, Δ. Τριχόπουλου, Κ. Στεφανή και του υπουργού Γ. Γεννηματά.

Ο πλούσιος προβληματισμός που καταγράφεται όπως έχει αναπτυχθεί στο Συμπόσιο, ενδιαφέρει κάθε πολίτη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

Γυμνάσιο Νεαπόλεως στη Λευκωσία (τώρα στα κατεχόμενα). Η ΣΤ' τάξη το 1973: 1. αγνοούμενος 2. αιχμάλωτος 3. τραυματίας. Δεξιά, Δ' τάξη το 1972: 1. σκοτωμένος 2. τραυματίας 3. αγνοούμενος.

Η εικόνα της Κύπρου

1 Η εικόνα της Κύπρου σήμερα προβάλλει έντονα συγχυσμένη, διχασμένη και αδύναμη να προκαλέσει το άμεσο ενδιαφέρον που παρατηρήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες στον ελλαδικό χώρο. Και για τους ίδιους τους Κύπριους αναπαράγει μια διαρκή αβεβαιότητα με σαφή συμπτώματα μοιρολατρίας ή πολιτικής αφασίας.

Το σφερικό θαύμα της Κύπρου ως ποιητική εκδοχή της πρόσφατης δραματικής ιστορίας του νησιού εξέλειπε πλέον και, ως κατακλείδα υποκαθίσταται με έναν επίπλαστο νεοτερισμό, απόρροια της εισβολής του καταναλωτισμού.

Σε άλλους καιρούς υπήρχε μια ποιοτική και άμεση περιδιάβαση στον κυπριακό χώρο, γεγονός του οποίου η πικρή γεύση καταγράφηκε λογοτεχνικά (πρόδρομη περίπτωση Παλαμά και στη συνέχεια Σεφέρη, Ρίτσου Ρούφου, Λουντέμη κ.ά.). Ακόμη, ο άμεσος αντίκτυπος της οδυνηρής κυπριακής εμπειρίας ενεργοποιούσε μαζικές κινητοποιήσεις στην Αθήνα (και αλλού) στις δεκαετίες του '50 και του '60.

2 Η σημερινή στρέβλωση του κυπριακού κατόπτρου οφείλεται και στους πιο κάτω συγκεκριμένους λόγους: Αν η ίδρυση του κυπριακού κράτους το 1960 δεν επέφερε ουσιαστική ρήξη στον κοινωνικό χώρο, ωστόσο το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή το 1974 επενέργησαν δραστικά, αποδεσμεύοντας και την οικονομία από τη γεωργική εξάρτηση. Οι κοινωνικές διαφοροποιήσεις είναι σαφείς ήδη από το 1980: το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολούν η βιομηχανική παραγωγή, οι κατασκευές, ο τουρισμός και το εμπόριο.

Στη γεωργία ενώ απασχολούνταν το 1971 96.200 άτομα, το 1980 ο αριθμός έχει πέσει στις 44.500, ποσοστό 25,2% στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού. Το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων, συγκεντρωμένο γύρω από τις ελεύθερες πόλεις στα δικά του προσφυγικά γκέτο και κοντά στις βιομηχανικές περιοχές, αποτελεί και την πιο ψευδή εικόνα των μεταλλαγών

που έχουν συντελεστεί (φτηνό εργατικό δυναμικό κ.ά.).

Ο βιομηχανικός τομέας χαρακτηρίζεται από την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών διατηρώντας τις περισσότερες φορές βιοτεχνική δομή. Πρωτίστως όμως ο τουρισμός οδήγησε στον εύκολο πλουτισμό. Η εικόνα της νότιας Κύπρου από την Αγία Νάπα μέχρι την Πάφο, με ενδιαμέσο leitmotiv την Λεμεσό, επισημαίνει έναν επικίνδυνα εϋθραυστο χαρακτήρα ανάπτυξης: εκατοντάδες ξενοδοχεία και τουριστικά διαμερίσματα υποδηλώνουν την έξαρση στις οικοδομές (η ίδια έξαρση παράτηρείται και στον τομέα των κατοικιών εξαιτίας της απότομης αστικοποίησης του πληθυσμού).

3 Εκείνο όμως που πρέπει να τονιστεί είναι το απότοκο με τα παράγωγά του από τη μεταλλαγή αυτή, ιδιαίτερα όμως από την ευμάρεια που «επικάθισε» στα περισσότερα στρώματα της κοινωνίας. Γεγονός που έχει οδηγήσει την κυπριακή κοινωνία σ' έναν ακραίο καταναλωτισμό και σε ψηλά ποσοστά αλλοτρίωσης (δείγματά της: λεκτική κενολογία, πολιτιστική και πολιτική αφασία, νοοτροπία επίδειξης από το «πολυτελές σπίτι» ως την «απαστράπτουσα» μερσεντές στους στραπατσαρισμένους δρόμους της Κύπρου κ.ά.).

Πίσω όμως από τη βιτρίνα του καταναλωτισμού διακρίνει κανείς έναν αναχρονισμό που στοιχειοθετείται από τη συντηρητική ιδεολογία (πατριαρχία κ.ά.), τον απομονωτισμό, τον προσανατολισμό σε μια καινούργια κλίμακα αξιών υπερκαταναλωτισμού και την έλλειψη «πολιτικής βούλησης». Όλα αυτά συνιστούν νόθη κατάσταση με κύριο χαρακτηριστικό μια μονόδρομη και παρωχημένη σκέψη, η οποία αναστέλλει την κριτική στάση - παρέμβαση στα καυτά προβλήματα, κυρίως στο εθνικό και κοινωνικό επίπεδο.

4 Μοιραία μια τέτοια εικόνα της Κύπρου (τουριστική - καταναλωτική) εκκρίνει και στους ελλαδίτες διαφημι-

στικά σλόγκαν του τύπου: «7ήμερες πασχαλινές εκδρομές στην Κύπρο σε συνδυασμό με αδασολόγητα ψώνια - έγχρωμες τηλεοράσεις, βίντεο» και τα συναφή.

Ο νεοπλουτισμός των Κυπρίων από τη μια και «τα πολλαπλά αδιέξοδα που συνεχίζονται και βαθαίνουν στην Ελλάδα» (Κώστας Βεργόπουλος) από την άλλη, συντελούν στην «απώθηση» και εντέλει στη «συγκάλυψη» της άλλης εικόνας της Κύπρου, εκείνης της Γραμμής Αττίλα και της μόνιμης αμφισβήτησης της παρουσίας στην Κύπρο 600.000 ανθρώπων.

«Σ' αυτή τη γωνιά της γης δουλεύει μια μηχανή... που κάνει τους ανθρώπους μαστάρδους, με την εξαγορά και την απαθλίωση των συνειδήσεων, με τις κολακείες των αδυναμιών ή των συμφερόντων» (Γιώργος Σεφέρης).

5 Η τραγωδία που άρχισε πριν τριάντα χρόνια φαίνεται πως δεν έχει συμπληρώσει τον κύκλο της και οι λογαριασμοί μένουν ανοιχτοί. Η Κύπρος παραμένει έκθετη στις πλεχτάνες της ιστορίας, ύστερα από την ντε φάκτο διχοτόμηση, σε μια ακραία στιγμή αφελληνισμού το καλοκαίρι του 1974. Ο ελληνισμός του νησιού βιώνει μια διαρκή αβεβαιότητα μέσα σε φανερούς και άδηλους κινδύνους. Ακόμη, η αμφισβήτησή του συνεχίζεται και η αντοχή του δοκιμάζεται.

Εκείνο που προέχει σήμερα είναι η προβολή της εικόνας της Κύπρου όχι ως τουριστική - καταναλωτική εκδοχή αλλά ως εικόνα ενός χώρου που συμπίεζεται και εθνικά και κοινωνικά, κινδυνεύοντας να χάσει τη φωνή του. Μιας εικόνας η οποία προβάλλει την κυπριακή τραγωδία και που οι πληγές της συνεχώς κακοφορμίζουν. Γιατί «βουλιάζει ο τόπος» και χρειάζεται η συσπείρωση που θα μας μάθει πού «κείται» η ελευθερία που χάσαμε. Εκτός και ό,τι χάθηκε στην Κύπρο, κοντεύει να ξεχαστεί από τους Κύπριους και τους Ελλαδίτες για να μη θυμίζει οικεία κακά.

Λεύκιος Ζαφειρίου

Πολιτικά αδιέξοδα και εκλογική συρρίκνωση του ΑΚΕΛ

Με την ευκαιρία των προεδρικών εκλογών του 1988 έρχονται ξανά στην επιφάνεια κάποια χρόνια αδιέξοδα της δογματικής αριστεράς στην Κύπρο. Η αμηχανία και οι ανασφάλειες της ηγεσίας του ΑΚΕΛ μπροστά σ' αυτές τις εκλογές αποτυπώνουν τις ιστορικές φοβίες και τα αδιέξοδα που συσσωρεύτηκαν μέσα από τα 46 χρόνια ζωής του κόμματος. Η διπλή πολιτική γλώσσα, με τα αποστεωμένα συνθήματα ενός «μαρξισμού - λενινισμού» που έχει καταντήσει «ξύλινη γλώσσα» απ' τη μια, κι έναν απίστευτο πολιτικό κονφορμισμό και κοινωνικό συντηρητισμό απ' την άλλη, δεν μπορεί πλέον να σώσει την εικόνα του κόμματος.

Ο μύθος του «πρώτου κόμματος», που με τόσο ζήλο καλλιεργήθηκε μέσα από την εκλογική «αφασία» της περιόδου 1960-80, έχει πέσει οριστικά. Η θεαματική εκλογική συρρίκνωση του ΑΚΕΛ στις κοινοβουλευτικές εκλογές του 1985 (βλ. πίνακα) μας δίνει την ευκαιρία να κάνουμε μια τομή στη φυσιογνωμία και τον ευρύτερο κοινωνικό ρόλο του πλέον αναχρονιστικού και συντηρητικού σοβιετοκεντρικού κόμματος της σημερινής Ευρώπης (εκτός βέβαια των κομμάτων - κρατών της ανατολικής Ευρώπης).

Μαζί με το μύθο του «πρώτου κόμματος» έπεσε και ο μύθος του «σοβαρού κόμματος». Οι κυκλοθυμικές σχέσεις και οι παλινωδίες του ΑΚΕΛ απέναντι στο μέχρι πρόσφατα θεωρούμενο σαν κύριο εκπρόσωπο των «πατριωτικών - δημοκρατικών δυνάμεων», τον πρόεδρο Κυπριανού, έχουν φθείρει ανεπανόρθωτα το κύρος και την αξιοπιστία της ηγεσίας του κόμματος. Έφεραν στην επιφάνεια κάποιες μνήμες παρόμοιων συμπεριφορών απέναντι στον απελευθερωτικό αγώνα του κυπριακού ελληνισμού και κατέγραψαν την απουσία μιας οποιασδήποτε αριστερής προοπτικής μέσα στα ανακυκλωνόμενα αδιέξοδα.

Στη νέα φάση της πολιτικής ζωής, που οριοθετείται με τις κοινοβουλευτικές εκλογές του 1981, αποδεικνύεται ότι το ΑΚΕΛ δεν μπορεί πλέον ανέξοδα να «παιζει με την εξουσία». Μέσα σ' ένα περιβάλλον ανταγωνιστικού πολιτικού συστήματος, όπου το πολιτικό κόμμα αναδεικνύεται σε βασικό ρυθμιστικό συντελεστή της πολιτικής ζωής, το ΑΚΕΛ μοιάζει σα χαμένο. Συναντά τεράστιες δυσκολίες μέσα στο νέο «κοινωνικό τοπίο» με τη διόγκωση των λεγόμενων «μεσαίων τάξεων», και εξακολουθεί

Τύμβος στη «Μακεδονίτσα» Λευκωσίας, όπου έχουν ταφεί Έλληνες στρατιώτες της ΕΛΔΥΚ.

να μην μπορεί να αντιληφθεί και να προσεγγίσει ορθά το τεράστιο απελευθερωτικό δυναμικό που περιέχεται σ' αυτό το διάχυτο (και πολιτικά αδιευκρίνιστο) αίτημα της ελληνικότητας που ακόμη διακατέχει την πολιτική στράτευση του κυπριακού λαού. Η αγωνία της πολιτισμικής ταυτοπροσωπίας που διοχετεύεται μέσα σ' αυτό το αίτημα παραμένει κάτι το ακατανόητο για τις απαρχαιωμένες δογματικές προσεγγίσεις του ΑΚΕΛ. Καταλήγει συχνά το κόμμα αυτό να παίζει αθόρυβα το παιχνίδι μιας «νεο-αποικιακής» προοπτικής υπό το στίγμα μιας «τεχνικής» αντιμετώπισης των θεμάτων αρχών. Παρά το φραστικό «αντιμπεριαλιστικό» μένος, που αντανακλά όχι μια στάση αντιθέσης, αλλά τη σοβιετική κηδεμονία, έρχεται και επαγγέλεται την ανιστόρητη ιδέα μιας «απορρόφησης» του κυπριακού ελληνισμού στα πλαίσια μιας άτυπης αναβίωσης του αγγλικού αποικιακού πνεύματος.

Ο τρόπος με τον οποίο αντέδρασε το ΑΚΕΛ στην πρόσφατη αναγνώριση του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ από τη Βουλή, φέρνει στην επιφάνεια κάποια χρόνια «συμπλέγματα ενοχής» αυτού του κόμματος. Γιατί το ΑΚΕΛ ποτέ δεν κατόρθωσε να κατανοήσει ορθά και να αξιολογήσει σε επίπεδο αρχών το τεράστιο απελευθερωτικό έρεισμα που έφερε και φέρει το αίτημα της ελληνικότητας για τον κυπριακό λαό, ανεξάρτητα από σύνορα κρατών και πολιτειακές διευθετήσεις, ανεξάρτητα ακόμη από την ατυχή εμπλοκή του αιτήματος αυτού στα αδιέξοδα ιδεολογικά εδάφια του ακροδεξιού εθνικισμού.

Απέναντι στην αναγνώριση της ΕΟΚΑ, που πλήττει και καταρρίπτει μεγάλο μέρος της κομματικής του μυθολογίας, το ΑΚΕΛ αντέταξε κάτι ανυπόστατα μουρμουρητά για... «άλλους απελευθερωτικούς αγώνες», ενώ η δήλωση σύμφωνα με την οποία το ΑΚΕΛ «είναι το κόμμα που έδωσε τα περισσότερα θύματα στον απελευθερωτικό αγώνα» (βλ. Έκθεση Δράσης της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ στο 16ο Συνέδριο, σελ. 81), μόνο σκωπτικά μειδιάματα μπορεί να προκαλέσει σε όσους στοιχειωδώς γνωρίζουν την κυπριακή ιστορία.

Πού οφείλεται αυτή η έντονη ανάγκη «ανασκευής»; Ίσως στις ίδιες αιτίες που εξωθούν το ΑΚΕΛ να υποβαθμίζει συστηματικά και να καταπολεμά, όπου μπορεί, κάθε είδους δεσμό του κυπριακού ελληνισμού με την Ελλάδα και να ενσπείρει μάλιστα τη γλοιώδη ουσία μιας υπόγειας ανθελληνικής προπαγάνδας. Στις 30 Μαρτίου, στις στιγμές της κορύφωσης της κρίσης του

Κύπριοι μαθητές σε διήμερη εκδρομή στην Πάφο το 1973. Πάνω σειρά ο τελευταίος δεξιά είναι αγνοούμενος. Ο σκυμένος, πρώτος αριστερά κάτω, σκοτωμένος.

Αιγαίου, η «Χαραυγή» ήταν η μόνη ελληνόφωνη εφημερίδα της οποίας η πρώτη σελίδα δεν είχε χώρο για την κρίση αυτή...

Οι εκλογές του 1985

Η θεαματική εκλογική πτώση που σημείωσε το ΑΚΕΛ στις κοινοβουλευτικές εκλογές του 1985, χάνοντας έξι ποσοστιαίες μονάδες του εκλογικού σώματος, προς όφελος κυρίως του Δημοκρατικού Κόμματος (Δη.Κο.), ήταν μια βαθιά τομή στα κυπριακά πολιτικά πράγματα. Δεν συζητήθηκε ωστόσο σε βάθος.

Εκλογικές επιδόσεις του ΑΚΕΛ: 1960-1985

(κοινοβουλευτικές εκλογές*)

	1960	1970	1981	1985
Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι	178.659	216.260	263.657	368.729
Ψηφίσαντες	120.656	138.761	200.141	295.602
Αποχή (%)	32,47	35,84	24,14	4,26
Εγκυρά	118.715	136.627	195.735	291.021
ΑΚΕΛ ψηφοί (%)	51,756	79,665	95,364	87,628
εδρες	43,6	(37,9)	40,7	32,8
	5	9	12	15
Σύνολο εδρών	35	35	35	56

* Στις εκλογές του 1976 το ΑΚΕΛ, το Δη.Κο. και η ΕΔΕΚ παρουσιάστηκαν σε συνασπισμό κερδίζοντας 75% των ψήφων και όλες τις έδρες της Βουλής (το ΑΚΕΛ παίρνει 9 έδρες).

** Στις εκλογές του 1960 το ΑΚΕΛ παρουσίασε υποψηφίους μόνο σε τρεις εκλογικές περιφέρειες (Λευκωσία, Λεμεσός και Αμμόχωστος). Η πρώτη στήλη αναφέρεται στα αποτελέσματα αυτών των περιφερειών ενώ η δεύτερη στα συνολικά αποτελέσματα.

*** Από το 1981 η ψηφοφορία καθίσταται υποχρεωτική και εφαρμόζεται μια εκδοχή αναλογικού εκλογικού συστήματος.

Η ηγεσία του κόμματος έσπευσε να παρουσιάσει μια «αυτοκριτική» (βλ. «Χαραυγή», 2/2/86), όπως συνήθισε να κάνει στο παρελθόν, περίπου ανά δεκαετία, σχετικά με την αλλοπρόσβαλη στάση της απέναντι στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Τονίστηκαν λοιπόν διάφορα δευτερεύοντα στοιχεία όπως η «συμπόρευση» του ΑΚΕΛ στο κυπριακό με τη γραμμή του δεξιού Δημοκρατικού Συναγερμού (Δη. Συ.), οι κακοί χειρισμοί και τα λάθη τακτικής στα πλαίσια της «Δημοκρατικής Συνεργασίας» (συνεργασία Δη.Κο. - ΑΚΕΛ), κά. Μίλησαν δηλαδή για «διορθώσιμα» λάθη, για σφάλματα των οποίων η αποφυγή δεν συνεπάγεται κάποιες βαθύτερες τομές και αναλύσεις. Ακολουθώντας προτάθηκαν διάφορες αμφιβολές δικαιολογίες όπως η «παρέμβαση του ελλαδικού παράγοντα», δηλαδή του Α. Παπανδρέου (χωρίς ωστόσο να μας εξηγήσει γιατί αυτή η «παρέμβαση» δεν επηρέασε αρνητικά τους οπαδούς και ψηφοφόρους του Δη.Συ., που και πιο ευαίσθητοι είναι στην «εθνική αναφορά» και έρχονταν εξίσου σε σύγκρουση με τη γραμμή Παπανδρέου - Κυπριανού με την ψήφο τους στο Δη.Συ.). Μίλησαν ακόμη για το «ρόλο του κρατικού παράγοντα». Δεν μπορούμε όμως να καταλάβουμε γιατί ο κρατικός μηχανισμός, που πάντα επισκίαζε σε μεγάλο βαθμό την πολιτική ζωή του τόπου (ιδιαίτερα μάλιστα στη δεκαετία του '60 και του '70), έπαιξε τόσο μεγάλο ρόλο ειδικά το 1985. Τέλος ακούσαμε τα γνωστά, περί «υπονομευτικού ρόλου του ιμπεριαλισμού». Κάτι αναφέρθηκε ωστόσο και για την αδυναμία του κόμματος να κατανοήσει ορθά τη «διαφοροποίηση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών στην Κύπρο». Πέρασε όμως στα «ψιλά». Ούτε λόγος βέβαια για τα βαθύτερα αίτια αυτής της αδυναμίας —ή μάλλον της δομικής εμπλοκής σε βαθμό ανικανότητας.

Η γενική ερμηνεία, όπως διαδόθηκε πλατειά στις «μάζες», επικεντρώθηκε σε δύο σημεία: το ΑΚΕΛ «τιμωρήθηκε» από τους ψηφοφόρους διότι πρώτον συμπεριφέρθηκε με τη δεξιά, και δεύτερο συμπεριφέρθηκε αλλοπρόσβαλα στο θέμα της συνεργασίας με το Δη.Κο. και τον Σ. Κυπριανού.

Οι δημοτικές εκλογές του 1986

Ήρθαν οι δημοτικές εκλογές του Μαΐου 1986 όπου το ΑΚΕΛ φάνηκε να «αναστηλώνεται». Σε σύνολο 197.678 ψηφισάντων,

σε 18 δήμους, οι συνδυασμοί δημοτικών συμβούλων που υποστηρίχθηκαν από το κόμμα έπαιρναν περίπου 61.000 ψήφους (32,5% των εγγεγμένων ψήφων). Η ηγεσία του ΑΚΕΛ βιάστηκε να μιλήσει για «ανάκτηση του χαμένου εδάφους» και να θριαμβολογήσει προσπαθώντας να απαλύνει τις εντυπώσεις από την «πανωλεθρία» των κοινοβουλευτικών εκλογών.

Ξέρουμε όμως πολύ καλά ότι, για πολλούς λόγους, οι δημοτικές εκλογές δεν είναι συγκρίσιμες με τις γενικές, τις κατ'εξοχήν πολιτικές εκλογές (κοινοβουλευτικές ή προεδρικές). Είναι πολύ διαφορετική η πολιτική τους φύση. Ειδικά μάλιστα στην Κύπρο που έγιναν δημοτικές εκλογές για πρώτη φορά μετά 33 χρόνια (!), θα πρέπει να ερμηνευθούν τα αποτελέσματά τους με ιδιαίτερη προσοχή.

Οι εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι στις εκλογές αυτές δεν αντιπροσώπευσαν παρά 62% του συνολικού σώματος του 1985. Αν μάλιστα αφαιρεθούν οι ψηφοφόροι ηλικίας 18-21 χρονών που ψηφισαν στις δημοτικές αλλά δεν ψηφίζουν (λόγω «συνταγματικού καλύματος») στις άλλες εκλογές, τότε το ποσοστό αυτό μειώνεται σε 59% (και δεν περιλαμβάνει βέβαια τους ψηφοφόρους εκκείνους της «βαθιάς υπαίθρου» που παραδοσιακά ψηφίζουν περισσότερο υπέρ της εγκατεστημένης εξουσίας). Εξάλλου η αποχή στις εκλογές αυτές ήταν 8,1% έναντι 5,4% στις κοινοβουλευτικές. Τα άκυρα (και λευκά) αντιπροσώπευαν 5,1% έναντι 2,6% στις κοινοβουλευτικές.

Φαίνεται δηλαδή καθαρά ότι το πολιτικό ενδιαφέρον ήταν σχετικά μειωμένο, κάτι που πιθανότατα συνδέεται άμεσα με τη φύση της πολιτικής εξουσίας που διακυβεύεται στις εκλογές αυτές. Είναι εξάλλου γεγονός ότι ο «τοπικός παράγοντας» καθώς και διάφοροι άλλοι μη άμεσα πολιτικοί παράγοντες, τους οποίους και φαίνεται να χειρίστηκε καλύτερα η μεγάλη οργανωτική μηχανή του ΑΚΕΛ που φτάνει ευκολότερα στο τοπικό επίπεδο, παίζουν ουσιαστικό ρόλο στις δημοτικές εκλογές (διαπροσωπικές σχέσεις, σχέσεις συγγένειας και άλλων παραδοσιακών μορφών «συμμαχίας», τοπικός «παραγοντισμός», κτλ.).

Σε γενικές γραμμές θα υποστήριζα ότι οι δημοτικές εκλογές όχι μόνο δεν ανατρέπουν τη μακροχρόνια πτωτική τάση του ΑΚΕΛ, αλλά επιβεβαιώνουν με έναν πολύ ειδικό τρόπο αυτήν την τάση. Αν υποθέσουμε ότι, με την ευκαιρία των δημοτικών εκλογών, μέρος των χαμένων ψήφων στις κοινοβουλευτικές επιστρέφουν στο κόμμα, αυτό έγινε και διότι υπάρχει η διάχυτη εντύπωση ότι στις εκλογές αυτές δεν παίζονται σημαντικά πολιτικά παιχνίδια. Εύλογα μπορεί κανείς να διερωτηθεί: μήπως κάποιοι κύκλοι «φίλων» και «συμπαθούντων» του ΑΚΕΛ δεν θα ψηφίζουν υπέρ του κόμματος παρά εκεί που δεν διακυβεύεται πραγματική εξουσία και δεν εμπλέκεται άμεσα η εθνική διάσταση των κυπριακών πολιτικών πραγμάτων;

Οι δομές και οι πρακτικές της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Κύπρο είναι ακόμη σχετικά «εμβρυακές». Οι δημοτικές εκλογές είχαν, σε αρκετές περιπτώσεις, ένα χαρακτήρα άμβλυνσης των γενικότερων πολιτικών παθών. Συνδυάζοντας τις δύο αυτές γενικές εκλογές μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το ΑΚΕΛ έχασε στις εκλογές του 1985 ένα μέρος των ψηφοφόρων του που δεν μπορούν να φανταστούν το κόμμα τους να αντιπαράκειται συνολικά στα σχήματα και στα σημεία της εγκατεστημένης εξουσίας.

Πολλοί συντηρητικοί ψηφοφόροι δεν είχαν πρόβλημα να ψηφίζουν «ΑΚΕΛ-αριστερά» αν αυτό σήμαινε πως ψηφίζαν στα πλαίσια της «μακαριακής παράταξης» (με τις ευλογίες μάλιστα της «καλής Υπερδύναμης»), ή ακόμη για την «προέκτασή» της και για τη διατήρηση της κατεστημένης πολιτικής τάξης (διάμεσου του προσώπου του προέδρου Κυπριανού). Για συναισθηματικούς λόγους, λόγω «οικογενειακής παράδοσης», λόγω της σύνδεσής τους με το συνδικαλιστικό κίνημα, ή εξαιτίας άλλων ειδικών δεσμών με τη μεγάλη οργανωτική μηχανή του ΑΚΕΛ, πολλοί συντηρητικοί ψηφοφόροι προτιμούσαν η συγκατάβασή τους προς τον εγκατεστημένο σχηματισμό εξουσίας να έχει την

«απόχρωση - ΑΚΕΛ». Από τη στιγμή όμως που το ΑΚΕΛ υποχρεώνεται, μέσα από τη μετατόπιση του πολιτικού συστήματος, να παρουσιαστεί σε μετωπική σύγκρουση με τους φορείς και τα σύμβολα της επίσημης εξουσίας, δεν μπορεί παρά να χάνει ψήφους. Γιατί είναι σήμερα ένα κατ' εξοχήν συντηρητικό σχήμα.

Το ΑΚΕΛ είναι λοιπόν παγιδευμένο από την ιστορική του πορεία και τις σχέσεις του με το σχηματισμό εξουσίας, από την ίδια την πολιτική κουλτούρα που καλλιέργησε, από την απαρχαιωμένη ιδεολογική φυσιογνωμία του και από την έλλειψη μιας οποιασδήποτε αυτόνομης πολιτικής προοπτικής.

Το 1985 για πρώτη φορά κατέβαινε το ΑΚΕΛ στην εκλογική αναμέτρηση μέσα από μια καθαρά αντιπολιτευτική στάση. Χωρίς άλλο έρεισμα από την παραφθαρμένη κομματική μυθολογία του έπαιρνε μια θέση εναντίον του σχήματος της εγκατεστημένης εξουσίας, που εκτός του ότι μπορεί να οικειοποιηθεί τα εθνικά σχήματα, εκπροσωπεί πλέον, από θέση ισχύος, ένα μεγάλο μέρος των ιδανικών του σημερινού «μέσου ακελικού ψηφοφόρου» (Χαρακτηριστικό ήταν από αυτή την άποψη το «άνοιγμα προς τα αριστερά» που έκανε το Δη.Κο. Τέλειο δείγμα αυτής της κίνησης υπήρξε η παροδική έκδοση της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Ριζοσπαστικό Βήμα» από τον βετεράνο της δημοσιογραφίας της αριστεράς και πρώην αρχισυντάκτη της «Χαραυγής», Λ. Τσιμίλη. Η λογική και το γενικό πνεύμα της εφημερίδας αυτής ήταν αυτά μιας «άλλης» «Χαραυγής» που ψηφίζει Δη.Κο.).

Μεγάλη μερίδα των παραδοσιακών ψηφοφόρων του ΑΚΕΛ δεν μπορούν να δεχτούν αυτό το ρόλο. Έχουν αποκτήσει μια ισχυρή πολιτική ιδιοσυγκρασία κομφορμισμού, έχουν διαμορφώσει, μέσα από την ίδια την πολιτική κουλτούρα του κομματικού τους χώρου, μια βαθιά συντηρητική φυσιογνωμία που αναλύεται στο λαϊκισμό, στον ακραίο κρατισμό και στην εσωτερικευση του «διεθνούς εξαναγκασμού». Για νέους ψηφοφόρους ούτε λόγος...

Τα αίτια της συρρίκνωσης

Τα αίτια που οδηγούν στην εκλογική συρρίκνωση του ΑΚΕΛ μπορούν γενικά να διατυπωθούν ως εξής:

- α) αίτια πολιτικής συγκυρίας.
 - β) οι μεταβαλλόμενοι όροι του «πολιτικού παιχνιδιού»: κυρίως η παρουσία του Δη.Κο., το τέλος των εκλογικών «μετώπων», αλλά και ο δραστικός περιορισμός της αποχής από της εκλογές.
 - γ) η ανικανότητα προσαρμογής στη γενική κοινωνιολογική διαφοροποίηση του εκλογικού σώματος (και η σχετική εξάντληση της ιστορικής κοινωνικής λειτουργίας της δογματικής αριστεράς σαν «διαμεσολαβητή» για την κοινωνική ενσωμάτωση μεγάλων «περιθωριοποιημένων» κοινωνικών μερίδων από την εξαρθρωτική οικονομική ανάπτυξη και τα πλήγματα της εθνικής σύγκρουσης).
 - δ) και η ιδεολογική χρεωκοπία (με κύρια συνισταμένη τις ενοχές και τις φοβίες απέναντι στο εθνικό θέμα, αλλά και την αποτελμάτωση μέσα από τη «γλώσσα του ξύλου»).
- Η παλιά σοσιαλιστική προφητεία έχει αναλωθεί (με σχεδόν κυριολεκτικό τρόπο, σαν καταναλωτικό αγαθό) μέσα από τη λογική της θεσμοποίησης της. Η γενική άνοδος του μορφωτικού επιπέδου και η αναβάθμιση του επιπέδου πολιτικής πληροφόρησης δεν επιτρέπουν στο ΑΚΕΛ να στηρίζεται πλέον αποκλειστικά στο μύθο του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και να συσκοτίζει έτσι την απουσία μιας δικής του πολιτικής πρότασης. Η διαδικασία κοινωνικής ενσωμάτωσης οδήγησε τον αρχικό προβληματισμό της κοινωνικής απελευθέρωσης σε ένα έντονο αριστερόστροφο λαϊκισμό που μιλά τη γλώσσα ενός έκπτωτου μαρξισμού, του μαρξισμού που από θεώρηση κοινωνικής κριτικής μετατράπηκε σε απολογητικό δόγμα ενός ολοκληρωτικού κρατισμού. Η τεχνητή (και εθελοντική) αποκοπή αυτού του ερείσματος από το γενικό αίτημα εθνικής απελευθέρωσης οδήγησε στην απόλυτη εξάρτηση από τη σοβιετική αναφορά και στη

Στην κατεχόμενη Κύπρο, με απλωμένη τη σημαία του ψευδοκράτους.

συστηματική καλλιέργεια του κρατισμού. Το ΑΚΕΛ και οι οπαδοί του έχουν χάσει πλέον την οπτική της «κοινωνίας των πολιτών», βλέπουν την κοινωνία και την πολιτική της υπόσταση αποκλειστικά μέσα από τα ματογυάλια του κράτους.

Η διαρκής παραπομπή στο «διεθνές επίπεδο», όπου διεξάγεται, λέει, μια «τιτανομαχία μεταξύ των δύο κόσμων», του «κακού που φεύγει» και του «καλού που έρχεται», αποπροσανατολίζει και δημιουργεί αντανάκλαστικά παθητικού πολίτη, με μια μνησικάκη και μεμψίμοιρη προσέγγιση του περιβάλλοντος πολιτισμικού, εθνικού και κοινωνικού χώρου. Η πολιτική κουλτούρα που καλλιέργησε το ΑΚΕΛ έχει συμβάλει τα μέγιστα στη μαζική δημιουργία αυτού του εξατομικευμένου «οικογενειάρχη - λογιστή» που πασχίζει να συμψηφίσει μικροκέρδη και μικροζημιές μέσα σ' αυτό το «σχήμα που ξεβάφει αίμα και δάκρυ».

Μπροστά στα αδιέξοδα και την αμηχανία του απέναντι στην εθνική διάσταση του «κυπριακού», το ΑΚΕΛ επαγγέλλεται σήμερα ένα πολιτικό «αναχωρητισμό» καλώντας τις μάζες να εξορκίσουν το «κακό» μέσα από τη φτωχή λαϊκίσουσα φαντασίωση της «επαναπροσέγγισης» ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Αγνοώντας πως το ουσιαστικό εμπόδιο στις όποιες σχέσεις του κυπριακού ελληνισμού με την τουρκική μειονότητα στην Κύπρο είναι το απροσπέλαστο τείχος του στρατού κατοχής, είναι η ίδια η κατοχή της βόρειας Κύπρου.

Ο πολιτικός λόγος του ΑΚΕΛ δεν είναι με κανέναν τρόπο απελευθερωτικός. Ούτε ως έκπτωτος «μαρξισμός - λενινισμός» που έχει μόνη ιδεολογική λειτουργία να απολογείται για το σοβιετικό κοινωνικό μάρφωμα και το «αυτοκρατορικό σχήμα» που προωθεί. Ούτε ως συνοθύλευμα ανυπόστατων ιδεολογημάτων της αμηχανίας και του πολιτικού αναχωρητισμού, σαν αυτό της «κυπριακής συνειδήσης» που εξυπηρετεί, σε τελευταία ανάλυση, την προοπτική μιας νεοαποικιακής «αφομοίωσης» του κυπριακού ελληνισμού.

Πρόδρομος Προδρόμου

Ποιος θα είναι ο επόμενος Πρόεδρος;

1959-1987: ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ

Ποιοι κέρδισαν Ποιοι έχασαν...

Επτά περίπου μήνες απομένουν από τις προσεχείς προεδρικές εκλογές και η πολιτική ζωή στην Κύπρο κυλά ήρεμα, χωρίς να παρουσιάζει εκείνες τις ιδιαιτερότητες που θα της προσέδιδαν προεκλογικό χαρακτήρα. Οι κομματικές εκδηλώσεις και αντεγκλήσεις εστιασμένες σε θέματα κυρίως της καθημερινότητας, δεν είναι αρκετές να φορτίσουν προεκλογικά την ατμόσφαιρα. Γίνεται μάλιστα εύκολα αντιληπτό ότι, η εικόνα που δίδεται από τον κομματικό τύπο, δεν αντικατοπτρίζει την ήσυχη πραγματικότητα που κυριαρχεί στις ευρύτερες μάζες του λαού. Ούτε προβλέπεται το πολιτικό θερμόμετρο να ανέβει κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, κατά τους οποίους μάλλον θα ολοκληρωθούν οι κομματικές ζυμώσεις και οι διακομματικές διεργασίες.

Το ήπιο πολιτικό κλίμα δεν αφήνει βέβαια αδιάφορο τον Κυπριακό λαό. Αντίθετα το ενδιαφέρον και οι ανησυχίες του για την έκβαση των εκλογών είναι διάχυτα. Η εκκρεμότητα του Κυπριακού προβλήματος και η εξάρτηση της εξέλιξης του από το αποτέλεσμα των εκλογών του Φεβρουαρίου, κεντρίζει έντονα τα αισθήματα του προβληματισμού, του σκεπτικισμού και της καχυποψίας των ψηφοφόρων. Δύο είναι τα βασικά ερωτήματα τα οποία εύλογα ευρίσκονται στο επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος του λαού και που παράλληλα φαίνεται να απασχολούν έντονα και τους ξένους διπλωματικούς κύκλους της Λευκωσίας.

ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ: Ποιοι είναι οι δύο υποψήφιοι που θα συγκεντρώσουν το ψηλότερο ποσοστό ψήφων στην πρώτη εκλογή για να τους δοθεί έτσι η δυνατότητα να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους, οριστικά πλέον, στην τελική κούρσα για την προεδρία;

ΕΡΩΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ποιόν από τους δύο επιτυγχόντες στο πρώτο γύρο των εκλογών θα επιλέξει ο λαός και θα εναποθέσει στα χέρια του τα κρίσιμα προβλήματα του, για μια ολόκληρη πενταετία;

Σταθμίζοντας τα σημερινά δεδομένα, θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε στα πιο πάνω ερωτήματα με την επιφύλαξη ότι, όπως σε όλες τις εκλογές αλλά ειδικά σε αυτές πολύ περισσότερο, οι αστάθμητοι παράγοντες είναι τόσοι πολλοί που τίποτε, σχεδόν, δεν θα πρέπει να αποκλείεται.

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 39 του Συντάγματος, ο υποψήφιος ο οποίος λαμβάνει πέραν του 50% των εκ-

- Οι πρώτες Προεδρικές εκλογές, μετά τις Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, έγιναν στις 13 Δεκεμβρίου 1959. Υποψήφιοι ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Γιάννης Κληρίδης. Εκλέχτηκε ο **Αρχιεπίσκοπος Μακάριος** με ποσοστό 67%.

- Στις 25 Φεβρουαρίου 1968 έγιναν οι δεύτερες Προεδρικές εκλογές. Την Προεδρία της Δημοκρατίας διεκδίκησαν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Τάκης Ευδόκας. Εκλέχτηκε ο **Αρχιεπίσκοπος Μακάριος** με ποσοστό 93,45%.

- Οι επόμενες εκλογές ορίστηκαν για τις 18 Φεβρουαρίου 1973. Αναδείχθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο **Αρχιεπίσκοπος Μακάριος χωρίς ανθυποψήφιο**.

- Στις 15 Ιουλίου 1974 το πραξικοπηματικό καθεστώς διόρισε «Πρόεδρο» της «Δημοκρατίας» το **Νικόλαο Σαμψών**.

- Στις 23 Ιουλίου 1974 ορκίστηκε «Πρόεδρος» της «Δημοκρατίας» ο τότε πρόεδρος της Βουλής **Γλαύκος Κληρίδης**.

- Στις 7 Δεκεμβρίου 1974 επιστράφηκε ο **Μακάριος** και συνεχίζει κανονικά τα Προεδρικά του καθήκοντα αποκαθιστώντας τη Συνταγματική τάξη.

- Στις 3 Αυγούστου 1977 ο Μακάριος πεθαίνει και αναλαμβάνει προσωρινά την Προεδρία ο τότε Πρόεδρος της Βουλής **Σπύρος Κυπριανού**, σύμφωνα με το Σύνταγμα.

- Προκηρύσσονται εκλογές για τις αρχές Φεβρουαρίου 1978 και αναδεικνύεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο **Σπύρος Κυπριανού** χωρίς ανθυποψήφιο.

- Οι τελευταίες εκλογές έγιναν στις 13 Φεβρουαρίου 1982. Υποψήφιοι ήταν οι Σπύρος Κυπριανού, Γλαύκος Κληρίδης και Βάσος Λυσσαρίδης. Ο **Σπύρος Κυπριανού**, που πήρε το 56,54% έναντι 33,93% του Γλαύκου Κληρίδη και 9,53% του Βάσου Λυσσαρίδη, εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Σπ. Κυπριανού

γυρων ψήφων εκλέγεται πρόεδρος της Δημοκρατίας. Σε περίπτωση που κανένας από τους υποψήφιους δεν θα συγκεντρώσει τον απαιτούμενο αριθμό των ψήφων, η εκλογή επαναλαμβάνεται την ίδια ημέρα της επόμενης βδομάδας μεταξύ των δύο επικρατεστέρων υποψηφίων. Ο υποψήφιος που θα πάρει τον μεγαλύτερο αριθμό των εγκύρων ψήφων κατά την επαναληπτική εκλογή εκλέγεται κανονικά Πρόεδρος του Κράτους.

Προς το παρόν όμως, δεν υπάρχει πολιτικό σχήμα στην Κύπρο που να διαθέτει το απαιτούμενο από το Σύνταγμα ποσοστό ψηφοφόρων για να διεκδικήσει αυτόδυνα τις εκλογές και να αναδείξει Πρόεδρο από την πρώτη εκλογή. Διάφορες προσπάθειες που έγιναν από ορισμένα κόμματα για σύμπυξη «μετώπων» και ανάδειξη κοινού υποψηφίου οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο, παρόλο που σε μερικές περιπτώσεις τέθηκαν αβασάνιστα στο θυσιαστήριο των σκοπιμοτήτων αρχές και ιδεολογίες. Το μεταξύ τους χάσμα αποδείχθηκε τόσο μεγάλο στην προσέγγιση των βασικών προβλημάτων (Κυπριακό, ΕΟΚ, Οικονομική Πολιτική, ΑΤΑ κλπ.) που δεν διακρίνεται τώρα στον ορίζοντα τρόπος γεφύρωσής του.

Έτσι ο κατάλογος εκείνων που εκδήλωσαν τη βούληση τους να διεκδικήσουν την Προεδρία παραμένει αναλλοίωτος. Η κίνηση που έγινε από τους πρώην υπουργούς Α. Πατσαλίδη, Χρ. Βενιαμίν, Γ. Ιωαννίδη και Ν. Ρολάνδη για συγκρότηση «Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας» και οδηγήθηκε σε αποτυχία, δεν φαίνεται εύκολο να αναβιώσει παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται από ορισμένους.

Αν υποθέσουμε ότι τελικά θα διεκδικήσουν την Προεδρία και θα κατέλθουν στις εκλογές,

- Ο κ. Γλαύκος Κληρίδης υποστηριζόμενος από το Δημοκρατικό Συναγερμό.

- Ο κ. Σπύρος Κυπριανού με το Δημοκρατικό Κόμμα

- Ο ανεξάρτητος υποψήφιος κ. Γεώργιος Βασιλείου με την υποστήριξη του ΑΚΕΛ και,

- Ο κ. Βάσος Λυσσαρίδης με τις δυνάμεις τις ΕΔΕΚ,

τότε τα πιθανά αποτελέσματα του πρώτου γύρου θα είναι τα ακόλουθα:

α) Κανένας από τους υποψηφίους δεν θα συγκεντρώσει ποσοστό περισσότερο από 50% για να τερματίσει υπέρ του την εκλογική διαδικασία.

β) Ο κ. Κληρίδης σαν ηγέτης του μεγαλύ-

τερου κόμματος, με σημαντική διαφορά από τα δύο άλλα μεγάλα κόμματα (ΔΗΚΟ, ΑΚΕΛ) θα πρέπει να θεωρείται ο επικρατέστερος για τον δεύτερο γύρο.

γ) Ο κ. Λυσσαρίδης, με βάση τη δύναμη που επανειλημμένα αποδείχθηκε ότι διαθέτει το κόμμα του και τις δυνατότητες διεύρυνσής της, δεν φαίνεται να επιτυγχάνει τη συμμετοχή του στο δεύτερο γύρο των εκλογών.

Στην περίπτωση αυτή θα αναμετρηθούν σκληρά διεκδικώντας τη δεύτερη θέση για την επαναληπτική εκλογή οι κ. Κυπριανού και Βασιλείου. Το αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, από τις δυνατότητες και τις αδυναμίες κάθε υποψήφιου, στοιχεία που αναλύουμε συνοπτικά πιο κάτω.

ΠΡΩΤΟΝ: Ο κ. Βασιλείου θα υποστηρίζεται, από ένα άρτια οργανωμένο πολιτικό κόμμα, το ΑΚΕΛ, συνεπικουρούμενο από τις οργανώσεις που ελέγχει στο γυναικείο, νεολαιίστικο και συνδικαλιστικό κίνημα, πράγμα πολύ σημαντικό για την υποψηφιότητά του. Αυτή η μαζική υποστήριξη του ΑΚΕΛ προς τον κ. Βασιλείου μεταφέρει ταυτόχρονα στους ώμους του

ο κ. Βασιλείου χαρακτηρίζεται σαν ο κομματικός υποψήφιος του ΑΚΕΛ.

Αντίθετα το Δημοκρατικό Κόμμα που υποστηρίζει τον κ. Κυπριανού, ούτε την οργανωτική τελειότητα του ΑΚΕΛ προσεγγίζει ούτε και παρουσιάζει προς το παρόν την απαιτούμενη συνοχή, τουλάχιστον στον περίγυρό του. Εκείνο το οποίο δημιουργεί κάποιες κομματικές ισορροπίες εξουδετερώνοντας τις φυγόκεντρες τάσεις, είναι η παρουσία του Προέδρου Κυπριανού και η καθολικά αποδεκτή υποψηφιότητά του από όλες τις πτέρυγες του κόμματος.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο κ. Βασιλείου θεωρείται στην Κύπρο ένας επιτυχημένος οικονομολόγος και οι απόψεις του γίνονται σεβαστές στους οικονομικούς κύκλους. Άλλωστε η δραστηριότητα του Κέντρου Μελετών που ίδρυσε και διευθύνει έχει ξεπεράσει ευτυχώς τα όρια της Κυπριακής επικράτειας δημιουργώντας στον ίδιο ένα σοβαρό υπόβαθρο καινούργιων αναζητήσεων.

Πέραν όμως αυτού του αδιαμφισβήτητου γεγονότος, ο κ. Βασιλείου έχει παραμείνει άγνωστος στις ευρύτερες μάζες του

κρατικές υπηρεσίες που βρίσκονται κάτω από τον έλεγχό του, μπορούν να δραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στην επιτυχία της προσπάθειας για διεύρυνση της εκλογικής του βάσης.

ΤΡΙΤΟ: Ο κ. Βασιλείου είναι υποχρεωμένος εκ των πραγμάτων να παρουσιάζει το πρόγραμμα του, χωρίς να είναι σε θέση να αποδείξει ότι θα μπορέσει να υλοποιήσει τις προεκλογικές του διακηρύξεις. Δεν θα μπορεί να μιλά για το έργο που επιτέλεσε αλλά θα μιλά για το έργο που θα επιτελέσει. Τούτο βέβαια τον απασχολεί από κάθε κριτική αλλά συγχρόνως διεγείρει το αίσθημα της αμφισβήτησης του μέσου ψηφοφόρου απέναντί του. Αντίθετα ο κ. Κυπριανού που κατέχει το προεδρικό αξίωμα για δέκατο κατά συνέχεια χρόνο έχει να παρουσιάσει πολλά και συγκεκριμένα επιτεύγματα στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας και της κοινωνικής προόδου του λαού. Παρά την έντονη κριτική που φυσιολογικά θα του γίνεται, είναι αδύνατο το έργο του να υποβαθμιστεί τόσο ώστε να αποσυνδεθεί από τις προεκλογικές του διακηρύξεις ή να επιδράσει αρνη-

Βάσος Λυσσαρίδης

Γ.Κ. Κληρίδης

Γεωρ. Βασιλείου

και μια όχι λιγότερη σημαντική αδυναμία. Όλα τα λάθη που διαπράχθηκαν από το ΑΚΕΛ από της ίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας και ιδιαίτερα κατά την τελευταία πενταετία θα μεταφερθούν στους ώμους του, και αναπόφευκτα θα κληθεί να αντιμετωπίσει τις εκλογικές συνέπειές τους. Η κατάταξη του ΑΚΕΛ στην τρίτη θέση, στις βουλευτικές εκλογές του Δεκεμβρίου του 1985 και η αυτοκριτική που έγινε στο κόμμα ένα χρόνο αργότερα, δεν μπορούν να περάσουν απαρατήρητα. Το «ανεξάρτητο» της υποψηφιότητάς του κ. Βασιλείου δεν έχει πείσει και σε όλους τους πολιτικούς χώρους

λαού και δεν έχει καθιερωθεί σαν πολιτική προσωπικότητα στο Κυπριακό πολιτικό στερέωμα. Αυτή η αδυναμία, που ίσως μεταγενέστερα αποδειχθεί καθοριστική, φαίνεται να περιορίζει τα περιθώρια ενίσχυσης του εκλογικού εκτοπίσματος το οποίο μαζικά του προσφέρει το ΑΚΕΛ.

Ο κ. Κυπριανού, αντίθετα, είναι προσωπικότητα πολιτικά καθιερωμένη και κουβαλώντας μαζί του τις πολιτικές εμπειρίες 30 ετών, είναι σε θέση να ασκήσει επιρροή σε πρόσωπα, σε οικονομικούς, κοινωνικούς και άλλους παράγοντες, ακόμα και σε ομάδες που δεν ανήκουν στο χώρο του κόμματός του. Επιπρόσθετα οι

τικά στην αποτελεσματικότητά τους.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Το επίκεντρο της προσοχής των ψηφοφόρων θα στραφεί πρώτιστα στις θέσεις του κάθε υποψηφίου γύρω από το Κυπριακό πρόβλημα. Άλλωστε οι κομματικές διαφωνίες που μεσολάβησαν από το 1983 μέχρι σήμερα και που απείλησαν επικίνδυνα την πολιτική σταθερότητα, συνδέονται κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο με τις εκάστοτε εξελίξεις που παρουσίαζε το εθνικό θέμα. Από τον Αύγουστο του 1983 που ο Γ. Γραμματέας των Η.Ε. επέβαλε το «έγγραφο των δεικτών» στις δύο κοινότητες της νήσου, οι κομματικές σχέσεις και οι σχέσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας με την αντι-

πολίτευση πέρασαν σε συνεχή κρίση. Οι διαφωνίες και οι δημόσιοι διαπληκτισμοί δεν περιορίζοντο μόνο σε θέματα χειρισμών του προβλήματος αλλά επεκτείνονται και σε θέματα ουσίας με επιπτώσεις πολύ αρνητικές στις προσπάθειες που καταβάλλοντο για επίλυση του. Αυτά λοιπόν, τα πολύ νωπά γεγονότα, θα παίξουν αποφασιστικό ρόλο στην έκβαση των προεδρικών εκλογών.

Ο κ. Βασιλείου αφού υιοθέτησε απόλυτα τις σημερινές θέσεις του ΑΚΕΛ —και δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά— τις συμπεριέλαβε στο προεκλογικό του πρόγραμμα. Οι θέσεις όμως αυτές ουδόλως απέχουν από τις θέσεις του κ. Κυπριανού ή τουλάχιστον, όπως έχουν παρουσιαστεί, δε συγκρούονται με αυτές. Και επειδή η πολιτική του κ. Κυπριανού στο θέμα αυτό έχει, δίκαια ή άδικα, δικαιωθεί από τις εξελίξεις μέχρι σημείου που σε όλα τα λαϊκά στρώματα να ακούεται η φράση, «ο Κυπριανού δεν θα ξεπουλήσει τον τόπο», ο κ. Βασιλείου είναι δύσκολο να πάρει το προβάδισμα.

Συγκεφαλαιώνοντας τα τέσσερα σημεία που έχουμε προηγουμένως αναφέρει και λαμβάνοντας υπόψη ότι η δύναμη των δύο κομμάτων (ΑΚΕΛ - ΔΗΚΟ) είναι περίπου η ίδια, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο κ. Κυπριανού παρουσιάζει αυξημένες πιθανότητες να περάσει στη δεύτερη εκλογή για να συναγωνιστεί τον κ. Κληρίδη. Σε μια τέτοια κατάληξη θα πρέπει να θεωρείται ο νικητής των εκλογών γιατί οι μάζες του ΑΚΕΛ και της ΕΔΕΚ θα είναι υποχρεωμένες να τον υποστηρίξουν έναντι του κ. Κληρίδη.

Υπάρχουν βέβαια και οι πιθανότητες ο κ. Κυπριανού να μην καταφέρει να μπει στο δεύτερο γύρο. Περιορισμένες βέβαια αλλά υπάρχουν. Σε αυτή την περίπτωση οι πιθανότητες του κ. Κληρίδη να κερδίσει τις εκλογές μεγιστοποιούνται. Οι λόγοι είναι εμφανείς. Η δεξιά πτέρυγα του Δημοκρατικού Κόμματος, που ασκεί τώρα «πλήρη κυριαρχία» σχεδόν σε όλα τα επίπεδα του, θα πρέπει να αναμένεται ότι θα συμπαρατάξει τις δυνάμεις της με εκείνες του κ. Κληρίδη. Και επιπρόσθετα θα εκμεταλλευθεί συναισθηματικά τις υπόλοιπες μάζες του κόμματος που θα είναι πικραμένες και απογοητευμένες και θα τις στρέψει προς την κατεύθυνση που επιθυμεί.

Άλλωστε αυτός είναι ένας από τους βασικούς λόγους που δεν έχει πεισθεί ο αρχηγός του Δημοκρατικού Συναγερμού να αποσυρθεί από τις εκλογές υπέρ κάποιου «τρίτου» που θα υποστηριζόταν και από το ΑΚΕΛ παρά τις αφόρητες πιέσεις που δέχτηκε από μια όχι ευκαταφρόνητη μερίδα του κόμματός του. Ελπίζει ότι όσα αναφέραμε πιο πάνω θα λειτουργήσουν. Και ότι ο δρόμος του για την προεδρία για πρώτη φορά, είναι ανοικτός...

Ανδρέας Ηρακλέους

Δημοκρατικό Κόμμα • ΔΗΚΟ

Ιδρύθηκε το 1976 από τον Σπύρο Κυπριανού ο οποίος ήταν για πολλά χρόνια υπουργός Εξωτερικών στις κυβερνήσεις Μακαρίου.

Κόμμα κεντροδεξιάς απόκλισης, ή φιλελεύθερο κατ' άλλους, εκφράζει μια μεγάλη και συμπαγή μερίδα των ονομαζόμενων «Μακαριακών». Έχει οπαδούς κυρίως στους δημοσίους υπαλλήλους, μικρομεσαίους επιχειρηματίες και σε ένα μικρό τμήμα της Συνομοσπονδίας Εργατών Κύπρου (ΣΕΚ).

Αν και το τρίτο σε δύναμη κόμμα είναι το κυβερνών κόμμα. Αυτό οφείλεται στο προεδρικό σύστημα λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπου οι διαδικασίες εκλογής Προέδρου του Κράτους και Βουλής είναι αποσυσχετισμένες.

Ο Σπ. Κυπριανού —Πρόεδρος σήμερα της Κυπριακής Δημοκρατίας— θεωρείται συνεχιστής της πολιτικής του Μακαρίου στο Κυπριακό πρόβλημα. Η εξωτερική πολιτική στηρίζεται στη διατήρηση των λεπτών ισορροπιών στις σχέσεις με Ανατολή - Δύση και τις χώρες του τρίτου κόσμου, η οποία είναι προσαρμοσμένη στις συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί μετά το 1974.

Σοσιαλιστικό Κόμμα • ΕΔΕΚ

Μετά το ΑΚΕΛ το παλαιότερο των σημερινών κομμάτων της Κύπρου. Ιδρύθηκε το 1969, στην αρχή σαν «Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου» (ΕΔΕΚ) υπό την ηγεσία του Βάσου Λυσσαρίδη. Μετονομάστηκε αργότερα σε Σοσιαλιστικό Κόμμα. Ο Β. Λυσσαρίδης, παλιός αγωνιστής στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-59 και πρώην στέλεχος του ΑΚΕΛ υποστήριξε τη δεκαετία του 1960, παρά τη διαφωνία του στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, την πολιτική του Μακαρίου. Το κόμμα θεωρείται αρχηγικό παρά την εσωτερική του δημοκρατική οργάνωση και λαϊκιστικό παρά τις βασικές του αρχές για κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη.

Στο Κυπριακό υποστηρίζει τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα και είναι υπέρ «της απαλλαγής της Κύπρου από κάθε ιμπεριαλιστική, νεοαποικιακή ή μεταποικιακή εξάρτηση» και υπέρ της εφαρμογής του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού.

Οι οπαδοί του προέρχονται κυρίως από ομάδες επιστημόνων - διανοούμενων, μικρομεσαίων επαγγελματιών, αγροτών και μικρή μερίδα εργατών. Παρά την αναγνωρισμένη από όλους αγωνιστικότητα του κόμματος και το δυναμισμό του παραμένει σε χαμηλά εκλογικά ποσοστά σε όλες τις εκλογές που έγιναν μετά το 1974.

Δημοκρατικός Συναγερμός • ΔΗΣΥ

Ιδρύθηκε στη Λευκωσία στις 4 Ιουλίου 1976. Θεωρείται συνέχεια του «Ενιαίου Κόμματος» της πριν το 1974 περιόδου. Πρόεδρος - αρχηγός του κόμματος εκλέχτηκε ο Γλαύκος Κληρίδης που ήταν και αρχηγός του «Ενιαίου Κόμματος». Αντλεί την εκλογική του βάση από συντηρητικούς Μακαριακούς, Ενωτικούς και στελέχη ή οπαδούς της ΕΟΚΑ Β'. Ελέγχει επίσης τη δεξιά Συνομοσπονδία Εργατών Κύπρου (Σ.Ε.Κ.) και έχει προσβάσεις στον αγροτικό χώρο.

Πρόκειται για συντηρητικό - δεξιό κόμμα με «πραγματοστική» - «ρεαλιστική» θέση για το Κυπριακό πρόβλημα. Υποστηρίζει τη δια-

πραγμάτευση, διάλογο με τους Τούρκους και βρίσκεται, ως προς τη διαδικασία κυρίως, κοντά στις θέσεις του ΑΚΕΛ. Ο προσανατολισμός του ΔΗΣΥ είναι στο χώρο της Δύσης και εκεί πιστεύει ότι θα βρει τη λύση του και το Κυπριακό.

Θεωρείται ότι δεν έχει αποσαφηνίσει ακόμα την πολιτικοideολογική του ταυτότητα και χαρακτηρίζεται από την κυριαρχική θέση του αρχηγού του Γλ. Κληρίδη και την πελαταιακή οργάνωση και λειτουργία του.

Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού • ΑΚΕΛ

Το παλαιότερο κόμμα της Κύπρου. Προέρχεται από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου (ΚΚΚ). Το ΚΚΚ ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 1922 στη Λεμεσό. Παράνομο μέχρι το 1941 μετονομάστηκε σε ΑΚΕΛ τον Απρίλιο του 1941. Με σταθερή, μαζική και σχεδόν μόνιμη εκλογική βάση ήταν μέχρι τις τελευταίες εκλογές το μεγαλύτερο κόμμα της Κύπρου.

Στο αναθεωρημένο καταστατικό του (16-5-1982) αντιμετωπίζει το Κυπριακό πρόβλημα σαν «απελευθερωτικό, αντιιμπεριαλιστικό, αντικατοχικό» και «αγωνίζεται για μια Κύπρο ανεξάρτητη, εδαφικά ακέραιη, ομόσπονδη, αδέσμευτη και αποστρατικοποιημένη, απαλλαγμένη από ξένους στρατούς και ξένες βάσεις, όπου όλοι οι κάτοικοί της, Έλληνες, Τούρκοι, Αρμένιες, Μαρωνίτες και Λατίνοι θα ζουν αδελφωμένοι και θα οικοδομήσουν το ευτυχισμένο μέλλον της κοινής τους πατρίδας».

Το ΑΚΕΛ θεωρείται ότι στο εθνικό θέμα, αλλά και στα κοινωνικά προβλήματα ακολουθεί μια συναινετική πολιτική. Στηρίξε τον Μακάριο μετά το 1960 και με το «Μίνιμουμ πρόγραμμα» από το 1982 τον Πρόεδρο Κυπριανού μέχρι την καταγγελία του κοινού προγράμματος από τον Κυπριανού τον Οκτώβριο του 1984. Γεν. Γραμματέας του είναι —για 40 χρόνια περίπου— ο Εζεκίας Παπαϊωάννου.

Τα πολιτικά κόμματα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα

Οι συνθήκες κατοχής και το ανελεύθερο πολιτικό σύστημα που επέβαλε ο τουρκικός στρατός κατοχής δεν επιτρέπει την ελεύθερη διαμόρφωση του δημοσίου βίου στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Παρατηρούνται ωστόσο κινήσεις κριτικές και υπάρχουν αντιπολιτευτικές φωνές στο καθεστώς που επέβαλε ο Ντενκτάς και η Τουρκία.

Το «κόμμα των» κόμμα είναι το «Κόμμα Εθνικής Ενότητας» του Ρ. Ντενκτάς. Ιδρύθηκε το 1976 και χαρακτηρίζεται δεξιό - συντηρητικό με προσβάσεις σε σοβινιστικούς ισχυρούς κύκλους της Τουρκίας μεταξύ των οποίων παλαιότερα ακροδεξιών η θρησκευτικοσοβινιστικών οργάνωσεων του Τουρκές και του Ερπακάν. Ο Ντενκτάς έχει πλήρη υποστήριξη και εμπιστοσύνη από την Άγκυρα.

Το «Κόμμα της Κοινωνικής Απελευθέρωσης», ιδρύθηκε το 1977. Πρόεδρος του είναι ο Αλτάν Ντουρτουράν και θεωρείται σοσιαλδημοκρατικό. Τάσσεται υπέρ μιας ομοσπονδιακής λύσης του Κυπριακού προβλήματος.

Το «Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα». Ιδρύθηκε το 1969 από τον Μπερμπερόγλου και θεωρείται το παλαιότερο από τα σημερινά κόμματα. Τώρα ηγέτης του είναι ο Οζκούρ. Είναι αριστερό, φιλοσοβιετικό όμως και ασκεί κριτική στην οικονομική πολιτική του Ντενκτάς. Είναι εναντίον της διχοτόμησης. Χαρακτηρίζεται από τον Ντενκτάς γι' αυτό το λόγο «προδοτικό».

Ο «αμερικανικός παράγων»,

Καταιγισμός παραπλανητικών πληροφοριών γύρω από τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, σκόπιμες διαρροές και από τις δύο πλευρές, δηλώσεις με έντονο το στοιχείο της πρόκλησης, αρθρογραφία εμπρηστική (και με τη γνωστή Φλόρα Λιούις να πρωτοστατεί) δημιουργούν την εντύπωση ότι όλο το πλέγμα των σχέσεων εξελίσσεται σε ένα φαντασμαγορικό χαρτοπόλεμο. Είναι όμως πραγματικά έτσι; Δεν είμαστε από τους, άνευ επιφυλάξεων, υπέρμαχους των διπλωματικών χειρισμών της ελληνικής κυβέρνησης. Από την άλλη πλευρά, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή μας, εγκαθιδρυμένα από παλιά, είναι πολύ σημαντικά για τους υπερατλαντικούς τεχνικούς της πολιτικής στυλ Νορθ, και Ρήγκαν —για να αναφερθούμε σε πρόσωπα της επικαιρότητας μόνο— ώστε η χώρα μας να βρίσκεται συνέχεια κάτω από το μάτι του κυκλώνα.

Η ιστορία των αμερικανικών επεμβάσεων στην Ελλάδα είναι τόσο πλούσια που καταντά ανιαρή ή κατά καιρούς υπενθύμισή της. Πέρα όμως από γενικόλογες διακηρύξεις «περί ιμπεριαλιστικής περικύκλωσης» κτλ. είναι χρήσιμο να καταγράψουμε κάποτε με ακριβολόγο λεπτομέρεια περιστατικά που καταδεικνύουν με λεπτομέρειες τη «συμμαχική» νοοτροπία και την πρακτική εφαρμογή της από τις ΗΠΑ. Γιατί φανερώνεται έτσι η ελαφρότητα και η ευπιστία που επιδεικνύουν οι υπεύθυνοι του χειρισμού των εθνικών θεμάτων που όσο και αν είναι αναγκασμένοι να ενεργούν κάτω από δύσκολες περιστάσεις δεν παύουν να επιδεικνύουν ευπιστία.

Πριν ένα χρόνο, στο τχ. 325 (29-8-86) είχαμε υποσχεθεί να δημοσιεύσουμε μίαν αναλυτική παρουσίαση ενός μικρού πολιτικού θρίλερ από τη δεκαετία του '60 που αποκαλύπτει όλο το πλέγμα των πιέσεων, της σκόπιμης παραπληροφόρησης και των εκβιασμών που σε ακραίες εκδηλώσεις φτάνουν και σε ποινικά κολάσιμες ενέργειες (όπως οι διαρρήξεις κτλ.). Στις σελίδες που ακολουθούν, μέσα από απόρρητα έγγραφα και θαμμένες δημοσιεύσεις που αποκλειστικά δημοσιεύει το ANTI, αποκαλύπτεται το τρομολαγνικό πρόσωπο της αμερικανικής πολιτικής στην Ελλάδα.

επιτηρεί, παρατηρεί και υπονομεύει

της Μαρίνας Χρυσού

Το 1963 αποτελεί αναμφισβήτητη χρονιά - ορόσημο στην πολιτική ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Αλλεπάλληλα γεγονότα σηματοδοτούν τη χρονιά αυτή, παίζοντας καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία της χώρας.

Το 1963 αρχίζει με διαγγέλματα και μηνύματα του βασιλιά, του πρωθυπουργού και του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης που αποτυπώνουν σε μεγάλο βαθμό την πολιτική αδικία. Ο ανένδοτος που άρχισε το Νοέμβριο του 1961 συνεχίζεται, η Αριστερά προσπαθεί να αποκτήσει το προβάδισμα στον αντικυβερνητικό αγώνα, κύμα απεργιών πλήττει τη χώρα, απεργιοί και φοιτητές συγκρούονται με την αστυνομία, και εμφανίζεται για πρώτη φορά στο προσκήνιο ο μελλοντικός εμπνευστής της συγγινής δικτατορίας των συνταγματαρχών, τότε αντισυνταγματάρχης Γ. Παπαδόπουλος, που μιλά στη Σχολή Εθνικής Άμυνας με θέμα «Γενικά οργανωτικά Αρχαί μυστικών συνωμοτικών οργανώσεων».

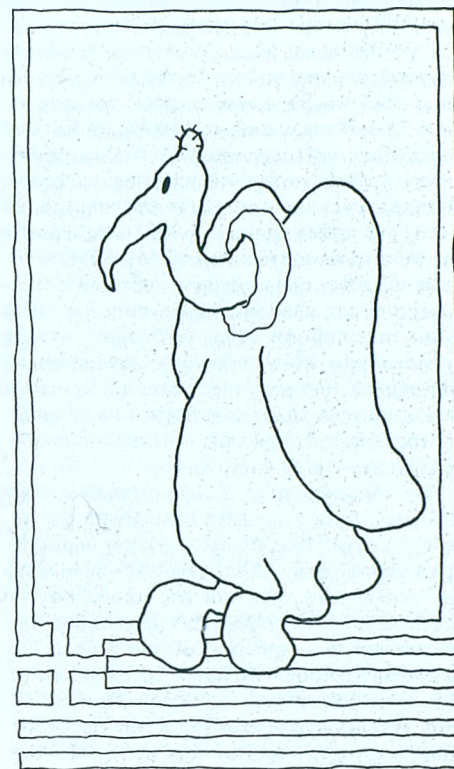
Η δολοφονία του ανεξάρτητου, συνεργαζόμενου με την ΕΔΑ αριστερού βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη τον Μάιο του 1963 οξύνει ακόμη περισσότερο την ήδη τεταμένη πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και καταφέρει καίριο πλήγμα στην κυβέρνηση Καραμανλή.

Στις 11 Ιουνίου της ίδιας χρονιάς ο Κ. Καρα-

μανλής υποβάλλει την παραίτησή του στο βασιλιά και προτείνει το διορισμό υπηρεσιακής κυβέρνησης και τη διενέργεια εκλογών μέσα στις προβλεπόμενες από το Σύνταγμα προθεσμίες. Το Παλάτι απορρίπτει την πρόταση αυτή και στις 17 Ιουνίου αναθέτει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον υπουργό Εμπορίου επί κυβέρνησης Καραμανλή και έμπιστο των ανακτόρων Π. Πιπινέλη. Στις 19 Ιουνίου ορκίζεται η νέα κυβέρνηση και στις 30 Ιουνίου ανακοινώνεται ότι το Παλάτι δέχτηκε αίτημα για τη διεξαγωγή εκλογών στις 3 Νοεμβρίου.

Η χώρα οδηγείται σε εκλογές που διεξάγονται τελικά από την υπηρεσιακή κυβέρνηση Μαυρομιχάλη, που ορκίζεται στις 27 Σεπτεμβρίου, κατόπιν δριμύτατων κατηγοριών που εκτοξεύει η αντιπολίτευση εναντίον της κυβέρνησης Πιπινέλη. Τις εκλογές κερδίζει με απόσταση αναπνοής η Ένωση Κέντρου με σχετική πλειοψηφία (ποσοστό 42,04%) και 138 έδρες στη Βουλή. Δεύτερη έρχεται η ΕΡΕ με 132 έδρες (ποσοστό 39,37%) τρίτη η ΕΔΑ με 28 έδρες (ποσοστό 14,34%) και τέταρτο το Κόμμα των Προοδευτικών του Μαρκεζίνη με 2 έδρες.

Συνοπτικά, αυτά είναι μερικά από τα συγκλονιστικά πράγματι ιστορικά γεγονότα του 1963. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει το αποφασιστικής σημασίας πολιτικό πα-

ρασκηνιακό παιχνίδι που παίχτηκε τη χρονιά εκείνη και η επιρροή του αμερικανικού παράγοντα, που έφτασε μέχρι του σημείου να κατευθύνει απόλυτα το Παλάτι, καθορίζοντας την πορεία και την εξέλιξη των γεγονότων.

Παρά την κατά καιρούς διατυπωθείσα άποψη, ότι με την εγκατάσταση του Τζων Κέννεντυ στο Λευκό Οίκο ένας φιλελεύθερος άνεμος «φύσηξε» στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, με στόχο την υποστήριξη προοδευτικότερων κινημάτων, είναι σαφές ότι η εκάστοτε αμερικανική εξωτερική πολιτική έναντι της Ελλάδας είχε ως πρωταρχικό στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των αμερικανικών στρατιωτικο - πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων και δεν ετίθετο θέμα εγκατάλειψης του περιφημου «δόγματος Τρούμαν» και της πολιτικής επέμβασης στα εσωτερικά θέματα της Ελλάδας.

Ο διορισμός του Χένρυ Λαμπούις ως πρεσβευτή των ΗΠΑ στην Αθήνα χαρακτηρίστηκε από τους πολιτικούς παρατηρητές της εποχής ως ένδειξη στροφής της αμερικανικής πολιτικής. Το κόμμα της Ένωσης Κέντρου αντιπροσώπευε στην Ελλάδα αυτό που όλοι πίστευαν ότι πρόσβευε η νέα αμερικανική εξωτερική πολιτική. Από ορισμένους μάλιστα έχει υποστηριχτεί ότι οι Αμερικανοί έμμεσα υποστήριξαν

το κόμμα του Γεωργίου Παπανδρέου, προσβλέποντας στη νίκη του στις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου.

Σήμερα, όμως, υπό το φως μιας νέας πραγματικότητας και με βάση στοιχεία από πολυάριθμα δημοσιεύματα του αμερικανικού Τύπου του 1977 και του 1980 (μεταξύ άλλων και εκείνα των Τάιμς της Νέας Υόρκης που περιέργως αγνοήθηκαν από το σύνολο του ελληνικού Τύπου αλλά και τις ανταποκρίσεις του Αθηναϊκού Πρακτορείου από τις ΗΠΑ) αλλά και από απόρρητες εκθέσεις του 1963 της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα προς το Στάιτ Ντιπάρτμεντ που αποκαλύπτει σήμερα το ΑΝΤΙ για πρώτη φορά στην Ελλάδα, είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε την αγωνία και την ανησυχία των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών και της ίδιας της κυβέρνησης των ΗΠΑ για την έκβαση της «στενής» —όπως χαρακτηριζόταν— εκλογικής αναμέτρησης μεταξύ της ΕΡΕ και της «Ένωσης Κέντρου» και ν' αμφισβητήσουμε ανοιχτά το «μύθο» περί της δήθεν στροφής της αμερικανικής πολιτικής υπέρ του Γ. Παπανδρέου.

Το τρομοκρατικό σύνδρομο που κατέχει τους πολιτικούς των ΗΠΑ λειτουργεί και πάλι αυτή τη φορά: φοβήθηκαν ότι μια δημοκρατική στροφή στην Ελλάδα θα θέσει σε κίνδυνο τα συμφέροντά τους και δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τα κέρδη που μακροπρόθεσμα θα εισέπρατταν από την ταύτισή τους με την «Ένωση Κέντρου». Το λάθος τους αυτό φαίνεται ότι το κατανόησαν αργότερα. Προσμέτρησαν τη μακροπρόθεσμη ζημία των συμφερόντων τους για την ταύτισή τους με τη δεξιά διακυβέρνηση. Σε κάποιο βαθμό η «περίοδος Κήλυ» σηματοδοτεί άλλη εποχή και διαφορετική συμπεριφορά.

Στα εμπιστευτικά —όπως χαρακτηρίζονται— έγγραφα της αμερικανικής πρεσβείας προς το Στάιτ Ντιπάρτμεντ εκφράζεται η έντονη ανησυχία για τυχόν επιπτώσεις που μπορεί να έχει στα αποτελέσματα των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου, η δημοσίευση σειράς συνεντεύξεων που πήρε ο γνωστός δημοσιογράφος **Ηλίας Π. Δημητρακόπουλος** από εξέχουσες προσωπικότητες του αμερικανικού πολιτικού, στρατιωτικού και οικονομικού κόσμου, καθώς και η αποκάλυψη από τον ίδιο δημοσιογράφο δύο άκρως απορρητών επίσημων αμερικανικών εκθέσεων σχετικά με την κατάσταση που επικρατούσε τότε στην Ελλάδα. Η ανησυχία αυτή πηγάζει κυρίως από το φόβο αρνητικού επηρεασμού του εκλογικού σώματος απέναντι στην ΕΡΕ, καθώς στις εν λόγω συνεντεύξεις και εκθέσεις θίγονταν θέματα συνδεδεμένα άμεσα ή έμμεσα με τα συνθήματα και τον πυρήνα της προεκλογικής εκστρατείας της Ένωσης Κέντρου.

Στις 21 Οκτωβρίου 1963, 13 μέρες πριν τις εκλογές, ο Αμερικανός πρεσβευτής Χένρυ Λαμπουίς, στο υπ' αριθμόν 623 εμπιστευτικό (confidential) τηλεγράφημά του προς τον υπουργό Εξωτερικών **Ντην Ρασκ** δεν διστάζει να χαρακτηρίσει την αποκάλυψη των δύο απόρρητων αμερικανικών εκθέσεων που αφορούσαν στο θέμα της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα και στο ταξίδι του τότε υπουργού Συντονισμού **Παπαληγούρα** στις ΗΠΑ, ως «έκρηξη μιας ακόμη βόμβας που έρριξε στην εκλογική σκηνή ο **Ηλίας Δημητρακόπουλος**».

Και αφού επισημαίνει ότι η αποκάλυψη των εκθέσεων αυτών αποτέλεσε το κύριο θέμα των

εφημερίδων που υποστήριζαν την Ένωση Κέντρου και αντικείμενο εντόνων επικρίσεων των κυβερνήσεων Καραμανλή και Πιπινέλη, σκιαγραφεί χρησιμοποιώντας άσπογη «διπλωματική διάλεκτο» την πολιτική που προτίθεται ν' ακολουθήσει η αμερικανική πρεσβεία, δίνοντας παράλληλα έμμεσες συστάσεις για το τι θα πρέπει να πράξει η ελληνική κυβέρνηση, ενόψει της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί.

«Θεωρούμε προτιμότερο όπως η κυβέρνηση (Σ.Σ. εννοεί η ελληνική) επιληφθεί του γεγονότος της κακής χρήσης επίσημων εγγράφων από τον Δημητρακόπουλο», γράφει ο Λαμπουίς. Με άλλα λόγια, ενημερώνει το Στάιτ Ντιπάρτμεντ ότι η αμερικανική πρεσβεία συνέστησε στην ελληνική κυβέρνηση να διεξάγει διοικητική έρευνα για το πώς διέρρευσαν τα εν λόγω έγγραφα. (Είναι αξιοσημείωτο ότι πράγματι έγινε οξυνοχιστική έρευνα και στην Αθήνα και στην Ουάσινγκτον χωρίς όμως αποτελέσματα. «Κρίνεται σκόπιμο», συνεχίζει ο Λαμπουίς, «όπως η πρεσβεία προβεί σε ιδίαν δήλωση, βασιζόμενη στη φύση της περαιτέρω εκμετάλλευσης των στοιχείων από τον Τύπο».

Και καταλήγει: «Αυτή η σειρά των κακόβουλων (mischievous) και ανεύθυνων (irresponsible) άρθρων του Δημητρακόπουλου έχει σημαντική επίδραση στην προεκλογική εκστρατεία και μπορεί να επηρεάσει με καθοριστικό τρόπο τα αποτελέσματα των εκλογών».

Οι χαρακτηρισμοί αυτοί από τον επικεφαλής της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα, ο οποίος θεωρείται από τους πολιτικούς παρατηρητές της εποχής ως «φιλελεύθερος», δημιουργούν εύλογα ερωτηματικά και εύκολα κανείς συνάγει τα ανάλογα συμπεράσματα σχετικά με το ποια ήταν, στην πραγματικότητα, η αμερικανική πολιτική σε σχέση με τα ελληνικά πράγματα.

Αξίζει, όμως, να δούμε τι γράφει και ένας «μη φιλελεύθερος» διπλωμάτης της αμερικανικής πρεσβείας, ο **Ντάνιελ Μπρούστερ**, από τους κυριότερους διαμορφωτές της αμερικανικής πολιτικής έναντι της Ελλάδας και επιστήθιος φίλος των συνταγματαρχών —όπως έγραψαν στις 2 Νοεμβρίου 1967 στην «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΠΟΣΤ» οι γνωστοί αρθρογράφοι **Ρόουλαντ Έβανς** και **Ρόμπερτ Νόβακ**.

Ο Μπρούστερ, που το 1963 υπηρετούσε ως σύμβουλος για πολιτικά θέματα στην αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα, στο υπ' αριθμόν Α-441 απόρρητο τηλεγράφημα που έστειλε στο Στάιτ Ντιπάρτμεντ στις 23 Οκτωβρίου, επισημαίνει ότι «ο προσκείμενος στην Ένωση Κέντρου ελληνικός Τύπος στηρίχτηκε στη δημοσίευση των δύο απόρρητων εκθέσεων για να εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι η αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα είχε ουσιαστικά διακοπεί και οι κυβερνήσεις Καραμανλή και Πιπινέλη το είχαν αποκρύψει από τον ελληνικό λαό».

Και ο Μπρούστερ καταλήγει: «Ο κ. Δημητρακόπουλος υπόσχεται και συνέχεια σ' αυτή την κακόβουλη και ανεύθυνη σειρά δημοσιευμάτων, η οποία έχει ως στόχο να δυσφημίσει την ΕΡΕ στην παρούσα προεκλογική εκστρατεία».

Βλέπουμε, λοιπόν, τον «φιλελεύθερο» Λαμπουίς και το χουντικό Μπρούστερ απόλυτα ευθυγραμμισμένους, να εκφράζουν με τα ίδια λόγια την ανησυχία τους για το αποτέλεσμα των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου και την πιθανή ήττα της ΕΡΕ, ύστερα από τη «σαφώς υπολογισμένη εκστρατεία δυσφήμισης της».

Προηγουμένως, στις 18 Οκτωβρίου ο Μπρούστερ είχε στείλει στο Στάιτ Ντιπάρτμεντ το υπ' αριθμόν Α-427 απόρρητο τηλεγράφημα με το οποίο επισήμαινε τη δημοσίευση δυο συνεντεύξεων του Δημητρακόπουλου με το ρεπουμπλικάνο γεροϋσιαστή της Αριζόνα και υποψήφιο για το χρίσμα των Ρεπουμπλικάνων για τις προεδρικές εκλογές **Μπάρρυ Γκολντγουότερ** και τον πρώην αρχηγό του αμερικανικού Ναυτικού και τότε διευθυντή του Κέντρου Στρατηγικών Μελετών του Πανεπιστημίου **Georgetown** ναύαρχο **Α. Μερκ**.

Στις επίμαχες συνεντεύξεις που δημοσιεύτηκαν στις 13 και 17 Οκτωβρίου 1963 αντίστοιχα, στην εφημερίδα «ΑΘΕΝΣ ΝΤΑΙΗΛΥ ΠΟΣΤ» και αναδημοσιεύτηκαν από τον ελληνικό και αμερικανικό Τύπο, υπήρχαν σημεία που είχαν άμεση ή έμμεση σχέση με τα προεκλογικά συνθήματα της Ένωσης Κέντρου, όπως η μείωση της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας προς την Ελλάδα και η σύμβαση Πάππας-Έσσο.

Σε σχετική ερώτηση του Δημητρακόπουλου, ο Γκολντγουότερ ουσιαστικά επιβεβαιώνει τη διακοπή της δωρεάν και τη μείωση της στρατιωτικής αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα, εκφράζοντας παράλληλα την ελπίδα «να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για τη χώρα αυτή στα προγράμματα οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας για τα επόμενα χρόνια, ώστε να φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και να ανταπεξέλθει επιτυχώς στις αυξημένες αμυντικές της δαπάνες».

Μια βδομάδα αργότερα ο παραιτηθείς υπουργός Συντονισμού της κυβέρνησης Καραμανλή, που είχε μεταβεί στην Ουάσινγκτον για επαφές σχετικά με το θέμα της βοήθειας, κάνει μια απελπισμένη προσπάθεια να διασκεδάσει τις εντυπώσεις που δημιούργησε η συνέντευξη Γκολντγουότερ, με εκτενείς δηλώσεις προς τον Τύπο για το τι προβλέπει το Μνημόνιο Ρασκ, (ένα από τα δύο απόρρητα αμερικανικά επίσημα έγγραφα που απεκάλυψε ο **Ηλίας Π. Δημητρακόπουλος**) για τη βοήθεια. Κατηγορεί τον προσκείμενο στην Ένωση Κέντρου Τύπο ότι χρησιμοποίησε τον ψευδή και επιζήμιο για τα ελληνικά συμφέροντα πρωτοσέλιδο τίτλο «Οι Αμερικανοί διακόπτουν κάθε βοήθεια», αλλά με βάση τα στοιχεία που δίνει αποδεικνύεται σαφώς ότι η δωρεάν βοήθεια έχει διακοπεί από το 1962 και οι προτάσεις και εισηγήσεις της αμερικανικής κυβέρνησης προβλέπουν συνεχή και σταθερή μείωση της στρατιωτικής βοήθειας για τα προσεχή χρόνια. Τέλος, η οικονομική βοήθεια είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Όμως, δεν είναι μόνο το θέμα της αμερικανικής βοήθειας που θίγει στη συνέντευξή του ο Αμερικανός γεροϋσιαστής. Υπάρχουν και άλλα περισσότερο «καυτά» ζητήματα που προξενούν ανησυχία στους Αμερικανούς. Ο Γκολντγουότερ επικρίνει έντονα τα ανοίγματα και τις επαφές της αμερικανικής κυβέρνησης με τις ανατολικευρωπαϊκές χώρες και καταγγέλλει «τις ακατονόμαστες δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονται η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία κατά της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας». Επισημαίνει τις εδαφικές βλέψεις στη Μακεδονία, σε μια εποχή που ο υπηρεσιακός πρωθυπουργός **Μαυρομιχάλης** προσπαθεί να εξαλείψει την πιθανότητα εξέλιξης του «Μακεδονικού» σε θέμα της προεκλογικής εκστρατείας. Τέλος, εκφράζει την έντο-

νη αντίθεσή του προς τα στελέχη του Στাইν Ντηπάρτμεντ, αμφισβητώντας έμμεσα τους διαμορφωτές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

Αλλά το κρίσιμότερο σημείο της συνέντευξης Γκολντγουότερ είναι αυτό που αναφέρεται στην έρευνα που διεξήγαγε ο γερουσιαστής, ύστερα από καταγγελίες της ελληνικής αντιπολίτευσης για το ρόλο της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα στις εκλογές του 1961.

Ο Γκολντγουότερ δηλώνει ότι δεν έχει ακόμη στα χέρια του τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας. Αλλά προσθέτει: «Πρέπει να λάβουμε όλα τα απαραίτητα μέτρα για να μην ξανασυμβεί κάτι τέτοιο... Αναμφισβήτητα, οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα για ελεύθερες δημοκρατικές εκλογές. Ελπίζω ότι οι επόμενες ελληνικές εκλογές θα είναι απόλυτα ελεύθερες και ότι η πρεσβεία μας στην Ελλάδα θα παραμείνει αυτή τη φορά εντελώς ουδέτερη και μακριά από τις εκλογές».

Η δήλωση αυτή επιβεβαιώνει έμμεσα αλλά σαφέστατα την καταγγελία της Ένωσης Κέντρου για επέμβαση του αμερικανικού παράγοντα, με επικεφαλής το χουντικό πρεσβευτή των ΗΠΑ στην Αθήνα Έλλης Μπριγκς στις εκλογές του 1961.

«Σημαντικό ενδιαφέρον», αναφέρει στο τηλεγράφημά του ο Μπρούστερ, «επεδείχθη για το σαφή υπαινιγμό στη συνέντευξη περί αμερικανικής ανάμιξης στις ελληνικές εκλογές του 1961 και για την πιθανότητα εφαρμογής σχεδίου επιβολής δικτατορίας στην Ελλάδα».

Βέβαια, οι ίδιες δηλώσεις και μάλιστα σε κατηγορηματικότερο τόνο περιέχονταν σε συνέντευξη που είχε παραχωρήσει ο Γκολντγουότερ στον Δημητράκοπουλο και είχε δημοσιευτεί στις 4 Σεπτεμβρίου 1962 σε ειδική δωδεκασέλιδη έκδοση της «ΑΘΕΝΣ ΝΤΑΙΗΛΥ ΠΟΣΤ» με την ευκαιρία της Έκθεσης της Θεσσαλονίκης.

Τότε, ο Αμερικανός γερουσιαστής είχε πει: «Παρακολούθησα με μεγάλο ενδιαφέρον τις εξελίξεις στην Ελλάδα μετά τις τελευταίες εκλογές (Σ.Σ.: εννοεί τις εκλογές του 1961). Πιστεύω ότι θα διεξαχθεί επισταμένως έρευνα για τις κατηγορίες εναντίον της πρεσβείας μας στην Αθήνα σχετικά με το ρόλο της στις εκλογές αυτές. Πιστεύω ότι κανένας Αμερικανός δεν θα πρέπει να αναμινύεται. Η Ελλάδα είναι ένας από τους καλύτερους συμμάχους μας. Μας αφορά οτιδήποτε συμβαίνει στη χώρα αυτή, είτε πρόκειται για πολιτικό, είτε πρόκειται για οικονομικό, είτε πρόκειται για κοινωνικό πρόβλημα. Ελπίζω ότι στη χώρα θα διεξαχθούν ελεύθερες εκλογές και καμιά χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής μου, δεν θα χώσει τη μύτη της στο ποιος θα είναι ο ηγέτης που θα εκλέξουν οι Έλληνες».

Όμως, αυτή τη φορά βρισκόμαστε σε προεκλογική περίοδο και οι επίμαχες δηλώσεις πέφτουν σαν καταπέλτης στην προεκλογική πολιτική σκηνή, θέτοντας σε δυσχερή θέση το κόμμα της ΕΡΕ. Έτσι, ο Αμερικανός πρεσβευτής Χ. Λαμπουίς αναγκάζεται να προβεί σε δηλώσεις αρνούμενος οποιαδήποτε αμερικανική επέμβαση στις εκλογές του 1961.

Αν, όμως, οι Αμερικανοί ήθελαν την άνοδο της Ένωσης Κέντρου στην εξουσία, όπως έχει κατά καιρούς υποστηριχτεί από διάφορους κύκλους, θα απέφυγαν τέτοιου είδους δηλώσεις.

Ενδεικτικό όμως είναι και το άρθρο του Ρόμπερτ Χάρτμαν από την Αθήνα, πρωτοσε-

λίδα στην Ουάσιγκτον Ποστ και τους Τάιμς του Λος Άντζελες στις 11 Νοεμβρίου 1963, ο οποίος επισημαίνει «τον περίεργο ρόλο που παίζει ο γερουσιαστής Γκολντγουότερ στην εκλογική ήττα της δεξιάς παράταξης του Καραμανλή και τη βοήθεια που ακούσια προσέφερε στην ανατροπή ενός από τα δεξιότερα καθεστώτα του ΝΑΤΟ». Ακόμη, η εναντίωση του Γκολντγουότερ στην εγκαθίδρυση δικτατορίας στην Ελλάδα εκλαμβάνεται από τον Χάρτμαν ως υιοθέτηση της γραμμής Παπανδρέου, ο οποίος αποκαλούσε από το 1961 την κυβέρνηση Καραμανλή «δικτατορική».

Η συνέντευξη του ναυάρχου Μπερκ θίγει, επίσης, «καυτά» θέματα για τους Αμερικανούς, αλλά και για την Ελλάδα. Ο Μπερκ εκφράζει την απαισιοδοξία του για τη δημιουργία πολυεθνικής πυρηνικής δύναμης, επικρίνει την υπογραφή με τη Μόσχα συνθήκη διακοπής των δοκιμών, υποστηρίζει την επιθυμία της Γαλλίας για τη δημιουργία δικής της πυρηνικής δύναμης κρούσης και απαλλάσσει τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις από κάθε ευθύνη για το φιάσκο της εισβολής στην Κούβα.

Ο σύμβουλος, λοιπόν, του Προέδρου Αϊζενχάουερ σε αμυντικά και στρατηγικά θέματα, διαφωνεί σε κρίσιμα σημεία με την ακολουθούμενη αμερικανική εξωτερική πολιτική και υπαινίσσεται ότι την ευθύνη για το φιάσκο

στον Κόλπο των Χοίρων φέρει αποκλειστικά και μόνον η CIA.

Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, ο Μπερκ αναφέρεται στην «τεράστια στρατηγική σημασία της χώρας για την άμυνα του ΝΑΤΟ», δηλώνει «αδυναμία» να κατανοήσει τη λογική που διέπει την περικοπή της αμερικανικής βοήθειας και εκφράζει «την ευγνωμοσύνη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα και το ελληνικό Ναυτικό για τη βάση της Σούδας, που επιτρέπει τη λειτουργία του Έκτου Στόλου με πολύ χαμηλό κόστος».

● Αλλά η ωμή επέμβαση στα εσωτερικά της Ελλάδας, εκδηλώνεται με την ενδεικτική για την κρατούσα αντίληψη στις ΗΠΑ για τη χώρα μας, απάντηση του Μπερκ στην ερώτηση:

«Πώς, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε να επηρεάσει η Συνθήκη Απαγόρευσης των Δοκιμών χώρες όπως η Ελλάδα, που βρίσκονται στην περίμετρο της ΕΣΣΔ;». Ο Μπερκ δηλώνει:

«Η Ελλάδα και το Δυτικό Βερολίνο είναι δύο από τις πιο εκτεθειμένες στρατηγικά και πιο ευαίσθητες πολιτικά περιοχές στο Δυτικοευρωπαϊκό Αμυντικό Σύστημα. Η Μόσχα το γνωρίζει και γι' αυτό προσπάθησε, από το 1943 μέχρι σήμερα, πολλές φορές να εκμεταλλευθεί προς

όφελός της αυτή τη λεπτή κατάσταση. Απέτυχε στην προσπάθειά της να ουδετεροποιήσει την Ελλάδα και να την προσαρτήσει στη σοβιετική σφαίρα επιρροής. Η αποτυχία οφείλεται στην ηρωική αντίσταση του ελληνικού λαού, στη γενναιόδωρη αμερικανική στρατιωτική και οικονομική βοήθεια και στην παρουσία του Έκτου Στόλου στη Μεσόγειο. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα προσπαθήσουν ξανά. Τα επεισόδια που συνέβησαν τον περασμένο Απρίλιο στο Λονδίνο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης της βασίλισσας Φρειδερίκης και τον Ιούλιο κατά τη διάρκεια της επίσημης επίσκεψης του βασιλικού ζεύγους στην Αγγλία για το αποκαλούμενο θέμα των «πολιτικών» κρατουμένων, αποδεικνύει ότι ο διεθνής κομμουνιστικός μηχανισμός δεν έχει εγκαταλείψει τις ελπίδες του...

...Η Ελλάδα έχει ήδη πληρώσει ακριβά το τίμημα, υπερασπιζόμενη εαυτών έναντι της κομμουνιστικής εισβολής και δεν μπορεί να παίξει με τη φωτιά και να κάνει πειράματα, που ίσως αποδειχτεί ότι κοστίζουν ακριβά. Έχω μεγάλο σεβασμό και εμπιστοσύνη στις ικανότητες και τον πατριωτισμό του βασιλιά Παύλου και της βασίλισσας Φρειδερίκης. Από προσωπική εμπειρία γνωρίζω ότι η έγκαιρη παρέμβασή τους πολλές φορές πρόσπισε αποτελεσματικά βασικά ελληνικά συμφέροντα και προήγαγε αποφασιστικά εθνικούς στόχους και επιδιώξεις της Ελλάδας».

Και συνέχισε αναφερόμενος στο Μακεδονικό:

«Ανησυχώ ιδιαίτερα για τις καλά συντονισμένες μακροπρόθεσμες προσπάθειες της Γιουγκοσλαβίας σε βάρος της ελληνικής Μακεδονίας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι βασικός λόγος για την ενεργό και αποφασιστική υποστήριξη που παρείχε ο Τίτο στα πρώτα στάδια της εξέγερσης των Ελλήνων κομμουνιστών το 1946-47, ήταν ότι ήθελε να δοθεί στη Γιουγκοσλαβία η ελληνική Μακεδονία. Αλλά δεν ενδιαφέρεται μόνο η Γιουγκοσλαβία για τη Μακεδονία. Η πρόσφατη προκλητική δήλωση στη Μόσχα για το ίδιο θέμα του Έλληνα ηγέτη των κομμουνιστών Μανώλη Γλέζου (Σ.Σ.: ο εκπρόσωπος της ΕΔΑ είχε δηλώσει ότι παραποιήθηκε η δήλωση Γλέζου και σύμφωνα με το κόμμα δεν υπάρχει «Μακεδονικό θέμα») αποδεικνύει το συνεχιζόμενο έντονο ενδιαφέρον του διεθνούς κομμουνιστικού μηχανισμού για το αποκαλούμενο «Μακεδονικό», σε βάρος της Ελλάδας».

Τέλος, σύμφωνα με βάσιμες πληροφορίες που έφτασαν στην Ουάσιγκτον, η Βουλγαρία καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες χρησιμοποιώντας οικονομικά επιχειρήματα για να εξασφαλίσει ελεύθερη πρόσβαση σε «θερμό» ελληνικό λιμάνι στη Βόρεια Ελλάδα, κατά προτίμηση στην Καβάλα. Δεν χρειάζεται να εξηγήσει κανείς τι θα σήμαινε κάτι τέτοιο από στρατιωτική, πολιτική και ψυχολογική άποψη σ' αυτή την τόσο κρίσιμη για την ελληνική άμυνα περιοχή. Οι Έλληνες φίλοι μου θα πρέπει να προσέχουν και να επαγρυπνούν για το θέμα αυτό».

Έτσι και ο Μπερκ θίγει το «Μακεδονικό», τη στιγμή που —όπως αναφέρει ο Μπρούστερ στο υπ' αριθμόν Α - 437 εμπιστευτικό τηλεγράφημα προς το Στাইν Ντηπάρτμεντ στις 30 Οκτωβρίου 1963— «οι Έλληνες πολιτικοί φαίνεται να ανταποκρίνονται στην έκκληση του Πρωθυπουργού Μαυρομιχάλη, να αποφύγουν να θέσουν το θέμα στην προεκλογική περίοδο (...) γιατί η δημιουργία έντασης στις ελληνοβουλγαρικές σχέσεις δεν θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Ελλάδας».

Στις δηλώσεις Γκόλντγουότερ και Μπερκ δεν υπήρξε —σύμφωνα πάντα με το τηλεγράφημα του Μπρούστερ— βουλγαρική αντίδραση, ενώ η γιουγκοσλαβική εφημερίδα «ΠΟΛΙΤΙΚΑ» εξέφραζε τη λύπη της για τους «παράλογους» ισχυρισμούς του Αμερικανού γεροϋσιαστή, που δημοσιεύτηκαν στον ελληνικό Τύπο.

Όμως, ενώ η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα ενημερώνει λεπτομερώς, επειγόντως και συνεχώς το Στাইτ Ντηπάρτμεντ για τις εξελίξεις, στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες δε μένουν με σταυρωμένα τα χέρια.

Όπως αποκάλυψε στις 2 Φεβρουαρίου 1977 στην «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΠΟΣΤ» ο γνωστός Αμερικανός αρθρογράφος Τζακ Άντερσον, άνθρωποι των κυβερνητικών υπηρεσιών, πιθανόν της CIA, διέρρηξαν το προσωπικό γραφείο του ναυάρχου Μπερκ το 1963 και έκλεψαν ορισμένα σημαντικά προσωπικά του έγγραφα.

«Έτσι επιβεβαιώνεται η υποψία» —γράφει ο Άντερσον— «ότι ακόμη και εξέχουσες προσωπικότητες υπήρξαν θύματα της κυβερνητικής τακτικής, που κάποτε πιστεύαμε ότι είχε ως στόχο μόνον αριστερούς εξτρεμιστές». (Σύμφωνα, πάντως, με έρευνες του Κογκρέσου το 1977, σε παρόμοιες επιχειρήσεις επιδιόταν και το FBI το 1963, προκειμένου να συγκεντρώσει χρήσιμες πληροφορίες).

Η διάρρηξη αποκαλύφθηκε όταν ο Δημητράκοπουλος αρχίζοντας από το 1975 ζήτησε, σύμφωνα με το Νόμο περί Ελευθερίας της Πληροφόρησης το περιεχόμενο των φακέλων που υπήρχαν γι' αυτόν στην Αμερικανική Κυβέρνηση και στις στρατιωτικές μυστικές υπηρεσίες Πληροφοριών και εκίνησε επιτυχώς μακροχρόνια δικαστική αγωγή στα αμερικανικά δικαστήρια κατά της CIA, του F.B.I. και του Στাইτ Ντηπάρτμεντ. Μεταξύ των εγγράφων που έλαβε από την Ανακριτική Υπηρεσία του Ναυτικού περιλαμβάνονταν και ένα φωτοαντίγραφο του πρόχειρου κειμένου της συνέντευξης με τον Μπερκ, με τις ιδιόχειρες σημειώσεις του ναυάρχου. Το κείμενο καθαρογράφηκε από τη γραμματέα του Μπερκ και στάλθηκε στο Δημητράκοπουλο, ο οποίος αγνοούσε την ύπαρξη πρόχειρου κειμένου.

Το έγγραφο είχε κλαπεί περίπου δύο μήνες πριν από τη δημοσίευση της συνέντευξης στον αθηναϊκό Τύπο, δηλαδή αμέσως μόλις έδωσε τη συνέντευξη ο Μπερκ. Αντίγραφα, σύμφωνα με ιδιόχειρη σημείωση στο πάνω μέρος του εγγράφου, είχαν σταλεί στην CIA και την F-5 (επιστημονικό και τεχνικό τμήμα της υπηρεσίας πληροφοριών του αμερικανικού Ναυτικού) καθώς και σε δύο αξιωματικούς του Ναυτικού. Δύο αντίγραφα είχαν καταστραφεί.

Τη διεξαγωγή έρευνας μετά τη δήλωση του Μπερκ, ότι «δυστυχώς» πιστεύει ότι έγινε διάρρηξη του προσωπικού του γραφείου την περίοδο που ήταν πρόεδρος του Κέντρου Στρατηγικών Μελετών του Πανεπιστημίου GEORGETOWN και πριν τη δημοσίευση της συνέντευξης το 1963», ανέλαβε η Επιτροπή της Γερουσίας για τις Υπηρεσίες Πληροφοριών, που ζήτησε το 1977 πληροφορίες σχετικά με το θέμα από την CIA και την DIA (Defense Intelligence Agency).

Βασικό ανακριτικό υλικό αποτέλεσαν το πρωτότυπο κείμενο της συνέντευξης Μπερκ και τα προαναφερθέντα τηλεγραφήματα της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα προς το Στাইτ Ντηπάρτμεντ στα οποία δίνεται σαφής

εικόνα των συνεντεύξεων Μπερκ και Γκόλντγουότερ και της αίσθησης που προκάλεσαν στην πολιτική ζωή της Ελλάδας.

Σήμερα δέκα χρόνια αργότερα, η επιτροπή δεν έχει ακόμη αποφανθεί τελικά για το θέμα αυτό. Φαίνεται ότι οι επιβλέποντες τις άνομες δραστηριότητες των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών είχαν κάθε λόγο να θάψουν την υπόθεση.

Απ' όλα αυτά τα στοιχεία είναι σαφές ο ύποπτος παρασκηνιακός ρόλος των ΗΠΑ στην προσπάθειά τους να εμποδίσουν την Ένωση Κέντρου να ανέβει στην εξουσία. Χρησιμοποιήσαν κάθε μέσον. Όταν απέτυχαν, άρχισαν το υπονομευτικό έργο με στόχο την ανατροπή της εκλεγμένης δημοκρατικής κυβέρνησης της Ελλάδας. Αποκαλυπτική είναι η δήλωση το 1977 στην Ουάσιγκτον, του νεκρού πια διπλωμάτη του Στাইτ Ντηπάρτμεντ Χαρίλαου Λαγουδάκη, ο οποίος το 1963 υπηρετούσε ως αναλυτής στο ελληνικό γραφείο των Υπηρεσιών Ερευνας και Πληροφοριών του Στাইτ Ντηπάρτμεντ, για την αμερικανική πολιτική και τη στάση των αξιωματούχων της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα, την επίμαχη περίοδο:

«Η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα δεν ήθελε σε καμιά περίπτωση νίκη της Ένωσης Κέντρου στις εκλογές του 1963. Οι Αμερικανοί

διπλωμάτες ήταν απόλυτα επηρεασμένοι από τους φόβους που εξέφραζαν κοινοβουλευτικά και εξωκοινοβουλευτικά στελέχη της ΕΡΕ, ότι νίκη της Ένωσης Κέντρου θα άνοιγε το δρόμο στον κομμουνισμό. Οι Παπανδρέου αποτελούσαν πάντοτε το κόκκινο πανί για τους Αμερικανούς. Μετά τη συντριπτική νίκη της Ένωσης Κέντρου του 1964 αναγκάστηκαν εκ των πραγμάτων να δεχτούν τη νέα κατάσταση. Αναφορές μου, τόσο προφορικές όσο και γραπτές προς το Στাইτ Ντηπάρτμεντ, στις οποίες επισημαίνα ότι ήταν ευκαιρία να δημιουργήσουμε ένα ισχυρό Κέντρο, ώστε να σταματήσουμε την πόλωση και να κλείσουμε το δρόμο στον κομμουνισμό, δεν λαμβάνονταν υπόψη. Αντίθετα, άρχισε η υπονόμευση της Ένωσης Κέντρου».

«Στα τέλη του 1963, οι Αμερικανοί προσπάθησαν να πείσουν τον Γεώργιο Παπανδρέου για τις αγαθές τους προθέσεις και ότι ήταν διατεθειμένοι να συνεργαστούν με οποιαδήποτε νόμιμη ελληνική κυβέρνηση», δήλωσε στις 30 Σεπτεμβρίου 1977, στην Ουάσιγκτον ο πρώην σταθμάρχης της CIA, στην Αθήνα (1962-68) Τζων Μώρρι. Με βάση, όμως, τα στοιχεία που προαναφέραμε είναι φανερό ότι οι Αμερικανοί επιδίωκαν τον εφησυχασμό της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου, ώστε να δρουν ανενό-

χλητοι στα παρασκήνια με στόχο την ανατροπή της.

Εξ άλλου, την αगाστή συνεργασία του Στাইτ Ντηπάρτμεντ με τη στρατιωτική δικτατορία στην Ελλάδα αποκάλυψαν στις 2 Νοεμβρίου 1967, μόλις έξι μήνες μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, οι δημοσιογράφοι Ρόουλαντ Έβανς και Ρόμπερτ Νόβακ στην «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΠΟΣΤ» αναφερόμενοι στην περιπέτεια του Ηλία Δημητράκοπουλου να εξασφαλίσει βίζα εισόδου στις ΗΠΑ μετά την κατάσχεση του διαβατηρίου του από την χούντα και τη διαφυγή του από την Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 1967 με τη βοήθεια του Ο.Η.Ε. Χρειάστηκε η παρέμβαση ισχυρών φίλων του στο Κογκρέσο των ΗΠΑ, στον ίδιο τον υπουργό Εξωτερικών Ντην Ρασκ και στον Πρόεδρο Λύντον Τζόνσον για να ακυρωθεί η αρνητική απόφαση του τέως συμβούλου της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα Ντάνιελ Μπρούστερ, που το θέρος του 1967 ήταν διευθυντής των ελληνικών υποθέσεων στο Υπ. Εξωτερικών. «Αναρωτιέται κανείς ποιες, λοιπόν, είναι οι πολιτικές και ανθρωπιστικές αρχές ορισμένων εκπροσώπων μας στο εξωτερικό», γράφει η ΧΕΡΑΛΝΤ ΝΙΟΥΣ της Μασσαχουσέτης στις 7 Νοεμβρίου 1967, για την οδύσσεια του Ηλ. Δημητράκοπουλου να φτάσει στις ΗΠΑ.

Όπως είναι γνωστό, ο Ηλίας Δημητράκοπουλος ανέπτυξε στις ΗΠΑ εντονότατη —αντιχουντική— δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της επταετίας και παραμένει έκτοτε και μέχρι σήμερα στην Ουάσιγκτον προασπιζόμενος συνεχώς τα ελληνικά συμφέροντα. Ο Δημητράκοπουλος μετά την πτώση της δικτατορίας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην επιβολή εκ μέρους του Κογκρέσου του εμπάργκο όπλων κατά της Τουρκίας μετά την εισβολή στην Κύπρο, στην ανάκριση των ετών 1975-76 του Κογκρέσου από τους Clurch και Pike για τις δραστηριότητες των Αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών —αναφορικάς με την Ελλάδα και στις μακροχρόνιες προσπάθειες όπου αποκαλύφθηκε ο ελληνικός ρόλος στο σκάνδαλο του Γουατεργκάιτ που οδήγησε στην παραιτήση του προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον (σ.σ. τεύχη «ΑΝΤΙ» Ιουνίου - Ιουλίου και Αυγούστου 1986).

«Φαινομενικά» —παρατηρούν οι Νόβακ και Έβανς στην «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΠΟΣΤ»— «η αμερικανική πολιτική αποστασιοποιείται από την στρατιωτική χούντα που κατέλαβε την εξουσία τον Απρίλιο. Παρασκηνιακά, όμως, ανώτατοι αξιωματούχοι του Στাইτ Ντηπάρτμεντ συνεργάζονται με τη χούντα κατά τρόπο που μπορεί μόνο να ενθαρρύνει τους Έλληνες συνταγματάρχες στη σκέψη ότι η Ουάσιγκτον δεν ενδιαφέρεται και πολύ για την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα».

Σήμερα, σχεδόν 25 χρόνια μετά την εποχή που παίχτηκε χοντρό παρασκηνιακό παιχνίδι με πρωταγωνιστές τους Αμερικανούς και είχε σαν αποτέλεσμα την κατάρρευση μιας δημοκρατικής, νόμιμα εκλεγμένης κυβέρνησης, την κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών και την εγκατάσταση της στυγνής επτάχρονης δικτατορίας των συνταγματαρχών, δεν θα πρέπει να εφησυχάζουμε, πιστεύοντας ότι οι εποχές αυτές ανήκουν στο μακρινό παρελθόν. Η ιστορία επαναλαμβάνεται και οι Αμερικανοί κάθε άλλο παρά μας έχουν πείσει για την επιθυμία τους για «ήρεμα νερά» στις διμερείς σχέσεις και το σεβασμό τους προς τη χώρα μας.

Στα Παιδιά της Διεύθυνσης του Γυμνασίου

ΑΓΑΛΜΑΤΑ. Όταν τ' αγάλματα καλούνται να γεμίσουν την πολιτική σκηνή, κάποιοι πολιτικοί θυμούνται και διηγούνται ιλαρές ιστορίες μ' αγάλματα...

Θυμάται —την Ιατρική Σχολή στα χρόνια της Κατοχής— θυμάται και διηγείται στη συνεστίαση των Υγειονομικών της Ελληνικής Αριστεράς ο Λεωνίδας Κύρκος:

«Ο Γιώργης ο Πανταζής έγινε νεότερος καθηγητής του μαθήματος της Ζωολογίας.

Ήταν πνευματωδέστατος.

Σε κάποιες εξετάσεις πρωτοετών της Ιατρικής, σε μια τετράδα έτυχε να βρίσκεται μονάχα ένα αγόρι, κι αυτό εξαιρετικά ντροπαλό.

— Από ποιον ιστό— τον ρωτά ο

Πανταζής— από ποιον κυρίως ιστό αποτελείται ο μαστός;

— Από οστίτη, απαντά ταραγμένος ο φοιτητής.

— Από οστίτη —επαναλαμβάνει ο Πανταζής— από οστίτη. Έχετε ψηλαφίσει ποτέ μαστό κύριε;

— Έχω, βεβαιώνει ο φοιτητής.

— Τον ψηλαφήσατε —επιμένει ο καθηγητής— μέρα ή νύχτα;

— Νύχτα κύριε, καθηγητά.

— Ατυχήσατε κύριε. Πέσατε πάνω σε άγαλμα!

ΕΡΕΥΝΕΣ. Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές έρευνες του «άψε - σβήσε».

Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές ερωτήσεις-απαντήσεις στο δρόμο. Ο επιδέξιος δημοσιογράφος με το συνεργείο του ελλοχεύει. Ο περαστικός καταλαμβάνεται εξαπίνης και ξεστομίζει το τι και το πώς. Εμείς —οι άλλοι— ακούμε ή ακούμε και βλέπουμε.

Έρευνα για το ραδιόφωνο. Πρωινή ζωντανή έρευνα για το ραδιόφωνο με αντικείμενο τον καλοκαιρινό έρωτα. Την άκουσε και τη σημείωσε η Μαρία: — Ερωτεύεσθε το καλοκαίρι; — Α πα, πα, πα! Με τον καύσωνα το βρίσκω αγγαρεία.

Έρευνα για την τηλεόραση. Έρευνα «για τις ξένες λέξεις που έχουν εισβάλλει στη γλώσσα μας». Έρευνα για την έννοια της λέξης Περεστρόικα. Την άκουσε, την είδε και την έγραψε ο «Αντιρρησίας» της «Αυγής»: — Ξέρετε τι είναι Περεστρόικα; — Πώς δεν ξέρω; Περεστρόικα λέγεται όταν κυβερνούν τρεις. Γιατί όταν κυβερνούν δύο λέγεται... δόικα και όταν κυβερνά μόνο ένας λέγεται... Μόνικα!

ΜΙΚΡΟΦΩΝΙΚΑ. Ο Γιώργος Ραυτόπουλος στην εντατική. Η Βιβή

Θεε μου! γκολ η τηλεόραση...

Ραυτοπούλου στο μικρόφωνο των δημοσιογράφων.

Η κυρία «προέδρου» ερωτάται για το εάν και κατά πόσον ο σύζυγός της και η ίδια είχαν σταθμίσει και προϋπολογίσει το «κόστος της προεδρίας» της ΓΣΕΕ.

Η απάντηση είδε το φως της δημοσιότητας την επομένη ημέρα, μαζί με τα καθησυχαστικά —ευτυχώς— νέα για την υγεία του δοτού:

(...) Περιμέναμε ότι σαν πρόεδρος της ΓΣΕΕ θα είχε κάποια προβλήματα... Όχι όμως και δολοφονική απόπειρα.

— Για ποια άραγε προβλήματα —ρώτησα τον Αγαθόνικο— το είχε πάρει απόφαση και είχε προετοιμασθεί ο Γιώργος Ραυτόπουλος και μαζί του η οικογένεια των Ραυτοπουλαίων, όταν εκείνος ανέλαβε να παίξει το ρόλο του «πρώτου» της εργατικής τάξης;

— Για τίποτε φιλοκραξιακά —απάντησε ο Αγαθόνικος— για κάποιες συναναφορές του ονόματός του με τα κλασικά σεξουαλικά και θεία, για κάποιους μικροπτελισμούς —καταλαβαίνεις— σε ώρα ανάγκης...

Για φιλοπράματα.

Το επάγγελμα του δοτού προέδρου της ΓΣΕΕ σύμφωνα με την ιστορία και την εφημερίδογραφία δεν είχε αξιόλογο κόστος.

Έχει δικίο η κυρία Βιβή.

ΝΕΟΛΟΓΙΣΜΟΙ. Νεολογισμοί στη λογία. Νεολογισμός στη λογία που φιλοδοξεί να αποδώσει την έννοια της *δωροδοκίας*, του «*λαδώματος*». Δημοσιεύτηκε —τη Δευτέρα που μας πέρασε— στην «Ελευθεροτυπία»:

Εγchrήματος ευχαριστία.

Νεολογισμοί στην πασοκική καθομιλουμένη. Νεολογισμός στην πασοκική καθομιλουμένη που επιφορτίζεται να εκφράσει την έννοια του *χειροποίητου*.

Φιγουράρει σε διαφήμιση αναρτημένη πλάι στην οθόνη του κινηματογράφου «Αρκαδία» στη Νέα Ελβετία:

Χειροκάμωτο.

ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ. Δανεισμοί του δημοσίου με εγγυήσεις.

Ύστερα από τους δύο εσωτερικούς δανεισμούς —του φθινοπώρου του 1986 και της άνοιξης του 1987— κατά τους οποίους το ίδιο το ελληνικό κράτος δανειστήκε από τους πολίτες του με εγγύηση «ευρωπαϊκής νομισματικής μονάδας», δανείζεται τώρα και η ΔΕΗ με εγγύηση, δυτικογερμανικού μάρκου.

Η δραχμή —το εθνικό νόμισμα— και η εξάχρονη σοσιαλιστική κυβέρνηση ομολογούν —μπροστά στην ανάγκη για το *πιλό*— την *έσχατη* ανυποληψία τους...

Διεύρυνσεις 39

ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ · 1918-1987

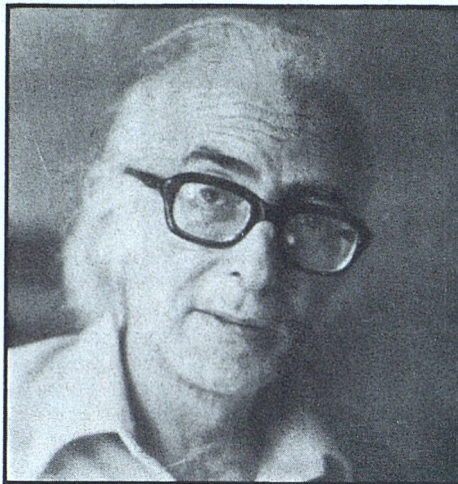
Τετάρτη 22 Ιουλίου, ο Αστέρης Στάγκος έφυγε. Πριν κλείσει τα 70, το σώμα λύγισε. Μαχητής ως την ύστατη ώρα, πιστός στις απόψεις του, περήφανος για τις ιδέες του. Μαχόμενος δημοσιογράφος, πολυτάλαντος και καλλιεργημένος, ασυμβίβαστος πολίτης, αριστερός μετά από γνώση και επιλογή ζωής. Η απώλειά του στάθηκε οδυνηρή για όσους τον γνώρισαν.

Ο Αστέρης Στάγκος με τη δουλειά του στο ANTI σαν πρώτος του διευθυντής κατά την επανέκδοσή του μετά την μεταπολίτευση του '74, σημάδεψε καθοριστικά τη φυσιογνωμία του περιοδικού και τους συνεργάτες που είχαν την ευκαιρία να δουλέψουν μαζί του.

Ο Αστέρης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1918. Η οικογένειά του καταγόταν από την Φιλιππούπολη από όπου είχε μετακινηθεί στην μακεδονική πρωτεύουσα. Ο πατέρας του Σταύρος, ήταν επίσης δημοσιογράφος. «Οι Σταγκαίοι είναι δημοσιογράφοι από κούνια» συνήθιζε να λέει ο ίδιος. Στο οικογενειακό του περιβάλλον είχε την ευκαιρία να αναπτύξει τα πνευματικά του χαρίσματα και να ενθαρρυνθεί στις σπουδές και τα διαβάσματά του. Φοίτησε στο Κολλέγιο Αθηνών και συνέχισε στην Ανωτάτη Εμπορική και στο Χημικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ οι έντονες πνευματικές ανησυχίες του, τον οδήγησαν στους χώρους της ποίησης, της λογοτεχνίας, της κοινωνιολογίας.

Γαλουχημένος με δημοκρατικά φρονήματα, πρώτη φορά ξεσπά σε μια πολιτική διαμαρτυρία στις διαδηλώσεις του Μάη του 1935 στη Θεσσαλονίκη, όταν συμμετέχει ξεδιπλώνοντας μια κόκκινη εσάρπα που πήρε από το σπίτι του. Αργότερα, στην Αθήνα, σε ηλικία 20 ετών παίρνει μέρος στη διαδήλωση της οδού Αιόλου εναντίον της δικτατορίας Μεταξά, με αποτέλεσμα να συλληφθεί και να οδηγηθεί στο άντρο της «Ειδικής Ασφάλειας» του καθεστώτος. Αργότερα οργανώθηκε στην ΟΚΝΕ με καθοδηγητή τον Μήτσο Παρτσαλίδη και στην Κατοχή αγωνίστηκε μέσα από τις γραμμές της ΕΠΟΝ. Για τη δράση του αυτή θα συλληφθεί και θα οδηγηθεί και πάλι στις φυλακές. Μετά την απελευθέρωση διατήρησε την επαφή του με τον παράνομο μηχανισμό του ΚΚΕ μέχρι τον Εμφύλιο, και στη συνέχεια με τους παράνομους πυρήνες που διατηρήθηκαν και μετά την ίδρυση της ΕΔΑ.

Ταυτόχρονα με την πολιτική δράση του αρχίζει τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία. Με κάποιες αμφιταλαντεύσεις στην αρχή, διατάσσοντας να μετρήσει τις δυνάμεις του στη λογοτεχνία ή να δοθεί στη μαχόμενη δημοσιογραφία, όπου ο πατέρας του είχε διαπρέψει. Διάλεξε το δεύτερο γιατί έκρινε ότι θα διατηρούσε μια ενεργότερη επαφή με την πολιτική δράση που τον συνέπαιρνε. Την επαγ-

γελατική του σταδιοδρομία άρχισε το 1946, στο «Βήμα», όπου εργάστηκε στο τμήμα εξωτερικών ειδήσεων δίπλα σε εκλεκτές μορφές του κλάδου, όπως ο Γιώργος Καρανικολός κι ο Γιώργος Μακρής. Σε μια εποχή όπου οι «προδιαγραφές» ήταν αυστηρές και οι απαιτήσεις μεγάλες, σε μια εποχή όπου πρόσωπα και πράγματα του δημοσιογραφικού χώρου, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα, εκκινούντο ακόμη σε υψηλά επίπεδα, ο Αστέρης Στάγκος δεν άργησε να διακριθεί και ν' αναδειχθεί στον κλάδο που διάλεξε.

Το 1952 πήγε με υποτροφία στο Λονδίνο, όπου και ορίστηκε ανταποκριτής της εφημερίδας του το 1953-1954. Το 1954 επιστρέφει στην Ελλάδα και δουλεύει ως στέλεχος των εφημερίδων «Το Βήμα» και «Τα Νέα».

Στη διάρκεια της δημοσιογραφικής του σταδιοδρομίας είχε την ευκαιρία να ταξιδέψει πολύ, καλύπτοντας με ρεπορτάζ και ανταποκρίσεις μεγάλα γεγονότα: από τη δίκη του Άιχμαν στο Ισραήλ ως τις ταργαμένες ημέρες του αποκλεισμού του Βερολίνου.

Αρχίζει και πάλι να δραστηριοποιείται πολιτικά έχοντας στο μεταξύ αποχωρήσει από το ΚΚΕ. Στα 1964 είναι από τα ιδρυτικά στελέχη του «Ομίλου Παπαναστασίου». Πήρε μέρος στους αγώνες του «114» και η στήλη της «ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ» στα «Νέα», που με εφηβική κυριολεκτικά ζέση είχε ιδρύσει το 1962, έγινε το βήμα του φοιτητικού κινήματος και των αγώνων της νεολαίας.

Μετά την επιβολή της απριλιανής δικτατορίας, ο Αστέρης Στάγκος – που είχε ήδη υποστεί ένα έμφραγμα – αναχώρησε στο εξωτερικό (Οκτώβριος 1967). Η δικτατορία του αφαιρεί την ελληνική ιθαγένειά. Ως στέλεχος της «Δημοκρατικής Άμυνας» λαμβάνει ενεργό μέρος στον αντιδικτατορικό αγώνα, στο Λονδίνο αρχικά, στη Ρώμη αργότερα, όπου και έχει επαφές σαν εκπρόσωπος της «Δ.Α.» με το «Πατριωτικό Μέτωπο». Παράλληλα μετέχει στην έκδοση της αν-

τιστασιακής εφημερίδας «Ελεύθερη Ελλάδα» του ΠΑΜ. Τα χρόνια αυτά γνωρίζει το κίνημα της Αριστεράς στην Ιταλία και αποκτά πολλούς φίλους και συντρόφους στη γειτονική χώρα.

Επιστρέφει στην Ελλάδα με τη πτώση της δικτατορίας και είναι ένα από τα 9 μέλη της επιτροπής της «Δημοκρατικής Άμυνας» που επωμίζεται τις διαπραγματεύσεις με το ΠΑΚ του Ανδρέα Παπανδρέου για την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ. Μετέχει στην ιδρυτική Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ και στο πρώτο 12μελές Ε.Γ. του κόμματος. Διαγράφεται μετά την κρίση στο ΠΑΣΟΚ το 1975, μαζί με άλλα στελέχη (Καράγιωργας, Σημίτης, Φίλιπς, Μανωλίδης κ.ά.) διαφωνώντας με την πορεία, το χαρακτήρα και τη συγκρότηση του ΠΑΣΟΚ. Αργότερα, όταν ιδρύθηκε η «Σοσιαλιστική Πορεία» ήταν από τα ηγετικά της στελέχη. Στις εκλογές του 1977 πολιτεύτηκε με τη «Συμμαχία» και το 1981 ήταν υποψήφιος βουλευτής του ΚΚΕ εσ. Μετά τις εκλογές του 1985, μαζί με το Σάκη Καράγιωργα, από τους πρωτεργάτες της κίνησης για ίδρυση νέου κόμματος της Αριστεράς. Παρέμεινε μέχρι το τέλος του, μαχητής της Αριστεράς στο χώρο των ανέντακτων.

Ο Αστέρης με τον ερχομό του στην Ελλάδα μετά τη δικτατορία δεν απορροφήθηκε μόνο από την πολιτική. Αυτός ήταν που τον Αύγουστο του 1974 ανέλαβε τη διεύθυνση του ANTI και συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωσή του μαζί με τους άλλους συνεργάτες. Ακούραστος, ερευνητικός, με νέες ιδέες, έμεινε για ενάμιση περίπου χρόνο, αποχώρησε διαφωνώντας και στη συνέχεια δόθηκε στο στήσιμο του «Πολίτη». Συνεργάτης της «Ελευθεροτυπίας» από την πρώτη ημέρα της έκδοσής της το 1975 μέχρι το 1984, οπότε η κατάσταση της υγείας του δεν του επέτρεπε πια να εργαστεί συστηματικά, εργάστηκε εκεί στον τομέα της πολιτικής αρθρογραφίας και των αναλύσεων των εξωτερικών θεμάτων. Βαθύς γνώστης των διεθνών προβλημάτων διακρίθηκε ιδιαίτερα για τις αναλύσεις των εξελίξεων τόσο στο διεθνές χώρο, όσο και στην ευρωπαϊκή αριστερά. Γίνεται και πάλι έκτακτος συνεργάτης του ANTI βοηθώντας πάντα με τις ιδέες, την πολύτιμη εμπειρία του και τη μαχητικότητά του. Ο «παπούς», όπως τον έλεγαν φιλικά οι νεότεροί του, πάντα πρόθυμος, φίλος ακέραιος, γεμάτος ζωντάνια, θα μένει πάντα νέος στην μνήμη μας.

Ειδικά στο περιοδικό ANTI χρωστάμε πολλά στον Αστέρη Στάγκο γιατί οι ιδέες και οι προτάσεις του στάθηκαν μια πολύτιμη κληρονομιά.

Στις σελίδες που ακολουθούν, φιλοξενούνται οι προσωπικές μαρτυρίες ανθρώπων που συνεργάστηκαν μαζί του στις διάφορες φάσεις της δουλειάς του. Σε τόνο προσωπικό, καταθέτουν τη μαρτυρία για ένα φίλο που έφυγε.

Μαίνω με χίλη, μάνω 'δὲ
 Χαρίτσα με τὴ δύναμι, πὸ πρέπε,
 Χαρίτσα με τὴ δύναμι
 τὸν σπασμοῦ, χαιρέτω
 ὁ ἀνέμω δρόμο
 πρὸς τὸ 'ἔλκει' 24.7.47

Σχεδιάσμα ποιήματος του Αστέρη Στάγκου, 1947.

«Αν δημοσιογράφος είναι εκείνος που θέλει να συλλάβει και να εκφράσει το επίκαιρο, έχοντας πλήρη επίγνωση πως την άλλη κιόλας στιγμή το επίκαιρο κινδυνεύει να μεταμορφωθεί σε εφημερο για να καταβροχθιστεί τελικά από το αιώνιο, ο Αστέρης Στάγκος ήταν ακριβώς δημοσιογράφος».

Με τα λόγια αυτά αποχαιρέτησε ο Τίτος Πατρικίος τη σορό του Αστέρη. Και αποδίδουν στο ακαίριο όσα έπραξε στη ζωή του. Βέβαια άλλα τον τραβούσαν και άλλα στο βάθος τη ψυχής του επιθυμούσε να πραγματοποιήσει. Ευρυμαθέστατος, πολύγλωσσος, ενήμερος για τα κινήματα στο χώρο της τέχνης, έκανε πολλές απόπειρες για να καλλιεργήσει είδη του λόγου πέρα από τη δημοσιογραφία. Δεν ολοκλήρωσε ποτέ ούτε τα σενάρια που ξεκίνησε, ούτε τα μυθιστορήματα που σχεδίασε και τα ποιήματα που έγραφε και ξανάγραφε, στο τέλος τα κατέστρεψε.

Ίσως και να μην ήθελε να ολοκληρωθούν. Σίγουρα όμως ήταν άσκηση εσωτερικού μονόλογου ενός ανθρώπου που έπρεπε καθημερινά να τροφοδοτεί, τις στήλες του με την τρέχουσα επικαιρότητα επικαλούμενος λεπτομέρειες και γεγονότα συμπτωματικής σημασίας, να τα υποβάλλει στον έλεγχο της λογικής επεξεργασίας και τέλος να συνθέτει την επιμέρους εικόνα στο μωσαϊκό της ρέουσας καθημερινότητας.

Βαθιά συναισθηματικός, άνθρωπος που τον κινούσαν τα πάθη ενός βίαιου χαρακτήρα, ωφείλε να τα παραμερίζει όλα αυτά, να τα απωθεί ή να τα εξοβελίζει. Όμως η ανάγκη της ψυχικής εξισορρόπησης τον ωθούσε στον εσωτερικό μονόλογο που δεν είναι στίλ

γραφής αλλά συνομιλία με τον εαυτό του μπροστά στον καθρέφτη. Οι σελίδες των ημερολογίων του με την εξιστόρηση απλών περιστατικών της ιδιωτικής του ζωής ή σχεδιάσματα ποιητικά που ξαναγίνονται για να πεταχτούν μετά από λίγο, ίσως να ήταν απλώς και μόνον το μέσο της ψυχικής εκτόνωσης που τον βοηθούσε να επαναλάβει την επόμενη τις, κατά παραγγελία ή από πολιτικά και κοινωνικά κίνητρα, τριβές με τα καθημερινά.

Ο Αστέρης μας χάρισε ενυπόγραφα ή με κάποιο από τα πολλά του ψευδώνυμα, εκατοντάδες σελίδες που μας βοήθησαν σαν πολίτες να πληροφορηθούμε, να κατανοήσουμε και να παρακινηθούμε στην πολιτική δράση. Θα χρειαστεί να ανατρέξουμε συχνά σε αυτά τα κείμενα για να εμβαθύνουμε σε κρίσιμες ώρες του πολιτικού μας βίου.

Σε αυτές εδώ τις σελίδες, στην τύχη, «και με δημοσιογραφική επιμέλεια» —όπως δηλαδή θα μπορούσε να ταιριάσει για την περίπτωση ενός δημοσιογράφου— μεταγράψαμε κάποια κείμενα από αυτά του «εσωτερικού μονόλογου» του δημοσιογράφου Αστέρη Στάγκου. Αν ο ίδιος ζούσε είναι βέβαιο πως, αν σκάλωναν και πάλι στα χέρια του αυτά τα γραφτά θα τα κατέστρεψε ή θα τα παράχωνε σε κάποιο κρυφό συρτάρι. Τα δημοσιεύουμε —μετά από άδεια των παιδιών του— όχι γιατί αποτελούν μια άλλη συμβολή του Αστέρη στα «κοινά». Τα δημοσιεύουμε γιατί ο δικός μας φίλος δεν ήταν ένα πλάσμα ουδέτερο και άχρωμο. Ήταν ένας άνθρωπος με προσωπική ζωή και αγωνίες βασανιστικές. Φωτίζουν κάποιες πλευρές της προσωπικότητας του που τον κάνουν πιο οικείο σε όλους μας, πιο φιλικό και πιο κοντινό. Για πολλούς από μας είναι λίγο να αφήσουμε τον Αστέρη να λογαριάζεται αποκλειστικά σαν ένα δημόσιο πρόσωπο, που το πέρασμά του προκάλεσε πολιτικούς λόγους ή αξιολογήσεις επαγγελματικής επάρκειας. Για μας είναι πολύτιμο να ανακαλύπτουμε την ανθρώπινη διάσταση που βγαίνει από κείμενα που πρόοριζε για τον εαυτό του, για ελάχιστους ή και μοναδικούς αναγνώστες. Για όλους τους άλλους που δεν είχαν την τύχη να τον συναντήσουν, ίσως να είναι παρηγορούμενο να ανακαλύπτουν τον εαυτό τους, την ιδιωτικότητά τους και τις προσωπικές τους αγωνίες μέσα από τα κείμενα ενός επωνύμου Έλληνα...

Αστέρης Στάγκος • Σελίδες ημερολογίου του 1949

Το τετράδιο του 1949, απ' το οποίο αποσπάσαμε και δημοσιεύουμε ορισμένες σελίδες, ξεκινά μ' ένα ποίημα του Παλαμά. Οι προσωπικές εγγραφές που ακολουθούν, δίνουν τον τόνο του «ιδιωτικού» Αστέρη.

Τετάρτη, 12 του Γενάρη 1949

Αποφάσεις δεν υπάρχουν, ούτε σχέδια. Όλα ακαθόριστα κι αόριστα. Υπάρχει μονάχα μια διαπίστωση: ότι τα νεύρα τσάκισαν, κινδύνευσε να παρασύρουν μαζί και την ψυχή. Ξημέρωμα που δεν έφτασ' ακόμα: να σωθούν τα νεύρα. Κι ένα παρήγορο φως: η απόφαση να σωθούν τα νεύρα, να γίνει σκληρή και πάλιν η ψυχή, όπως άλλοτε. Όχι να πάψει να 'ναι ευαίσθητη. Όμως, την ευαισθησία και τον πόνο να τα περνά από πάνω της, να μην τα κάνει τμήμα της, αλλά όπλα της. Όπως στην κατοχή.

Γεννηθήκαμε για να ζήσουμε. Και πρέπει να χαιρόμαστε. Τις μικρές, τις ασήμαντες, τις καθημερινές ανθρώπινες χαρές. Η νίκη είναι μια χαρά. Μια χαρά μπορεί να 'ναι κι η ήττα. Ας γευτούμε τα όσα περνάν από μπρος μας λίγο ξέγνοιαστα: την κοπέλα χωρίς να ρωτάμε, τον περίπατο δίχως τη σκέψη, το τραγούδι δίχως το βάθος του, την ανάπαυση. Τις φωνές του πόνου που έρχονται από πέρα, ας τις βγάλουμε από μέσα μας, μικρές, καθαρές, ασημένιες φωνές χαράς. Όλα μπορεί να 'ναι χαρά, φτάνει να το θέλουμε. Κι αν το θέλουμε, όλα θα γίνουν δύναμη.

Κάθουμαι στο κρεβάτι 5½ η ώρα, κι είμαι χαρούμενος. Γιατί δεν σκέφτομαι τίποτα. Δεν μπορώ να θυμηθώ τι ήταν όλες αυτές τις μέρες, ούτε καν τι ήταν το πρωί. Μοιάζω σαν κάτι που τώρα γεννιέται. Θα κοιμηθώ.

6 μ.μ. Ακούω ρυθμικό τον ήχο του μόνιππου. Έρχεται γλυκός σα να φέρνει κάποιον που πολύ περίμενα. Όμως δεν μου φέρνει κανέναν. Το ίδιο κάνει. Ένα μικρό παιδί φωνάζει τη μάνα του. Κι η μικρή φωνή του είναι γαλήνη. Τ' αυτοκίνητα μόνο μ' ενοχλούν. Δεν μου φέρνουν καμιά συγκεκριμένη εικόνα. Όμως α-

ναντίρρητα μ' ενοχλούν. Το μόνιππο καλύτερα που δεν μου 'φερε κανέναν. Η νύχτα έχει πέσει πια. Κι έπεσε ήρεμα, δίχως σκιές απειλητικές. Πρώτη νύχτα στο ξαναγέννημα.

Έχω μια ακαθόριστη, συγκεχυμένη ιδέα πως πολλοί άνθρωποι είναι φτηνοί. Και πως υπάρχουν κι άλλοι μεστοί, όμορφοι άνθρωποι. Όμορφο και ζεστό μοιάζει και το δωμάτιό μου. Έτσι θέλω να μείνει για πολύ. Γιομάτο, κι ας είμαι μόνος εδώ μέσα κι ας είναι βορεινό.

Λέω να ντυθώ να πάω να πάρω λίγα φρούτα και βαριέμαι. Τόσο το καλύτερο. Όμως η όρεξή μου άνοιξε. Διάβολε! Θα θέλω δυο εκατομμύρια για 15 μέρες. Θα κοιμηθώ πάλι για λίγο (...).

7 μ.μ. Έτσι, όπως κάθουμαι στο μπαλκόνι, θα 'θελα να 'ρθει και κάποιος άλλος. Για να γεμίσει κι η άλλη καρέκλα. Θα 'ταν εξίσου ήσυχα κι ήρεμα. Μόνο που θα 'ταν πιο γιομάτα (...).

Τετάρτη (;), 13 Ιανουαρίου 1949

Ίσως να 'ταν ο ρυθμικός ήχος της βροχής, ίσως η έντασις κάποιου ονείρου που με 'καναν να ξυπνήσω από τις 5. Ίσως ακόμα να ξυπνήσα τόσο νωρίς γιατί εχτές παρακοιμήθηκα και δεν έχω συνηθίσει τον οργανισμό μου σε τέτοια πολυτέλεια. Κάποιες εικόνες ήρθαν. Όμως δε γέννησαν τη συντριβή. Γέννησαν την απόφαση, κάποια πρωτόγνωρη ορμή για πάλι. Ας ξανάρθουν. Μαζί ξανάρχεται κι η κατοχική ψυχή μου. Έτοιμη να δεχτεί οτιδήποτε, όσο σκληρό κι αν είναι, ήρεμα, ψυχρά, αποφασιστικά. Θα 'λεγα χαρούμενα!

Πήγα να σκεφτώ για κάποιο πρόγραμμα. Όμως, όχι. Είναι νωρίς ακόμα. Θα 'ρθει μονάχο του την ώρα που πρέπει.

Πρωί - πρωί έφαγα δυο μήλα, δυο πορτοκάλια. Θα κατέβω να φάω σαν το διάβολο. Δόξα το θεό, όρεξη άφθονη. Αστεράκι μπράβο.

Η μέρα είναι μουντή. Γκρίζα, παχειά, ατέλειωτα σύννεφα. Τ' αυτοκίνητα κυλούν στο δρόμο, ο κόσμος ξύπνησε η ζωή κυλά.

Κάποτε με τον Αστέρη...

Με τη στήλη του οι φοιτητές μας απόχτησαν φωνή και μετερίζι...

Φίλε Χρήστο, μου ζήτησες να γράψω «δύο λόγια» για τον κοινό μας φίλο και συναγωνιστή που πριν λίγες μέρες έφυγε από κοντά μας, τον Αστέρη το Στάγκο. Που για μένα δεν υπήρξε μόνο φίλος και συναγωνιστής, αλλά και μεγάλος δάσκαλος στη δημοσιογραφία. Και γράφω αυτά τα λόγια όχι γιατί μου το ζήτησες. Αυτό δεν είναι αρκετό για μένα. Όπως δεν είναι αρκετά πειστική για τη συνειδησή μου η ανάγκη που νιώθω να πω «δύο λόγια» για τον Αστέρη, τώρα, μετά το θάνατό του. Το κάνω γιατί αυτά που τώρα θα πω τα έχω πει και όταν ο Αστέρης βρισκόταν στη ζωή.

Στον Αστέρη χρωστάει πολλά η νεολαία της δεκαετίας του '60 και ιδιαίτερα ο φοιτητικός κόσμος, που στο πρόσωπό του βρήκε τον άξιο συμπαραστάτη και οδηγό στις αγωνιστικές του κινητοποιήσεις για μια σύγχρονη και δημοκρατική εκπαίδευση. Με τη στήλη της «Νέας «Γενιάς» που καθιέρωσε ο Αστέρης τον Ιούνιο του 1962 στα ΝΕΑ οι φοιτητές μας απόκτησαν φωνή και μετερίζι και όπλο για τους αγώνες τους με τη συντήρηση.

Στον Αστέρη χρωστάει πολλά η νεολαία της δεκαετίας του '60 και ιδιαίτερα ο φοιτητικός κόσμος, που στο πρόσωπό του βρήκε τον άξιο συμπαραστάτη και οδηγό στις αγωνιστικές του κινητοποιήσεις για μια σύγχρονη και δημοκρατική εκπαίδευση. Με τη στήλη της «Νέας «Γενιάς» που καθιέρωσε ο Αστέρης τον Ιούνιο του 1962 στα ΝΕΑ οι φοιτητές μας απόκτησαν φωνή και μετερίζι και όπλο για τους αγώνες τους με τη συντήρηση.

Στον Αστέρη χρωστάει πολλά η προοδευτική πολιτική σκέψη. Γιατί με τις αναλύσεις του έδινε την πραγματική διάσταση στα μεγάλα ελληνικά και διεθνή γεγονότα.

Στον Αστέρη χρωστάει πολλά η Δημοκρατία. Γιατί υπήρξε ακούραστος μαχητής της Δημοκρατίας, του σοσιαλισμού και της προόδου.

Στον Αστέρη χρωστάει πολλά η Δημοσιογραφία. Γιατί σα μεγάλος δάσκαλος αλλά και σαν απλός στρατιώτης την υπηρέτησε μια ζωή με ήθος και συνέπεια.

Εγώ, ο παλιός μαθητής του και μεγάλος οφειλέτης του υποκλίνομαι σεμνά στη μνήμη του.

Μηνάς Παπαζογλου

Ανάλωσε τη ζωή του στην επιδίωξη της πραγμάτωσης ενός οράματος

Ένας ακόμη πατρίκιος μας άφησε. Πατρίκιος και της δημοσιογραφίας και της ελληνικής κοινωνίας. Ο Αστέρης Στάγκος.

Με το πάθος του απόλυτου και την αποστροφή προς κάθε ωφελιμισμό, που χαρακτηρίζουν τις πραγματικά ευγενικές φύσεις, ο Αστέρης Στάγκος ανάλωσε τη ζωή του στην επιδίωξη της πραγμάτωσης ενός οράματος που συνίστατο για αυτόν σε μια κοινωνία τίμια και δίκαιη, όπου ο άνθρωπος θα ήταν σεβαστός και καταξιωμένος. Από τα εφηβικά του ακόμη χρόνια στρατεύθηκε στο αριστερό κίνημα —και έμεινε στρατευμένος σε αυτό ως το τέλος του— όχι από κάποια «επιστημονική», «εγκεφαλική», επιλογή, αλλά από μια ηθική παρόρμηση, από ένα ηθικό αίτημα, από το πάθος του απόλυτου, που διήπτε ακόμη και τον ιδιωτικό του βίο, καθώς και την επαγγελματική σταδιοδρομία και την ιδιωτική ζωή του.

Μια διαδρομή ζωής καταγράφεται αλλού στις σελίδες αυτές: Από τα μαθητικά του χρόνια ως τις ύστατες ώρες του πολιτεύθηκε με πάθος και εργάστηκε με τιμότητα.

Παρά τη φθαρμένη υγεία του, και ως το τέλος, ο Αστέρης Στάγκος δεν έπαψε να

δραστηριοποιείται στον ευρύτερο χώρο της Αριστεράς, με το ίδιο πάθος, την ίδια ζέση, την ίδια «εργήγορη» των νεανικών του χρόνων.

Μια ζωή ολόκληρη δοσμένη σε πολιτικο-ιδεολογικούς αγώνες. Ωστόσο ο Αστέρης Στάγκος δεν ήταν «ζώνον πολιτικών» με την αριστοτελική έννοια του όρου. Δεν ήταν ο άνθρωπος που είχε ως βασικό κριτήριο και ελατήριο την «αριστη» αποτελεσματικότητα της πολιτικής πράξης μέσα στις δυνατότητες μιας δεδομένης συγκυρίας.

Ήταν «ζώνον ηθικών». Ηθική, κατά βάση, ήταν η από μέρους του προσπέλαση του πολιτικού (και, γενικά, του ζωϊκού) φαινομένου. Το πάθος και η δίψα του απόλυτου ήταν το ελατήριο του. Το ίδιο αυτό πάθος που έκανε ασυμβίβαστο, οξύθυμο και συχνά εριστικό αυτόν τον βαθύτατα αγαθό τον εξαιρετικά ευάγωγο άνθρωπο — που από αγαθότητα και ευγένεια έμεινε στρατευμένος, έως την τελευταία πνοή του, στην αναζήτηση του ιδεώδους.

Ήταν καλός, έντιμος, ανιδιοτελής και ευγενής ο Αστέρης. Από τους τελευταίους πατρίκιους μιας κοινωνίας που έχει περιέλθει σε ποιοτική καθίζηση και πλαστική στεριότητα...

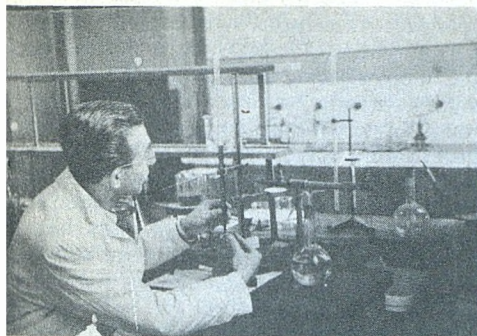
Κων. Π. Καλλιγάς

Πρόθυμος να συμμετάσχει στην προσπάθειά μας...

Ήταν μια συγκυρία: συναντήθηκα με τον Αστέρη την παραμονή της αναχώρησής του στο εξωτερικό και την ημέρα της επιστροφής του. Έξω από τα ΝΕΑ, μαζί με τη Σόνια, μου ζήτησε πληροφορίες για τα συμβαίνοντα στο εξωτερικό. Απολυμένος τυπικά από τα ΝΕΑ, υπόδικος διαγραφμένος από την ΕΣΗΕΑ, μόλις την προηγούμενη είχα επιστρέψει από τη Ρώμη με τραυματικές εμπειρίες που είχαν, ως ένα βαθμό γίνει γνωστές. Είπαμε μερικά στο πόδι. Δεν μου είπε τίποτα για την απόφαση να αυτοεξοριστεί. Το έμαθα την άλλη μέρα, όταν πια βρισκόταν στο Λονδίνο.

Από τις διάφορες δίκες κι από φίλους που επέστρεφαν μάθαινα νέα του, μέχρι την ημέρα της απελευθέρωσης. Με τον Χρήστο Παπουτσάκη είχαμε βάλει τις βάσεις για την επανέκδοση του ΑΝΤΙ και συμπληρώναμε καταλόγους με ονόματα συνεργατών. Κάποιοι δεν είχαν επιστρέψει ακόμα κι άλλοι έψαχναν για δουλειά. Απορροφήσαμε μερικούς από τους τελευταίους, μας έλλειπε όμως ο δημοσιογράφος με το ανάστημα του Αστέρη. Έρριξα την ιδέα. Μάθαμε τη διεύθυνσή του στη Ρώμη και του τηλεφωνήσαμε. Ήταν πρόθυμος να μετάσχει στην προσπάθειά μας. Μετά από μερικές ημέρες τον περιμέναμε στο αεροδρόμιο.

Το σχεδόν νεανικό του νεύρο δε μαρτυρούσε την ήδη άρρωστη καρδιά του. Τον εγκαταστήσαμε προσωρινά σ' ένα ημιυπόγειο διαμέρισμα κάτω από τα γραφεία

Στο εργαστήριο του Χημείου.

του ANTI. Μας έγραψε τις πρώτες πολιτικές του αναλύσεις, από το πρώτο κι όλας τεύχος του περιοδικού. Η σεμνότητά του δεν άφησε το είδωλο του πορτρέτου του, ούτε σε μια φωτογραφία που χρειαζόμαστε για τον κατάλογο των συνεργατών. Η μοναδική ίσως που διασώθηκε ήταν αυτή που του βγάλαμε μέσα στα γραφεία του ANTI. Ήταν μια φωτογραφία συνεργάτη που σε λίγο δεν θα μας ήταν χρήσιμη, αφού από τον επόμενο χρόνο, με την αποχώρησή μου από την αρχισυνταξία του περιοδικού, θα συνέχιζε αυτός αθόρυβα και δυναμικά τη διεύθυνσή του.

Δημ. Σαπρανίδης

Είχε καταλάβει οι πολιτικές Ιθάκες τι σημαίνουν...

Πάνε τώρα δύο περίπου χρόνια από τότε που συνάντησα —για τελευταία φορά— τον Αστέρι Στάγκο. Ήτανε μια συνάντηση τυχαία, στο δρόμο, εκεί κοντά στο άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Δεν μου μίλησε καθόλου για την κατάσταση της υγείας του, παρόλο που τα σημάδια της αρρώστιας στο πρόσωπό του εύκολα έδειχναν στον καθένα, από τότε, πως το τέλος της ζωής του πλησίαζε και πως ο ίδιος θα έπρεπε να υπέφερε πολύ... Μου μίλησε όμως πάλι, όπως τόσες πολλές φορές στο παρελθόν, για την κατάσταση των πολιτικών μας πραγμάτων, για τις απογοητεύσεις του προπάντων, με το πάθος του νέου που πιστεύει απόλυτα στη μεταμορφωτική δύναμη του «καλού πολιτικού λόγου» από τη στιγμή που ο λόγος αυτός θα γίνει από όλους «ακουστός».

Όλη η προηγούμενη ζωή του βάραινε πάνω στην έκφρασή του εκείνη τη στιγμή —μια ζωή γεμάτη περιπέτειες, οδυνηρές μνήμες ανεκπλήρωτων ονείρων και, κυρίως, εργασία επίπονη, που δεν ήτανε ποτέ συμμορφωμένη με ωράρια, ούτε υποταγμένη στην προοπτική της όποιας προσωπικής ανταμοιβής.

Γνώρισα τον Αστέρα όταν έγινε αρχισυντάκτης του περιοδικού «Αντί». Το πρώτο πράγμα που μου έκανε σε αυτόν εντύπωση ήτανε η ικανότητά του να προ-

άγει την απειρία των νεωτέρων μελών της τότε συντακτικής επιτροπής του περιοδικού σε πείρα. Ανακάλυπτε τις κρυμμένες δυνατότητες του καθενός και με δεξιότητες και διακριτικότητα τον βοηθούσε να περάσει στο δρόμο της προσωπικής έκφρασης με αίσθημα αυτοπεποίθησης. Με μεγάλο πάθος πάντα υποστήριζε τις πολιτικές ιδέες του, χωρίς όμως ποτέ το πάθος αυτό να λαβαίνει τη μορφή του μίσους για τον αντίπαλο. Οσφραινόταν και γρήγορα άδραχνε ό,τι παρουσίαζε δημοσιογραφικό ενδιαφέρον εκεί όπου εμείς οι άλλοι δεν διακρίναμε απολύτως τίποτα. Διάβαζε, διάβαζε πολύ: ελληνικές και ξένες εφημερίδες, πάμπολλα ελληνικά και ξένα περιοδικά, βιβλία ιστορικά και κοινωνιολογικά, ποικιλώνυμα πολιτικά φυλλάδια —τα πάντα. Κυρίως όμως ο Αστέρις ήτανε εμπνευστής: διοχέτευε με μεγάλη τέχνη ιδέες, διοργανώνοντας το σύνολο των συνεργατών του στην εξυπηρέτησή τους και αρχιτεκτονώντας την κόσμη και συνάμα ελκυστική παρουσίαση αυτών των ιδεών μέσα στις στήλες του περιοδικού.

Και είναι, νομίζω, δίκαιο να ειπωθεί εδώ πως επί των ημερών του και εξαιτίας του το περιοδικό «Αντί» αποκρυστάλλωσε τη φυσιογνωμία εκείνη που με πολύ μόχθο και αγωνία ο εκδότης του ακατάπανστα διερευνούσε για να του προσδώσει.

Ο Αστέρις που σε «χώρα μακρινή και αρυτίδωτη τώρα πορεύεται», πιστεύω πως θα χαμογέλασε με συγκατάβαση όταν έμαθε την έκφραση της «βαθιάς συγκίνησης» για το θάνατό του από εκείνους

Σύσκεψη στα γραφεία της «Σοσιαλιστικής Πορείας». Ο Αστέρις, δεύτερος από δεξιά.

που, ίσως, τον πίκραναν περισσότερο από όλους στη ζωή του. Και υπαινίσσομαι βέβαια τα γεγονότα του 1975, τα γεγονότα δηλαδή εκείνα που τον έφεραν, σχεδόν «διά της βίας», μαζί με τον Σάκη Καραγιώργα και πολλούς άλλους μακριά από έναν πολιτικό χώρο στην ανάπτυξη

του οποίου είχε δώσει τα πάντα, παραιτούμενος συνάμα από τα πάντα. Αν τώρα με ρωτούσαν: «Πού θεμελιώνεται αυτή η πίστη σου πως θα χαμογέλασε με συγκατάβαση» θα αποκρινόμουν, με την αρωγή απλώς της σιγουριάς που δίνει σε κάποιον μια επίμονη διαίσθηση, πως ο Αστέρις, πριν αναχωρήσει από τον μάταιο ετούτο κόσμο, είχε ήδη καταλάβει οι πολιτικές Ιθάκες τι σημαίνουν...

Νίκος Γιανναδάκης

Μας θύμιζε τη λέξη «αντί»

Ένας όμορφος, λυγρός και νευρώδης άνδρας: η σιλουέτα μου είχε εντυπωθεί όταν τον συνάντησα για πρώτη φορά στο «Γραφείο Δοξιάδη» όπου ο Αστέρις δούλευε στις δημόσιες σχέσεις. Τον ξαναείδα στο αεροδρόμιο όπου πήγαμε με τον Δημήτρη Σαπρανίδα να τον υποδεχτούμε στην επιστροφή του μετά την πτώση της χούντας. Η ίδια εκείνη σιλουέτα: μα σα να είχε κάπως καμφθεί —το ταξίδι φταίει, είπα μέσα μου.

Ήρθαμε κατευθείαν στα γραφεία του περιοδικού. Καφέδες, τσιγάρα, εξιστορήσεις, αναμνήσεις —ζωηρές πολιτικές συζητήσεις και σχέδια για το περιοδικό που ο Δημήτρης είχε αρχίσει κιόλας να σχεδιάζει. Ο ίδιος ο Δημήτρης πρότεινε στον Αστέρα να αναλάβει τη διεύθυνση του περιοδικού δηλώνοντάς του πως τον λογαριάζουμε πρώτο μεταξύ μας και σαν τον πιο άξιο γι' αυτή τη δουλειά. Ήταν χαρά και τιμή μας ότι ο Αστέρις Στάγκος δέχτηκε πρόθυμα αμέσως να συνεργαστεί μαζί μας. Τα χρόνια της δικτατορίας όπου όλοι ξανακοιτάζαμε πίσω τη ζωή μας και στάθηκαν αφορμή για να αξιολογήσουμε και πάλι τις αρχές μας, πιστεύω πως βάρυναν στην απόφαση του Αστέρι να δουλέψει με νέους ανθρώπους, στο μικρό περιοδικό που μόλις ξεκινούσε: να προτιμήσει αυτό το είδος στράτευσης, όπως ο ίδιος το αντιλαμβανόταν αντί να προσληφθεί σε κάποια από τις μεγάλες εφημερίδες που του άνοιγαν πρόθυμα τις πόρτες τους. Αλλά δεν ήθελε να εργαστεί και σε κάποια από τις κομματικές εφημερίδες —εκείνο τον καιρό ήταν κι αυτός γεμάτος ελπίδες: και τότε δεν ήταν με ελπίδες και απελπισίες και πάθη και νέα ξεκινήματα; Περίμενε πως πολλά θα είχαν να συμβούν με τη συμπόρευση της «Δημοκρατικής Άμυνας» και του ΠΙΑΣΟΚ.

Από τις πρώτες κιόλας μέρες άρχισε να μαζεύει γύρω του νέους ανθρώπους, ενταγμένους σε κόμματα ή ανεξάρτητους, και να στήνει μια ομάδα που θα είχε την ευθύνη της σύνταξης του περιοδικού. Ήταν ο Νίκος Γιανναδάκης, ο Πέτρος Ευθυμίου, ο Γιώργος Σεφερτζής, ο Αντρέας Λεντάκης —ο τελευταίος δοκιμασμένος με γραφτά και σε άλλες απόπειρες. Αργότερα προστέθηκε ο Πέτρος Γαϊτάνος και άλλοι, λίγο πολύ περαστικοί.

Ο Αστέρις κάλεσε και μερικούς από τους πιο νέους δημοσιογράφους που γνώριζε ήδη από προηγούμενες συνεργασίες του για να συνδράμουν. Κάλεσε τον Μη-

Σχολική εκδρομή: ο Αστέρης έφηβος, στο πρώτο πλάνο με τα λευκά.

νά Παπάζογλου, τον Ερρίκο Μπαρτζινόπουλο, τον Κώστα Παπαϊωάννου, τον Κώστα Ρεσβάνη, τον Νικηφόρο Αντωνόπουλο. Και από κοντά, τους «αρχαιότερους», το Γιάννη Κάτρη, το Σπύρο Λιναρδάτο, το Γιάννη Βούλτεψη με τον οποίο —κάθε φορά που ο τελευταίος έφερνε τη συνεργασία του— έστηνε καυγάδες ομηρικούς για τα παραλείποντα από την εποχή της δικτατορίας. Και όταν αυτός έφευγε, ο Αστέρης καλμάριζε και έλεγε «Ο Γιάννης είναι μουρλός Κεφαλωνίτης αλλά είναι σπουδαίος ρεπόρτερ». Ήξερε πάντοτε να αποδίδει το δικίο χωρίς να χαρίζεται στις δικές του αρχές και επιλογές. Αντιπροσώπευε ό,τι με ένα λόγο θα μπορούσαμε να ορίσουμε σαν «οργισμένα νιάτα». Κάθε φορά του λέγαμε:

— Γιατί Αστέρη, εσύ ένας έξυπνος άνθρωπος που έχει δει τόσα και τόσα στη ζωή του και έχει περάσει άλλα τόσα, επιμένεις και θυμώνεις;

Γιατί, ο Αστέρης κατάφερνε να μένει πάντα μακριά από συναλλαγές και να στερείται εκείνου που θεωρείται στους χαλεπούς καιρούς μας «αρετή»: την «πολιτικότητα» ή αλλιώς τη συμβατικότητα και τη συμβιβαστικότητα. Τα πράγματα έφτασαν εκεί που έφτασαν, γιατί όλοι μας καταφέραμε να θεωρούμε «κουσούρι» την ιδιοσυστασία ανθρώπων όπως του Αστέρη.

Θύμωνε, μάλωνε, οργιζόταν πολύ. Και τότε όλοι προσπαθούσαμε να τον καλμάρουμε. Κατάπινε μια τριντιρίνη με μια γουλιά νερό, παράγγελλε να του ψήσουμε έναν καφέ και άναβε τσιγάρο. Σε λίγο άρχιζε τα αστεία και γελούσε σα μικρό παιδί. Είχαν όλα ξεχαστεί. «Άντε, πάμε για δουλειά», έλεγε. Αποτραβιόταν πάλι στο γραφείο του. Αποτσιγάρα, ανάκατα χαρτιά, εφημερίδες, περιοδικά και η γραφομηχανή του να κελαϊδάει —τυπική εικόνα δημοσιογραφικού γραφείου αποτυπωμένη σε φιλμ του κινηματογράφου.

Βρήκε το Σάκη Καραγιώργα, το Βασίλη Φίλια, το Σπύρο Παπασηλιόπουλο, τον Αλέκο Ξύδη, το Μίμη Ραυτόπουλο, τον Τάσο Βουρνά. Μάζεψε γύρω από το περιοδικό έναν ευρύ κύκλο συνεργατών και φίλων που στάθηκαν πάντα πρόθυμοι να συμβάλουν με τα κείμενα και τις συμβουλές τους. Πιο φειδωλός ήταν στις επαφές του με τους πολιτικούς - παλαιούς και εκκολαπτόμενους. Το ενδιαφέρον του στρέφονταν προς τις νέες φωνές και η πάσα αλήθεια είναι ότι στηριζε όλη τη δουλειά του στους νέους ερασιτέχνες του

επαγγέλματος —ερασιτέχνες με την καλή βέβαια σημασία του όρου— που αυτός ανεκάλυπτε με την αλάθητη όσφρησή του. Ώρες ατέλειωτες περνούσε ο Αστέρης συζητώντας τα πλάνα της δουλειάς τους και όταν έφερναν τα χειρόγραφα τους, καθόταν συχνά ο ίδιος και τα ξανάγραφε στη γραφομηχανή, κόβοντας τα περιττά τονίζοντας τα ουσιώδη. Δίπλα του όλοι μάθαιναν. Ήταν ο καλός μάστορας που εμπιστευόνταν τα μυστικά της τέχνης του στους νέους καλφάδες. Όσες φορές προσπάθησα να συντάξω κάποιο σχόλιο ή το κύριο άρθρο του έδινά το χειρόγραφο κι αυτός πολύ διακριτικά μου έκανε διορθώσεις —εννοούσε ότι έπρεπε να αισθάνομαι εκδότης. Έπρεπε να τον παρακαλέσω επίμονα για να βάλει το γερό χέρι που χρειαζόνταν τα γραψίματά μου.

Ο καιρός κυλούσε. Νέοι άνθρωποι, νέες ιδέες, νέες έρευνες. Συγχρόνως ο Αστέρης άρχιζε να παθιάζεται και πάλι με την ενεργό πολιτική —παράλληλα μάλλον με τη δουλειά του στο περιοδικό. Στο δεύτερο τεύχος του «ΑΝΤΙ» είχαμε αρχίσει τη δημοσίευση μιας έρευνας που είχαν επιμεληθεί φίλοι του περιοδικού, για το ρόλο της Αριστεράς μετά την πτώση της

Με ψαθάκι, στην Ύδρα, βοηθά τον μεγάλο αμερικανό μηχανικό Μπακμίνστερ Φούλερ να ανεβεί στο καίκι, σε μια εκδρομή που οργάνωνε το «Συμπόσιο της Δήλου».

χούντας. Απάντησαν τότε όλοι. Το ΚΚΕ, η ΕΔΑ, ο Μίκης, το ΚΚΕ ε.σ., η Άμυνα, όλες οι οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς που ήταν τότε στο φόρτε τους. Την απάντηση του ΠΑΣΟΚ, που θα συνέτασσε ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου ανέλαβε να τη φέρει ο Αστέρης. Όταν γύρισε από το Καστρί ήρθε με τα χέρια μισοάδεια. Ο Ανδρέας δεν είχε απαντήσει στην τέταρτη ερώτηση που ήταν «Πώς βλέπετε την άμεση διαμόρφωση του χώρου της Αριστεράς και τι εκφράζετε εσείς»; Ρώτησα τον Αστέρη πώς κι έγινε αυτό. Γυρνά και μου λέει:

«Ο Ανδρέας μου είπε: 'κοίτα Αστέρη, ποια Αριστερά τώρα; Αφού δεν υπάρχει Αριστερά. Αριστερά είμαστε μόνον εμείς'».

Δεν το σχολίασε. Αλλά δεν ήταν λίγες οι φορές που αργότερα επανήλθε σε κείνη τη συζήτησή του με τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ για να στηρίξει την κριτική του.

Ο καιρός κύλισε. Ο Αστέρης είχε απορροφηθεί από την πολιτική δραστηριότητα και τα ενδιαφέροντά του για όσα συνέβαιναν στο ΠΑΣΟΚ στο οποίο είχε ήδη προσχωρήσει μαζί με τους άλλους της «Δημοκρατικής Άμυνας». Είναι γνωστά τα περιστατικά και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διαγράφηκε κι αυτός και άλλοι πολλοί την άνοιξη του '75.

Είχε περάσει ένας χρόνος από την αρχή της συνεργασίας όταν αναπτύχθηκε μεγάλη ένταση ανάμεσά μας. Αποτέλεσμα ήταν η αποχώρησή του από το περιοδικό που συμπαρέσυρε και το σύνολο σχεδόν των μελών της συντακτικής επιτροπής. Τσακωθήκαμε άγρια και κάτω από οδυνηρές για όλους μας συνθήκες. Κόντεψε τότε να κλείσει το «ΑΝΤΙ».

Ο Αστέρης άρχισε να συζητά με τον Άγγελο Ελεφάντη και την ομάδα που προετοιμάζε τον «Πολίτη». Σε λίγο όμως έφυγε και όταν ξεκίνησε η «Ελευθεροτυπία» ήταν από τους πρώτους που τη στελέχωσαν.

Ξανασυναντηθήκαμε αναγκαστικά και υπό μελοδραματικές συνθήκες. Ένα δημοσίευμα του περιοδικού από τις μέρες που ο Αστέρης ήταν διευθυντής, προκάλεσε τη μήνυση κάποιων φασιστών που στεναχωρήθηκαν γιατί τους είχαμε γράψει «φασίστες». Στο εδώλιο λοιπόν ο εκδότης και ο διευθυντής του περιοδικού και συνάντηση «συμφωνώντας το νόημα», θέλοντας και μη θέλοντας στο νομύλιο του δικαστηρίου της οδού Σανταρόζα. Συνήγοροί μας ο Μιχάλης Κουντούρης, ο Χριστόφορος Αργυρόπουλος και ο Νίκος Κωνσταντόπουλος. Ο τελευταίος, κι αυτός μισοτσακωμένος νομίζω, με τον Αστέρη για τα οικογενειακά τους στη «Σοσιαλιστική Πορεία». Ρωτάω το Νίκο:

— «Τι κάνουμε τώρα»;

— Ε! καλά, πήγαινε να μιλήσεις στον Αστέρη...

Κομπιάζοντας τον πλησίασα.

— Γειά σου Αστέρη. Τι κάνουν τα παιδιά;

— Καλά είναι. Αλλά μου πήγαν και τα δυο, και ο Σταύρος και η Έλσα στην ΚΝΕ, απάντησε λίγο πειραγμένος σαν «αμυνίτης» και λίγο περήφανος σαν παλιός ΟΚ-ΚΝίτης.

Αυτό ήταν. Ο πάγος είχε σπάσει. Κάτσαμε καλά καλά στο σκαμνί του κατη-

γορουμένου και, μετά την πανηγυρική αθώωσή μας, πήγαμε και ουζάραμε. Από τότε μακαρίζω αυτούς τους φτωχοφασίστες που μου χάρισαν την ευκαιρία να ξαναταμώσω με τον Αστήρη.

Δούλευε τότε στην «Ελευθεροτυπία». Άρχισε πάλι να περνά από τα γραφεία, να παραγγέλνει τον καφέ του σύμφωνα με τη «βελτιωμένη τεχνική» που μας είχε μάθει και να καπνίζει κατεβάζοντας που και που καμιά τρινιτρίνη. Άρχισε πάλι να μας δίνει συνεργασίες. Νέοι συνεργάτες συναντήθηκαν με τον Αστήρη στα γραφεία του περιοδικού. Το σπίτι του ήταν κοντά μας και τα γραφεία του περιοδικού ήταν μια συνηθισμένη βόλτα του στην αναζήτηση παρέας και τσακωμού. Είχαν έτσι, αρχίσει οι αγάπες του με τον Τάκη Καφετζή και τον Γιάννη Φλώρο. Κάθε φορά που ερχόταν αυτούς ζητούσε να συναντήσει και να μιλήσει. Την τελευταία φορά που πέρασε, μια βδομάδα πριν πεθάνει, ήταν απογευματάκι. Φαινόταν εξαιρετικά καταβλημένος —είχε βγει πριν λίγες μέρες από το «Υγεία».

— Πού είναι ο Γιαννάκης; ρώτησε. Θέλω να μου κάμει ρεπορτάζ: τι κάνουν αυτοί εκεί πέρα στο ΕΑΡ;

Κάθησε αρκετά και γύρισε γρήγορα η κουβέντα στα προσωπικά του. Κουβαλούσε ώρες ώρες μια πίκρα που ήταν ατελείωτη.

Γράφοντας όπως είχα ανάγκη και χρέος για τον Αστήρη, δεν κατάφερα να γλιτώσω από το υποκειμενικό στοιχείο —κάτι που ο ίδιος μας είχε διδάξει να αποφεύγουμε: αυτός ο παθιασμένος και άκρως υποκειμενικός στις κατ' ιδίαν συζητήσεις. Αλλά για έναν άνθρωπο που με σημάδεψε τόσο πολύ, ήταν αδύνατο να μιλήσω διαφορετικά. Στο κάτω κάτω ο Αστήρης ήταν άνθρωπος δικός μας, φίλος μας και θα ήταν σκέτη υποκρισία να ζυγιάσουμε τώρα διαφορετικά τα λόγια μας. Ύστερα είναι η ενοχή για τον τσακωμό μας που πάντοτε με καταδίωκε και είναι ο χειρότερος σύμβουλος σε περιστάσεις όπως αυτή. Δεν μπόρεσα να γλιτώσω.

Ο Αστήρης, πρέπει να του αναγνωρίσουμε όλοι, συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση του ύφους και της φυσιογνωμίας του περιοδικού για όσα θετικά μπόρεσαν να αποκρυσταλλωθούν στο έντυπο αυτό. Είναι πάρα πολλά όσα θα έπρεπε να αναφερθούν για το στιλ της δουλειάς, για τη μέθοδο, για το ύφος γραφής που ο Αστήρης προσπάθησε να μεταδώσει σε όσους είμασταν κοντά του. Αλλά νομίζω ότι το πιο σημαντικό ήταν αυτό που κάθε φορά πέταγε καρφωτά στις συναντήσεις της συντακτικής επιτροπής:

— Ναι! όλα αυτά είναι καλά. Αλλά εμείς το θέμα αυτό πρέπει να το δούμε διαφορετικά. Πρέπει να το δούμε «αντί».

Και έδινε στην παραγγελία του αυτή την έννοια της διαφορετικότητας, της ανατρεπτικότητας, της μαχητικής στάσης. Πόσο το καταφέρναμε κάθε φορά είναι μια άλλη ιστορία. Αλλά η δική του οδηγία ήταν αυτή.

Χρ. Γ. Παπουτσάκης

Σε πανοπαδαστικό συνέδριο στη Θεσσαλονίκη, συζητά με τον πρόεδρο του Αριστοτελείου.

Μας μετέφερε τις αγωνίες του, μας μιλούσε για τα αδιέξοδα και τις ελπίδες...

Τον Αστήρη τον γνώρισα αργά. Μετά τη μεταπολίτευση, αρχές του 1978. Τον ήξερα μόνο από τα κείμενά του. Τον συνάντησα μέσω κοινών γνωστών —νεώτερων— όχι ως δημοσιογράφο. Τον γνώρισα σαν αριστερό. Γεμάτο πάθος με αγωνίες, με πίστη στις ιδέες του. Αριστερά με πείσμα, με σκέψη ελεύθερη και πλατειά, αγωνιστικό και ανυπότακτο. Από τότε δεν τον έχασα...

Τον Αστήρη, δημοσιογράφο - δάσκαλο τον γνώρισα αργότερα. Μαχητής και ανοικτός. Επίμονος και υπομονετικός, ήθελε να δώσεις το καλύτερο. Με σπάνιες ευαισθησίες, κοντά στις αναζητήσεις και δίπλα στις αγωνίες σου. Ακούραστος και απαιτητικός, αλλά διαλεκτικός. Απλός και με πάθος για τη δουλειά του. Ήταν δάσκαλος και φίλος. Ανθρώπινος, με συναισθηματικό κόσμο απέραντο.

Τελευταία είχε καταβληθεί. Το σώμα του δεν άντεξε. Αν και δεν μπορούσε να μιλήσει καλά, από τα απανωτά εγκεφαλικά, έγραφε και μελετούσε. Όπως πάντα. Με την ίδια επιμονή στις ιδέες του, χωρίς σκοπιμότητες. Μιλούσε και ρώταγε για τα συμβαίνοντα σε όλους τους χώρους της αριστεράς. Ήθελε να μαθαίνει τις απόψεις όλων λέγοντας τη γνώμη του, ανοικτός όπως σε όλες του τις συζητήσεις. Μας μετέφερε τις αγωνίες και τις ανησυχίες του, μας μιλούσε για τις ελλείψεις, τα αδιέξοδα και τις ελπίδες που έβλεπε.

Ο Αστήρης έφυγε. Όπως τον είχα πρωτογνωρίσει. Και σαν αριστερό και σαν δημοσιογράφο και σαν φίλο και σαν σύντροφο. Ανήσυχος, μαχητής και πάντα νέος.

Παππού αντίο...

Γιάννης Φλώρος

Πολέμησε μα δεν δικαιώθηκε

Τον είδα για τελευταία φορά πριν λίγους μήνες. Με περίμενε έξω από το γραφείο μου, στην «Ελευθεροτυπία». Είχε έρθει απροειδοποίητα. Ήταν φανερό ότι κάτι τον απασχολούσε.

Αφού του 'σφιξα το χέρι —αμήχανος πρέπει να πω— τον περιεργάστηκα διακριτικά. Ήταν πολύ αδύνατος. Τα μαλλιά του πιο άσπρα από πριν. Κάπνιζε ασταμάτητα. Όμως τα μάτια έκαιγαν.

Μια και δεν μπορούσε να μιλήσει, μου έδωσε να καταλάβω ότι μπορούσε τουλάχιστον να γράψει. Αγωνιζόταν να εκφραστεί, άλλοτε με τα χέρια, άλλοτε με μια λέξη ή φρασούλα που κατόρθωνε να αρθρώσει.

Ήταν φανερό πως είχε πολλά να πει, όχι μόνο σε μένα, αλλά κυρίως στον αναγνώστη της εφημερίδας μας. Σ' αυτούς που ρουφούσαν δέκα ολόκληρα χρόνια τις βαθείες αναλύσεις του στα εσωτερικά και εξωτερικά θέματα της επικαιρότητας.

Ένας κόμπος ιδρώτα είχε σταθεί στο μέτωπό του. Και ξαφνικά σηκώθηκε. Μου κούνησε το χέρι σαν να μου έλεγε «γεια» και έφυγε το ίδιο ξαφνικά όπως είχε έρθει.

Δεν τον ξανάδα από τότε. Κατά καιρούς μάθαινα νέα του. Ήθελε πάντα να γράψει, αλλά το χέρι του δεν υπάκουε στη σκέψη του. Και σκεφτόμουν τη διπλή αγωνία αυτού του περήφανου ανθρώπου. Την αγωνία για την κατάστασή του, και την αγωνία γι' αυτόν τον τόπο.

Μερικοί άνθρωποι είναι, θαρρείς, ταγμένοι να μάχονται και να πεθαίνουν αδικαίωτοι. Ο Αστήρης πολέμησε μα δεν δικαιώθηκε. Όχι γιατί δεν έγινε βουλευτής ή υπουργός. Αλλά γιατί τα οράματά του έμειναν μισά. Και το ΠΑΣΟΚ τον πίκρανε και η Ελλάδα δεν ήταν αυτό που θα ήθελε. Και στην πιο ώριμη φάση της ζωής του, η αρρώστια τον κτύπησε στο πιο ευαίσθητο σημείο. Του στέρησε την ικανότητα να εκφραστεί, να γράψει.

Έφυγε, πιστεύω, πολύ πικραμένος από αυτή τη ζωή. Όπως φεύγουν όλοι οι μοναχικοί αγωνιστές.

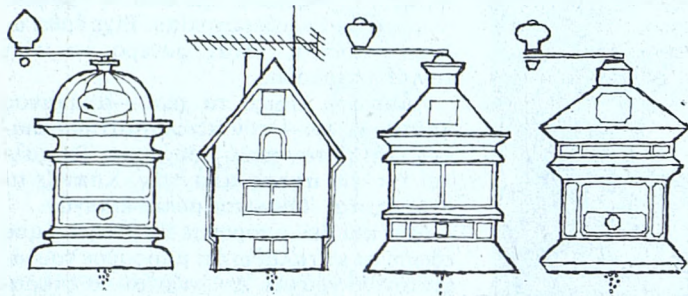
Σεραφείμ Φυντανίδης
Δ/ντής «Ελευθεροτυπίας»

Ρεπορτάζ στην αγορά.

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Αριστερά και Πολιτισμός

Όλοι —έτσι γενικώς ό λ ο ι— παραπονούνται για τα πολιτιστικά μας πράγματα: Το χαμηλό επίπεδο, τον λαϊκισμό που συμπληρώνει τον ελιτισμό, την σπάνι αληθινών δημιουργών και γνήσιον επιτευγμάτων κλπ. κλπ. Δεν θα κάνουμε τώρα αναφορές στο τι γίνεται αλλού, δεν θα επιχειρήσουμε συγκρίσεις, δεν θα δούμε το φαινόμενο με ξιπασιά ή με πτωχοπροδρομισμό. Ούτε θα καταργήσουμε το αιτούμενο μέσα από πολύπλοκες αναφορές στα κοινωνικά αίτια ή την έλλειψη κρατικής συνδρομής.

Θα επιχειρήσουμε λίγες μόνον αναφορές —και αυτές διαπιστωτικές— για να θέσουμε το ερώτημα «τι κάνει η αριστερά για τον πολιτισμό».

Ναι, αμέσως αναγνωρίζουμε τις αντιρρήσεις, τις ανατροπές του ερωτήματος, την διάχυση με άλλου τύπου ερωτήματα: «Ποια αριστερά», «Ποιους πολιτισμός» κλπ.

Και όμως. Θα μπορούσαμε αντί όλων αυτών να επιχειρήσουμε καταμετρήσεις και στατιστικές. Είναι τουλάχιστον αυτό μια μέθοδος εμπειρική που θα αναδείξει το πρόβλημα και θα δώσει κάποια στίγματα.

Και η «στατιστική» αυτή και η «καταγραφή» θα μπορούσε να μετρήσει ανθρώπους, ομάδες, εκδοτικές προσπάθειες, περιοδικά του είδους που αυτοπροσδιορίζονται με τις κατηγορίες *αριστερός* και *πολιτισμικός*. Θα αρχίζαμε τότε να συνειδητοποιούμε ότι άνθρωποι, ομάδες, προσπάθειες είναι εν μέρει αδρανείς και εν μέρει ενσωματωμένοι και παραιτημένοι. Θα διαπιστώναμε, ενδεχομένως, ότι η *αδράνεια* και η *ενσωμάτωση* —που σημαίνει ιδιότητα ατόμων ή απ' την άλλη ένταξη τους σε κρατικούς και ιδιωτικούς «φορείς»— έχει φέρει το αποτέλεσμα να μην παράγουν τίποτα πρωτοποριακό ή ελάχιστα ανατρεπτικά πράγματα όλοι εκείνοι που πιστεύουμε ότι υπηρετούν τον πολιτισμό.

Θα διαπιστώναμε ότι τυχόν προσπάθειες επικοινωνίας υπονομεύονται είτε από καχυποψία, είτε από φόβο, είτε από αλληλοαπόρριψη· δεν συνδιαλέγονται και δεν θέτουν τα προβλήματα. Με αποτέλεσμα να μην παράγουν δημιουργικά, ούτε ως άτομα ούτε και συλλογικά.

Και όμως το πεδίο είναι ανοιχτό για το σύνολο αυτού του κόσμου· η αριστερά μπορεί να μην χτυπά την πόρτα της πολιτικής εξουσίας αλλά ο λόγος της θα έπρεπε να είναι ακμαίος και, πάντως, ζωογόνος τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τα προβλήματα πολιτισμού.

Η συντήρηση ή όσοι αναμασσούν τα παλιά σχήματα και ιδέες δεν έχουν τίποτα να συνεισφέρουν· δυστυχώς για τον τόπο και για τους ίδιους.

Αλλά οι ομάδες που βλέπουν με ανατρεπτική ματιά τις «υπάρχουσες συνθήκες» και πιστεύουν στη δυναμική των εξελίξεων έχουν να πουν ένα λόγο. Το πρόβλημα είναι ότι αδρανούν. Φτάνει άραγε μόνο τα πολιτικά και κοινωνικά αδιέξοδα;

Πάντως, μπορούν —και πρέπει— να κάνουν αισθητή την παρουσία τους. Είναι αυτοί, η μόνη, ελπίδα για να παραχθεί πολιτισμός —με όσα σημαίνει η λέξη— στον τόπο αυτόν σήμερα.

Σημειωματάριο χωρίς ειδήσεις...

● *Δρόσιση*. Στο φουλ του καύσωνα, *Παρασκευή* στις 24, το είχα κιόλας καταλάβει. Δίπλα μου διαμαρτύρονταν: «άπνοια». Αλλά στα βελόνια των πεύκων γλιστρούσε ένα λεπτό αεράκι. Έτσι να 'κανες, το 'πιανες. Το βράδυ ήταν ωραίο, αν και πολλοί το χαράμισαν, είτε σε δεξιώσεις, είτε μέσα σε γραφεία, είτε μπροστά στην τηλεόραση. Ενωώ βέβαια τους Αθηναίους ή όσους τελοσπάντων έχουν ξεμεινει αυτόν τον καιρό στην πρωτεύουσα. Η Τασία μας έλεγε τις προάλλες ότι πρέπει από φέτος να απαιτήσουμε επίδομα «*ανθυγιεινής παραμονής*» όλοι εμείς οι κάτοικοι της Αθήνας. Υπερθεματίζω στο αίτημα και πιστεύω ότι και ο κ. δήμαρχος θα το καταλάβει. Τι «φωτισμένη δεξιά» είναι άλλωστε...

● *Αλλά δρόσιση*. Και φάνηκε από μια βδομάδα τώρα ότι θα δρόσιζε. Η αισιοδοξία μπορεί να τυφλώνει, αλλά πάντως κάνει τη ζωή ανεκτή. Στο κάτω κάτω η ελπίδα είναι το γερό αντιδοτο που μας απόμεινε απέναντι στους διαχειριστές της ζωής μας. Αυτό θα είχα να πω σε όσους βλέπουν ζοφερά τα επερχόμενα. Ο ποιητής έγραψε: «*τη ζωή πρέπει να την πάρεις στα σοβαρά. Όπως ας πούμε κάνει ο σκύουρος*». Έτσι, απλά και φυσικά. Και συνέχισε: «*Και να φυτεύεις δέντρα ακόμα στα εβδομήντα σου*». Λέει και άλλα ο ποιητής, αλλά δεν θα το γυρίσουμε, τώρα και στις απαγγελίες...

● Μου άνοιξε δουλειές με το βιβλίο της Άλκης Ζέη «*Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα*». Ψάχνω, ψάχνω, κάποιοι φαίνεται μου το πήρε από τη βιβλιοθήκη μου. Πάω την άλλη

μέρα στα βιβλιοπωλεία, «*εξαντλήθηκε*», μου λένε. Τελοσπάντων το ανακάλυψα πήρα το τραπεζομάχαιρο, (έλλειψε χαρτοκόπτη) έκοψα τις σελίδες και το άρχισα. Σα να 'χες δικιο. Όταν το τελειώσω τα λέμε. Σ' ευχαριστώ.

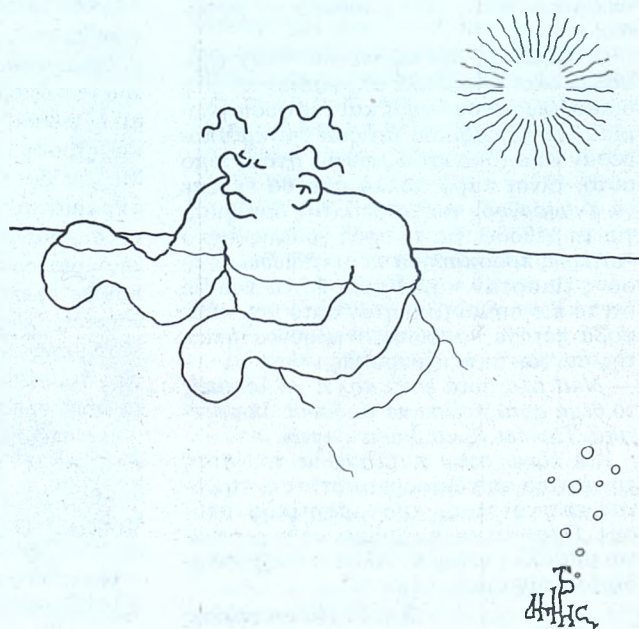
● Ο *χρόνος* —να μια ελπίδα σίγουρη. Όταν τον αντιμετωπίζεις τρυφερά και με εμπιστοσύνη. Ο χρόνος είναι φίλος. Μας ηρεμεί και μας βοηθά να καταλαγιάσουμε τις κρίσεις, τις ιδέες μας και —αλήθεια δεν το ρώτησα αυτό— τα συνασθήματά μας; Μόλις το ρωτήσω και το μάθω, θα σας το πω.

● Όμως το λεπτό αεράκι ανάμεσα στα βελόνια των πεύκων είναι το πιο fino αεράκι που ξέρω. Είδατε που λένε «*τα πεύκα είναι υγεία*»;

● Γελάτε τώρα, το ξέρω. Αλλά η ζέστη μας πείραξε όλους. Το παραλήρημα δίνει και παίρνει. Είναι κι αυτό ένας τρόπος να συνεννοεσάι.

● Είναι και συνθήκες που ξεχνιούνται —ή κόβονται— όπως το τσιγάρο λόγου χάρη. Ένεκα ο χρόνος, όπως λέγαμε. Και πως να σου πεί στο μυαλό πως λαχανιάζει ο άλλος μέχρι το περίπτερο —άλλη δουλειά δεν είχε— και παίρνει περιοδικά και εφημερίδες και τα διαβάζει κιόλας. Όπως καληώρα τώρα. Καλά, ξέρω, *σκαστό, ειρωνικό χαμόγελο*. Ξέρουμε όμως και μες να γελάμε. Να τσιγκλίζουμε και να γελάμε. Άλλωστε αυτό που μας έσωσε είναι ό,τι απόμεινε από το χιούμορ.

● Να, τις προάλλες λχ. είδα ένα περιεργο χρονόμετρο ή ρολόι τελοσπάντων. Γέλασα, γιατί δεν ήταν ένα κανονικό

ρολόι με χρυσή καδένα κτλ. αλλά *τσιμπιδάκι* σαν αυτά που απλώνουμε τα ρούχα. Τι σου είναι ο άνθρωπος...

● Σε μακρινές ακρογιαλιές κάποιοι δροσιζονται και δεν παρηγοριούνται απλώς γραπτά και φανταστικά. Αλλά, αγαπητοί μου, έχει ο καιρός γυρίσματα. Κοντός ψαλμός αλληλουα. Όσοι τώρα πίνουν τα ουζάκια τους σε παραλίες από *Σάμο* έως *Λευκάδα*, και γκρινιάζουν γιατί τάχα το χταποδάκι απόψε δεν είναι τόσο νόστιμο όπως προχτές, σε λίγες μέρες τους περιμένει το καμίνι της Αθήνας. (Αυτά τα γράφω για να παρηγορηθώ μαζί με τους άλλους «ξενέρωτους» του κλεινού άστεως).

● Θα είχα να κάνω και άλλες παρατηρήσεις που αφορούν το αεράκι ανάμεσα στα βελόνια των πεικων, τα τσιμπιδάκια, τα χρονόμετρα, τις ελλείψεις στα ράφια των βιβλιοπωλείων, την τρυφερότητα του χρόνου και το κρυμμένο γέλιο στις κόρες των ματιών. Πόσα και πόσα δεν ανακαλύπτεις για άλλη μια φορά όταν μυρηκάζεις τις αφηγήσεις και τις χαλαρές συζητήσεις.

● Μια συνάντηση που επιβεβαιώνει τις αλήθειες σου και την εμπιστοσύνη για ένα φίλο είναι σαν ένα ποτήρι δροσερό νερό. Όλοι διψάμε να βρούμε τους δικούς μας ανθρώπους, με μια προσπάθεια που γίνεται έμμονη ιδέα. Η επιβεβαίωση της αλήθειας του άλλου είναι ό,τι τονώνει και τις δικές σου αλήθειες. Πού είναι λοιπόν η *ειδηση*;

● Αλλάζουμε και δεν αλλάζουμε μαζί. Μια στόφα υπάρχει καλά κρυμμένη και δεν χάνεται. Η επικοινωνία με ανθρώπινους τόνους είναι η νέα ελπίδα που μας ηρεμεί για όσα καλά και θετικά προσπαθήσαμε, και μας δικαιώνει για όσες μικρότητες απορρίψαμε. *Ναι, αλλά πού είναι η ειδηση*;

● Αξίζει να βρίσκεις τους φίλους μέσα από τον προφορικό λόγο ή από ένα μήνυμα. Αλλά κάθεται τώρα και σκέφτεσαι: να, κάποιος γελά σκαστά και ειρωνικά μέσα στις κόρες των ματιών. Και τι μ' αυτό; Και συ θυμάσαι τα *ιδιότροπα χρονόμετρα* και απαντάς με το δικό σου γέλιο: *Τι ώρα να 'ναι άραγε αυτή τη στιγμή*;

● *Δρόσιση*: είναι μέρες τώρα. Ξέρω, δεν είναι νέο αλλά είναι ωραίο να το ανακαλύπτεις ξανά και ξανά. Και τελοσπάντων, είναι μια *ειδηση*, αυτό. Η πιο σημαντική...

Τελείωσε η Πανελλήνιος

Στην αρχή έφτασε στα χέρια μας ο κατάλογος. Ωραίες φωτογραφίες, χρώματα, λίγα μα ουσιαστικά βιογραφικά στοιχεία, διευθύνσεις: ένα σωστό ντοκουμέντο. Από επαγγελματικό ρεφλέξ ψάξαμε να θρούμε τα κείμενα που προλογίζουν θετικά και αναλυτικά μια τέτοια δημοσίευση. Αλλά προς απογοήτευσή μας εκεί *δρῆκαμε* κάτι πρωτοφανές: *τόνος καταδικαστικός ή απολογητικός, προκαταβολικά ομολογημένη αποτυχία, και, τέλος, υποσχέσεις για μια άλλη πανελλήνιο, που αυτή τη φορά θα ήταν η πραγματική, η πολυφωνική, η αλάνθαστη.*

Βέβαια, διασχίζοντας αυτή τη μεγάλη έκθεση, αντιλαμβάνεσαι αρκετά γρήγορα πως οι απόντες είναι πολλοί, και η απουσία τους γίνεται βασανιστική και επιτακτική όσο και μια παρουσία. Υπάρχει ελληνικό εικαστικό πρόσωπο χωρίς τον Φασιανό, τον Παύλο, τον Θεοφυλακτόπουλο, τον Μπότσογλου, τον Μπουτέα, την Βάνα Ξένου, τον Αληθινό, τον Σακελιώνα, την Τσεκούρα, τον Βαρότσο, τον Τότσικα, την Πολίτη, για να αναφέρουμε τους πρώτους που μας περνάνε από το μυαλό. Χωρίς αυτούς η παρουσία των καταξιωμένων μας φαίνεται ελλιπής, των δε νεωτέρων μερική και μονότονη. Και ακούσια διερωτώμαστε: τι γίνανε όλοι αυτοί; Δεν εκλήθησαν; Εκλήθησαν και, υπακούοντας σε έναν ακατανόητο και αταίριαστο σνομπισμό, δεν θέλησαν να λάβουν μέρος; Πρότειναν τα έργα τους και δεν γίνανε δεκτοί; Αυτές οι αμφιβολίες ανάμεσα σε κλητούς και εκλεκτούς δημιουργούν ένα μικρό κομφούζιο και κάποια στεναχώρια που τελικά διαλύονται εφόσον αποφασίσουμε ότι η κάθε έκθεση είναι μερική και μεροληπτική, πως δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια στην εκτίμηση των έργων τέχνης, και πως τα εκτιθέμενα έργα προτείνουν μια πολύ ειδική ανάγνωση της δημιουργίας μιας εποχής. Τότε δέχεσαι να γίνεις ένας αθώος φιλότεχνος θεατής, και σπεύδεις να επωφεληθείς από αυτά που προσφέρονται στο βλέμμα σου.

Η έκθεση στο σύνολό της παρουσίασε αρκετό ενδιαφέρον. Συγκριτικά με τα διάφορα σαλόν - ανάλογες παν-γαλλικές εκθέσεις που βλέπει κανείς στο Παρίσι -, η Πανελλήνιος είχε ένα αρκετά υψηλό επίπεδο. Κι αν την συνέκρινε κανείς με άλλες διεθνείς εκδηλώσεις θα έδρισκε πως είχε έναν πολύ ευχάριστο επαγγελματικό τόνο, κι αυτό όχι προς κα-

κοφανισμό των εκθετώντων. Απεναντίας αυτός ο τόνος την σώζει από τη φοβερή μονοτονία που έχει επιβάλει ο ακαδημαϊσμός της αγοράς στα μεγάλα κέντρα του εξωτερικού. Στην πανελλήνιο θριαμβεύει η αγάπη της ζωγραφικής του καβάλτου, η αθονομία του πίνακα, η πίστη στο στυλ. Όσο κι αν είναι ελλειπτικά παρουσιασμένη, διαγράφονται καθαρά οι γενιές, οι σχολές και οι τάσεις. Στο διεθνή χώρο - Βενετία, Παρίσι, Κάσελ - κυριαρχούν οι φωτογραφικές τέχνες, οι κατασκευές, τα γλυπτά τεραστίων διαστάσεων και ακατασχέτων υλικών. Οι ζωγράφοι, λιγοστοί, δημιουργούν σκηνοθεσίες, μεταχειρίζονται έξω-ζωγραφικά στοιχεία για να ευρύνουν το χώρο τους και να δικαιολογήσουν όσο γίνεται καλύτερα την «παράλογη» προσκόλλησή τους στη ζωγραφική, απομακρυνόμενοι όσο και περισσότερο από τη μαγική δύναμη του απλού πίνακα. Η γλυπτική είναι θηριώδης. Ανάμεσα στο κλιν των απαστράπτων, διομηχανικά κατασκευασμένων γλυπτών του Judd και τον «Βρώμικο εξπρεσιονισμό» του Grosvenor, έχει χαθεί η αγάπη για την αρμονία, το τελείωμα, αλλά και το ίχνος του χεριού. Οι Έλληνες όπως παρουσιάζονται εδώ φαίνονται σαν κλασικοί καλλιτέχνες. Παραστατικοί ή αφαιρετικοί, κυριαρχούνται από το μέτρο και κάποια ιδέα της ομορφιάς. Ο μινιμαλισμός, αν και υπάρχει, δεν είναι πειστικός. Η τέχνη στην Ελλάδα εξακολουθεί και είναι ηδονιστική... Τα μονόχρωμα κι οι πουριτανική γεωμετρική αφαιρετική δεν ευδοκίμούν. Απεναντίας ο αφαιρετικός εξπρεσιονισμός και οι πληθωρικές αφαιρετικο-παραστατικές τάσεις έχουν μεγάλη πέραση. Δεν νομίζουμε πως ο λόγος αυτής της τόσο ισχυρής παρουσίας είναι μόνο κάποια μεροληψία της επιτροπής. Η τάση αυτή είναι μια διέξοδος για μερικούς καλλιτέχνες να εκφράσουν μια αισθησιακή προσωπικότητα αποφεύγοντας κάποια «φολκλορική» παράσταση της προηγούμενης τους γενιάς. Δεν μπορεί επίσης να πει κανείς πως οι Έλληνες καλλιτέχνες πέρασαν στο μεταμοντερνισμό. Ο μοντερνισμός, απόκτημα σχετικά πρόσφατο στην ελληνική τέχνη, αρκεί και απασχολεί τους περισσότερους. Ούτε τον χόρτασαν ούτε τον ανακήρυξαν ματατηρημένο ώστε να αναπολήσουν, κύριος οίδε πια παρωχημένη παράδοση, όπως συμβαίνει στο εξωτερικό τους χρόνους του '80. Ακόμη κι αν προσθέταμε εκείνους που λείπουν, τα εδώ εικαστικά φαινόμενα ως επί το πλείστον χαρακτηρίζονται από τον προβληματισμό του μοντέρνου. Επίσης άμεσα αντιληπτές γίνονται μερικές εσωτε-

ρικές επιρροές, και κάποια πρόσφατη παράδοση οφειλομένη στους καθηγητές της σχολής Καλών Τεχνών. Αυτές οι ντόπιες αναφορές είναι συμπαθητικές, δημιουργώντας μια καινούρια σιγουριά. Επίσης: η γενιά του '60 φαίνεται πιο δυνατή από τους σύγχρονους νέους οι οποίοι, παρ' όλες τους τις ικανότητες, στο σύνολό τους παρουσιάζουν κάποια ομοιομορφία. Χρώματα, χιερονομίες, διακοσμητικά εφέ, αλλά λίγη προσωπικότητα. Ίσως οι Έλληνες να χρειάζονται αρκετό καιρό για να ωριμάσουν σαν καλλιτέχνες. Δεν μοιάζουν με μερικούς νεαρούς διάττοντες αστέρες, Αμερικάνους ή και Γάλλους σαν τον Schnabel ή τον Arberola που οικειοποιούνται όλες τις συνταγές, χρησιμοποιούν όλα τα μέσα και, περιφρονώντας την καλλιέργεια ενός μοναδικού στυλ, δημιουργούν μέσα στην πολυφωνία. Ο Έλληνας καλλιτέχνης δεν ρέπει προς τέτοιες ταχυδακτυλουργίες. Διχασμένος ανάμεσα στην ανάγκη του να κρατήσει την ιδιαιτερότητά του αλλά και να αγκαλιάσει τα διεθνή κινήματα χαρακτηρίζεται από μέτρο κι ίσως από κάποιο συντηρητισμό. Το συμπέρασμα ωστόσο αυτής της έκθεσης είναι πως στην Ελλάδα υπάρχουν καλλιτέχνες πολλοί και καλοί. Δυστυχώς το κοινό είναι λίγο, ανεκπαίδευτο και κατά συνέπεια αδιάφορο. Την τελευταία μέρα της έκθεσης, που αλίμονο κράτησε απαράδεκτα λίγο, ελάχιστος κόσμος ήρθε να την αποχαιρετήσει. Ίσως γιατί η διαφήμιση αυτής της τόσο επίπονης προσπάθειας να μην έγινε με αρκετή πεποποίηση... Η θετική ευαισθητοποίηση του κοινού είναι ο απαραίτητος όρος για την επιτυχία κάθε καλλιτεχνικού γεγονότος. Όταν γίνεται μια τέτοια μεγάλη εκδήλωση πρέπει ο κόσμος να λάβει γνώση και να μετακινηθεί. Πολλοί δρῆκαν πως ήταν μακριά από το κέντρο. Στο εξωτερικό οι φιλότεχνοι κάνουν μακρινά ταξείδια για να δουν μια έκθεση. Διαμάχες, αρνητικά άρθρα και πληροφορίες δια μέσω του Τύπου αποκαρδίωσαν πολλούς. Κι έτσι το γεγονός δεν πήρε την διάσταση που έπρεπε να πάρει μέσα σ' έναν ευρύτερο πληθυσμό. Γιατί ποιος άλλος θα ήταν ο σκοπός μιας πανελλήνιας έκθεσης παρά να τραβήξει την προσοχή περισσότερων κόσμου κι όχι μόνο των κομφευσόμενων του Κολωνακίου, και να καλλιερήσει την αγάπη για την τέχνη. Ωστόσο, και μέχρι εκεί που έφθασε τούτη τη φορά, μπορεί κανείς να πει πως αποτέλεσε ένα δῆμα κι ένα προηγούμενο για πληρέστερες και σωστότερες μελλοντικές λύσεις.

Ευρυδίκη Trichon-Μιλσανή

Η κρίση της εκφραστικότητας

του Βασίλη Καραποστόλη

Παντού στη σύγχρονη Ελλάδα, στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή, διαπιστώνεται μια κρίση εκφραστικότητας. Καμιά πρόθεση να εκτεθεί κανείς ενώπιον των άλλων, μέσα σ' ένα κόσμο που θα μπορούσε να υποδεχτεί αυτή του την πρόθεση. Μια περιοχή στην οποία αυτό γίνεται ιδιαίτερα αισθητό είναι εκείνη των συνομιλιών.

Χαρακτηριστική είναι εδώ η δυσκολία να αφεθούν οι ομιλητές στην αφηγηματική ροή, να διηγηθούν ελεύθερα με όσες περιστροφές και παρεκβάσεις θεωρούν απαραίτητες ώστε να κατανοηθεί ο λόγος τους από το ακροατήριο. Ένας αμήχανος δισταγμός να δοθούν στην επικοινωνία από φόβο μήπως λείπει η προϋπόθεσή της: η σύμπτωση των βιωμένων εμπειριών που εγγυάται ότι όσα θα ειπωθούν από τη μια πλευρά θα αντηχίσουν στην άλλη. Όλο και πιο δύσκολο γίνεται σήμερα μια ατομική ομιλία να αποτελεί την άλλη όψη της ακρόασης της, να συνθέτουν ομιλία και ακρόαση μια ενότητα όπου αποθηκεύονται κοινά νοήματα. Πράγμα που συνέβαινε ακόμη λίγα μόνο χρόνια πριν. Τότε που η ανεκδοτολογία δεν είχε υποκαταστήσει την αφήγηση υποσχόμενη σίγουρη ευθυμία κι ούτε κανέναν νοιάζονταν τόσο πολύ να

είναι εύστοχος, επιτυχημένος, χαριτωμένος, τότε, με δύο λόγια που η συζήτηση και η συναναστροφή δεν ενδιαφέρονταν να «τελεσφορήσουν». Χείμαρροι αγορεύσεων, διασταυρώσεις διηγήσεων και μαρτυριών, αλλά και καταχρηστικοί μονόλογοι και πλατυασμοί και σύγχυση νοημάτων και γενικότερα ένας πυρετός που σήμερα μοιάζει ακατανόητος και αδιέξοδος, αλλά που για τους ομιλητές εκείνους αποτελούσε μια οικεία συνεκφορά, πέρα από το ακριβές περιεχόμενο των λεγομένων. Ήταν οικεία η διαθεσιμότητα καθενός για τη συζήτηση και τη συναναστροφή, από όπου δύσκολα θα αποτραβιόταν για να οχυρωθεί μέσα στις ατομικές απαιτήσεις του, στο ανεπανάληπτο και αμετάδοτο των εμπειριών του. Βλέποντας από αυτή τη γωνία την παλιά συζήτηση μπορούμε να διακρίνουμε τον αναμορφωτικό της ρόλο. Άλλοι ήταν πριν οι ομιλητές και άλλοι μετά. Μέσα στην οικεία συνομιλία και παρά τις αναντιστοιχίες και τις ασυνέχειες στην αμοιβαία κυκλοφορία των νοημάτων, επιτυγχάνονταν το αλάφρωμα όλων μέσα στην ενότητά τους. Βρίσκονταν όλοι εκεί, αλληλοεκτεθειμένοι με τις γνώμες, τις εικασίες, τις πλοκές της φαντασίας, που απομακρυνόταν από τα

«γεγονότα» για να επιστρέψει σε αυτή ερμηνεύοντάς τα σύμφωνα με τα σχήματα που ο ομιλητής όριζε.

Αυτοί οι καλπασμοί της γνώμης τι άλλο δείχνουν από εκφραστική προθυμία και πώς θα εξακολουθούσε κανείς να μιλά για έκφραση σήμερα όταν κυριαρχούν τα ετοιμοπαράδοτα επιχειρήματα, τα κλισέ, οι παραπομπές σε αυθεντίες που δεν ξέρουν παρά να ευφρολογούν; Πιάνοντας στο στόμα του ο παλιότερος ομιλητής ένα γεγονός, πολιτικό συνήθως, ύφαινε γύρω του μια ερμηνεία που αντλούσε από την πρόθεσή του και μόνο να γνωμοδοτήσει. Επρόκειτο πάντα για την εκδοχή του την άποψή του. Πίσω από αυτό το βολονταρισμό της γνώμης δεν θα έπρεπε να μας ξεφύγει το ότι είχε παρθεί μια απόφαση για έκφραση σε έναν κόσμο αβέβαιο, πλην ακόμη προσιτό. Αντίθετα, η σύγχρονη ατολμία σε κάθε επίπεδο, αυτή η δήθεν ορθοφροσύνη που έχει μάθει να συσχετίζει, να συνθέτει, να λαμβάνει υπόψη της το διεθνές, το παγκόσμιο, πλουτίζοντας το ισχνό της ρεπερτόριο σε αφθονα «όπως είπε ο τάδε», δείχνει πόσο πιο πολύ αινιγματικός έχει γίνει ο κόσμος. Τόσο ώστε να καθιστά τα τολμήματα της έκφρασης ρηκίκελευθα και να υπαγορεύει ως κανόνα στις συνομιλίες την αυτосυγκράτηση, την ουδέτερη αναφορά σε «περιστατικά».

Είναι βέβαιο ότι η παρακμή των συνομιλιών στην Ελλάδα αφήνει πληγές. Από την παλιά ευφορία της έκφρασης περνάμε στη δυσφορία του ανέκφραστου, κι αυτό σε ένα πολιτισμό δεν μένει χωρίς συνέπειες, και μάλιστα σε όλες τις περιοχές. Ας σκεφτούμε μόνο τι σημαίνει το διαδεδομένο «με εκφράζει»: κάτι ή κάποιος, π.χ. ένα τραγούδι, μια σκέψη ή ένα κόμμα, έρχεται ευεργετικά για να πάρει από μέσα μας ένα αδιαμόρφωτο έγκλειστο δυναμικό και να το φέρει έπειτα μπροστά μας σαν δικό μας, αλλά απ' έξω. Πόσο τέλεια αρθρώθηκε για λογαριασμό της μουγγής μας ύπαρξης, του αξίζει κάθε παραχώρησή!

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Αυγουσιاتیκες εκπτώσεις 20% - 30%

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:
θαλασσινές αναζητήσεις

Η έλλειψη ηχηρών καλλιτεχνικών γεγονότων σηματοδοτεί το μουσικό δεκαπενθήμερο που ακολουθεί. Χωρίς μεγάλα ονόματα από τον ξένο χώρο οι δυο επόμενες εβδομάδες θα κυλήσουν σε ελληνικούς κυρίως τόνους, αφού οι συναυλίες ελλήνων καλλιτεχνών κυριαρχούν στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων. Βέβαια, η συναυλία που έδωσε την Πέμπτη 23/7 ο Μάνος Χατζιδάκις είχε μια απρόβλεπτη - και για τον ίδιο ίσως - επιτυχία, και σηματοδότησε ποιοτικά και πολιτιστικά αυτό που θα λέγαμε «ελληνική» συμβολή και παρουσία στο χώρο του τραγουδιού· αποτελεί και μέτρο για όσες ακολουθήσουν τις επόμενες ημέρες.

Μουσικό δεκαπενθήμερο σε ελληνικούς τόνους

της Δέσποινας Σαββοπούλου

Πρώτος και καλύτερος ο Δήμος Μούτσης που θα δώσει σήμερα μια συναυλία στο στάδιο του Παναθηναϊκού, στα πλαίσια της διοργάνωσης «Μουσική Αθήνα '87». Τα τραγούδια που θ' ακουστούν θα προέρχονται από τον τελευταίο του δίσκο, το «Να!!!», αλλά και από τους προηγούμενους, τότε ακόμα που ο Δ. Μούτσης προτιμούσε το λαϊκότροπο άκουσμα.

Ακολουθούν δυο πολύ σημαντικές συναυλίες, που παίρνουν και κάποια ιστορική διάσταση, στις 1 και 2 Αυγούστου, πάλι στο στάδιο του Παναθηναϊκού. Πρόκειται για συναυλίες τραγουδιού της δεκαετίας '40-'50.

Όσο αφορά τώρα το Φεστιβάλ Πάτρας και τις εκεί ελληνικές συ-

ναυλίες έχουμε για τις 3 του μήνα το Νότη Μαρουδη με την κιθάρα του. Συμμετέχει η Γιώτα Βέη. Την επόμενη μέρα υπάρχει στο πρόγραμμα συναυλία του Αντρέα Μικρούτσικου και της Σοφίας Βόσσου, ενώ στις 5/8, θα εμφανιστεί ο συνθέτης Σταμάτης Κραουνάκης. Τη σκυτάλη παίρνει η Χαρούλα Αλεξίου στις 7 και 8 του μήνα, και το πρόγραμμα κλείνει ο Πατρινός Σωτήρης Σακελλαρόπουλος στις 11/8.

Ξαναγυρίζοντας στην Αθήνα, έχουμε στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών δυο συναυλίες του Γιάννη Μαρκόπουλου στο Λυκαβηττό, στις 10 και 11 Αυγούστου. Επίσης μια της Συμφωνικής Ορχήστρας και Χορωδίας της ΕΡΤ-1 στο Ηρώδειο στις 4 Αυγούστου.

Οι ξένοι καλλιτέχνες

Ας δούμε όμως και τις λιγοστές συναυλίες ξένων καλλιτεχνών:

Στη «Μουσική Αθήνα '87» υπάρχει μια αρκετά σημαντική συναυλία του τριό του Stepane Grappelli (βιολί) με τους Jack Sewing (μπάσο), Marc Fosset (κιθάρα). Ο Grappelli είναι ο σπουδαιότερος βιολιστής τζαζ της Ευρώπης. Έχει παίξει με πολλούς πασίγνωστους Αμερικανούς και Ευρωπαίους μουσικούς.

Τέλος, στην Πάτρα μπορούμε να παρακολουθήσουμε στις 9 και 10 Αυγούστου δυο συναυλίες με τους Okada Percussion Ensemble την πρώτη μέρα σε έργα Ελλήνων και ξένων συνθετών, και τη δεύτερη αποκλειστικά σε έργα Γαλλών. Το συγκρότημα ιδρύθηκε το 1975 και δουλεύει μ' έναν εντελώς πρωτοποριακό τρόπο. Η ηχητική του βάση είναι τα κρουστά και ο μάσχαματισμός των ήχων διαφόρων αντικειμένων σε μουσική.

ΝΕΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

Μια και ορθώς συνηθίζεται κάθε τι νέο να συνοδεύεται από τις απαιτούμενες συστάσεις γνωριμίας, έτσι κι εμείς, παρουσιάζοντάς σας μια εντελώς καινούρια στήλη, αισθανθήκαμε την ανάγκη να σας πληροφορήσουμε τόσο για το... «πόθεν έσχες» της, όσο και για τους σκοπούς, τα θέλω και τα μπορώ της. Ίσως να παραξευνητήκατε διαβάζοντας τον υπέρτιτλο «νέοι δίσκοι», αλλά όντως πρόκειται για στήλη παρουσίασης και κριτικής δίσκων που μόλις κυκλοφόρησαν. Στα δεκατέσσερα χρόνια ζωής του περιοδικού, έχει εμφανιστεί σποραδικά αυτή η στήλη αλλά τώρα υπάρχει η υπόσχεση και η ελπίδα να μακροβιώσει...

Αφού οι δίσκοι είναι από τις «κινητήριες» δυνάμεις του μουσικού μας βίου, και βασικό δείγμα αποτύπωσης των κατά καιρούς διαφόρων ρευμάτων και προτιμήσεων αποφασίσαμε να μην «ξεχνάμε» πλέον την ύπαρξή τους. Λόγω έλλειψης χώρου και μη εξιδεικευσης του περιοδικού σε αυτά τα θέματα, αλλά και επειδή δε θέλουμε να χαλάμε το χαρτί, το μελάνι και τη φαίά μας ουσία στα κάθε ίδους παρασκευάσματα των δισκογραφικών εταιρειών, να σας παρουσιάζουμε εδώ, ό,τι - καλό ή κακό - είναι τουλάχιστον αξιολόγιο - και σύμφωνα πάντα με τις δικές μας εκτιμήσεις.

Αρχίζουμε σήμερα με τρεις ελληνικούς δίσκους που κινούνται στις διάφορες διαστάσεις και ρυθμούς της ροκ και αποτελούν συγκλίνουσες μου-

σικές απόψεις ισάριθμων τραγουδοποιών. Ο λόγος αφορά «Το κόλπο» του Αντρέα Μικρούτσικου, το «Όλα ή τίποτα» του Νίκου Καρβέλα και την «Αντιβίωση» του Θωμά Θωμαΐδη.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ «Το κόλπο»

Μετά το «Να 'μαστε πάλι εδώ Αντρέα» και το εντελώς προσωπικό «Περνάω με κόκκινο», ο Αντρέας Μικρούτσικος παρουσιάζει «Το κόλπο» το τρίτο άλμπουμ του, το οποίο αποτελεί συνέχεια του προηγούμενου. Πολύ περιγραφικός και βιωματικός, συναισθηματικός και ευαίσθητος ο τραγουδοποιός αφηγείται «ερωτικές ιστορίες καθημερινής τρέλας». Η ροκ μουσική του, άλλοτε χαμηλόφωνη και άλλοτε ιδιαίτερα δυναμική εξαντλεί όλες τις διαθεσιμότητες έντασης και ρυθμού, έτσι ώστε το συνολικό άκουσμα να γίνεται ελκυστικό και ενδιαφέρον. Ο Αντρέας Μικρούτσικος δείχνει να έχει μια πείρα στη σύνθεση τραγουδιών και μια αυτοπεποίθηση και σιγουριά στον τρόπο που υλοποιεί τις ιδέες του. Γίνεται πειστικός, αν και σε κάποια σημεία το παρατραβάει. Οι στίχοι είναι πολύ απλοί και κάπου φτάνουν να γίνονται απλοϊκοί, ενώ η ερμηνεία παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα. Το τελευταίο δεν συμβαίνει στα δυο τραγούδια που λέει η Σοφία Βόσσου, τα οποία αποτελούν και τις καλύτερες στιγμές του δίσκου. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα δυναμικό κομμάτι (hard rock) καθώς και για ένα ιδιαίτερα χαμηλόφωνο, η μελωδία του οποίου ακούγεται από ένα πιάνο. Αποτελούν τα δυο άκρα έντασης του δίσκου, αλλά η Σ. Βόσσου τα καταφέρνει θαυμάσια και στα δυο. Θα εκπράσσουμε κάποιες αντιρρήσεις για το «Σ' αγαπάω» και τα «Παντοφλάκια» που επιδιώκοντας να δημιουργήσουν μια χιουμοριστική διάθεση, υποθαμβίζουν το

άκουσμα φέρνοντας εντελώς αντίθετα αποτελέσματα. Εξάλλου, το πρώτο από τα δυο θυμίζει αρκετά το ύφος και το πνεύμα του τραγουδιού «Δέσποινα» του Νίκου Καρβέλα.

Τελειώνοντας θα θέλουμε να υπογραμμίσουμε τα όμορφα μελωδικά σχήματα που βρίσκει κανείς εδώ, αλλά και ότι ο Α. Μικρούτσικος θα μπορούσε ίσως να προσφέρει πολύ περισσότερα.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΕΛΑΣ «Όλα ή τίποτα»

«Αθεράπευτα ρομαντικός», αλλά ταυτόχρονα πολύ «γάτα», αν και όχι κοντός ή συνθιζών τη γραβάτα, ο δημιουργός του γνωστού «εθνικού» - δυστυχώς - σουξέ κάνει ξανά την εμφάνισή του στο χώρο της δισκογραφίας μ' ένα δίσκο που, σαφέστατα, και χωρίς κανέναν ενδοιασμό, κινείται στα προηγούμενα χνάρια του. Ο τίτλος που είχε χρησιμοποιήσει τότε («Σα δίσκος παλιός») θα μπορούσε κάλλιστα να ταιριάζει και σ' αυτόν, αφού σε τίποτα δεν διαφοροποιείται από το ύφος και το πνεύμα εκείνου. Ο Ν. Καρβέλας συνειδητά επιλέγει να εκφραστεί μουσικά μέσα από το μελωδικό σχήμα του ροκ εν ρολ και τα ακούσματα της δεκαετίας του '50. Η υπερβολική νοσταλγία του για τα θιώματα εκείνης της εποχής εκδηλώνεται όχι μόνο στη μουσική, αλλά και στο στίχο, ο οποίος πάντα αντλεί το υλικό του από μνήμη της παιδικής, εφηβικής και νεανικής ηλικίας του. Έτσι, αν και στο στίχο καταφέρνει ερμητικά και χιουμοριστικά να ασχολείται με θέματα με τα οποία άλλοι καθόλου δεν έχουν καταπιαστεί, ωστόσο η μουσική του καταγράφει ιδιαίτερα κουραστική με την αδιάκοπη επανάληψη και το συνεχή εγκλωβισμό της στους ίδιους μουσικούς τρόπους.

Η αναζήτηση νεανικών βιωμάτων και θεμιτή είναι και νόμιμη, όμως

στην περίπτωση του Ν. Καρβέλα η πέραν του δέοντος αναζωπύρωσή τους που ανάγεται σε σημείο πλήρους αναβίωσης της εποχής, ούτε θεμιτή είναι ούτε εξυπηρετεί τίποτα άλλο, εκτός από τον υπερβάλλοντα ρομαντισμό του δημιουργού. Σε τελευταία ανάλυση, εκτός από το παρελθόν υπάρχει και το παρόν και το μέλλον. Λίγο περισσότερη ενασχόληση και μ' αυτά, όχι μόνο δε θλάπτει, αλλά είναι και αναγκαία.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΑΪΔΗΣ «Αντιβίωση»

Κάτω από το γενικό χαρακτηριστικό τίτλο «Αντιβίωση», που καθόλου τυχαία δε φαίνεται να διαλέχθηκε, ο Θωμάς Θωμαΐδης εμφανίζεται ερμηνεύοντας τα τραγούδια, τη μουσική και τους στίχους που έχει γράψει ο ίδιος.

Από την πρώτη στιγμή γίνεται ορατό το στίγμα του δίσκου και σαφή τα πλαίσια κίνησής του. Έντονα προβληματισμένος στρέφεται στο κοινωνικό περιβάλλον, και ασχολείται με προβλήματα σημερινά μ' ένα προσωπικό τρόπο. Ακόμα και όταν η βάση του στίχου είναι ερωτική, ο Θ. Θωμαΐδης πετυχαίνει εύκολα να τον στρέψει στον περίγυρο και να του δώσει προεκτάσεις μη ιδιωτικές. Η μουσική του προτιμά τις χαμηλόφωνες μορφές έκφρασης, αλλά σε αρκετά σημεία παρουσιάζει δυναμικές εναλλαγές. Είναι αρκετά προσηγμένη, δεν υποκύπτει σε εύκολες και εύπεπτες λύσεις, ενώ έχει πολύ καλή εννοχήστρωση από το συγκρότημα «Αντιβίωση». Το σύνολο δένεται από την ερμηνεία του Θωμαΐδη, η οποία τονίζει και χρωματίζει τις ιδιαιτερότητες του στίχου και της μουσικής.

Η «Αντιβίωση» δημιουργεί τελικά ένα εντελώς προσωπικό κλίμα, και, χωρίς να μιμείται ή ν' αναπαράγει τυφλά άλλα πρότυπα, διαγράφει το δικό της κύκλο στην ελληνική δισκογραφία.

Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός πέθανε! Ζήτω ο Γκόρκι! Ζήτω η «γκλάσνοστ»!

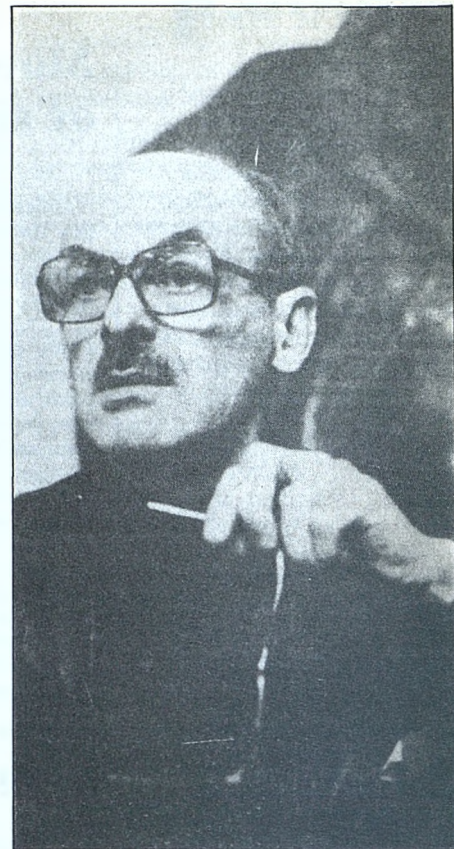
«Θα παρομοίαζα τη σημερινή κατάσταση με εκείνη ενός πεινασμένου που ξαφνικά του δίνεται η ευκαιρία να φάει».

Μπουλάτ Οκουτζάβα

Μπουλάτ Οκουτζάβα. Ο ποιητής που το όνομά του έχει συνδεθεί με την καθημερινή ζωή του πολίτη της ΕΣΣΔ. Ο τροβαδούρος του παλιού Αρμπάτ*.

Λυρικός, ειλικρινής στα μηνύματά του, ζωντανός.

● Γεννημένος το 1924 στη Μόσχα —κατάγεται από τη Γεωργία— πήρε μέρος στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σαν εθελοντής. Μετά το τέλος του πολέμου σπούδασε στην Τιφλίδα ρωσική λογοτεχνία. Το 1956 εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Μόσχα και άρχισε την ποιητική και μουσικοσυνθετική δραστηριότητά του, για να γίνει γρήγορα ο πιο δημοφιλής βάρδος της Ρωσίας. Ανήκει σε μια πλειάδα ποιητών -μουσικοσυνθετών - εκτελεστών (με συνοδεία συνήθως κιθάρας - μπαλάντες) των τραγουδιών τους, όπως ο Βισότσκι, ο Γκάλιτς, η Ματβέγιεβα. Παρ' όλη την επιτυχία και την αναγνώριση του σαν βάρδος, εδώ και δώδεκα χρόνια έχει αφιερωθεί στο μυθιστόρημα. Μερικά από τα πιο γνωστά έργα του: «Ο φτωχός Αβροσσίμοφ», «Ένα γεύμα για το Ναπολέοντα», «Αγάπη πάντα», έχουν μεταφραστεί και στα γαλλικά. Ο Μπουλάτ Οκουτζάβα ταξίδεψε πρόσφατα στο Παρίσι για να πάρει μέρος σε μια συνάντηση ανάμεσα σε σοβιετικούς και γάλλους συγγραφείς. Με την ευκαιρία αυτή τον συνάντησε εκ μέρους του ΑΝΤΙ ο Θανάσης Αργυράκης και μίλησαν —για τι άλλο;— για τον Γκορμπατσόφ, την «γκλάσνοστ» και την «περεστρόικα».

Ερ.: Τον τελευταίο καιρό τα συνθήματα που κυριαρχούν στη χώρα σας είναι «αναδιοργάνωση» (περεστρόικα) και «διαφάνεια» (γκλάσνοστ). Κατά πόσο θίγουν και τον τομέα της τέχνης;

Απ.: Τα τελευταία δύο χρόνια όσα γίνονται στην κοινωνία μας εσωκλείονται στο σύνθημα «αναδιοργάνωση» η οποία θίγει όλους τους τομείς της ζωής μας. Την οικονομία, την πολιτική, την κοινωνία συνολικά και βεβαίως την τέχνη. Στη λογοτεχνία εκφράζεται κυρίως με τη δημοσίευση έργων που προηγουμένως είχαν απαγορευτεί. Εμφανίστηκαν κινηματογραφικά, θεατρικά και λογοτεχνικά έργα συγγραφέων - εμικρέδων, όπως ο Κουμελιόφ, ο Χαντασέεβιτς, ο Ναμπόκοφ. Αυτό μας κάνει να ελπίζουμε ότι η κίνηση προς τα μπρος δεν θα σταματήσει εδώ, αλλά θα αναδειχτεί κυρίαρχη και στο χώρο της τέχνης.

Ερ.: Είπατε ότι ο κύριος στόχος της «περεστρόικα» είναι η δημοσίευση των άλλοτε απαγορευμένων έργων. Όμως ποιους στόχους εξυπηρετούσε στο παρελθόν η απογόρευσή τους;

Απ.: Πώς να σας το πω; Είχαμε ένα αρκετά σκληρό σύστημα. Τα έργα που περιείχαν την αλήθεια τρώμαζαν μερικούς.

Ερ.: Ποιους;

Απ.: Τους επικεφαλής! Τους καθοδηγητές!

Ερ.: Κι αν μιλούσαμε πιο συγκεκριμένα;

Απ.: Δεν μπορώ να τους κατονομάσω. Αλλά το πρόβλημα δεν περιορίζεται στα

πρόσωπα. Αφορά ολόκληρο το σύστημά μας. Η αλήθεια το φόβιζε. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν να ξεχάσουμε τι σημαίνει αλήθεια. Μόνο τώρα διδασκόμαστε να λέμε την αλήθεια. Γι' αυτό επιτρέπεται, άλλωστε, και η δημοσίευση ορισμένων έργων που είναι αληθινά τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο.

Ερ.: Αυτό σημαίνει ότι η λογοκρισία...

Απ.: Όχι μόνο η λογοκρισία. Ήταν το σύστημα φτιαγμένο κατ' αυτόν τον τρόπο, που η αλήθεια δεν μπορούσε να βρει διέξοδο. Αυτό ήταν το σύστημα της σταλινικής, μετασταλινικής και μπρεζνιεφικής περιόδου.

Ερ.: Η επέμβασή του, όμως, στο χώρο της τέχνης γινόταν με τη μορφή της λογοκρισίας.

Απ.: Βεβαίως. Αλλά αυτή η λογοκρισία δεν υπήρχε μόνο σε κρατικό επίπεδο. Ζούσε μέσα στο αίμα του ίδιου του λαού. Είχαν διαμορφωθεί καθορισμένα γούστα.

Ερ.: Η λογοκρισία γινόταν για ιδεολογικούς ή για εμπορικούς λόγους;

Απ.: Για ιδεολογικούς βεβαίως. Αλλά ακόμα κι εδώ, θέλω να σας πω, ότι υπήρξε ένας βιασμός της ιδεολογίας προς όφελος ορισμένων ομάδων.

Ερ.: Υπήρξαν αντιδράσεις από την πλευρά του αναγνωστικού κοινού σε αυτή τη διαμορφωμένη κατάσταση;

Απ.: Από το σοβαρό αναγνωστικό κοινό οπωσδήποτε. Αυτό άλλωστε δεν αποδεχόταν την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί. Απαιτούσε αληθινά έργα. Αντίθε-

τα το μεγαλύτερο κομμάτι του αναγνωστικού κοινού φερόταν παθητικά. Συνήθισε σε μια παρόμοια κατάσταση.

Ερ.: Και οι συγγραφείς, οι δημιουργοί, πώς αντιδρούσαν;

Απ.: Υπήρχαν συγγραφείς που έγραφαν αρκετά αξιόλογα έργα, τα οποία όμως δεν έβλεπαν το φως της δημοσιότητας.

Ερ.: Αυτοί ήταν η πλειοψηφία των δημιουργών;

Απ.: Ήταν η μειοψηφία. Η πλειοψηφία συνθηκολόγησε, ταυτίστηκε με την υπάρχουσα κατάσταση και κατά συνέπεια τα έργα τους εκδίδονταν.

Ερ.: Και οι ενώσεις των συγγραφέων;

Απ.: Ούτε καν έθιγαν παρόμοια ζητήματα.

Ερ.: Αυτό σημαίνει ότι υπήρχε μια σύγκρουση ανάμεσα στους συγγραφείς;

Απ.: Οπωσδήποτε. Και όχι μόνο ανάμεσα στους συγγραφείς, αλλά ανάμεσα στους συγγραφείς και την κοινωνία.

Ερ.: Στη συγγραφική σας πορεία αντιμετωπίσατε προβλήματα από τους επίσημους κρατικούς φορείς;

Απ.: Βεβαίως. Είμαι τριάντα χρόνια συγγραφέας και όταν πρωτοπαρουσιάστηκα, η επίσημη κριτική εναντιώθηκε στο έργο μου, ενώ αντίθετα ο κόσμος με αναγνώρισε αμέσως. Μόνο μετά από δεκαπέντε χρόνια οι κρατικοί φορείς άρχισαν να με ανέχονται.

Ερ.: Κατά τη γνώμη σας, ποιες είναι σήμερα οι κυρίαρχες τάσεις στη σοβιετική λογοτεχνία;

Απ.: Πρώτα απ' όλα η επιδίωξη να γραφτεί η αλήθεια για το παρελθόν. Πρέπει να μιλήσουμε για τα πάντα ανοιχτά, χωρίς κομπασμούς. Έχουμε ανάγκη να εξαγνιστούμε. Αφού κάνουμε αυτό, βλέπουμε κι όσα μέλλονται να έρθουν. Επιδιώκουμε λοιπόν τη βαθιά πνευματική δημιουργία. Το στερέωμα και την ανάπτυξη των λειτουργιών της δημοκρατίας. Το σεβασμό στο άτομο. Αυτά είναι τα κυριότερα.

Ερ.: Τι πιθανότητες υπάρχουν για να πραγματοποιηθούν αυτές οι επιδιώξεις;

Απ.: Ελπίζω!

Ερ.: Μόνο;

Απ.:

Ερ.: Οι αλλαγές που προωθούνται σήμερα στον τομέα της καλλιτεχνικής δημιουργίας σκοπεύουν στη διαμόρφωση της τέχνης που θα παρουσιάζει τη ζωή όπως είναι, με σάρκα και οστά, χωρίς διαστρεβλώσεις. Πώς αντιδρά ο αναγνώστης μπροστά σε αυτές τις αλλαγές;

Απ.: Με ενδιαφέρον.

Ερ.: Μόνο;

Απ.: Προς το παρόν, ναι. Οι εξελίξεις βρίσκονται ακόμα στο ξεκίνημα και είναι αρκετά δύσκολο και σύνθετο θέμα η ανάλυση των αντιδράσεων του αναγνώστη. Είναι δύσκολο να βγάλουμε συμπεράσματα αυτή τη στιγμή.

Ερ.: Πριν από λίγο καιρό ο πρόεδρος της Ένωσης Κινηματογραφιστών της χώρας σας, δήλωνε, ότι η «Γκος-Κίνο»** δεν μπορεί πια να πάρει καμιά απόφαση χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Ένωσης. Δεν νομίζετε ότι

κάτι παρόμοιο πρέπει να γίνει ανάμεσα στην Ένωση Λογοτεχνών και στις υπηρεσίες που αποφασίζουν για την έκδοση των έργων;

Απ.: Ειλικρινά δεν το έχω σκεφτεί. Άλλωστε δεν είναι το σπουδαιότερο που με απασχολεί. Παρ' όλα αυτά η Ένωση Συγγραφέων βρίσκεται, σε μια τελματώδη κατάσταση. Δεν μπορώ να πω ότι έχουν γίνει συγκλονιστικές αλλαγές. Αντίθετα η Ένωση Κινηματογραφιστών έχει κάνει θεαματικά άλματα. Σήμερα όμως τα πάντα κρίνονται από τη στάση που θα κρατήσει ο συγγραφέας απέναντι στις διαδικασίες που συντελούνται στους κόλπους της κοινωνίας μας.

Εάν είναι πραγματικά ένας σύγχρονος άνθρωπος, πρέπει να απεικονίζει την πραγματικότητα. Να γράφει τα βιώματά του. Να εκφραστεί. Ο συγγραφέας πρέπει να ζει την καθημερινότητα, χωρίς να γίνεται ο ίδιος καθημερινότητα. Να έχει την ικανότητα να ξεχωρίζει τις κυριότερες τάσεις στην κοινωνία. Να τις εκφράζει. Πρέπει να είναι ειλικρινής και να μην πέφτει θύμα της κάθε περίπτωσης. Όλα εξαρτώνται από το ταλέντο του. Στο παρελθόν η τιμιότητα εμποδίζει την αναγνώριση του. Σήμερα την εμποδίζει λιγότερο. Νομίζω ότι όλη η δύναμη του συγγραφέα βρίσκεται στην πέννα και στο θάρρος του. Γι' αυτό άλλωστε ανακηρύξαμε την «Περεστρόικα» σαν το κυριότερο σύνθημά μας. Γιατί πρέπει να μάθουμε να σεβόμαστε την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου για να μην υπάρχουν ωμές παρεμβάσεις στην προσωπική του ζωή, για

να δοθεί η δυνατότητα της ελεύθερης δημιουργίας. Ας μην έχουμε όμως ψευδαισθήσεις. Γι' αυτό χρειάζεται αρκετός καιρός.

Ερ.: Δημοσιεύοντας απαγορευμένα έργα, όπως το «Δόκτωρ Ζιβάγκο» ή προβάλλοντας, απαγορευμένα στο παρελθόν, κινηματογραφικά έργα, δημοσιεύοντας ποιήματα του Βισότσκι, δεν νομίζετε ότι κατ' αυτό τον τρόπο πραγματοποιείται η ανατροπή του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού» σαν το μέχρι πρόσφατα επίσημο σύστημα στο χώρο της τέχνης;

Απ.: Ακούστε! Γι' αυτό το θέμα ούτε καν θέλω να μιλήσω. Το θεωρώ χαμένο χρόνο. Δεν υπάρχει κανένας «σοσιαλιστικός ρεαλισμός». Υπάρχει η προικισμένη με ταλέντο λογοτεχνία και αυτή που είναι ανάξια να ονομάζεται λογοτεχνία. Και σε τελική ανάλυση, όλοι εμείς και άνθρωποι του σοσιαλισμού είμαστε και για την ανάπτυξη τούτης δω της κοινωνίας παλεύουμε. Δεν υπάρχει καμία ιδιαίτερη λογοτεχνία σήμερα. Όλα αυτά τα σκέφτηκε ο Γκόρκι κάποτε και κανένας μέχρι σήμερα δεν καταλαβαίνει περί τίνος πρόκειται. Όλα εξαρτώνται από την προσωπικότητα του συγγραφέα. Ο καθένας πρέπει να γράφει όπως θέλει και όπως ξέρει. Δεν πρέπει να υπάρχει κανένας περιορισμός τέτοιου είδους. Αυτό είναι όλο!

* «Στάρι Αρμπάτ». Παλιά συνοικία της Μόσχας.

** «Γκος-Κίνο». Κρατική υπηρεσία που είναι αρμόδια τόσο για να λογοκρίνει το περιεχόμενο των κινηματογραφικών έργων όσο και για την διακίνηση τους εντός και εκτός της χώρας.

Στη σειρά
«ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ»
κυκλοφορούν:

ΘΡΗΝΟΣ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΓΡΑΙΚΟΙ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΠΡΟΣ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ (Γιάννη Σπανδωνή)

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ (Μίκα Βάλταρι)

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΙΗΝ (Χάουαρντ Φαστ)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ (Μαίρης Ραινώ)

*

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Κολοκοτρώνη 15 - 1ος όροφος
Τηλ.: 3234270 - 3231781
105 62 ΑΘΗΝΑ

για τις διακοπές σας
τέσσερα μεγάλα βιβλιοπωλεία
στην καρδιά της Θεσσαλονίκης
σας περιμένουν...

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4
ΤΗΛ. 228 682

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150
ΤΗΛ. 235 916

3 ΤΟ ΚΑΤΩΪ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Χιλιάδες βιβλία για μικρούς και μεγάλους,
συντροφιά στα βουνά και στις θάλασσες.

28 ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

Ασυντόνιστες Απόπειρες Επεξεργασίας ... Ποιας Γλώσσας;

Στις αρχές Ιουλίου, ο υπουργός Παιδείας Αντώνης Τρίτσης, με την ομιλία του στο παλιό κτίριο του Πανεπιστημίου στην Πλάκα, εξήγγειλε προς την ακαδημαϊκή κοινότητα σταυροφορία για τη «διάσωση της ελληνικής γλώσσας».

Η πρόταση - απόφαση για επα-ναφορά της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο κι επέκτασή της στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού, θεωρήθηκε —όχι άδικα— ως ουσία της γλωσσικής πολιτικής του Υπουργείου και δέχτηκε σκληρή κριτική.

Τα υπόλοιπα σημεία του προ-γράμματος δράσης μοιραία πέ-ρασαν στο περιθώριο. Κι όμως, τα μέτρα που προτείνονται, και που εμπεριέχουν από την —απα-ραίτητη— *έκδοση μεταφράσεων* για το σύνολο της ελληνικής γραμματείας μέχρι τη γνωστή ά-ποψη του Υπουργού περί διαλό-γου υπό τη μορφή τώρα *συνοργα-σίας για τη γλώσσα*, είναι εξίσου αποκαλυπτικά για την αντίληψη και τη φιλοσοφία του Υπουργού σχετικά με το θέμα. Δεν είναι τι-ποτα παραπάνω από μια άναρχη παρατακτική σύνδεση πρωτο-βουλιών από όπου απουσιάζει πλήρως το πρώτο πράγμα για το οποίο θα 'πρεπε να μεριμνήσει: η *συστηματική καταγραφή του πλούτου της γλώσσας μας* στη διαχρονικότητά της.

Ήδη στην Αμερική, από το 1970 έχει ξεκινήσει μια σοβαρή

προσπάθεια από την καθηγήτρια της ελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιρβάν, *Μαριάν Μακντόναλτ*. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα μηχανογράφησης σε Ηλεκτρονικό Υπολογιστή (με την επωνομασία *Ίβυκος*) όλων των κειμένων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας - έως το 600 μ.χ.

Το software του (το «λογικό» δηλαδή μέρος του υπολογιστή) χωράει αυτή τη στιγμή 63.000.000 λέξεις (!), και σύντομα θα είναι συμβατό με κάθε τύπο κομπιού-τερ. Η τελειοποίησή του πέρασε από πολλά στάδια, και κόστισε περίπου 6.000.000 δολάρια, ποσό τεράστιο για τα ελληνικά δεδομέ-να αλλά όχι και για τα αμερικανι-κά.

Η ελληνική πλευρά έλαμψε δια της απουσίας της από όλες τις πτυχές του εγχειρήματος —στην αρχική σύλληψη, στον καταρτι-σμό του προγράμματος, στη μη-χανογράφηση, στη χρηματοδότη-ση, στην κατεύθυνση της έρευνας και στον καθορισμό των αντικει-μένων της.

Η μόνη δηλωμένη συνδρομή της σ' αυτό το μεγαλειώδες έργο είναι η παραχώρηση, εκ μέρους της υπουργού Πολιτισμού Μελί-νας Μερκούρη, ενός νεοκλασι-κού κτιρίου στην Πλάκα, που θα στεγάσει το θησαυρό όταν βεβαί-α ολοκληρωθεί η αναπαλαίωσή του (!).

Είναι γνωστό επίσης ότι το εν-διαφέρον των αμερικανών καθώς

και των ευρωπαίων ερευνητών για την ελληνική γλώσσα επικεν-τρώνεται στην αρχαιότητα. Χρειάστηκε η επιμονή ανθρώπων —όπως του προγραμματιστή του Ίβυκου *Ντέιβιντ Πάκαρντ*, για να αποφασιστεί η επέκταση του προγράμματος στη βυζαντινή και νεοελληνική Γραμματεία ώστε το τελικό αποτέλεσμα να είναι ένα πανόραμα της ελληνικής γλώσ-σας. Η απόφαση αυτή, που πάρ-θηκε στα πλαίσια της διεθνούς συνάντησης με θέμα «Ο θησαυ-ρός της ελληνικής γλώσσας» (19-20/7 1987 στην Αθήνα) δεν αρκεί. Τα προγράμματα επεξεργασίας που διαθέτει ο Ίβυκος για τα *αρχαία ελληνικά*, είναι κατάλληλα και για τη μεσαιωνική και νεοελ-ληνική φάση της γλώσσας μας· χρειάζεται όμως να γίνει αρχικά επιλογή των κειμένων που θα μη-χανογραφηθούν, σταθερή χρημα-τοδότηση, τέτοια που να επιτρέ-ψει την ολοκλήρωση του έργου, άνθρωποι, τέλος που θα τα μηχανογραφήσουν. Αλλά οι υπεύθυνοι για την διάδοση της ελληνικής γλώσσας και την πολιτιστική θω-ράκιση μας περί άλλων τυρβά-ζουν.

Σ' αυτό το πλαίσιο η αποθη-σαύριση του λεξιλογίου του Μα-κρυγιάννη από τον δημοσιογρά-φο *Νίκο Κυριαζίδη* και τους συ-νεργάτες του αποκτά συμβολική αξία. Όπως είναι γνωστό τα «Α-πομνημονεύματα» και τα «Ορά-ματα και θάματα» διασώζουν σε

ένα μεγάλο βαθμό —και παρά τις επεμβάσεις του Βλαχογιάννη στα χειρόγραφα του στρατηγού— την φωνητική της καθομιλούμενης α-πό τους επαναστατημένους Έλ-ληνες του '21.

Η ερευνητική ομάδα που συμ-πληρώνεται με τον αρχαιοελληνι-στή και καθηγητή του Πανεπι-στημίου Θεσσαλονίκης *Γιάννη Καζάκη* και τον προγραμματιστή *Ζαν Μπρεγιέ*, είχε δημοσιεύσει το 1983 ένα τρίτομο λεξιλόγιο των «Απομνημονευμάτων».

Η ευμενής υποδοχή του έργου από τους μελετητές της ελληνι-κής γλώσσας ώθησε τον κ. Κυ-ριαζίδη (που ανέλαβε και τη γενι-κή επιμέλεια και τη δαπάνη) να ε-πεκτείνει την έρευνα και στο δεύ-τερο βιβλίο, και να εκδώσει μια κοκκορντάντα ολόκληρου του έργου του στρατηγού.

Στα «Απομνημονεύματα» και στα «Οράματα και Θάματα» που περιλαμβάνουν περίπου 230.000 λέξεις, εμφανίζονται 7 με 8 χιλιά-δες λέξεις-λήμματα. Απ' αυτές, γύρω στις 2.000 είναι νέες λέξεις που ο Μακρυγιάννης χρησιμο-ποιεί στο δεύτερο βιβλίο του.

Η επεξεργασία του λεξιλογίου —όπως ανακοίνωσαν οι ερευ-νητές— βρίσκεται στο τελικό στάδιο, κι υπολογίζεται ότι θα καταλαμβάνει περίπου 2.800 σε-λίδες βιβλίου.

Υπομονή λοιπόν ως τον Σε-πτέμβρη.

Ελένη Καραντζόλα

● Ανάμεσα στις λέξεις λήμματα και τον γραμματικό τους προσδιορισμό, ο πρώ-τος αριθμός δείχνει πόσες φορές εμφανί-ζεται κάθε λέξη στο κείμενο του Μακρυ-γιάννη (Σύνολο των Επαναλαμβανόμενων Παραδειγματικών Μορφών) και ο δεύ-τερος αριθμός αναφέρεται στο σύνολο των διαφορετικών μορφών (πχ. κτητικοί τύ-ποι) υπό τις οποίες η λέξη λήμμα απαντά. (Σύνολο των Παραδειγματικών Μορφών). Ο τρίτος αριθμός με την ένδειξη ΣΥΝ μας λέει πόσες φορές εμφανίζεται η κάθε μορφή μιας λέξης - λήμματος.

● Οι λέξεις - λήμματα παραθέτονται μέ-σα στα συμπραζόμενα τους. Ο κωδικός α-ριθμός στην άκρη αριστερά υποδηλώνει το βιβλίο, τον αριθμό σελίδας και τον α-ριθμό στίχου, όπου εμφανίζεται η λέξη.

Αθροίτη	1	αγέρας
Αθροίτη	ΣΕΠΜ : 1 ΣΠΜ : 1	1 (κύριο όνομα)
Α01202α είναι από το Λιδορίκι, χωριό του Λιδορικού ονομαζόμενον	ΣΥΝ	1 (κύριο όνομα)
Αθροίτη	ΣΕΠΜ : 2 ΣΠΜ : 1	2 (ουσιαστικό)
αχάδες	ΣΥΝ	2 (ουσιαστικό)
Α04519α Γάγος να πάγη, πήρε το παιδί του κ' έμένα και μας παρακάλεσε εις τους αγάδες δικούς μας, όπου κάθονταν εις την Ωδηγήτρα.	ΣΕΠΜ : 15 ΣΠΜ : 5	5 (επίθετο)
Α04602α πήγα εις τον Καραϊσκάκη και μού 'δωσε. Του είπα ότι οι αγάδες δεν μού 'δωσαν και με τήρουν άγρια. Μου είπε κι' αυτός	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
αγαθός	ΣΕΠΜ : 1 ΣΠΜ : 1	1 (επίθετο)
Α00823α εις την 'πηρεσία, εις την οδηγία μου, οι γενναίοι και αγαθοί αξιωματικοί Μισολογγίου με τον αγαθόν και γενναίον	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00825α Είναι πολλοί γενναίοι και αξιότιμοι νησιώτες και Πελοποννήσιοι, αγαθοί αγωνιστάι είναι Ρουμελιώτες. Είναι οι αγαθοί	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00826α είναι Ρουμελιώτες. Είναι οι αγαθοί και φιλόπατρις νοικοκυραίοι και αξιωματικοί Αθηνών, όπου αγωνιζόμεστε εις το κάστρο	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00830α την πατρίδα. Η αφεντιά σας, αγαθοί αναννώστες, σας περικαλώ, αν και θέλετε να μάβετε την αλήθεια, 'ρευνήσετε όλα αυτά	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α01810α και αυτείοι εις τα μυστήριον (γενναίοι άντρες και αγαθοί πατριώτες) και αφού τους ρώτησα, δεν ήθελαν να τον	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00823α οι γενναίοι και αγαθοί αξιωματικοί Μισολογγίου με τον αγαθόν και γενναίον αρχηγόν τους Μήτρα Ντεληγιώργη, φρούραρχο	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α01816α να ρωτήσω τους άλλους, και αρχίζω τον παλτάδωρο, τον αγαθόν πατριώτη, και αδειάσαμε όλον τον πόλτα και πήραμε το	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α02606α ο,τι μου είπε ο μπέης. Και έμεινα με τον γενναίον και αγαθόν Γύγον Μπακόλα. Ήταν πολλά ολίγοι οι δικοί μας εκεί και	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α01806α Και αυτών τον πόλτα τον είχε ένας αγαθός άνθρωπος, φίλος μου στενός· κάναμε εμπόριον μαζί. Γιωργάκη Κοράκη τον έλεγαν,	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α03116α ο Γύγος ο αθάνατος. Δεν στοχάζεταν θάνατον αυτός ο αγαθός πατριώτης. Θε, σούχρεσε την ψυχή του, και ου, πατρίδα,	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α04906α πέθαναν εκεί όλοι οι σημαντικοί. Βραναίοι, ο καίμενος ο αγαθός πατριώτης Κοράκης κι' ο Παπαδόπουλος, όπου γύρενα να	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α04914α γύμναζε. Ήταν τίμιος άνθρωπος και γενναίος πατριώτης κι' αγαθός. Αρρώστησε σε κάμποσον καιρόν κι' από την πίκρα του	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α05215α την υπόληψή σου". Ο Νικήτας, αγαθός πατριώτης, δεν τους άκουσε· ενώθη με τον Υψηλάντη κι' εβήσαν μαζί εις την Ρούμελη	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00816α αγαθούς	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α00816α πρέπει να τις χρωστάγη η πατρίς εις τους αξιότιμους και αγαθούς και γενναίους πατριώτες τους συναγωνιστάς μου, όπου 'χα	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
Α01807α φίλος μου στενός· κάναμε εμπόριον μαζί. Γιωργάκη Κοράκη τον έλεγαν, συγγενής των αγαθών και καλών πατριώτων Ζωσιμάδων.	ΣΥΝ	5 (επίθετο)
αγαθότη	ΣΕΠΜ : 1 ΣΠΜ : 1	1 (ουσιαστικό)
Α00829α	ΣΥΝ	1 (ουσιαστικό)
αγαθότη	ΣΕΠΜ : 3 ΣΠΜ : 1	3 (ουσιαστικό)
Α00407α εις αυτείνην την πατρίδα και κοινωνία, γράφω με πολλή αγανάχτην αναντίον των αιτιών· όχι νά 'χω καμιά ιδιαιτέρη	ΣΥΝ	3 (ουσιαστικό)
Α00403α κακία αναντίον τους, αλλά ο ζήλος της πατρίδος μου δίνει αυτείνην την αγανάχτην και δεν μπορέσα να γράψω κλυότερο.	ΣΥΝ	3 (ουσιαστικό)
Α00517α να τα βγάλη εις φως, πρώτο τους 'ανθρώπους, όπου γράφω μ' αγανάχτην αναντίον τους, να βάνη τις πράξεις του κάθε ενού και	ΣΥΝ	3 (ουσιαστικό)

Μπορεί ο Τζορτζάρο εκτός από αυτοκίνητα να σχεδιάσει και μακαρόνια;

του
Γιώργου
Τζιρτζιλάκη

1 Στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με τη φροντίδα των λεκτόρων Λ. Παπαδόπουλου και Γ. Παπακόστα και τη συμβολή του Ελληνικού Κέντρου Σχεδιασμού του ΕΟΜΕΧ, πραγματοποιήθηκε, από τις 19 έως τις 21 Μαΐου, ένα ενδιαφέρον «Τριήμερο για το design στην Ελλάδα», που καλό θα ήταν να μην περάσει απαρατήρητο «εντός των τειχών» του δικού μας άστεως (θέλω με την ευκαιρία αυτή να πω εδώ, ότι σιγά - σιγά πρέπει να εγκαταλείψουμε τη χρήση του αγγλοσαξωνικού όρου design, που εκτός των άλλων συχνά χρησιμοποιείται ως αισθητική ετικέτα, για χάρη άλλων, όπως σχεδιασμός του βιομηχανικού προϊόντος, ή βιομηχανικό σχέδιο).

Αν όμως στους πέντε ημερήσιες του «τριήμερου» (Δ. Φατούρος, Σ. Δελιαλής, Α. Βαρώτσος, Γ. Μιχαήλ και Γ. Τζιρτζιλάκης) προσθέσουμε και τους παρεμφερείς ομιλίες που «τύχη αγαθή» συνέπεσαν χρονολογικά, μια του Πρωθυπουργού στη Βουλή, όπου επισήμανε ότι «μπροστά στην κοσμογονία του 1992 και του 2000 οτιδήποτε παλιό πρέπει να αλλάξει», και μια του Προέδρου του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών, ο οποίος δήλωσε χαρακτηριστικά ότι «εν όψη του 1992 που θα πραγματοποιηθεί η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, στόχος πλέον μονοσημαντος είναι η δραστηκή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας», τότε έχουμε τον αριθμό επτά, που ακόμη μια φορά αποδεικνύεται «μαγικός» και εξίσου «σκοτεινός» γιατί ακριβώς υπονοεί το άγνωστο του θέματος.

Συμπωματικά ή όχι, από τη Θεσσαλονίκη στην Αθήνα οι απόψεις και τα επεισόδια διαφέρουν. Αν στη δεύτερη, η αύξηση του ενδιαφέροντος για θέματα μελλοντικής τεχνολογίας και βιομηχανικού προϊόντος, κινδυνεύει να συνδεθεί περισσότερο με μια αύξηση των ψευδαισθήσεων, στην πρώτη οι συζητήσεις ήταν ποικίλες και τα ερωτήματα πληθωρικά τα οποία ανά πάσα στιγμή κουβαλούσαν μαζί τους τις διαφορετικές προελεύσεις από όπου προέρχονταν. Πράγματα όμως απαραίτητα για μια συζήτηση, η οποία, τουλάχιστον σε τέτοια έκταση, μόλις τώρα αρχίζει και για αυτό δεν πρέπει να βιαστεί να φθάσει σε πομπώδη συμπεράσματα ή ουρανομήκειες εξαγγελίες, που δεν συνιστούν ακριβώς υποδομή και κάθε άλλο παρά διευκολύνουν τη σχεδιαστική πράξη.

Έτσι, κατά τη διάρκεια του «τριήμερου», συσχετίστηκαν στην ίδια αίθουσα αντιρρήσεις απέναντι στον καταναλωτισμό με απόπειρες καθορισμού του θέματος μέσα από τις παραμεθόριες περιοχές του και

διαμέσου της συνάφειάς του με τις έννοιες του «υλικού πολιτισμού»; και της τυποποίησης, οι ποικιλώνυμοι παράγοντες που ενοχοποιούνται για τη σχεδιαστική ένδεια της χώρας μας με ανιχνεύσεις των συνεκτικών χαρακτηριστικών μεταξύ βιομηχανικού σχεδίου και αρχιτεκτονικού μοντερνισμού, η αναψήλαση ιστορικών στοιχείων, όρων και ληξιαρχικών περιορισμών με απορίες για την πλήρη ανυπαρξία ειδικών σχολών στη χώρα μας, η αναζήτηση μιας διαφορετικότητας διαμέσου του «μοναχικού» σχεδιασμού με τις δυνατότητες ποιότητας μαζικής παραγωγής, ο προσδιορισμός των ιδιαίτεροτήτων του εφαρμοσμένου σχεδιασμού στη χώρα μας με αναζητήσεις μιας δυναμικής συνένωσης με την καλλιτεχνική δημιουργία, και πάει λέγοντας.

2 Ωστόσο, αν αυτή η τελευταία επιθυμία εναγκαλισμού με την τέχνη είναι ένα παλιό και μάλλον άπιαστο όνειρο, τις αντιφάσεις του οποίου πολλοί ήταν εκείνοι που προσπάθησαν να συνθέσουν, ίσως αυτή ακριβώς η βαθεία αντινομία κάνει ενδιαφέρουσα μέχρι σήμερα τη διαπλοκή. Γιατί, όσο κι αν η εποχή του Werkbund και του Bauhaus φαντάζει μακρινή, δεν έπαψε ποτέ να συγκινεί και να παρασύρει. Όμως, δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι εκείνο που αντιπαράταχκε στο εσωτερικό των δύο μεγάλων αυτών «κινήσεων» δεν ήταν τόσο, ή μόνο, οι αισθητικές και μορφοπλαστικές αναζητήσεις, αλλά περισσότερο καλά ριζωμένες ιδεολογίες και διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις που στο πέρασμα του χρόνου θα δώσουν το στίγμα της μεγάλης μοντέρνας (με την πλήρη σημασία της λέξης) συζήτησης γύρω από τη σχέση πνευματικού και τεχνικού πολιτισμού. Τα δύο κείρια προβλήματα που ήδη από τότε τίθενται «έπι τον τύπο των ήλων», είναι η μετατροπή της καλλιτεχνικής δραστηριότητας σε «τεχνική εργασία» που μπαίνει κατ'εθεσίαν στην παραγωγή και η οριστική υπέρβαση μιας παμπάλαιας πρόληψης και συχνά περιφρόνησης, απέναντι στην τεχνική. Με δυο λόγια η μετατροπή του ρόλου των διανοούμενων και των καλλιτεχνών στην οργάνωση της παραγωγής. Μια μετατροπή όμως καθόλου ανώδυνη και βαθύτατα τραγική.

Φυσικά, όσο κι αν αυτά ηχούν κάπως βαρύγδουπα, είναι πράγματα γνωστά και σε μεγάλο βαθμό εξακριβωμένα. Και μ' αυτήν την έννοια μπορούμε να δούμε το πολυσυζητημένο ενδιαφέρον για την «ελληνική χειροτεχνία» που με επίκεντρο την Αγγελική Χατζημιχαήλ, εκδηλώνεται στις δεκαετίες του '20 και του '30, σαν μια αντίδραση σ' αυτή την ολοκληρωτική μετατροπή της «καλλιτεχνικής βιομηχανίας» και της καλλιτεχνικής πράξης σε καθαρά τεχνική εργασία που επιβάλλει η ανακατασκευή της βιομηχανίας και ο ακριβής ανταγωνισμός με την αμερικανική αντίδραση στην ευφορία ενός πολιτισμού που πιστεύει ότι μπορεί να κυριαρχήσει στον κόσμο διαμέσου της τεχνικής. Αντίδραση, που μεταπολεμικά, θα πάρει ονόματα πολλά και όψεις ποικίλες, το σύνολο των οποίων θα κάνει πλέον φανερό τις εγγενείς αντιφάσεις και τα αδιέξοδα εντός των οποίων παρέμεινε πάντα αιχμάλωτη. Στην εποχή της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, ο

Παναγιώτης Μιχαήλ, ξεπερνώντας το φράγμα της απωθητικής εκβιομηχάνισης, αλλά με κάποιες ηθικές και αισθητικές κυρίως βλέψεις, θα γυρέψει, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, τη συμφιλίωση και το συμπόσιο των αντιφάσεων, επικεντρώνοντας το πρόβλημα στο «πώς θα καταστήσουμε τα βιομηχανικά προϊόντα καλλιτεχνικά ενάρκτα, όπως και τα βιοτεχνικά», ενώ λίγο αργότερα, το 1962, με την ίδρυση του Κέντρου Βιομηχανικής Μορφολογίας (στο Διοικητικό Συμβούλιο του οποίου βρίσκονται οι αρχιτέκτονες Τ.Χ. Ζενέτος, Ι. Παπαλιόπουλος, Θ. Παπαγιάννης, Α. Λαμπάκης, ο επιχειρηματίας Θ. Βαράγκης κ.ά.) θα φθάσουμε στο ύστατο και για αυτό ίσως βραχύβιο, επιχείρημα προσαρμογής στο όραμα μιας διεθνούς κοινής γλώσσας. Οι προσδοκίες γρήγορα προδίδονται ενώ το παιχνίδι «εξύψωσης της ποιότητας των προϊόντων μας σε ένα διεθνές ανταγωνιστικό επίπεδο», χάνεται όχι μόνο εξαιτίας των γνωστών δομικών αιτιών, αλλά και γιατί ακριβώς παίζεται σε ένα γήπεδο στο οποίο δεν ξέρουμε ούτε τις διαστάσεις ούτε το τεραίν.

3 Βέβαια, τα παραπάνω αφορούν περασμένες δεκαετίες, στις οποίες όχι μόνο δεν πρέπει να γυρίσουμε την πλάτη, αλλά αντίθετα, να ξαναφάσουμε το νήμα των ειδικών διαδρομών τους, μετατρέποντας τις πολλαπλές υποθέσεις τους σε συλλογικό ζήτημα. Έχοντας επιπλέον τώρα μια υπόψη μας εκείνο που τόσο πετυχημένα έχει πει ο Μάρτιν Χάιντεγγερ: «η ουσία της τεχνικής δεν είναι κάτι καθαρά τεχνικό» και γι' αυτό δεν θα μπορούσαμε ποτέ «να δοκιμάσουμε αληθινά τη σχέση μας μαζί της, εφόσον περιοριζόμαστε στο να αναπαράσσουμε την τεχνικότητα και να την εφαρμόσουμε, να υποταχούμε σε αυτήν ή να ξεφύγουμε».

Διαφορετικά, τα δύο συνθετικά που είχε ο τίτλος του «τριήμερου» της Θεσσαλονίκης, «design» και «Ελλάδα», θα παραμείνουν μόνον ως σύγκρουση δύο διαφορετικών νοοτροπιών και πολιτισμών, που ο συνδυασμός τους είναι αποκλειστικά και μόνο καμωμένος από την άμμο της προσδοκίας και δεν αφήνει χώρο για τίποτε άλλο εκτός από σάτιρα, απαισιόδοχο σαρκασμό και μαύρο χιούμορ. Βλέπετε οι λέξεις δεν αλλάζουν από μόνες τους τα πράγματα, όπως επίσης οι ιδιότητες και οι ρυτίδες μιας χώρας που για χρόνια έμειναν σταθερές, δεν διαλύονται εύκολα στη χύτρα του προγραμματισμού και της μελλοντολογίας. Το αξιοπεριεργό, που αναφέρθηκε ισάριθμα και τις τρεις μέρες του «τριήμερου», ήταν ότι ο ένας από τους γνωστότερους σχεδιαστές αυτοκινήτων (όπως ο Alfa Romeo, το Volks Wagen Golf, το Fiat Panda και πολλά άλλα), ο Ιταλός Τζορτζιό Τζορτζάρο, για να αποδείξει ότι μπορεί να σχεδιάσει και άλλα πράγματα εκτός από αυτοκίνητα και ίσως με κάποια δόση ειρωνείας απέναντι στην παντοδυναμία του design κάθισε μια μέρα και σχεδίασε ένα μακαρόνι. Ωστόσο, η πρόκληση, αλλά και η ειρωνεία, στην περίπτωση μας μοιάζουν να ισχύουν ακριβώς αντίστροφα.

Αν όμως υπό τους όρους αυτούς όλα θα μπορούσαν να τεθούν υπό αμφισβήτηση, γεγονός αναμφισβή-

τητο είναι ότι το σημείο από το οποίο πρέπει να ξεκινήσει σήμερα η προσέγγισή μας στο εξαιρετικά ευρύ αυτό θέμα του βιομηχανικού σχεδίου, είναι ακριβώς η κρίση του και η βαθμιαία απόλωση των βεβαιότητων. Και στο σημείο αυτό μπορεί να φανεί και το πιο δυνατό χαρτί μας. Γιατί ενώ οι περισσότερες χώρες του «ανεπτυγμένου κόσμου» και των φανταζι τεχνολογιών, επένδρυσαν στον υπερβολικό ορθολογισμό να χωθεί για τα καλά μέσα τους και να ριζώσει βαθύτατα στις κοινωνίες τους, σε χώρες όπως η δική μας ο ορθολογισμός αυτός και οι συναφείς όροι και διεργασίες για διάφορους λόγους, δεν κυριάρχησαν εξ ολοκλήρου ποτέ και περισσότερο μάλλον σήμαιναν αναμειγυρίσματα, ασυνέχειες και υπεκφυγές σχετικά με τους κανόνες. Κι αν αυτός ήταν ένας λόγος που έκανε εμάς να σκοντάψουμε συχνά, ταυτόχρονα έκανε τις «προηγμένες», ή κατ' άλλους «μεταβιομηχανικές», κοινωνίες να εισπράττουν ήδη τις δυσμενείς επιπτώσεις του αμείλικτου ορθολογισμού και να αναζητούν αλλού νέες ευαισθησίες και νέα μέτρα του πραγματικού.

Και με την έννοια αυτή το βασικό ερώτημα δεν έγκειται στο αν η Ελ-

λάδα (σε μια εποχή που επιζητά επεξεργασία πολύ πιο soft — όπως λένε οι θεωρητικοί του σχεδιασμού — και πολύ πιο σύνθετων ιδιοτήτων) «μπορεί εκτός από μακαρόνια να παράγει και αυτοκίνητα» αλλά στο αν η πενιχρότητα και η ασυνέχεια των φαινομένων που, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, έχουν να κάνουν με το βιομηχανικό σχέδιο, περιέχουν μέσα τους και κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία που μπορούν να του προσδώσουν δύναμη στο μέλλον. Και πιο πέρα: μπορούν αυτός ο εξαιρετικά ιδιότυπος μοντερνισμός και η κατά κάποιο τρόπο ριζωμένη αμφιβολία προς τον άμεμπτο λογικό μηχανισμό των πραγμάτων, μαζί με το ψάξιμο συνεχών λύσεων που επιβάλλουν το χαμηλό κόστος και τα τεχνολογικά δεδομένα, να αποτελέσουν απαρχή στην υπόθεση αναζήτησης μιας πετυχημένης πορείας και μιας δικής μας ταυτότητας στο πεδίο του «υλικού πολιτισμού».

Όμως, αν είναι αλήθεια πως λέγοντας τα παραπάνω χρειάζεται να είμαστε προσεκτικοί, είναι επίσης αλήθεια ότι το χαμηλό κόστος δεν συνιστά πάντοτε ανυπερβλήτο εμπόδιο τόσο για τη δημιουργία, όσο και για την παραγωγή. Τυπικό παράδειγμα οι δύο πασίγνωστες και πλέον μυθικές, κυρίες, Vespa και Lambretta, που ανταποκρίθηκαν θαυμάσια στις ανάγκες της πρώτης λαϊκής και απαραίτητης «φτωχής» μηχανοκίνησης, μια και η Ιταλία του 1946 μπορούσε να παράγει αντικείμενα μόνο κάποιες οικονομίες και το αυτοκίνητο κόστιζε πολύ. Όλα αυτά είναι εκείνα που μας κάνουν να μπορούμε να πούμε πως ο σχεδιασμός του βιομηχανικού προϊόντος σύγχρονως με οικονομική πρακτική, αποτελεί πολιτισμική πράξη της οποίας η ανάπτυξη θα κριθεί περισσότερο από το αν θέσουμε τα σωστά ερωτήματα, παρά από το αν έχουμε έτοιμες απαντήσεις.

ΠΕΡΥ ΑΝΤΕΡΣΟΝ

Το απολυταρχικό κράτος
Εκδ. «Οδυσσέας», Αθήνα 1986

«...εφόσον το ιδιαίτερο αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι ολόκληρο το φάσμα του ευρωπαϊκού απολυταρχισμού, δεν καλύπτει μια μόνο συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η ιστορία του απολυταρχισμού έχει πολλές, επικαλυπτόμενες απαρχές και ανόμοιες εναλλασσόμενες καταλήξεις. Η ενότητα, που βρίσκεται στη βάση του, είναι πραγματική και βαθιά, αλλά δεν είναι ενότητα γραμμικής συνέχειας».

Η εργασία αυτή του Πέρυ Άντερσον έχει στόχο τη συγκριτική μελέτη της φύσης και της ανάπτυξης του απολυταρχικού κράτους στην Ευρώπη. Ο συγγραφέας εξετάζει τον ευρωπαϊκό απολυταρχισμό ταυτοχρόνως «γενικά» και «ιδιαιτέρως», δηλαδή τόσο τις «καθαρές» δομές του απολυταρχικού κράτους, που το καθιστούν βασική ιστορική κατηγορία, όσο και τις «μη καθαρές» παραλλαγές τις οποίες αντιπροσωπεύουν οι ποικίλες συγκεκριμένες μοναρχίες της μεταμεσαιωνικής Ευρώπης. Διαχωρίζεται έτσι και από τους μαρξιστές ιστορικούς που δεν ενδιαφέρονται πάντοτε άμεσα για τα θεωρητικά προβλήματα που συνεπαγόταν η εργασία τους και συγχρόνως με τους μαρξιστές φιλοσόφους που προσπάθησαν να λύσουν τα βασικά θεωρητικά προβλήματα του ιστορικού υλισμού απομακρυνόμενοι από τα ειδικά εμπειρικά θέματα που έθεταν οι ιστορικοί.

Ο Π. Άντερσον στο *Απολυταρχικό κράτος* αναλύει την ιδιαιτερότητα της ευρωπαϊκής εμπειρίας και τον κεντρικό ρόλο που έπαιξε το απολυταρχικό κράτος στη διαδικασία ανάπτυξης του καπιταλισμού στην Ευρώπη. Άξονας της προβληματικής του είναι ότι η δημιουργία και ενδυνάμωση του απολυταρχικού κράτους συνοδεύτηκε όχι από τη μείωση της οικονομικής ασφάλειας της αριστοκρατικής γαιοκτησίας αλλά από την αντίστοιχη αύξηση των γενικών δικαιωμάτων της ατομικής ιδιοκτησίας. Η εποχή κατά την οποία επιβλήθηκε η «απόλυτη» δημόσια εξουσία ήταν συγχρόνως η εποχή που προοδευτικά σταθεροποιήθηκε η «απόλυτη» ατομική ιδιοκτησία.

Σε αντίθεση με άλλους τύπους εξουσιών, ο ευρωπαϊκός απολυταρχισμός ενδυνάμωσε μάλλον παρά αποδυνάμωσε την ατομική ιδιοκτησία, καθιστώντας έτσι δυνατή τη συσσώρευση του κεφαλαίου εκεί που οι συνθήκες ήταν κατάλληλες. Στη δυτική Ευρώπη ο φεουδαρχισμός εξασφάλισε αυτή την ανάπτυξη γιατί «κατατεμάχισε την κυριαρχία» διανέμοντας τους ευγενείς στην ύπαιθρο όχι μόνο ως άρχοντες και εκμεταλλευτές αλλά επίσης ως διαχειριστές των κτημάτων τους και γιατί επέτρεψε την ανάπτυξη αυτόνομων πόλεων.

Το ενδιαφέρον του Άντερσον επικεντρώνεται στην εργασία του αυτή κυρίως στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων τύπων οικονομιών και του κράτους. Εξηγώντας ο ίδιος αυτή την επιλογή γράφει: «Σήμερα, παρόλο που η ιστορία από τα κάτω έχει γίνει του συρμού τόσο στους μαρξιστικούς όσο και στους μη μαρξιστικούς κύκλους και έχει συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην κατανόηση του παρελθόντος, είναι αναγκαίο να υπενθυμίσουμε ένα από τα βασικά αξιώματα του ιστορικού υλισμού: ότι ο αιώνιος αγώνας ανάμεσα στις τάξεις λύνεται τελικά στο πολιτικό — και όχι στο οικονομικό ή το πολιτιστικό — επίπεδο της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, όσο οι τάξεις επιβιώνουν η οικοδόμηση ή η καταστροφή κρατών είναι αυτή που επιβιώνει τις βασικές αλλαγές στις σχέσεις παραγωγής».

Μια ενδιαφέρουσα και πολύ χρήσιμη συνθετική μελέτη που φωτίζει από πολλές πλευρές την ιστορική πορεία δημιουργίας των καπιταλιστικών κρατών στη δυτική Ευρώπη.

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

Το δωμάτιο του Τζάκομπ
Μεταφ. Ερρίκος Μπελιές
Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987

Το μυθιστόρημα αυτό της Γουλφ θεωρείται «ελληνικό» γιατί έχει πάμπολλες αναφορές σ' ελληνικά θέματα και διαδραματίζεται εν μέρει στην Ελλάδα. Αρχίζει με τα παιδικά χρόνια του Τζάκομπ στην Κορνούαλη, όπου γνωρίζει τα ελληνικά γράμματα και τις τέχνες. Συνεχίζει στο Καίμπριτζ όπου ο ίδιος ασχολείται εκτενέστερα με τις κλασικές σπουδές. Αργότερα όταν βρεθεί στην σύγχρονη και όχι στην κλασική Ελλάδα, πρέπει να προσαρμόσει τον ακαδημαϊσμό του στην πραγματικότητα. Οι σκέψεις του, τα συναισθήματά του, η στάση του προς την κοινωνία επηρεάζονται βαθιά από το ελληνικό τοπίο. Φτάνοντας στον Παρθενώνα θα γνωρίσει μια αισθητική και πνευματική τελειότητα που προεικάζει το τέλος της σύντομης ζωής του. Αποφασίζει στο εξής να επισκέπτεται κάθε χρόνο όσο ζει την Ελλάδα για να προστατέψει τον εαυτό του από τον πολιτισμό. Από τους κριτικούς θεωρείται ως ελεγεία της Γουλφ για τον αδελφό της Θόμπι, που πέθανε από τυφοειδή πυρετό μετά το ταξίδι τους στην Ελλάδα.

ΕΖΡΑ ΠΑΟΥΝΤ

Χιού Σελγούν Μώμπερλυ
Μεταφ. Χάρης Βλαβιανός
Εκδ. Εστία, Αθήνα 1987

Το ποίημα «Χιού Σελγούν Μώμπερλυ» (1920) είναι μια καμπή στην ποιητική σταδιοδρομία του Έζρα Πάουντ. Κριτικοί όπως ο F.R. Leavis και ο W.B. Yeats θεωρούν ότι το ποίημα επέχει θέση αριστουργήματος, ενώ τα λιγότερο συνεκτικά Κάντος θεωρούνται ως παρακμή. Άλλοι όπως ο T.S. Eliot και ο H. Kenner πιστεύουν ότι η ποίηση του Πάουντ είναι μια πορεία αδιάσπαστης εξέλιξης, που ξεκινά από τα μικρότερα ποιήματα των πρώτων χρόνων, περνά στο μεταβατικό «Χιού Σελγούν Μώμπερλυ», το «εκπληκτικό» ποίημα όπως το αποκαλεί ο Έλιοτ, και κλείνει με την περισσότερο ώριμη διορατικότητα και δεξιοτεχνία των Κάντος. Μαζί με την «Ερμη Χώρα» του Έλιοτ αντιπροσωπεύει, σύμφωνα με τους περισσότερους, το μανιφέστο του αγγλικού μοντερνισμού.

Το βιβλίο έχει τις ακόλουθες ενότητες: εισαγωγή του μεταφραστή, «Χιού Σελγούν Μώμπερλυ» σε αντιστοιχία Αγγλικό και Ελληνικό κείμενο, σημειώσεις, φωτογραφία, σύντομο βιογραφικό και έργα του Έζρα Πάουντ.

ΤΕΟΝΤΟΡ ΣΤΟΡΜ

Ο καβαλάρης με το άσπρο άλογο
Μεταφ. Λαυρέντιος Γκεμέρεϊ
Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987

Ο καβαλάρης με το άσπρο άλογο, είναι ο πρόεδρος ενός χωριού της Φρισιλανδίας και υπεύθυνος για τα τεχνικά έργα και τα α-

ναχώματα που εγγυώνται την ύπαρξη του χωριού, αφού αυτό βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Ο κόσμος του «Καβαλλάρη με το άσπρο άλογο» είναι ο κόσμος της Φριζλανδίας, της ακρότατης αυτής περιοχής της σημερινής Γερμανίας του Βορρά, που συμμετέχει στις μεγάλες αντιθέσεις της εποχής. Μέσα από το έργο ο αναγνώστης βλέπει την πάλη ανάμεσα στο παλιό και το καινούριο, τη δυσειδαιμονία και την επιστημονική γνώση, το χωρικό μακριά από τα κέντρα εξουσίας και τον πολίτη του σύγχρονου κράτους που σιγά-σιγά γεννιέται.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ

Οι παλιοί μου φίλοι

Εκδ. Οδυσσεύς, Αθήνα 1987

Ένα βιβλίο γεμάτο χιούμορ. Οι αναμνήσεις ενός σημερινού τριανταπεντάρη, που αποδίδουν το κλίμα μιας νεότητος ανάλαφρης και σαρκαστικής. Μια παρέα την εποχή της δικτατορίας θέλει να σπάσει την ανία και την απραξία επινοώντας εκ του μηδενός κάποιες δραστηριότητες, κάνοντας πάρτυ, εκδρομές, νεανικές τρέλλες και παράδοξα.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

Του πολέμου

Στο αλόγο μου

Εκδ. Άγρα, Αθήνα 1987

Δύο διηγήματα, μαζί με ένα σύντομο βιογραφικό για τα πρώτα χρόνια του ποιητή που έγραψε η Τζένη Καββαδία, και φωτογραφίες, αποτελούν αυτό το ιδιαίτερα φροντισμένο βιβλίο των εκδόσεων «Άγρα». Το πρώτο διήγημα, *Του πολέμου*, πρωτοδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Αυγή» στις 26 Οκτωβρίου 1975. Το δεύτερο, *Στο αλόγο μου*, πρωτοδημοσιεύθηκε στον τόμο «Το θάμα της Αλβανίας από τη σκοπιά της ΙΙΙ Μεραρχίας» του Ξένου Ξενίτα (Αθήνα 1945).

ΔΟΚΙΜΙΟ

ΚΛΗΜΗΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΣΟΛΜΑΝ - ΝΑΝΤΙΑ ΤΣΑΟΥΛΑ

Η Αλική στη χώρα των πραγμάτων

(το παιδί ως διαφημιστικό αντικείμενο)

Εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1986

Το βιβλίο είναι μελέτη που προέρχεται από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού από μια ανεξάρτητη ερευνητική ομάδα, στο διάστημα 1981-83, και χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι αναπαραστάσεις του παιδιού στις τηλεοπτικές διαφημίσεις και η αντιληπτικότητα των αναπαραστάσεων αυτών στα παιδιά. Αφετηριακή διαπίστωση είναι ότι στο διαφημιστικό λόγο η προπαγάνδη και της κοινωνικής πρακτικής της κατανάλωσης γενικά και ειδικά των καταναλωτικών πρακτικών που απορούν συγκεκριμένα εμπορευματι-

κά αντικείμενα συναρθρώνονται συνήθως με διάφορες άλλες κοινωνικές αναπαραστάσεις, αξίες, και κανόνες συμπεριφοράς, έτσι ώστε, μέσα από τη διαφήμιση το εμπόρευμα εγγράφεται και λειτουργεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αντίληψης και βίωσης της καθημερινής ζωής.

Αν και έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από την ολοκλήρωση της έρευνας, το θέμα, οι αναλύσεις και τα πορίσματα αυτής της μελέτης εξακολουθούν να είναι επίκαιρα.

ΒΑΣ. Α. ΚΥΡΚΟΣ

Αρχαίος Ελληνικός διαφωτισμός και Σοφιστική

Εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμας, Αθήνα 1986

Μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση των αποσπασμάτων του λόγου των σοφιστών ο συγγραφέας, καθηγητής στη Φιλοσοφική Σχολή Ιωαννίνων, υποστηρίζει τη θέση ότι η Σοφιστική είναι αποτέλεσμα κοινωνικών διεργασιών και καταστάσεων που συνδέονται με τις πολιτικές και τις κοινωνικές εξελίξεις της εποχής εκείνης (δευτερο μισό του 5ου αιώνα π.χ.). Η Σοφιστική, σύμφωνα με τον συγγραφέα, δεν είναι μόνο μια κίνηση παιδευτική, ούτε πρόκειται απλώς για τη διαμάχη των σοφιστών με τον Σωκράτη, όπως την καταγράφει ο Πλάτων, αλλά είναι κοινωνικό κίνημα εκείνης της εποχής και κυρίως βέβαια στην κοινωνία της Αθήνας, που εισαγάγει νέες κοινωνικές αντιλήψεις και ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένα αιτήματα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο τρόπος της γλώσσας και άλλες εγγραφές

Εκδ. Εστία, Αθήνα 1987

Είκοσι τρία δοκίμια, τα οποία ο συγγραφέας θεωρεί «ταυτοχρόνως κεντρομόλα και φιγόκεντρα» μολονότι έχουν ως κύριο πόλο τους αυτό το «κρώτημα» της ελληνικής γλώσσας, εν τούτοις πλησιάζουν ποικιλοτρόπως τους στόχους τους και συχνά εκδηλώνονται με θέματα που εγγράφονται ή «λέγονται» πολλαχώς.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΛΙΟΤΣΟΣ

Πατέρας και γιός

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987

Το τελευταίο βιβλίο του Π. Καλιότσου, ο οποίος, χωρίς να έχει ειδικευθεί στο παιδικό μυθιστόρημα, μας έχει ήδη δώσει τα κλασικά «Ξύλινα σπαθιά».

Στο «Πατέρας και γιός» ο αναλφάβητος Θύμιος Μανιβέλας προσπαθεί να συνετίσει το γιό του και να τον κάνει ν' αγαπήσει το σχολείο. Τα πράγματα όμως μπερδεύονται διασκεδαστικά όταν ιδρύεται στη γειτονιά ένα τμήμα Λαϊκής Επιμόρφωσης για τους αγράμματους γονείς...

ΑΙΜΕ ΣΟΜΕΡΦΕΛΤ

Το χαμένο όνειρο

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987

Ο Λαλού, ένας νεαρός Ινδός,

παρακολουθεί τα μαθήματά του με πάθος για να μπορέσει να πετύχει μια υποτροφία. Το όνειρο της ζωής του είναι να γίνει γιατρός. Ο πόθος αυτός ριζώνει στην ψυχή του από την εποχή που γνώρισε τους γιατρούς στο «Άσπρο Μπάγκαλου», το νοσοκομείο της Άγκρας, εκεί που η Μάγια, η μικρή του αδελφή ξαναβρήκε το φως της. Για να πραγματοποιήσει όμως το σκοπό του πρέπει να φύγει από το χωριό του, μακριά από την οικογένειά του. Έχει άραγε αυτό το δικαίωμα αφού αυτός είναι το μοναδικό τους στηρίγμα; Οι αμφιβολίες τον πνίγουν. Ποιαν απόφαση θα πάρει όταν φτάσει η υποτροφία που τόσο λαχταρά;

ΣΟΦΙΑ ΖΑΡΑΜΠΟΥΚΑ

Ομήρου Οδύσσεια

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987

Οι περιπέτειες του Οδυσσέα, διασκευασμένες για τα παιδιά και εικονογραφημένες από τη συγγραφέα. Μια εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση, ιδανική για την πρώτη επαφή των παιδιών με τα ομηρικά έπη.

ΒΙΒΑΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΑΝΤΡΕΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Το τέλειο κράτος - Η νύχτα των ερπετών

Εκδ. Γλάρος, Αθήνα 1987

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ

Τα πουλία και η Αφύπνηση

ποίηση

Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1987

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΗΤΣΟΥ

Ο φόβος της έκρηξης

πεζογραφία

Εκδ. Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1987

ΜΗΛΙΤΣΑ ΖΑΡΑΗ - ΚΑΡΑΘΑΝΟΥ

Παράμετροι

ποίηση

Εκδ. Πύλη, Αθήνα 1987

ΝΙΚΟΛΑΣ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ

Οικείο φεγγάρι

ποίηση

Εκδ. Ηριδανός, Αθήνα 1987

ΧΑΛΙΑ ΓΚΙΜΠΡΑΝ

Ο Λάζαρος και η Αγαπημένη του

θέατρο

Εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1987

ΡΙΖΟΣ ΜΠΟΚΟΤΑΣ

Αγκαλιά με το θάνατο

πεζογραφία - διηγήματα

Εκδ. Ιστορικά Γράμματα, Αθήνα 1987

ΜΠΙΛΗ ΒΕΜΗ

Τοπίο που σε λένε ποίημα

ποίηση

Εκδ. Άγρα, Αθήνα 1987

ΡΟΥΛΑ ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ

Το δίλημμα του αγάλματος

ποίηση

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τα πάντα για το Φ.Π.Α.

Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1987

ΣΑΣΑ ΤΣΑΚΙΡΗ

Ο θάνατος των πλοίων

Μυθιστόρημα

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΛΛΙΑ - ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΛΑΣΙΑ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Το νομικό καθεστώς της προστασίας του περιβάλλοντος

Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1984

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΛΟΥΚΑΣ

ΦΛΥΑ: Συμβολή στη μελέτη της ιστορίας του αρχαίου Χαλανδρίου
Εκδ. Αετοπούλειο Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Χαλανδρίου, Αθήνα 1986

ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΕΛΙΚΗΣ

Αντρικά μουνάτα

Εκδ. Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 1987

ΤΟΜΑΣ ΚΕΡΤΙΣ

Αστρολογία

Μετάφραση: Γ. Βαμβάκης

Εκδ. Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 1987

ΑΛΕΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Τα πονηρά

Ευθυμογραφήματα

Εκδ. Σμυρνιατιάκης, Αθήνα 1987

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Εντεύθεν της πλακίνας

ποίηση

Εκδ. Τρία Φύλλα, Αθήνα 1987

ΛΙΛΑ ΧΑΜΠΠΗ

Στιγμές ημερολογίου

ποίηση

Αθήνα 1987

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

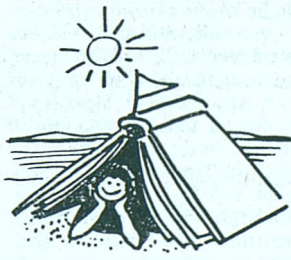
Οι αποκαλύψεις του Ιωάννη

Αθήνα 1987

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΡΑΒΑΣΙΑΗ

Τα μπκερελ

Εκδ. Όμβρος, Αθήνα 1987

Καλές διακοπές με ένα καλό βιβλίο

ΙΑΝΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7

διπλογος-διπλογος-διπλογος-διπλογος

ΣΥΝΤΑΓΗ ΓΙΑ ΑΝΑΒΙΩΣΗ

● Για τα «τρέχοντα» της γλώσσας μας, το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό «Αντί»!

Στην «Ελευθεροτυπία» της 10-7-87 δημοσιεύτηκε συνέντευξη κάποιου κ. Τζάννη, παιδαγωγού—προφανώς μέλους του θεωρητικού επιτελείου του ΥΠΕΠΘ για την προώθηση της εκπαιδευτικής αντιμεταρρύθμισης—στην οποία εκθέτει τις απόψεις της για την εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής από τα ελληνόπουλα. Έτσι, κατά τη γνώμη της, στο πρώτο στάδιο, που θα συμπίπτει με το δημοτικό σχολείο, το παιδί «προσπαθώντας να κατανοήσει την αρχαία ελληνική, σχηματίζει ταυτόχρονα μια δομή και ένα εννοιολογικό απόθεμα της γλώσσας. Μαθαίνει δηλαδή να σκέφτεται με αυτόν τον τρόπο. Έτσι προετοιμάζεται για το γυμνάσιο...».

Ενθουσιασμένος από την αποτελεσματικότητα αυτής της μαγικής μεθόδου που μεταμορφώνει τα παιδιά του δημοτικού σε αρχαίους ελληνες (και τη δομή της αρχαίας ελληνικής κατακτούν και σκέφτονται στη γλώσσα αυτή...), αναρωτιέμαι σε ποιο υψηλό επίπεδο αρχαιομάθειας θα φτάσουν οι απόφοιτοι λυκείου. Και οπωσδήποτε μετά από λίγα χρόνια η ανθρωπότητα θα θαυμάζει τους βουλευτές μας να αγοράζουν σε αρχαία ελληνική εφάμιλλη της γλώσσας του Δημοσθένη και τους υπουργούς μας να γράφουν ιστορία συναγινώζοντες τουλάχιστον τη γλώσσα του Ξενοφώνα! Ως φιλόλογος δεν μπορώ παρά να αισιοδοξώ για το μέλλον του Έθνους. Λυπάμαι μόνο για την επιστήμονα - οραματίστρια που αδικείται διακηρύσσοντας τέτοιες απόψεις στην εποχή μας. Αν οραματιζόταν με

τόση αυτοπεποίθηση μια τέτοια νεκρανάσταση στα χρόνια των...μεγάλων εθνικών αναμορφωτών Μεταξά και Παπαδόπουλου (τρίτος ελληνικός πολιτισμός, ελληνοχριστιανικός κτλ.), η «αρχαία Ελλάς» θα ήταν ήδη πραγματικότητα προ πολλού. Αλλά, έστω και σήμερα, αποδεικνύεται η μεγάλη εξέλιξη του αθάνατου ελληνικού πνεύματος που ξεπέρασε το επιστημονικό στάδιο και βρίσκεται στην κορυφαία κατάσταση του, δηλαδή αντί να σκέφτεται να οραματίζεται. Είναι όμως φυσικό, μαζί με τους μεγαλοϊδεαλιστές, τους μιστικιστές, τους νεορθόδοξους και όλους τους ποικιλώνυμους βιτσιόζους του πνεύματος να παίζουν σήμερα αποφασιστικό ρόλο και οι οραματίστριες, στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών μας πραγμάτων!... Κι αν αυτή η εικόνα δεν

θυμίζει ακριβώς αρχαία Ελλάδα, οπωσδήποτε είναι Μεσαιώνας!...

Ευχαριστώ
Κώστας Μπαρούτας
Δρ. Φιλολόγος

ΤΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΤΕΛΙΚΟΥ ΧΡΗΣΤΗ

● Από την ΥΠΟΒή πήραμε το γράμμα που ακολουθεί και το δημοσιεύουμε ως έχει. Την απάντησή του συνεργάτη μας που λείπει σε διακοπές—θα δημοσιεύσουμε στο προσεχές τεύχος.

Κύριε Διευθυντά,
Σχετικά με το άρθρο «Όλοι οι δρόμοι οδηγούσαν στο IPAN», του κ. Βασίλη Ζήση, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «ΑΝΤΙ» την 17-7-87 και ειδικότερα σε ό,τι

Ο Κ. ΚΡΙΑΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ

Τόν κ. Κριαρά έγνωρίσαμε από τις επιφυλλίδες του, όσοι βέβαια δεν είχαν την τύχη να είναι μαθητές του.

Ο πολυς κόσμος, όμως, τόν έγνωρισε από την τηλεόραση από κάποια πεντάλεπτα που ήταν αφιερωμένα στη γλώσσα. Έκει λοιπόν θαύμασα τόν έξοστρακισμό τού έως για να μείνει μόνο τώ ως και τόν άποτροπιασμό του για τώ μέχρι. Αυτό μου είχε προξενήσει έντοπωση. Τί τού έφταιγε; Μήπως ο λαός δέν τό χρησιμοποεί; Και οι άγρότες και οι έργατες και οι άστοι χρησιμοποούν τη λέξη μέχρι, τήν όποία ο κ. Κριαράς είχε καταργήσει και είχε όρίσει τόν μονοστράμαντώ ως πού τό λέμε και μέ τήν έννοια τού έως; άλλά πάμπολλοι τό λέμε (και δημοτικιστές) μέ τήν έννοια τού σάν (ώς).

Σέ μία τελευταία (πρό μηνών) έκπομπή του είχε καταπλήξει τά πλήθη με τή νεοπλασία «γραμματέας - γραμματίσας» λές και δέν έχει φτιάξει ο λαός τη λέξη διγενή και μονοκατάληκτη (ό γραμματέας - ή γραμματίσας). Πρέπει ντέ και καλά να υπάρχει ένα μόνον (έκτατικό) τό ως πού χωράει στό κρεβάτι τού Προκρούστη κι όχι ή ποικιλία τού έως και τού μέχρι. Νά υπάρχει ένας μόνον τύπος σχηματισμού τών θηλυκών, έπειδή λέμε άγρότισσα (ό λαός τόφτιαζε και είναι σωστό) νά λέμε και γραμματίσας. Βέβαια είχε προηγηθό ό άκρατηρησμός τών άρθρων μέ τήν άποκοπή του ν άπό τής αιτιατικής τους μέ τις τόσες εξαιρέσεις (πρό φωνήεντος, πρό τών κ, π, τ, κλπ.) πού βέβαια τις έχεινάνε και βλέπεις σε πλήθος δημοσίων έγγραφών, ανακοινώσεων έπιστημονικών σωματείων (Δελτία του Τ.Ε.Ε. επί παραδείγματι) τό πατέρα τη πορεία, τη κάθαρση, «όχι στη παιδεία τών λίγων».

Έννό τίποτα δέν ένοχλούσε αν υπήρχε τό ν κι άς μή τό προφέρει

(πού αν προσέξει κανείς προφέρεται, είναι άλλη ή προφορά «τόν στρατιώτη» από τό «τό στρατιώτη»).

Ειδικά τό τελικό ν της αιτιατικής έκτός τού ότι είναι δηλωτικό τού άρσενικού από τό ουδέτερο, άδικεί ένα μεγάλο ποσοστό Έλλήνων (Ποντίων και Κυπρίων κατ' άρχήν) πού ή φωνητική τους τό άπαιτεί. Και μάλιστα Έλλήνων πού γλωσσικά τουλάχιστον είναι οι πιο άκραφνείς και γνήσιοι.

Και βέβαια είχε έξοστρακισθό πρό πολλού ή άναφορική άντωνυμία ό όποιος, θυσία στό περιβόητο πού, πού μπάνει παντού, έπίρρημα, άντωνυμία, πολυπρόσωπο και πολυπράγμον και χρειάζεται μερικές φράσεις νά τις διαβάσει κανείς δύο φορές για νά καταλάβει, αν καταλάβει, πού τό πάει ό γράφων. Και έπειτα είναι και τό μονοτονικό μέ τις έμπλοκές τών έρωτηματικών και άναφορικών τύπων τού πού και πού.

Αυτές είναι οι μικρές διορθωτικές έπεμβάσεις πού θά κάνουν πίο εύφωνη και πολυσήμαντη τη γλώσσα μας, διότι κι ο Μανώλης Τριανταφυλλίδης δέν κατασκεύασε τη γλώσσα άκαμπτη και αν έλθουσε θά είχε άντιληφθό και άποδεχθό ώρισμένα άδιέξοδα και δυσλειουργίες.

Μέ τήν εξέπλωση τού Έλληνισμού από τό Έμπορειον της Ίσπανίας και τη Μασσαλία μέχρι τη Συρία και τη Βακτριανή έδημιουργήθηκε μία νέα κατάσταση και μία κοινή Έλληνική γλώσσα όμοιομορφή για νά μιλιέται όχι μόνον από τούς λίγους και έκλεκτούς μορφωμένους αλλά και τούς έμπόρους και τούς έξελληνισθέντες πληθυσμούς και τούς διοικητικούς υπαλλήλους στις άπέραντες άυτοκρατορίες.

Οι κατακτηθέντες πληθυσμοί, τουλάχιστον οι ανώτερες τάξεις, έμαθαν Έλληνικά, έπήραν Έλληνικά όνόματα, Έλληνικές συνήθειες και προσπαθούσαν νά ά-

ποκτήσουν τήν Έλληνική μόρφωση και έν γένει καλλιέργεια, πού ήταν όχι μόνο άπαραίτητο στοιχείο πρόσβασης στη Διοίκηση αλλά και στην κοινωνική θεώρηση τών ατόμων.

Τό θέατρο έπαιξε ένα ρόλο πρωταρχικό μέ τούς περιοδεύοντες θιάσους (τεχνίται Διονύσου είχαν άυτόνομαστή), πού είχαν ως κέντρα τήν Άλεξάνδρεια, τήν Άντιόχεια και τήν Βαβυλώνα.

Στήν έκταση εκείνη είχαν άπορροφηθό και σύν τώ χρόνω άφομοιωθό άρκετές έζενες λέξεις, πολλά στοιχεία έξω από τήν άττική γλώσσα. Είχε μεταβληθό ή φωνητική της γλώσσας—έκτός από τήν έξομάλυνση τών ιωνικών, αιολικών, δωρικών στοιχείων— είχαν πολλαπλασιασθό τά έγγραφα, οι τεράστιες άνάγκες διοικήσεως τών μεταλεξανδρινών βασιλείων άπαιτούσαν έκδοση νόμων, διαταγμάτων, έγκυκλίων, πού έπρεπε νά γίνουν άντιληπτά από όλους.

Η μεγαλογράμματη γραφή, μέ τις λέξεις κολλημένες τήν μία στην άλλη ήταν δυσανάγνωστη, αν όχι άκατάληπτη, από τά έκτομύρια τών ένδιαφερομένων ατόμων, υπαλλήλων, έμπόρων, δικηγόρων, ιατρών, τεχνικών, λοιπών λογίων κλπ. Είχε γίνει μία τέτοια έκρηξη στη γλώσσα πού δέν έπρόφθαναν οι λίγοι έκλεκτοί άτικιστές νά διδάξουν τά αρχαία πρότυπα, αλλά ούτε και νά φαντασθουν οι άκροατές της Πνύκας ότι θά μιλιέταν τό ή και τό ει ή τό ο και τό υ μέ τόν ίδιο τρόπο από κάποιους Άσιάτες ή τό ρ χωρίς τη δασυτητα του (δ).

Οι σοφοί της Άλεξάνδρειας, ό Άριστοφάνης ό Βυβάντιος, ό Άρίσταρχος ό Σαμόθραξ και μία όλόκληρη πλειάδα άθηναίων διδασκάλων τού Γένους έβαλαν τις βάσεις της όρθης γραφής και της σηματοδότησης, κατά τό δυνατόν, της πλούσιας φωνητικής πολυχρωμίας αυτής της γλώσσας, της παγκόσμιας.

Δέν θά κάνουμε έδώ Ιστορία, αλλά δέν θά πρέπει νά μās δια-

φεύγουν τά κοσμοϊστορικά γεγονότα της δημιουργίας της γλώσσας μας, της γραμματικής μας και της σύνταξής μας.

Πάνω σ' αυτές τις άρχες, σ' αυτήν τη γραμματική και τη σύνταξη στηρίχθηκαν οι σημερινές γλώσσες τού δυτικού κόσμου.

Και τώρα έπανερχόμαστε στόν κ. Κριαρά. Άφού συνέβαλε όσο λίγοι στην περιπέτεια της γλώσσας στό τελευταίο άρθρο του στό ΑΝΤΙ της 16ης Άπριλίου 1987 γράφει τά εξής κομμά: «βέβαια για τό πώς θά τονίζονται τά αρχαία κείμενα πού διδάσκονται στό λύκειο πρέπει νά τό συζητήσουν οι άρμόδιοι στά γλωσσικά κλασικοί φιλόλογοι». Και πίο κάτω για τις κριτικές έκδόσεις τών αρχαίων Έλληνικών κειμένων: «είναι έργο και εύθύνη άκριβώς έκείνων πού έτοιμάζουν τήν κριτική τους έκδοση».

Δηλαδή αυτός άπλως προεδρεύει; Δέν έχει λόγο λοιπόν; Δέν είναι φιλόλογος; Ή μήπως (πώς νά τολμήσει κανείς νά τό φανταστεί); προαγγέλλει άλλες θύελλες; Δηλαδή:

Γιά έκδόσεις τών Άρχαίων με... μονοτονικό; Εγώ προσωπικά θεωρώ ότι ή κατάργηση της διδασκαλίας τών Άρχαίων από τό Γυμνάσιο και ή έφαρμογή τού μονοτονικού, υπήρξαν για τόν Έλληνα μόνον κάτι τό ίδιο—αν όχι πίο πολύ βαρύ— σάν τήν Μικρασιατική καταστροφή. Δέν είναι χώρος για άναλύσεις τού σκεπτικού μου. Άλλά κάποτε πρέπει νά μās κυριεύσει στά καλά ή έγνοια για τούτη τήν κατακόρυφη πτώση. Διότι έδώ και βέβαια δέν είναι παίξε-γέλασε, έδώ δέν είναι καν Βαλκάνια, έδώ μπάνει φραγκολεβαντινισμός, διότι έδώ όλα μπορείς νά τά περιμένεις από τούς «τά πάντα είδóτας και μη δέν έπισταμένους».

Δημ. Θ. Κωνσταντινίδης

αφορά στην παράγραφο με τίτλο «Ποιοι ήταν οι τελικοί χρήστες», σας γνωρίζουμε τα παρακάτω προς αποκατάσταση της αλήθειας με την παράκληση να δημοσιευτούν στο περιοδικό σας το ταχύτερο δυνατό:

α. Σύμφωνα με την από 11-1-83 ισχύουσα Υπουργική Απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες εισαγωγών, εξαγωγών και διαμετακόμισης πολεμικού υλικού, πιστοποιητικό τελικού χρήστη (END USER'S CERTIFICATE) χορηγείται από το ΥΕΘΑ / ΥΠΟΒΙ ύστερα από αίτηση της ενδιαφερόμενης Ελληνικής Αμυντικής Βιομηχανίας (ΠΥΡΚΑΛ, ΕΒΟ κλπ.) που πραγματοποιεί την εισαγωγή στα πλαίσια των συμβάσεων των Πολεμικών Βιομηχανιών με τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις.

β. Τέτοια πιστοποιητικά έχουν εκδοθεί κατά καιρούς από την ΥΠΟΒΙ κυρίως για απάρτια πυρομαχικών ή και οπλικών συστημάτων που εισήχθηκαν από εγχώριες Αμυντικές Βιομηχανίες για την εξυπηρέτηση συμβάσεων του ΥΕΘΑ.

γ. Ουδέποτε εκδόθηκε πιστοποιητικό τελικού χρήστη από το ΥΕΘΑ / ΥΠΟΒΙ σε ιδιώτες, παρά μόνο σε ελληνικές αμυντικές βιομηχανίες.

δ. Σε ό,τι αφορά τον αναφερόμενο Ισραηλινό Στρατηγό ΜΠΑΡ ΑΜ σας γνωρίζουμε ότι μας είναι εντελώς άγνωστο ουδέποτε επισκέφθηκε την Υπηρεσία Πολεμικής Βιομηχανίας του ΥΕΘΑ (αυτός ή εκπρόσωποί του) και ουδε-

μία συνεργασία είχαμε ποτέ με αυτούς. Σας πληροφορούμε επίσης ότι ουδέποτε εκδόθηκε για τον εν λόγω στρατηγό πιστοποιητικό τελικού χρήστη.

ε. Τέλος τονίζεται ότι ουδέποτε δόθηκε άδεια εξαγωγής πολεμικού υλικού προς το IPAN στις Ελληνικές Αμυντικές Βιομηχανίες.

Το IPAN ως γνωστό, διέπεται από καθεστώς απαγόρευσης (EMBARGO) μετά από απόφαση του Ο.Η.Ε.

2. Από τα παραπάνω γίνεται σαφές κύριε Διευθυντά, ότι το περιεχόμενο του δημοσιεύματος της 17-7-87 δεν ανταποκρίνεται προς την πραγματικότητα και θίγει έναν ευαίσθητο χώρο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας στον οποίο τηρούνται με σχολαστικότητα και κατὰ τρόπο διαφανή αυστηρές διαδικασίες στα πλαίσια της πολιτικής μας και των υποχρεώσεων της χώρας μας.

Αυτά για την αποκατάσταση της αλήθειας.

Με εκτίμηση
Χαρίδημος Τσαγκαράκης
Υποστράτηγος
Διευθυντής ΥΠΟΒΙ

ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ

● Από το Λουξεμβούργο ο Μάρκος Δραγούμης, με γράφει:

Αγαπητό «Άντι»

Το άρθρο συνεργάτη σου για το πρόγραμμα της Νέας Δημοκρατίας (τεύχος 3.7.87) μου προκάλεσε ορισμένες απορίες.

Ο νεοφιλελευθερισμός χαρα-

κτηρίζεται ως «ύστατη και απεγνωσμένη προσπάθεια των κυρίαρχων δυνάμεων να διατηρηθούν στην εξουσία καθώς αισθάνονται την άμεση απειλή από την εισβολή των νέων τεχνολογιών και την συνακόλουθη κοινωνική αναταραχή που προκαλούν». Το περίεργο είναι ότι ο νεοφιλελευθερισμός θάλλει, μεταξύ άλλων, και στις ΗΠΑ όπου οι νέες τεχνολογίες έχουν κυριολεκτικά σαρώσει την αγορά. Όσο για την κοινωνική αναταραχή αυτή φαίνεται ότι έχει αναβληθεί διότι ού-

τε «ταξική πάλη» διαπιστώνεται στην Αμερική ούτε απεργίες ούτε κινημα αμφισβήτησης ούτε καν τρομοκρατία αξία λόγου. Θεωρητικώς θα είχε ωστόσο ενδιαφέρον να μας εξηγήσει κάποιος πως ακριβώς θα ανατραπουν αυτές οι, ασαφώς οριζόμενες «κυρίαρχες δυνάμεις» μέσω κοινωνικών επιπτώσεων που θα έχουν τεχνολογίες τις οποίες οι ίδιες αυτές οι «δυνάμεις» χρηματοδοτούν και προωθούν προσπαθώντας να τις περιφρουρήσουν από

Κυκλοφόρησε

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

Τεύχος διπλό, Ιουλίου—Αύγουστος

“Αγγελου Έλεφάντη” Η αδύνατη «άλλαγή» και η άβάσταχτη ελαφρότητα «του άριστερου» έκσυχρονισμού. “Αριστείδη Μπαλτά”, έν ου παικτοῖς, Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου. Γιά τήν Εὐρωπαϊκή ὁλοκλήρωση. “Ιωάννας Βαλαβανίδη”, Ἐλεύθερη ραδιοφωνία στή Γαλλία. “Αγγελου Έλεφάντη”, Συνηγορία γιά τά ἀρχαῖα ἑλληνικά Χρήστου Κωτούλα.

*

Ποῦ πάει τὸ Ἰταλικό Κ.Κ., Οὐμπέρτο “Εκο: Μιά βουλευτὶνα τῆς Πεντάρας. Πιέτρο Ινγκράο, Ἀλλαγὴ Πορείας.

*

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Κείμενα τοῦ Βασίλη Ζουναρή, Λάκη Δεδουσόπουλου, Μπ. Κοριά, Κωστή Χατζημιχάλη, καὶ ἓνα ἀμετάφραστο στά ἑλληνικά κεφάλαιο ἀπὸ τὰ Grundisse τοῦ Μάρξ.

*

Διονύση Καψάλη, Παρδὸση καὶ μεταφορὰ τῆς «νέας κριτικῆς Στέφανου Ροζάνη, Ἀπὸ τὸ λόγο στήν ποίηση τοῦ λόγου, Μαριάννας Δήτσα. Γιά τήν «Ἀραβωνιαστικιά τοῦ Ἀχιλλέα» τῆς Ἀλκης Ζέη

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

Ένας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

Ντίνα Καψάλη
Λεωφ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι
Τηλ. 68.28.047

Ε - φο - δια - στεί - τε το καλοκαίρι με μια ξένη γλώσσα

ΑΓΓΛΙΚΑ

ΓΑΛΛΙΚΑ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

- Για ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ ὕλη 3-4 τάξεων σε τρεις μήνες.
- Εντατικά για ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΥΣ
- LOWER και PROFICIENCY για τις εξετάσεις Δεκεμβρίου.
- Εγγραφές ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

ΔΕΛΗΒΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ 14
τηλ: 27.55.66 - 22.09.63

τους σοβιετικούς κατασκόπους που δεν έχουν σταματήσει να τις υποκλέπουν. Αλήθεια ο υπαρκτός σοσιαλισμός δεν απειλείται καθόλου από την εισβολή των νέων αυτών τεχνολογιών;

Λέγεται ακόμη ότι ο νεοφιλελευθερισμός «κι αν ακόμη υποθέσουμε ότι είχε κάποια επιτυχία σε χώρες όπου υπάρχουν οι δυνατότητες για μια αυτοδύναμη ανάπτυξη του ιδιωτικού κεφαλαίου» είναι περίπου καταδικασμένος να αποτύχει στην Ελλάδα. Διερωτάται κανείς ωστόσο πώς ερμηνεύονται πχ. τα αναπτυξιακά «θαύματα» της Ν. Κορέας, της Ταϊβάν, του Χογκ - Κονγκ, της Συγκαπούρης αλλά και της Κύπρου για να μην πάμε μακριά, μικρών δηλαδή χωρών που βασίστηκαν στην οικονομία της αγοράς και τον ανταγωνισμό για να προκόψουν χωρίς να παρασυρθούν από τις κρατικιστικές σειρίνες.

Ας ελθουμε όμως και στην Ελλάδα όπου είναι —λέει— «γνωστός ο κρατοδιαίτης χαρακτήρας της λεγόμενης αστικής τάξης της χώρας μας». Αποκλείεται άραγε να υπάρχουν και άλλοι Έλληνες, πλην του συνεργάτη σου, που να έχουν πεισθεί ότι «χαριστικά δάνεια, ποικίλες επιδοτήσεις, υψηλοί δασμοί σε εισαγόμενα ομοειδή προϊόντα» και γενικώς η «παραγωγή στη γυάλα» —όπως ευστοχάτα χαρακτηρίζεται— είναι συστήματα ξεπερασμένα, αλυσιτελή και τελικώς αντιαναπτυξιακά; Αποκλείεται οι άλλοι αυτοί Έλληνες να έχουν συμπήξει κόμμα —και δη μεγάλο— και να επιδιώκουν την εξουσία για να εφαρμόσουν μια οικονομική πολιτική που θα βασιζόταν στον ελεύθερο ανταγωνισμό, την ιδιωτική πρωτοβουλία, πάγιους κανόνες παιγνιδιού και περιορισμό του σπάταλου αντιπαραγωγικού και μονοπωλιακού κράτους - επιχειρηματίας; Δε νομίζω ότι αποκλείεται. Κανείς στην Ελλάδα δεν έχει το μονοπώλιο των ορθών διαπιστώσεων. Όσο για την «εγχώρια αστική τάξη» γιατί να θεωρήσουμε ότι στο σύνολό της, παλιά και νέα τζάκια, είναι εσάει καταδικασμένη να επιπλέει με κρατικά σωσίβια; Πολλοί είναι σήμερα οι Έλληνες επιχειρηματίες που μαθαίνουν κολύμπι, ιδίως τώρα που τα σωσίβια είτε καταργήθηκαν λόγω ΕΟΚ είτε κατέστησαν διάτρητα και ανασφαλής από την πολλή χρήση.

Το τελευταίο επιχείρημα είναι και το πιο παράδοξο. Από μια επικριτική φράση κατά της ηγεσίας της ΝΔ που δημοσίευσε η «Γουόλ Στρητ Τζόρναλ» ο συνεργάτης σου βγάζει το συμπέρασμα ότι «η οικονομική πρόταση της ΝΔ» είναι «αναξιόπιστη και ανεμμάτιστη... ακόμα και για τους φυσικούς της αποδέκτες». Δεν σταματά στη λεπτομέρεια ότι το άρθρο της αμερικανικής εφημερίδας έχει δημοσιευθεί πολύ πριν ανακοινωθεί το οικονομικό πρόγραμμα της ΝΔ. Με ενδιαφέρει η ουσία του συλλογισμού.

Κατ' αρχήν νομίζω ότι τα δημοσιεύματα του ξένου τύπου είναι άξια (ή όχι) προσοχής μόνον λόγω του περιεχομένου τους όχι λόγω της προσελεύσεώς τους. Δεν θα ήταν σωστό να ανακρυχθεί ΕΧ ΟΥΦΙΟ η «Γουόλ Στρητ Τζόρναλ» ως «φυσικός αποδέκτης των προτάσεων της ΝΔ» και να καταστεί πηγή εξωθεν καλής μαρτυρίας για το συγκεκριμένο αυτό κόμμα ή και για οποιοδήποτε άλλο. (Στο άρθρο της άλλωστε κατακρίνει σφόδρα και το ΠΑΣΟΚ). Φυσικοί αποδέκτες της προτάσεως της ΝΔ είναι οι έλληνες ψηφοφόροι οι οποίοι και θα κληθούν να την κρίνουν στις επόμενες εκλογές οπότε γίνονται αυτές. Στο μεταξύ άρθρα όπως του συνεργάτη σου δημιουργούν μεν απορίες αλλά και συμβάλλουν στη διερεύνηση της νεοφιλελεύθερης πρότασης που είναι οπωσδήποτε καινοφανής στην Ελλάδα.

Με εκτίμηση
Μάρκος Δραγούμης

Σ.Σ. Θέσαμε υπόψη του συνεργάτη μας την επιστολή, που απαντά: Χαιρόμαστε που ο κ. Δραγούμης —παρότι όψιμος οπαδός του νεοφιλελευθερισμού από όσα γνωρίζουμε—, προσπαθεί με κάποια σοβαρότητα ομολογουμένως να υπερασπισθεί τον «επαρχιώτικο» νεοφιλελευθερισμό της ΝΔ. Λυπούμαστε όμως που ο κ. Δραγούμης δεν αναφέρει ούτε λέξη για το πρόγραμμα του κόμματος των «άλλων ελλήνων» αλλά και γιατί αντιλήφθηκε ελάχιστα τον χαρακτήρα και τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στις παραγωγικές σχέσεις σε Δύση και Ανατολή.

Αντιπαρερχόμαστε τα περί «σοβιετικών κατασκόπων» και «υπαρκτού σοσιαλισμού» γιατί δεν επιθυμούμε να συμβάλουμε στη αναβίωση του «ψυχροπολεμικού πνεύματος». Όσο για τα «αναπτυξιακά θαύματα» κ. Δραγούμη μου, νομίζουμε ότι ήταν ατυχέστατη η επιλογή των συγκεκριμένων χωρών, και μάλιστα αυτή τη στιγμή που ο λαός της Ν. Κορέας αγωνίζεται στους δρόμους της Σεούλ. Πράγματι εμείς δεν επιθυμούμε να γίνει η χώρα μας Ν. Κορέα, Ταϊβάν, Συγκαπούρη ή Χιλή. Κατά τα άλλα οι απόψεις σας είναι διάφανες και δεν επιδέχονται σχολιασμό. Άβυσσος οι διαφορές. Τέλος, είναι σίγουρο ότι ο κ. Μητσotάκης και οι συν αυτό, έχουν λάβει και αξιολογήσει δεόντως το μήνυμα της «Γουόλ Στρητ Τζόρναλ», αλλά και εμείς και άλλοι πολλοί...

Βαγγέλης Γιαχινής

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

● Από τον κ. Αγγ. Π. Ματθαίου πήραμε την ακόλουθη επιστολή: Αγαπητέ κύριε Παπουτσάκη, Σας γράφω για να επισημάνω την άστοχη ενέργεια του περιοδικού ANTI να τυπώσει στο εξώφυλλο του τεύχους αρ. 351 της

17ης Ιουλίου 1987 μεταξύ των συγγραφέων, που συμμετέχουν στο αφιέρωμα για την ποιήτρια Μάτση Χατζηλαζάρου, και το όνομά μου, χωρίς όμως και να περιλαμβάνεται στις σελίδες του περιοδικού και η δική μου συνεισφορά.

Είναι δικαίωμα της σύνταξης ενός περιοδικού να κρίνει, αν ένα κείμενο που του στέλνουν είναι δημοσιεύσιμο ή μη· να κρίνει ακόμα, αν στο κείμενο πρέπει να γίνουν περικοπές ή «ρετουσαρισμάτα». Είναι όμως και αναφαίρετο δικαίωμα του συγγραφέα του κειμένου να αρνηθεί οποιαδήποτε περικοπή ή «περιποίηση» του γραπτού του, και επομένως να αποσύρει το κείμενό του. Τα παραπάνω αποτελούν κανόνες της εκδοτικής δεοντολογίας, την οποία γνωρίζετε καλύτερα από μένα. Είναι απαράδεκτο όμως, εφ' όσον το άρθρο έχει αποσυρθεί, να φιγουράρει το όνομα του συντάκτη του στο εξώφυλλο του περιοδικού. Αυτό δίνει λαβή στους αναγνώστες του να σκεφτούν διάφορες εκδοχές επιτηδές και μη. Σημειώνω εδώ ότι η καταχώριση μιας ανυπόγραφης νεκρολογίας για τον Σ.Ν. Κουμανούδη σε συνδυασμό με το ότι είναι γνωστές σε πολλούς οι στενές πνευματικές και φιλικές σχέσεις μας, περιπλέκει περισσότερο τα πράγματα.

Θεωρώ, ότι η ενέργεια αυτή αντίθετη προς την εκδοτική δεοντολογία με θίγει άμεσα και δημιουργεί εις βάρος μου και εις βάρος του περιοδικού άσχημες εντυπώσεις στους αναγνώστες. Για το λόγο αυτό θα σας παρακαλέσω στο προσεχές τεύχος του περιοδικού να υπάρξει ένα σημείωμα της συντάξεως με το οποίο να εξηγηθεί στους αναγνώστες το λόγο για τον οποίο εμφανίζομαι κατά το εξώφυλλο με συμμετέχω στο αφιέρωμα με κείμενό μου, πράγμα που τελικά δε συνέβη.

Η εκδοτική δεοντολογία, νομίζω, επέβαλλε να υπήρχε ένα τέτοιο σημείωμα της συντάξεως στο ίδιο τεύχος με το αφιέρωμα με δική της πρωτοβουλία και όχι κατόπιν υποδείξεως, αλλά ας είναι.

Σας ευχαριστώ πολύ
Α.Π. Ματθαίου

Σ.Σ. Ζητούμε συγγνώμη από τον κ. Άγγελο Π. Ματθαίου —και τους αναγνώστες μας— γιατί ενώ αρχικά είχε προβλεφθεί και η συμπερίληψη του εξαιρέτου κειμένου του στο μικρό αφιέρωμα για τη Μάτση Χατζηλαζάρου (και από το λόγο αυτό είχε αναγραφεί το όνομά του στο εξώφυλλο που εκτυπώνεται πιο νωρίς από το υπόλοιπο σώμα του περιοδικού) τελικά λόγοι οικονομίας χώρου απέτρεψαν αυτή τη δημοσίευση —όπως και κάποιων άλλων θεμάτων που δυστυχώς είχαν εκτυπωθεί στο εξώφυλλο. Αυτά για την αποκατάστασή του.

Και τώρα για τα άλλα, το ύψος της επιστολής, κλπ., «ας είναι». Ζητήματα ιδιωτικά...

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημογράτους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Σύμβουλος
Δημοσίων Σχέσεων
και Διαφημίσεων:
ΘΕΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Γραμματεία
Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλίνας 16
Τηλ. 27.94.550

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 1.100 δρχ. - Ετήσια 2.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 7.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 14
ετήσια: δολ. 28
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 17
ετήσια: δολ. 34

ΚΥΠΡΟΣ

εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

ΕΥΡΩΠΗ

εξάμηνη: δολ. 19
ετήσια: δολ. 38

ΑΜΕΡΙΚΗ

εξάμηνη: δολ. 22
ετήσια: δολ. 44

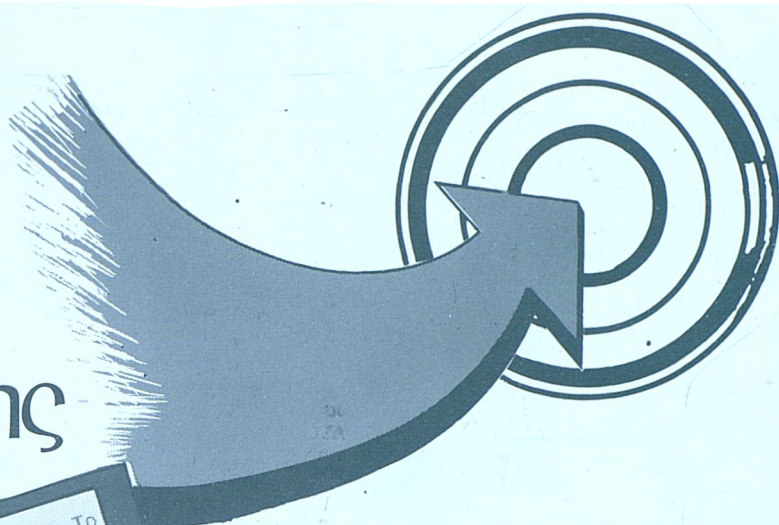
- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημογράτους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 200

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημογράτους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Στοχεύοντας στο κέντρο της σύγχρονης σκέψης

ΡΟΕΣ Κάθε βιβλίο και ένα γεγονός
 Ιπποκράτους 59 ΤΚ 10680 ΤΗΛ.: 36.06.922 36.06.828

Michel
TOURNIER

Ο ΤΣΑΛΑΠΕΤΕΙΝΟΣ

Μετάφραση
ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

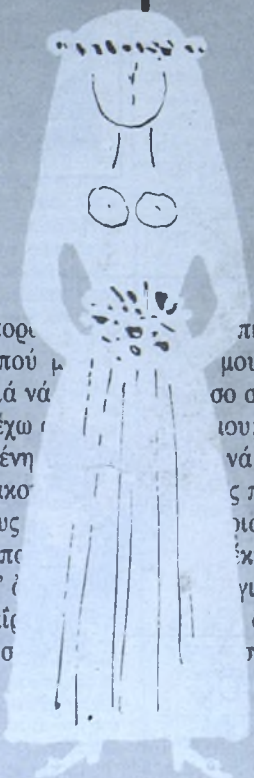
ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΗΜΙΤΡΙΟ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ

Σ

ΟΤΑΝ
ΝΕΡΑΙΑΕΣ
ΚΥΒΕΡΝΟΥΣΑΝ
ΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ
ΕΞΑΝΤΑΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΤΑΧΤΣΗΣ Τό τρίτο στεφάνι

“

Δέ μπορώ, όχι, δέ μπορώ...
Τί πληγή είν' αυτή που μ'
άμαρτίες έχω κάνει για νά
ρά; "Ως πότε θά τήν έχω
πότε θάμαι υποχρεωμένη
πω τή μούρη της, ν' άκο
Δέ θά βρεθεί επιτέλους
νός νά τήν πάρει, ν' άπε
μα τής φύσεως, πού μ' έ
μ' έκδικηθεί - πού χαίρ
έκείνοι που δέν μ' άφησ

πια!...
μου; Τί
σο σκλη
ιου; "Ως
νά βλέ
ς πότε;
ριστια
έκτρω
γιά νά
δούν
τη!

”

100 Ή ΧΙΛΙΑΔΑ

Εξάντας

Φώντας Λάδης

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΚΛΕΣ

ΕΞΑΝΤΑΣ
NOIR